Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: ”Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind”, i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. I. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319432796224.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

II
III

PALUDAN=MÜLLERS

POETISKE SKRIFTER I UDVALG III. BIND

UDGIVNE
I ANLEDNING AF HUNDREDAARS-FESTEN

INDLEDNING, TEXTREVISION OG KOMMENTAR
VED
CARL S. PETERSEN
UNDERBIBLIOTEKAR VED DET KGL. BIBLIOTEK

KØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI
1909

IV

LUFTSKIPPEREN OG ATHEISTEN
ET DIGT
(1852)
6

7

Paa Christiansborgs den store Ridebane
Hvad Støi og Stiim! Til Klaphorn og Gonggong
Sig trænge frem med Folket Folk af Fjong,
Og Damer foran efter gammel Vane,
Imod Stilladset med den røde Fane,
Hvor fyldes nu den store Luftballon,
Med hvilken den berømte *Montechriste*
Idag sin Reise gjør, den allersidste.

Hvor minder denne jublende Musik
Om hiin Dag, da Tardini med sin lille,
Sin hvide Dame med den blaa Mantille,
Op i Ballonen under Hurra gik,
For kort derefter Icarus at spille
Dybt i den vaade Grav med brustent Blik;
Thi Nemesis ei spare vil i Længden
Den Mand, der høit sig hæver over Mængden.

Dengang jeg stod med Haanden over Brynet,
Beskuende ved Sommeraftnens Sol
Det lette Par, der gik tilveirs som Lynet,
Kun baaret af den tynde Rørgondol.

Jeg fryded mig ved Tanken som ved Synet,
Thi høit i Sky, som paa en Kongestol,
Ikkun af Himlens Hvælving sluttet inde,
Sad Jordens Herskerpar - sad Mand og Qvinde.

Selv straalende af Herlighed og Glands,
De skued ned paa deres dunkle Rige,
Og følende mod Himlen sig at stige,
De paa hinanden saae med henrykt Sands.
Hvor kort en Drøm for de Ulykkelige!
Vildt Nemesis tilraabte dem sit »Stands«;
Hun Baaclen traf, og, med sit Slag dem knusende,
Nedstyrted dem i Bølgen, i den brusende.

8

Forfærdeligt - og meest for Den, som fri
For Skjæbnens Stød med Lykken knytted Pagten -
Forfærdeligt, hvis Nemesis har Magten!
Hvis i sit blinde Retfærds-Raseri,
Hvis i sin Iversyges vilde Tragten,
Sin Nivelleren, hun ei selv stod bi
En evig Magt, der saaer hvad hun blot høster,
Og netop vil, hvad hendes Lune lyster. -

Paa Christiansborg - thi det var der vi endte -
Man altsaa flokkes om Stilladsets Rand,
Hvor snart sig vise skal den store Mand,
Der med Begeistringsild Enhver antændte.
Af Montechriste kan man Alt sig vente;
Hans Aand, Geni, hans Mod, Talent, Forstand,
Har længst paa Reiser, ved en rig Anvendelse,
Ham skaffet europæisk Anerkjendelse.

Thi ei blot, som idag, han sees at gjæste
Sylphiders Bolig i en flettet Baad;
Men han kan gaae tilveirs paa Hjorte, Heste,
Ja paa en Struds, hans meest berømte Daad;
Og hans Ballon er af de allerbedste,
Da til enhver Bekostning han har Raad;
Og op og ned han den forstaaer at tvinge,
Med samme Lethed som en Fugl sin Vinge.

Hans Konst er stor, og stort hans Sprogtalent;
Med Færdighed han tale skal det Spanske,
Det Italienske, Polske, Tydske, Franske,
Ja, skjøndt saa kort Tid han har Landet kjendt,
Har allerede dog han lært det Danske.
Ei blot han det studeret har paa Prent,
Men Sproget skal han tale meget flydende,
Skjøndt med Accent og noget fremmedlydende.

Desuden er han ei en Mand fra Gaden,
Men fra et Land, hvor Alt er Poesi;
Ja Nogle sige, han har Doctorgraden,
Endskjøndt man ikke rigtig veed hvori.
Physik for ham er Smørrebrød - men Maden,
Hans bedste Mad, catholsk Theologi;
Thi det nok afgjort er, han Munk har været,
Og lang Tid i et Kloster sig fortæret.

9

Derfra han flygted bort i største Fart,
Og Flugten man endog et Drab tilskriver,
Skjøndt Andre kun som Flugtens Grund angiver,
At Klostrets 01 var tyndt og Brødet bart.

Fra den Tid om paa Eventyr han driver,
Og kalder med sit Klosters Navn sig snart
For Montechrist, og snart for Montechriste,
Dog altid paa Plakaterne det Sidste.

Mens under slig Passiaren det bevidste
Og ubevidste Publikum en Stund
I Manden og hans Storhed aanded kun,
Lod i Ballonen ind man Gassen liste.
Da lød det pludselig fra Mund til Mund:
Der kommer han! Der er han, Montechriste!
Og neppe sagt, før let som til en Leg
Op ad Stilladsets Trappe selv han steg.

Der stod han, Dagens Helt - en Mand tilaars,
Forresten kraftig bygget, svær og lille;
Klædt i Tyrolerdragt, hvorved hans Laars
Og Lægges Former Hovedrollen spille.
Hans Træk og Udtryk allermindst nu vilde
Sig passe for Peer Gante og Peer Paars;
Thi bleg og skægget smiler han ironisk,
Og Blikket er sarkastisk, ja dæmonisk.

Dog tør ei dette tages ubetinget,
Da ei saa sjelden man har villet see
Hans Øie lyse af en stor Idee,
Ret som en himmelsk Glæde ham bevinged;
Thi ei forgjæves han saa høit sig svinged
Op over Jordens Usseldom og Vee.
Figuren selv, saa smidig i sin Drøihed,
Har i sin Holdning visse Spor af Høihed.

Med hvilken Anstand der sin Hat han svinger,
Mens hilsende han Bræderne gaaer rundt,
Og til at juble Folkemassen tvinger,
I den Grad, at i Øret det gjør ondt.
Ham selv af Fatning ei Triumfen bringer,
Thi med en Ro, der passer for hans Dont,
Ballonens Net og Snore nu han klarer,
Og stopper Baaden fuld med alskens Varer.

10

Til Ballastposen han forsømmer ei
At føie Lygten, der ved Nat skal lyse,
Med samt den uundværlige Kavai,
At i den tynde Luft han ei skal fryse.
Viin, Kringler, stegte Duer med Gemüse,
(Nødvendig Tæring paa den øde Vei)
Compas og Faldskjærm, Landkort, Instrumenter,
Alt pakkes ind, og Folket spændt nu venter.

En Snor han løsner - see, Ballonen svæver
Nu frit, mens den paa Luften synes staae,
Og let i Aftenvindens Pust den bæver,
Beredt, naar Kjæden slipper, op at gaae.
Men Montechriste sig paa Taaen hæver,
Han seer omkring - hvad venter Manden paa?
Ballonen er jo fyldt og Klokken mange:
Sin Passageer han venter - *Anton Lange*.

Der kommer netop Fyren! Hvor han piler
Afsted med aaben Vest og blottet Barm,
Og hvor af Brædetrappen op han iler
Med Stok og Briller, Kappen paa sin Arm!
Hr. Montechrist just ikke naadig smiler,
Men Anton Lange, som er bleven varm,

Og af sin Løben ilter i Kalotten,
Ta'er Hatten af og purrer sig i Totten.

Betragt ham, Læser! Blikket vel sig lønner;
Thi her du seer ei blot en ung Student
Og en af Urtekræmmer Langes Sønner,
Men En, som tidt har Ordet ført paa Prent,
Og endnu daglig ved sit Blækhorn stønner,
Bebyrdet som æsthetisk Recensent.
See nøie til! See gjennem Belletristen,
Og see med Skræk og Gysen Atheisten!

Hvad! Denne blonde Fyr, hvis Kyllingehoved,
Om end det passer for en Belletrist,
Os høistens dog en Procurator loved:
Har med de skjæve Been han ud sig voved
Paa Glatiis som moderne Atheist? -
Ja, kjære Læser, det er ganske vist.
Endnu for nylig lod et Skrift han trykke,
Hvori han hlæser Bibelen et Stykke;

11

Hvori med Smæk og Skrub paa hele Sider
Den halve Geistlighed han høvler brav,
Og ei tilvands blot Professorer rider,
Men selv med Sjællands Biskop gjør det af;
Hvori, qua Humanist, paa Dansk han strider
Med Grunde, som en Tydsker ham indgav,
Og mens han en personlig Gud fornegter,
Bidsk for Naturen og Fornuften fegter.

Betragt ham med Respect, den Anton Lange,
Som sandelig er ei at spøge med;
Thi hvis med Pen og Blæk-Horn han vil stange,
Han dig og mig kan gjøre stor Fortred.
Men - hvisker Læseren, nu alt gjort bange -
Hvad gjør Personen her paa dette Sted?
Hvorfor vil han tilveirs nu med Ballonen?
Hvem nøder ham? Mon Folket eller Kongen?

Aldeles Ingen! Hvad der her ham frister,
Er blot det Væddemaal, han sluttet har
Med et Par andre unge Atheister,
For hvem, hvis bort han løb, han blev til Nar.
Da Navn af *stærk Aand* han kun nødig mister,
Saa trods den Svaghed, som ham selv blev klar,
Trods sin Natur og Lyst, ja trods Fornuften,
Gaaer med sin graa Hat her han op i Luften.

See der! Han i Gondolen alt sig sætter,
Hvorfra han overseer den store Plads,
Og skjøndt beklemt han er, det Hjertet letter,
At vendt mod ham er hvert et Blik og Glas.
Sin Fråk han knapper, paa sin Halsklud retter,
Seer op med Briller i Ballonens' Gas,
Og hvide Handsker trækkende paa Hænderne,
Han smiler, nikker, hilser ned til Vennerne.

Dem seer han vel, men ei den unge Pige,
Der bag hans Ryg ta´er frem et Brev og let
I Haanden Montechriste stikker det.
Luftskipperen, som just tilveirs vil stige,
Ta'er imod Brevet uden Ord at sige,
Thi alt hans Fod er paa Gondolens Bræt.
Han Kjæden slipper - raaber: Leve Kongen!
Og opad under Hurra gaaer Ballonen.

12

Hvor let den stiger! Ak, hvorlidt dog veier,
Endog med Luften maalt, en Atheist,
For ei at tale her om Montechrist -
Den svæver, gynger, synker, dukker, neier,
Den stiger atter som Ideens Seier
Og confunderer hver en Realist;
Den solbestraalt sig hæver mod det Høie,
Og skinner rød og blaa i Alles Øie.

Alt paa sin Flugt den streifer Slottets Qvist,
Hvor sig de tusind Svalereder skjule,
Og hvor, i Skræk kaldt' frem af deres Hule,
Nu sværme op og ned, og her og hist,
Omkring den store Fugl de mindre Fugle.
Men paa Gondolens Rand staaer Montechrist,
Som med sin Fane hilser ned til Alle,
Og høit til Afsked la'er Pistolen knalde.

Og nedenfor, som slaaet paa Planeten,
Alt Folket mod Ballonen stirrer op,
Der uden mindste Støden i Trompeten
Ei overflyver blot hver Svalekrop,
Men Slottet selv, og Souverainiteten,
Ja, uden paa sin Vei at gjøre Stop,
Sig hæver som begeistret og bevinget
Høit over Talens Flugt i Lands- og Folkethinget.
Et større Sving endnu Ballonen faaer;
Zahlkassen, skjøndt med Mønt og Sedler stoppet,
Og Bibliotheket, skjøndt med Viisdom proppet,
At drage den til Siden ei formaaer:
Hen over Kongens Bryghuus, steilt og toppet,
Den, Langebro forbi, mod Søen gaaer,
Hvor som en dristig Flyver ud den vover sig,
Med Havet under og med Himlen over sig.

Og her vi Afsked nu med Mængden tage,
Der end paa Pladsen staaer med spændte Blik
Og seer Ballonen svinde til en Prik.
Igjennem Luften vi med Baaden drage,
Hvor i den smalle Forstavn lænt tilbage
Sin snevre Plads Hr. Anton Lange fik,
Mens overfor, i Baadens Agterende,
Hr. Montechrist sees magelig sig vende.

13

Han er beklemt den stakkels Anton Lange,
Og det med Grund, da ved et dristigt Hop
Han kommen er saa høit i Frihed op,
At næsten han sig føler som en Fange.
Et Blik paa Dybet gjør ham bleg og bange;
Hu! hvis af Baaden ud nu gled hans Krop,
Og tusind Favne ned han sank i Bølgerne,
Hvem indestod i Faldet ham for Følgerne?

Hvem skulde vel ham holde, fange, gribe,
Hvis han fra denne Høide styrted ned,
Hvor Sundet sees kun som en sølvhvid Stribe,
Og som et malet Landkort Sjællands Bred?
O, var han sluppen vel af denne Knibe!
Ved Vindens stigende Urolighed
Sig Baaden hæver, og Ballonen flyver
Afsted, som om til Fok man satte Klyver.

Det svimler for ham, og med begge Hænder

Han Snoren uvilkaarlig griber fat,
Og Blikket som om Hjælp mod Himlen vender.
Men ogsaa her han føler sig forladt:
Umaaleligt sig Himlens Telt udspænder,
I Vestens Dyb neddaler Solen mat,
Mod Øst og Nord og Syd kun Rummet kjendeligt,
Stort, tomt og ubegrændset og uendeligt.

Der hører Mod til Storheds Tryk at bære,
Til ei at svimle ved en Afgrund, og
Til midt i Rummets Alt et Punkt at være,
Og ikke som et Nul sig føle dog.
Men Anton Lange husker paa sin Ære;
Skal han - en Tænker - sidde som et Fjog?
Skal han - den stærke Aand - af Svaghed dirre?
Nei, nu vil ned i Dybet just han stirre!

Som tænkt, saa gjort - ud over Baaden bøiet,
Hvis Net af Snore han sig støtted paa,
De trende tusind Alen ned han saae
Paa hvad af Vand og Land ham kom for Øiet.
Ved dette Syn ham Tanken meest fornøied,
At naar nu bare hjem han komme maa,
Skal en Beretning Vennerne han give,
Der til Beundrings Udraab skal henrive.

14

Saa tænkte han, og Trøst i Tanken fandt;
Men hvori fandt sin Trøst Hr. Montechriste? -
Aa, han til slig en Tour forlængst er vant,
Han veed jo, det maa bære eller briste.
Med sin Cigar han snart er paa det Sidste,
Han puster Røgen ud til hver en Kant,
Og paa Kavaien siddende behagelig,
Gjør han med spredte Been sig ret det magelig.

Han seer omkring i Luftens aabne Rige,
Han bruger Jorden som sin Spyttebak,
Men mindes pludselig den unge Pige,
Hvis Brev jo nylig han i Lommen stak.
Han maa dog see, hvad hun ham har at sige.
Af Brevet river han den seige Lak,
Og strakt tilbage nu, mens Vinden blæser
Ballonen fremad, for sig selv han læser:

Velædle, høivelbaarne Montechrist!
Undskyld, at Deres Titel ei jeg kjender,
Skjøndt jeg forlængst den burde have vidst,
Da jeg saa dristig er, at Brev jeg sender.
Det er i Nøden jeg til Dem mig vender;
I lang Tid har jeg vaklet, men tilsidst
Jeg ingen anden Udvei vidste finde -
Mit Spil er tabt, kan ikke De det vinde.

Hvor kom mig Lykken nær for to Aar siden!
Jeg, som fra Barnsbeen af tilhaande gik
Min Fader i hans Herrehats-Fabrik
Og meest blandt Filt og Vat tilbragte Tiden;
Som langt tilbage var i Konst og Viden,
Hvorvel paa mangen Hat jeg satte Skik:
Jeg pludselig, før jeg det tænke voved,
Med en Student blev offentlig forlovet.

Han i Boutiken kom, min Anton Lange,
Og hver Dag vore Hatte han besaae;
Men skjøndt jeg paa hans Hoved prøved mange,

Han aldrig dog den rette kunde faae.
Han syntes en umulig at forlange,
Men endelig tilsidst han fandt en graa;
Den med et Smiil han satte paa mit Hoved,
Gav mig et Kys - og da blev jeg forlovet.

15

O, hvilket deiligt Liv der da begyndte!
Ad Døren ind og ud min Anton drog,
Og næsten daglig bragte han en Bog,
Som saa at gjennemlæse jeg mig skyndte.
Jeg allerede forhen Læsning yndte,
Men nu, da *han* mig under Armen tog,
Og stræbte mig at danne til sin Lige,
Nu gik det strygende, jeg nok tør sige.

Var Bogen læst, og ret vi leve vilde,
Vi en Spadseretour os gjerne fik,
Og Arm i Arm vi da paa Volden gik,
Han med sin graa Hat, jeg med min Mantille.
Da var hans Ord mig som en Viisdomskilde,
Og som en Glædessol mig var hans Blik;
O, denne Tid er end mig uforglemmelig,
Jeg var saa lykkelig og saa taknemmelig.

Den Tid er endt - min korte Fryd er død,
Og skulde dertil jeg en Grund angive,
Det Antons Skrivelyst da maatte blive,
Thi den min Lykke gav det første Stød.
Da han fik Lyst i Bladene at skrive,
Om at spadsere han ei meer sig brød;
Men naar den graa Hat ei mig følge vilde,
Hvad Glæde var der da i min Mantille?

Dog det var jo det Mindste! Meer og meer,
Og dertil hans Forfatterskab var Grunden,
Blev han med slette Venner nu forbunden,
Hvoraf han, til min Skræk, fik fleer og fleer.
I deres Garn, af deres Net omspunden,
Fordærvedes hans rare Characteer;
Og hertil kom nu nogle tydske Bøger,
Hvori den sidste Grund til Alt jeg søger.

Thi dem saalænge han studered i,
Til ham en ond Aand syntes at bestikke;
Han talte nu kun om at vorde fri -
Om fri for mig han meente, veed jeg ikke.
Saa kolde blev hans før saa varme Blikke,
Saa skarpt hans Sprog, der før var Melodi;
Og han, som var saa høflig, saa beskeden,
Blev nu saa stolt, ja ret et Barn af Vreden.

16

Forfærdelige Ting han hørtes sige;
Han paastod høit, trods Skriftens Ord og Bud,
At Ingen af os var udødelige,
Men at i Døden vi som Lys gik ud,
Og at saalidt der hist i Himmerige
Som her paa Jorden gaves nogen Gud;
Det var en Fordom kun, som laa i Luften,
Hans Guder var Naturen og Fornuften.

Var det ei rædsomt? O Hr. Montechriste,
Sæt i hans Piges Tilstand her Dem ind!
Min Frygt er ikke blot ham selv at miste,

Thi mindst for Sjælens Fare jeg er blind.
Tidt ængstes jeg som Hjertet skulde briste,
Og saa sørgmodigt blevet er mit Sind,
At hvert et Minde om den fordums Lykke
Mig Taarer ud af Øinene kan trykke.

Jeg ligger søvnløs næsten hver en Nat,
Og staaer jeg op, er mine Øine røde;
Da synes Verden mig saa mørk og øde,
Mit Hoved tungt er og min Tanke mat.
Snart seer jeg Anton vandre blandt de Døde,
Snart styrtet i en Afgrund og, forladt
Af alle Andre, Haanden mod mig strække,
Som var det mig, der skulde Hjælp ham række.

Men hvor er der en Hjælp da? Jeg forsøgte
Jo hvad jeg kunde, før jeg kom til Dem;
Jeg har jo talt, og det med Fynd og Klem,
Og grædt og bedt ham Himlens Straf at frygte.
Forleden, da saa grueligt han spøgte,
Tog Balles lille Lærebog jeg frem,
For ham hans Børnetro ihu at kalde,
Men han smed Bogen hen og lo af Balle.

Jeg tidt har ham i Kirke villet føre,
Har bedt ham til en Præst med mig at gaae,
Men derom vil ei mindste Muk han høre;
Og skjøndt jeg daglig noget Nyt fandt paa,
For til Omvendelse hans Sjæl at røre,
Jeg aldrig Frugt dog af min Stræben saae.
Hver Smule Haab, jeg stundom nære turde,
Hans slemme Venner strax tilintetgjorde.

17

Nu kommer jeg til Dem, o ædle Mand,
Der skal det Høie som det Dybe kjende,
Med Bøn, at De min Anton vil omvende,
Da ingen Anden dertil er istand.
Han sidder fast nu - han kan bort ei rende,
Hans slemme Venner ham ei hjælpe kan,
Og kunde blot hans stolte Mod De tvinge,
Da vilde sikkert frelst De hjem ham bringe.

Det gjelder om hans Sjæl, Hr. Montechriste!
Og dersom her paa mig De tænke vil,
Da staaer min Lykke som mit Liv paa Spil,
Thi dette Haab er jo det allersidste.
O, hvis et Raad i denne Nød De vidste,
En evig Tak Dem skulde høre til,
En evig Tak, selv naar kun Støv er Skikkelsen
Af Deres Tjenerinde: *Betty Michelsen*.

Her endte Skrivelsen, og med et Amen,
Der Hjertets Følelser ei gjorde Tort,
Hr. Montechriste lukked Brevet sammen
Og visked Taaren af sit Øie bort.
Hans Pandes dybe Rynke, Blikkets Flammen,
Hans heftig sammenknebne Læber - kort,
Hans hele Ydre, tydelig erklæred,
At Betty's Ord var' ei talt' hen iveiret.

Han lod dem heller ei til Jorden falde,
Thi dybt i Lommen stak han Brevet ned,
Idet sig selv han loved med en Ed,
At hjælpe Den, der s avne d Hjælp af Alle,
At gjøre Ting, man store skulde kalde,

Og tro staae bi saa trofast Kj ærlighed.
Da det han havde svoret tvende Gange,
Saae barsk og streng han hen mod Anton Lange.

Men Anton Lange vendte bort just Øiet,
Thi nu sig ganske kommen af sin Skræk,
Sad kjæk og qvik han der paa Baadens Dæk
Og ved den raske Fart sig ret fornøied.
Mens Luftballonen Luftens Bølger pløied
Og iilte fremad som en Fugl paa Træk,
Lod' høit fra Himlens Blaa til hver en Side
Igjennem Brillerne sit Blik han glide.

18

Et herligt Skuespil! Just som i Vesten
Det sidste Solglimt svandt i Dybets Grav,
Steg Maanen op i Øst til Nattefesten,
Hvor stedse flere Stjerner Møde gav.
Foroven Glands - forneden Mørke næsten;
Alt Land forsvundet for det aabne Hav,
Hvis Bølgers stærke Larm og stolte Brusen
I Høiden her gik tabt i sagte Susen.

Og med ham selv igjennem Himlens Hal,
Bestraalt af Maanen og ført frem af Vinden,
Beruset af den lette Gas forinden,
Hendandsed nu Ballonen som til Bal.
Dog trak sin Kappe tæt han op om Kinden,
Lidt køl ham forekom den store Sal,
Lidt bleg den Kind, som Luna mod ham vendte,
Lidt klamme Stjernerne, skjøndt klart de brændte.

Hvor gaaer det? lød medeet det for hans Øre,
Og efter Lyden dreiende sit Blik,
Saae Montechrist med Haanden han at gjøre
Et Greb i Skyen, som forbi de gik,
Og derpaa sig Kavaien at iføre,
Som fast han knapped, før med tænksomt Nik
Paa Barometrets Høidestand han agted,
Og Varmemaalets Gradestok betragted.

Hvad, nær ved Frysepunktet! udbrød Manden,
Hvorpaa han Thermometret lagde hen,
Og føied til, med Hatten skudt fra Panden:
Hvorledes gaaer det saa, min unge Ven?
Det gaaer fortræfligt! svared ham den Anden,
En saadan Luftseilads er rigtig Spænd;
Er Reisen kold, desmere Varmt jeg drikker,
Naar kommen hjem først i min Seng jeg ligger.

Det skeer dog knap inat og her paa Øen,
Gjensvared hiin; thi hvis jeg mig forstaaer
Paa Veir og Vind, saa *Stevns* saalidt som *Møen*,
Hvad dog jeg havde troet, inat vi naaer;
Men lige lukt ud over Østersøen
Og imod Rügen hen vort Fartøi gaaer.
Aa, udbrød ganske munter Anton Lange,
For slig en Tour er jeg slet ikke bange.

19

Saa mine Ønskers Maal jeg nær jo rykker,
Jeg kommer udenlands endog tilsidst.
Men hvad gaaer af Dem? De er ganske trist,
Og saa betænksom Deres Negl De tygger -
Ballonen er vel aldrig dog istykker?

Er Gassen sluppen ud, Hr. Montechrist? -
Nei, Svaret lød, Ballonen nok skal holde,
Lad ei min Alvor Dem Bekymring volde.

Men seer De vel - her kasted sig tilbage
Paa Sædet Montechrist og saae omkring
I Himmelbuens store Stjernering -
Men seer De vel, i alle mine Dage
Mig Jorden aldrig vilde stort behage
Med sine Folk og Fæ og tusind Ting;
Derfor jeg tidlig mig fra Støvet hæved,
Og helst jeg eensom her i Luften svæved.

Her, skilt fra Jordens Tummel og dens Jammer,
Fra Verdens Daarskab, Latter, Hyl og Graad,
Hvor i den dybe Stilhed Stjernen flammer,
Jeg seiled tidt i Natten paa min Baad.
Her var mit eenlige Studerekammer,
Hvor jeg spandt Viisdom af min Tanketraad,
Og lærte *langt* meer, end af Folk paa Gaderne,
Af Bjørnen, af Orion og Plejaderne.

Her leved Timer jeg for Evigheden,
Thi altid jeg andægtig bliver stemt,
Naar stegen opad, som en Fugl i Reden,
Her for Alverdens Blik jeg sidder gjemt.
At Himlen *oven* er og Jorden *neden*,
Hvad der saa tidt i Livet bliver glemt,
Skjøndt det for Mennesket er Hovedsagen:
Den Sandhed er vel her saa klar som Dagen.

At i en Traad vort hele Liv kun hænger,
At Døden hvert Minut kan sige stop,
Ei heller Dette glemmer let man længer,
Thi brast nu blot en Snor, hvor laa vor Krop?
Derfor til Troens Bistand her man trænger,
Og sjelden paa min Fart jeg kommer op,
Før jeg istemmer Psalmen, De maa kjende:
Hvo veed - hvo veed, hvor nær mig er min Ende?

20

Og naar, som her, i Rummets Dyb jeg seiler,
Hvor Maal og Sti og Grændse gives ei;
Hvor Fugl og Fisk og Dyr og Plante feiler,
Og der er ingen Skabning uden jeg:
Da sig det Evige for mig afspeiler
Langt mere klart, end hist paa Støvets Vei;
Den dybe Tomhed Livets Fylde priser,
Det store Intet mig et Alt beviser.

Da former til et Tempel for min Skuen
Sig det uendelige Verdensrum,
Hvis Hvælving løfter sig i Himmelbuen,
Hvis Pragt er Stjernernes utalte Sum;
Og mens ved deres Glimten, Straalen, Luen,
Opfyldt af Andagt, selv jeg sidder stum,
Gaaer frem af Dybet, hvori jeg mig taber,
Det Skjønnes og det Godes vise Skaber. -

Ret curiøst! til Svar gav Anton Lange,
Men Templet - lo han - seer jeg intet til;
Og Guden, som De skuer frem at gange,
Deus ex machina jeg kalde vil,
Og da paa Smagens Vegne bli'er jeg bange; -
Han klare skal den vage Andagts Spil,
Dem i Naturens Drama løse Knuden;

Men er det muligt, naar et Nul er Guden?
Hvorledes? udbrød heftig Montechrist,
Hvorledes, unge Mand! Hvad maa jeg høre?
Kan ogsaa her jeg troe mit eget Øre?
De fast jo taler som en Atheist.
Ja - smiled Anton - ja, hvad skal man gjøre,
Naar Videnskaben *fuldendt* bli'er tilsidst.
Naar den som Atheisme culminerer,
Og viser klart, at Gud ei existerer.

De bli'er forskrækket - men det lidt mig koster,
At gjøre Dem den store Sandhed klar,
Og med den ene Post de andre Poster,
Som i sit Følge den nødvendig har.
Dog det er sandt! De været har i Kloster,
Dem Videnskab vist Contrebande var:
Beviset vist Dem Hovedbrud vil volde,
Jeg derfor hos mig selv det vil beholde.

21

Den Videnskab nok ligger i det Onde,
Vedblev, trods Skosen, venligt Montechrist;
Men naar De veed, at for en Atheist
Gaaer Bibel, Sjæl og evigt Liv tilgrunde,
De ved en saadan Tro Dem skammer vist.
Mig skammer! udbrød Anton: Ingenlunde!
At feie bort med Videnskabens Kost
Hvert Drømmespind, er mig en Ære just.

Fra dorsk Autoritetstro, fra min Fibel,
Jeg voxed, og er Tre og Tyve Aar,
Thi kom mig ikke her med Deres Bibel!
Og hvad vor Sjæl som evig Sjæl angaaer,
Da spirer, modnes, døer den som en Zvibel.
Men heldigviis dog Himlen end bestaaer,
Afbrød ham Montechrist - Lad den nu dømme,
Lad *den* stadfæste, hvad De kalder Drømme!

See, hvor i rolig Høihed hist de flamme,
De fjerne Lys paa Himmelkuplens Blaa!
Er det ei næsten som vi synlig saae
Nu Evigheden bag sin Stjerneramme?
Som saae vi Dødens Porte aabne staae,
Og de Udødelige bag ved samme
At sidde skjærmed' af den dybe Fred
Som ingen jordisk Higen klæber ved?
Og naar da Tanken søger Livets Kilde,
Hvoraf som Stænk de Verdener fremgik,
Der Glimt i Glimt herned i Mørket spille,
Som for at møde Menneskenes Blik;

Og naar vi *føle* fast det Aandens Stille,
Der hersker midt i Sphærernes Musik:
Faae ei vi Bud da fra et evigt Rige,
Grundlagt til Trøst for det forgængelige?

Og naar, som hist, vi see dem funkle, tindre,
De blanke Tegn paa Nattens dunkle Bund,
Maae disse Lys i Mulmet ei erindre
Om Aabenbaringsverd'nens skjulte Grund?
Al deres Glands og Pragt kan ei forhindre,
At for et Gjenskin vi dem tage kun
Af de Mysterier, der, tankedunkle,
Paa Troens Himmel dog saa klare funkle.

22

Og laane saa med blendet Blik vi Øre
Til denne Susen her af Nattens Vind,
Faae ei vi da den Aandens Røst at høre.
Som vækker dybe Længsler i vort Sind?
Den Stemme, som vil alle Sjæle røre;
Som trænger med hvert Pust i Hjertet ind;
Og mon Dem Deres Videnskab forklarer,
Hvorfra den kommer og hvorhen den farer?

Fra Nord den kommer, for til Syd at fare!
Gjensvared Anton med sit kjække Smiil,
Hvorpaa han føied til: De maa mig spare
For meer Declamation i mystisk Stiil!
Jeg seer nok, jeg Begrebet faaer Dem klare,
Faaer aabne Tanketaagen en Ventil;
Det lykkes nok - trods hver Bêtise voved
Jeg dog at kalde Dem et ret godt Hoved.

»Et ret godt Hoved«, gjentog her den Anden;
Ja det er meget tvivlsomt, dersom jeg
Skal Prøve staae, ved at faae ind i Panden
Den nye Viisdom, som jeg fatter ei.
Jo vist, lo Anton: brug nu blot Forstanden,
Saa hjælper jeg Dem Tankerne paavei,
Og viser Dem, hvorledes Alting pipped
Frem af Naturnødvendigheds-Principet.

Thi som Naturdrift, der er blind og stum,
Og efter evige, bestemte Love,
Der Former skabe sig i Tid og Rum,
Principet virker, synes end det sove.
Saaledes noget Stort vi tør os love,
Og alle Virksomheders fælles Sum,
Udtrykt som Tidsforhold i Rumfiguren,
Udgjør da ogsaa virkelig Naturen.

Paa denne Viis - De maa ei Traaden tabe -
Faae altsaa paa *Nødvendighedens* Bud
Vi som bevidstløs her *Naturen* ud,
Der en bevidst *Fornuft* nu sees at skabe,
Som atter sees sin Moder efterabe,
Idet den selv sig skabe vil en *Gud*;
Thi Guds Tilværelse, det bør ei glemmes,
Ved Menneskenes Villiesact bestemmes.

23

Nei, nu det bli'er for galt! skreg Montechriste;
Saa er det Mennesket, der skaber Gud?
Den Viisdom gjør det Første til det Sidste.
Men er det muligt - kan af Hjertet ud
De rive Følelsen, den gudbevidste,
Der lever i Samvittighedens Bud?
Kan alle Slægters Vidnesbyrd De glemme,
Hvori jo taler høit en Sandhedsstemme?

Kun ei saa hidsig! Anton gav til Svar;
Med Følelsen vi kort Proces kan gjøre,
Thi andet Indhold Følelsen ei har,
End Meninger, der forud os tilhøre.
Den er et Vanedyr, som la´er sig røre
Af Alt, hvormed tiltakke Tanken ta´er.
Hver gammel Fordom den som gyldig stempler,
Hvorpaa man har de tusinde Exempler.

Saasnart blot Tanken bøsses op med Noget,
Hvormed vor Phantasi kan drive Spil,

Saa vænner Følelsen sig snart dertil.
Det derfor lidt kun gjør mig Sagen broget,
At Manges Følelse, som hen i Taaget,
Ved tillært Gudsbevidsthed varmes vil.
Vi Atheisters Tanker ere køle,
Vi tænke skarpt, og Ingenting vi føle.

Det var om Følelsen! Men nu De henter
Mig frem Beviset fra en anden Kant.
Fordi saamange svundne Slægter fandt
At der en Gud var til, De her forventer,
At Philosopher, Tænkere, Skribenter
Udraabe skal: Saa maa det være sandt!
Men heller ikke det paa os kan bide,
Da Sagens Sammenhæng tilbunds vi vide.

Hvi maatte Mennesker i hine Dage,
Da det med Aandsbespiisning kun faldt tyndt,
Og Videnskaben neppe var begyndt:
Hvi maatte det nødvendigt dem behage
AL skabe sig en Gud - das ist die Frage,
Og tydsk Logik med Svaret har sig skyndt:
Fordi - naar selv de handled - de bemærked,
At en Person, et Jeg, frembragte Værket.

24

Saae derfor de Naturens Kræfter røres,
Dem en Person, et Jeg, da strax faldt ind,
Til hvem som Aarsag Kraftens Spil henføres,
Og Gudsideen greb det grebne Sind.
Gud altsaa er, naar Videnskaben høres,
Vor Selvbevidstheds udadvendte Skin,
Dens potenserede Reflex, der trives
Ved Phantasien og et Skinliv gives.

Men kan det end forstaaes i hine Dage,
Da hver en Indsigt hinked og var halt,
At Mennesker paa slige Tanker faldt,
Hvorunder Slægten indtil Dato lider:
Saa dog mod al Fornuft og Sands det strider,
Endnu at brygge med det samme Malt,
Og leve fort i hiin Tids Efteraben;
Dertil dog altfor høit staaer Videnskaben.

Jeg bøier mig for Videnskaben, svared
Luftskipperen, og for dens ægte Søn;
Men endnu ikke De mig ret forklared,
Hvad der da bli'er af Religion og Bøn? -
Knap sig for Latter Anton Lange bared,
Han hvisked hørligt, men dog halvt i Løn:
Hvor skorter denne Fyr det paa Forstanden!
Tykt Hoved, men kun tyndt Begreb har Manden.

Min gode Ven! - her hæved han sin Stemme,
Med Blikket fæstet spodsk paa Montechrist -
Min gode Ven, De synes reent at glemme
Det Punkt, hvorved Debatten standsed sidst.
Naar ingen Gud vi længer træffe hjemme
Foroven, neden - her saalidt som hist:
Hvem mon da Troens Faar vel skulde see til?
Hvem mon da Sjælene vel skulde be'e til?

Nei, hold Dem til Fornuften, til Naturen,
Til Mennesket, Fornuftens andet Jeg,
I hvem Begrebet kommer ud af Skuren,
Naar gal han bli'er, men derfor tabes ei;

Hold Dem til ham, til Ideal-Figuren,
Den faste Pol paa Videnskabens Vei;
Han, efter hvem sig Humanismen kalder,
Han, af hvis Hoved Kronen aldrig falder !

25

Ja, ogsaa jeg kan blive varm, min Kjære!
Jeg sværme kan saa godt som nogen Mand,
Hvis Mennesket skal Verdenskronen bære,
Som Hovedet i absolut Forstand,
Hans Tankes Kraft vi aldrig nok kan ære,
Hans Skjønhed ikke høit nok prises kan,
Hans Mod og Conseqvens, hans Aand og Evner,
Os neppe Plads nok til Beundring levner.

Ja, skjøndt Naturen Intet bør forlise
Af hendes Sønners Tak for stilte Savn,
Vi større Ære bør Fornuften vise,
Naar den i Mennesket af Aand faaer Navn.
Maae ikke her vi just dens Almagt prise,
Her, hvor i Himmelrummets aabne Favn,
Af Universet udbasuunt som Kongen,
Nu Mennesket henflyver i Ballonen!

O, denne Storhed, denne Kraft beruser,
Og bliver Mennesket sig først bevidst,
At ... Hvad var det? Hvorfra kom Lyden hist?
Hvorfra den Luftstrøm, der forbi os suser? -
For Pokker! Pas dog paa, Hr. Montechrist!
Ud af Ventilens Hul jo Gassen fuser.
Hvi trækker De i Snoren der? Hold op! -
Snak - Svaret lød - i Hullet maa en Prop.

Ventilen har sig aabnet under Sludren -
Her fra sit Sæde Manden hurtig sprang,
Og mod Ventilen ind han Klappen tvang,
Idet han mumled: Pokker tage Pludren!
For dens Skyld gaae vi her i Skuddermudren,
Ballonen dybt er dalet paa sin Gang.
Hvad siger De! udraabte Anton bange.
Jeg siger, vi ad undas gaae, Hr. Lange J

»Ad undas?« - Ja, men hold nu bare Munden,
Og klar mig Baadens Dæk der foran til,
Og smid den Ballast ud, som er paa Bunden!
Alt - stammed Anton - Alt, hvad kun De vil;
Men er saa stor en Fare der i Grunden?
Ja vist - lød Svaret - Livet staaer paa Spil!
Af Barometrets Stigen her jeg slutter,
At Bølgens Top vi naae før 5 Minuter.

26

Før 5 Minuter! gjentog Anton blegnende,
Hvorpaa han bukked sig og kasted ud
I største Fart hver Klat, hver Klump, hver Klud,
Kun Vægten efter Hjertets Angst beregnende.
Alt stod igjen han stiv, skjøndt næsten segnende,
Da lød det: Staa og stir ei som en Stud!
Mens selv jeg Ballastposen ud maa tappe,
Let De Ballonen og kast Hat og Kappe!

Skjøndt Offret var nødvendigt, Anton sukked,
Da begge Klædningsstykker ud han smed,
Og saae hvor Hatten sig paa Kappen vugged,
Da den tilbunds med spredte Vinger gled.

Dem fulgte Stokken, som med Knappen dukked
Og slog en Volte langt i Dybet ned;
Dog Offret Katastrophen ei forhaled,
Thi lige stærkt endnu Ballonen daled.

Seer De, hvor tydeligt vi der see Havet!
Ham ind i Øret brølte Montechrist,
Og føied til: Hvis Frakken blev begravet
Med Vest og Støvler, var vi hjulpne vist.
Haardt, men nødvendigt, Anton følte Kravet;
Han Støvlerne trak af, og rask som sidst,
Thi Øxens Blad jo hviilte paa hans Nakke,
Smed ud han Støvler, Halsbind, Vest og Frakke.

Ham Tøiets Fald i Dybet monne røre,
Og nedad just han stirred bleg og mat,
Da Montechrist ham greb ved Skuldren fat
Og raabte: Hør! Kan Bølgerne De høre?
Vi er forlorne Folk! Hvad skal vi gjøre?
Jeg kaster Klæderne, Kavai og Hat.
Og uden alle Faxer, alle Fuxer,
Skil Dem i Hui og Hast ved Deres Buxer!

Ved mine Buxer? hørtes Anton svare,
Mens han dem fastholdt som sin sidste Trøst.
Hvad! skreg den Anden med en Tordenrøst:
Vil heller Buxer da end Liv De spare?
Træk ud! Jeg hjælper Spillet Dem at klare.
Det gik! - Der flyve Benene med Lyst
Afsted i Natten som en løsladt Fange -
Nu Deres Underbuxer, gode Lange!

27

Kun ingen Vægring! slet De den begrunder.
Har De sagt A, saa maa De sige B,
Og Buxen *over* følger Buxen *under* -
Kom an! Lad os de skjønne Skanker see,
Mens til Betragtning vi endnu har Stunder.
See der i Skjortens Uskyld sidder De!
Og der gik Deres Uldbeen ud at svømme,
For Dødens bittre Kalk tilbunds at tømme.

Nu Touren er til mig! Det er paa Tide
Jeg her affører mig det laante Skind,
At jeg desbedre kan med Døden stride.
Og De, min Ven! styrk De nu Blik og Sind
Ved at see ned paa Havet, hvor de hvide
Skumbølger vælte sig i Maaneskin,
Vi knap fra dem er skilt et hundred Alen,
Og vor Ballon er stadigvæk i Dalen.

Her knappede han op, mens dødningbleg
Og rystende paa Kroppen Anton skued
Ned paa de rørte Bølgers vilde Leg,
Der med en snarlig Undergang ham trued.
Paa eengang dog, af Angstens Ild opluet,
Saae han tilveirs, om ei Balionen steg;
Men som med matte Vinger daler Fuglen,
Bestandig dybere sank Kæmpekuglen.

Der kom et Vindpust, som et Gran den hæved
Og over Bølgerne den førte hen,
Men derpaa sank den synlig mat igjen.
Hans Blik imens ud over Havet svæved,
Der grændseløst i Maanelyset bæved
Og aabned ham sin Favn, men ei som Ven;

Thi nær og fjernt, af Skummets Gjord ombælted',
De tunge Bølger larmende sig vælted.

Han skjalv ved denne Larm saa nær at høre,
Da lød den velbekjendte Stemme: Hei!
Nu er det Tid sig Skjorten at afføre,
Thi svømme vil med Skjorte De vel ei,
Saa kan jo Kroppen ikke ret De røre.
Træk ud! træk ud! Lad den gaae samme Vei
Som alt det Øvrige, der nys blev borte;
Selv til en Liigsærk er for kort en Skjorte.

28

Fortvivlet Anton meer imod ei trætted,
Af Kroppen hurtig han sit Linned trak,
Og Montechrist i Smug nu, gjennem Nettet,
Af Baaden ud sin Ballastpose stak.
Da den med Skjorten sank, han skreg: Det letted!
Den Skjorte nok fortjene kan vor Tak.
Kun Lidt kan gjøre't, man medrette siger;
Hurra for Skjorten! Vor Ballon den stiger.

Og virkelig! Forbauset Anton saae
Ballonen, der paa Bølgen nys sig vugged,
Nu hurtig som en Piil tilveirs at gaae.
Saa stærk var Farten, at han Øiet lukked,
At reent fortumlet han sin Isse dukked.
For ei mod Himmelloftet den at slaae.
Men da igjen han Brug fik af Fornuften,
Sad mellem Stjernerne han høit i Luften.

Af Baaden vippet, gispende ved Spøgen,
Berøvet med sin Hat sin Æsthetik,
Sad han med Sokken ned om Benet strøgen,
Med sorte Briller for de stive Blik,
Med hvide Handsker, men forresten nøgen,
Saa nøgen som af Moders Liv han gik;
Og ved sin Nøgenhed gjort reent forfjamset,
Som efter Figenbladet rundt han gramsed.

O, hvor han voldsomt følte Hjertet banke,
O, hvor med lidt Logik han nu var nøi't,
O hvilken Venden-Mølle med hans Tanke,
O hvilken Skiften-om af Dybt og Høit!
Den Overgang brød Mulighedens Skranke,
Det Spring var Phantasien selv for drøit:
Luft, Jord og Hav og Himmel syntes blande
Sig sammen til et Chaos i hans Pande.

Han saae sig om, og blev aldeles ør.
Var det en Drøm da, som ham monne friste?
Der, lige for ham, sad endnu som før
I Baadens Agterstavn jo Montechriste,
Saa rolig, som af Ingenting han vidste,
Fuldstændig paaklædt, som sig hør og bør.
Hen paa hans spidse Hat faldt Maaneflammen,
Og sin Kavai just luunt han knapped sammen.

29

Var da et fælles Skibbrud ei oplevet?
Mens selv han havde offret hver en Pjalt,
Hans Kammerat jo havde reddet Alt,
Selv ei et Hul var i Kavaien revet.
Og dog der Noget var forandret blevet
I Mandens hele Ydre og Gestalt,

Et Noget, som endog hans Indre skæmmed,
Hvorved for Anton han blev ganske fremmed.

Forsvundne var de vennehulde Træk,
Den Mildhed, der om Læben forhen spilled,
Det varme Blik, der Sjælen klart fremstilled,
Og i hans Miner Anton saae med Skræk
Nu kun et Smiil, hvis dybe Haan ham drilled,
Hvis kolde Spot drev med hans Tilstand Gjæk;
Dæmonisk gloede Øiet frem bag Brynet,
Saa dybt han skjalv og vendte sig fra Synet.

Jeg troer De gyser! Montechrist begyndte,
Idet han roded om i sin Kavai:
Ja her er bittert koldt jeg negter ei,
Men mod Dem selv De og Dem svært forsyndte;
Af Deres Klæder De for rask Dem skyndte,
De skulde halet Tiden ud som jeg.
Nu har af Tøiets Tab De kun den Lykke,
At ikke meer De føler Skoen trykke.

Dog hvortil hjælper det forknytte Væsen?
Tobak var Manges Trøst i stort Forliis.
Maa ikke her jeg byde Dem en Priis? -
Nei, De behøver ei at være kræsen;
En Priis i Daasen og en Priis i Næsen
Har en og samme Vægt naturligviis.
Ballonens Flugt det ligemeget hemmer,
Om Næsen eller Daasen Snusen gjemmer.

Ha, Satan! mumled Anton mellem Tænderne -
Hvad var det? spurgte rolig Montechrist:
Jeg synes, at De bleven er saa trist.
Men hør et Raad! De skulde gnide Hænderne,
Og stryge Ryggen kraftig ned om Lænderne,
Saa kom lidt Varme der i Kroppen vist;
Og naar saa dygtig De slog sammen Armene,
Gik Varmen nok fra Brystet ned i Tarmene.

30

O De maa tro mig, jeg i Deres Jammer
Og usle Tilstand sætter klart mig ind.
Ved Deres Naturaljer jeg mig skammer,
Jeg føler Kuldens Stik i Deres Skind,
Hvis Frysen, Gysen, ikke just mig lammer,
Men gjør saa flaut og fastende mit Sind;
Thi selsomt nok, at De af Kulde gungrer,
Paa mig har gjort den Virkning, at jeg hungrer.

I denne Hunger maa en dygtig Prop
Af stegte Duer, som den synes kræve -
Knap var det sagt, før Anton vild sprang op,
For Bænken mellem dem at overskræve,
Med hævnfyldt Sind, med strakt Athleterkrop,
Med kampbegjærlig Arm og knyttet Næve,
Mens frem i Skum der styrted fra hans Mund:
Skurk! Nidding! Djævel! Blod- og Helvedhund!

Jeg til din Frækhed længe nok har tiet,
Jeg længe nok din Spot en Skive var,
Imens din egen Ondskab mig indvied
I Skurkestregen, Du bedrevet har.
Jeg gjennemskuer klart Forræderiet,
Din lumpne Daad mig ligger aabenbar;
Jeg læser, Satan, i din lumske Mine,
Hvor høit Du her Dig fryder ved min Pine.

Men med dit Liv Du skal din Daad betale,
Dit Øie skal ei see den næste Sol!
Javist - lo Montechrist - Du godt kan prale.
Afvei'n, du Nøgne! Seer Du min Pistol?
Ikkun et Skridt, saa la'er jeg Hanen gale,
Og til din Baare bliver vor Gondol.
Saa kun et Spark til Aadslet, og begravet
Du ligger tusind Favne dybt, i Havet.

Her tog af Antons Pande skarpt han Sigte,
Og Anton, hvem i Næsen Krudtet stank,
Paa eengang følte sine Kræfter svigte,
Og trods Athleten, der sig hæved rank,
For til en Dødskamp Fjenden at forpligte,
Han krummet som en Orm tilbage sank,
Endnu i Faldet hvislende med Braadden,
Dengang Popoen han slog haardt mod Baaden.

31

Der laa et Par Minuter stille han,
Mens stærkt i Krampekulde Kroppen bæved,
Med vilde Blik, der rundt i Luften svæved,
Som speided Øiet efter Trøstens Land,
Til atter i sin Nøgenhed han hæved
Sig langsomt op som før paa Baadens Rand,
Hvor stum han sad, med Ho'det fuldt af Fluer,
Imens den Anden nød de stegte Duer.

Under sit Maaltid Montechriste snakked:
Hør, lad os være gode Venner, Dul
(At Du jeg siger, derfor kan Du takke
De mange Skjeldsord og din iltre Hu.)
Lad ei saa stygt os paa hinanden hakke,
Nei, lad i Høflighed os omgaaes nu.
Hvad kan jeg for, at Deres Tøi De misted?
Det var ei mig, som Dem til Reisen fristed.

Men ved Dem her at see, hvor kan jeg fatte
Og godt forstaae den vise *Solons* Ord,
Da *Krøsus*, for sig selv at gjøre stor,
Ham al sin Herlighed for Øie satte:
At lykkelig man Ingen burde skatte,
Før han var kommen vel i sorten Jord;
Da uvis er jo Menneskenes Vandring,
Og Livet fuldt af Skiften og Forandring.

Det var en Viismand, denne Solon - men,
Bliv ikke vred, den Viisdom synes halte,
Der nylig kom fra *Deres* Mund, min Ven!
Om Mennesket De store Ting fortalte,
Hans Mod, hans Kraft, hans Almagt De paakaldte,
Og om hans Skjønhed kasted Ord De hen,
Som da jeg modtog som en Aabenbaring,
Men nu mig synes stride mod Erfaring.

Thi holder sammen jeg i mine Tanker
Den Priis for Skjønhed Mennesket da fik,
Med Det, som her sig viser for mit Blik:
Det flade Bryst - de smalle Skulder-Planker -
De spidse Knæe - de tynde, skjæve Skanker -
Saa trods en yderst nøisom Æsthetik,
Kan al den Skjønhed, Skroget slutter inde,
Saa overordenlig dog ei jeg finde.

32

Og ikke anderledes nu det gaaer mig
Med Menneskets, med Deres gode Vens
Af Dem saa høit anpriste Conseqvens,
Som aldrig til at troe paa her De faaer mig,
Hvis ikke De med Kraftbeviser slaaer mig.
Paa dem er Deres Hoved neppe lens,
Thi det saa dybt, saa tankefuldt jo luder -
Men hvad er det? Jeg troer saaskam De tuder!

De sikkert Nattekulden føler stikke.
Men hvis blot Luften varm De tænke vil,
Saa vænner Følelsen sig nok dertil;
Thi andet Hold har Følelsen jo ikke,
End vore egne Meninger, der ligge
Til Grund for hver en Yttring af dens Spil.
Tænk fremfor alt barmhjertig Dem Naturen,
Saa fryser vist ei meer De paa Figuren.

Men sæt, at iiskold dog De følte Luften,
Saa veed jeg for min Død ei bedre Raad,
End at De her Dem holder til Fornuften,
Der Latter destillere kan af Graad.
Indsug af denne Guddom Frihedsduften,
Belee som fri Nødvendighedens Braad,
Og ihvor skarpt endog det svier i Skindet,
Lad ret Fornuftens Seier Dem muntre Sindet!

Men hvilken Lyd? I Deres Spiserør
Det huult jo piber - De maa sulten være.
Maa ikke til en Mundsmag jeg forære
Dem denne Due, som jeg spared før? -
Her kunde Anton meer sin Qval ei bære,
Og under Raabet: Montechrist, jeg døer!
Sank med en Hulken, der var næsten klukkende,
Han ned for Mandens Fødder, ydmygt sukkende:

O hjælp mig, frels mig, lad mig ei forgaae!
Mit Blod er størknet, mine Lemmer stive,
Det skærer gjennem Kroppen mig som Knive,
Som Syle prikker det fra Top til Taa,
Og hvis De vil, jeg holdes skal ilive,
Saa laan mig den Kavai, De der har paa! -
Jo vist - lo Montechrist - og saae i Luften,
Det stred nok mod Naturen og Fornuften.

33

Og dog - for rask jeg stopper vist mit Øre,
For lidt jeg agter stride Taarers Løb;
Thi hvis De virkelig til Korset krøb,
Til et Forlig det mulig kunde føre.
Lad derfor her af Deres Mund mig høre,
Om nu den stærke Aand vil give Kjøb?
Om Videnskabens Søn vil Lægmand lyde?
Om Alt De gjøre vil, hvad jeg vil byde?

Jeg vil! udraabte Anton med Forsagelse,
Og gjentog hulkende: Jeg vil! jeg vil! -
Godt! svared Montechrist: Driv aldrig Spil
Med dette Løfte, naar med sand Deeltagelse
Jeg bøder nu paa en forsømt Opdragelse,
Og som en trofast Mentor hjælper til.
Giv nøie Agt! Her Deres Næse skiller
Jeg først ved de fordømte tydske Briller.

Alt hvad De saae i dem var lutter Løgne,
De hule Glas kun avled Hjernespind,

Thi Jord og Himmel vistes skjæv og vind.
Nei, brug nu Deres gode, danske Øine,
Da snart sig Himlene vil dobbelt høine,
Og dobbelt straale vil hver Stjernes Skin.
Her kaster Brillerne jeg ned i Dybet!
Der muligviis til Gavn de komme Krybet.

Og nu, min Ven! træk af de hvide Handsker,
Hvis hvide Skind gjør Deres Hud saa rød,
Og til en Belletrist en Mand forfransker,
Som til en ærlig Prosaist blev fød.
O tro mig! Æsthetiken man forvansker,
Naar selv ei Gunst hos Muserne man nød;
Og det System, som Deres Hjerne huser,
Det længst forbandet er af alle Muser.

Men upoetisk Belletrist at være,
Bedømme Poesi med tør Forstand,
Det gaaer i Evighed dog aldrig an!
Nu, bliv kun ikke saa forundret, Kjære,
Fordi jeg kjender Deres Liv og Lære,
Og veed, hvor rap De Pennen føre kan;
Jeg har Spioner ude - Der gik Handskerne!
O gid de aldrig fiskes op af Danskerne!

De uldne Sokker De beholde faaer,
Thi nu til Hovedsagen jeg mig vender:
Vær nu andægtig I Fold nu Deres Hænder
Og læs med samlet Sind et Fadervor.
Har det De gjort, da strax om Deres Lænder
Min forede Kavai til Skjul jeg slaaer,
Og Sjælens Trøst i Legemet da føler De -
Naa, hvi saa taus? - Hvad er ivei'n? - Hvi nøler De?

Jeg kan det - stammed Anton - kan det ikke,
Jeg har det kunnet, men jeg har det glemt -
Ih, svared Montechrist, da er det slemt,
At denne Hindring Dem ivei'n skal ligge,
For i Kavaien Armene at stikke,
Hvortil en mægtig Lyst De har bestemt.
De kan ei Deres Fadervor, min Kjære?
Saa er ei andet for, end det at lære.

Men da jeg selv mig Deres Mentor kaldte,
De paa min Bistand her kan gjøre Krav.
Thi visk af Kinden Taarerne de salte,
Og vaagn til Haabet op af Sorgens Grav!
Sku, føl og døm, om nys med Grund De talte
Mig mellem Djævle - mig, som trækker af
Mit eget Skind, blot for at see tilbedste,
Blot for at varme min forfrosne Næste.

Her trak han ud - og i en Hurlumhei,
Som ved et Under dækket og tilhyllet,
Fra nøgen Krop til paaklædt Sjæl omtryllet,
Sad Anton i den forede Kavai,
Hvis Varmestrøm hans Lemmer overskylled,
Og gjennem Kroppen rask sig baned Vei,
Saa Blodet tøede op i alle Aarer,
Før ret endnu var´ standsede hans Taarer.

O hvilken Overgang! Den fatter Ingen,
Der altid dukked i det lunkne Bad,
Der altid laa med Dynen over Bringen,
Der altid i den lune Stue sad.

Som frigjort løfted Anton Tankevingen,
Som sprængte skilte Hjertets Baand sig ad,
Og da han Blikket til sin Mentor hæved,
Af ny Forundring og af Fryd han bæved.

35

Thi see! Af Mandens før saa kolde Træk
Til sidste Spor Dæmonen var forsvunden,
Hvis fæle Syn ham havde fyldt med Skræk.
Hvert Ansigtstræk forandret var fra Grunden:
Af Øiets Blik, af Minerne om Munden
Var Spot, Foragt og Haan som pustet væk;
Ja noget Engleligt endog sig lagde
Omkring de blide Læber, da han sagde:

Som Himlen er barmhjertig, v i det være!
Et Brodersind vel sømmer sig for Den,
Der sin vildfarne, halvforlorne Ven
Det dyrebare Fadervor skal lære.
Lad os begynde Værket til Guds Ære!
Sæt Dem som før i Baadens Forstavn hen,
Og som jeg selv har gjort det i mit Kloster,
Tæl Bønnerne paa dette Paternoster.

Her trak sin Rosenkrands han frem af Barmen,
Hvis Kors han kyssed som en romersk Præst,
Før han det hang Disciplen over Armen.
Og nu de satte sig - Hr. Anton bedst,
I tyk Kavai og videt ud af Varmen,
Hr. Montechrist i tynd Tyrolervest.
Vi skifted Hud - han smiilte - Jeg det føler;
I denne skarpe Luft man sig forkøler.

Men længst jeg Doctor i min Kunst er vorden,
For den Sags Skyld skal ei vi sende Bud
Til nogen geistlig eller verdslig Orden.
Her aabned han ihast Ventilens Tud,
Og nedad i den varme Luft mod Jorden
Ballonen sank, mens Gassen den foer ud;
Til han igjen, kun et Par hundred Alen
Fra Havets Bølger, standsede dens Dalen.

Saa let og hurtig flytted han sin Bolig,
Saa rask og sikkert saaes tilværks han gaae,
Saa stor en Tillid i hans Adfærd laa,
At Anton, skjøndt med Sagen gjort fortrolig,
I høieste Forbauselse, men rolig,
Paa Manden under hele Spillet saae,
Idet han fast beslutted, til sin Vogter
I Liv og Død at vælge slig en Doctor.

36

See, denne Luft er af en anden Tønde!
Udbrød med freidig Mine Montechrist:
Og nu, vi sidde luunt, lad os begynde
Vor Underviisning, hvor vi slap den sidst.
Med Deres Fadervor De flink Dem skynde!
Og for at Tallet De med kortest Frist
Paa alle Bønnerne kan faae at vide.
Lad gjennem Haanden Rosenkrandsen glide!

Men selv om De det rette Tal har faaet,
Og dets Betydning Dem er bleven klar;
Selv om hver enkelt Bøn De har forstaaet,
Og godt lært udenad min Commentar;

Selv om det Hele ei blot gjennemgaaet,
Men flere Gange repeteert De har,
Saa er endnu dog ei De færdig, Kjære!
Thi saa De Bønnen paa Latin skal lære.

Det bli'er en lang Historie, før rigtig
En himmelsk Viisdom fattes af et Sind,
Der tykt er overgroet med Hjernespind;
Og dog for Deres Fremtid er det vigtig,
At Bønnen ei blot klar og gjennemsigtig,
Men uudslettelig staaer prentet ind;
Thi da først selv urokkelig De stander,
Selv naar en tydsk Fornuft Dem overmander.

Saadan til Indgang talte Montechrist,
Mens med sit Fadervor Bekjendtskab stifted
Ved Kuglesnorens Hjælp vor Atheist,
Som alle Bønners Tal nu ærlig skrifted.
Og nu med Spørgsmaal og med Svar det skifted,
Og Tiden randt - og Timer gik der vist,
Før Lærer og Discipel her sig hviilte,
Og midlertid afsted Ballonen iilte.

Midt i den varme Luftstrøm, under Susen
Af Nordenvinden, ført afsted med Magt,
Og et Par hundred Alen kun, som sagt,
Opløfted over Havet og dets Krusen,
Hvor Bølgerne med dump og dæmpet Brusen
Sig mod hverandre brød i afmaalt Tact,
Og med en Lyd saa huul som af Gonggongen,
Bestandig frem mod Syden fløi Ballonen.

37

Og mens den i sin lette Flugt sig vugged
Paa Nattens Vinger, Nattens Timer gik,
Og andet Udtryk Jord og Himmel fik:
Først ned i Bølgen Luna bleg sig dukked,
Saa eet for eet af hine klare Blik
Paa Stjernekuplens Hvælving mat sig lukked,
Tilsidst, af alle sine Lys forladt,
Sig Kuplen hæved i en taaget Nat.

En øde Dandsesal den syntes lig,
Hvor alle Ballets Stjerner bort er dragne,
Hvor alle Festens Minder er forjagne
Af Oes og Dunst, som dækker Glædens Liig,
Og Musikanterne, af Søvn betagne,
Af sted med deres Noder liste sig.
Men i Naturens Høisal nær var Trøsten,
Thi pludselig det lysned klart i Østen.

Et lifligt Skuespil sig der beredte;
En sølvhvid Stribe med en guldhvid Kant,
Der allerede Nattens Skygger spredte,
Langs Horizonten som en Traad sig vandt,
Til i et høirødt Baand den ud sig bredte,
Der atter for et Purpurbælte svandt,
Som i sin Lysen, Glimten, Straalen, Luen,
Omspændte meer og meer af Himmelbuen.

Den hele Horizont stod som i Glød,
Da sprængende medeet Auroras Bælte
En Hær af Purpurskyer saaes fremvælte,
Der lig Herolder rundt sig Bane brød,
Idet for Jord og Himmel høit de meldte:
Nu stiger Dagens Drot af Havets Skjød!

Og virkelig! Af Havets Skjød, som bæved,
En Kant af Solens Skive blank sig hæved.

Den løfted skinnende sig meer og mere,
Og samme Stund just Anton Lange bad
Det lærte Fadervor, som udenad
Nu Montechrist, ei een Gang blot, men flere,
Ham lod i Romersproget repetere,
Til det utvivlsomt var, at fast det sad;
Hvorpaa den ædle Mentor, glad i Aanden,
Paa sin Discipels Hoved lagde Haanden.

38

Frigjorte Sjæl! udbrød pathetisk Manden;
Aandsbroder! som en evig Fader har,
Og altsaa selv er evig, og en Anden,
End da det usle Kreatur De var:
Oplyste Ven! som skærpet fik Forstanden
Ved en catholsk og grundig Commentar,
Der lukked Munden til paa Protestanten,
Og aabned Øinene paa Ignoranten.

Nu med Frimodighed tør frem De træde!
Nu er i Ydmyghed De værdig til,
Her i Naturens store Skuespil
Dem ved den skjønne Morgensol at glæde,
Da ei blot i Nødvendighedens Kjæde,
Men paa Guds Finger De den hænge vil;
Thi nu De veed, at dersom Gud det vilde,
Stod hisset i sin Opgang Solen stille.

Nu De forstaaer, at denne gyldne Skive,
Ud fra hvis Centrum Purpurstraaler gaae,
Ei længer skinned rød, men lyste blaa,
Hvis Han som Lov det vilde foreskrive;
Nu vil bestandig i den Tro De blive,
Naar et Naturens Værk De stirrer paa,
At i et Spilleværk De Dem fortaber,
Hvis ei bag Værket stod Naturens Skaber.

Nu har De lært af al den Angst og Møie,
De nylig udstod paa Fornuftens Bud,
At for Fornuften man sig vel skal bøie,
Men ikke just tilbede den som Gud.
Nu har De fattet, at den er et Øie,
Der skuer ind, mens Sandsen skuer u d;
At et modtaget Lys den kun kan skjenke,
Men gudsforladt ei noget Sundt kan tænke.

Og da saamegen Indsigt nu er vunden,
Og da det grundigt lærte Fadervor
I Dem har til den vise Mand lagt Grunden -
En Grund, hvorpaa jeg haaber fast De staaer:
Saa sørg nu for, da Natten er forsvunden,
At alle Drømmespind og Tankeblaar,
At alt det Væv, der skyldtes Atheisten,
For evig feies ud af Hjernekisten!

39

Her gjorde Pause den sublime Taler,
Og medens Anton, træt af Disciplin,
Et Suk udstødte, trak han frem et Skrin,
Op af hvis skjulte Gjemme rask han haler,
Med et Par konstigstøbte Sølvpokaler,
En sleben Flaske, fuld af Purpurviin.

Pokalerne han fyldte heelt til Randen,
Gav Anton een og greb saa selv den anden.

Min Ven, han smiilte: klaret blev Forstanden,
Men blev nu ogsaa Hjertet rigtig rørt?
Har ikke blot De faaet ind i Panden,
Men i Gemyttet, hvad De her har hørt?
I Skriften staaer, at Vinen glæder Manden,
Og Glæden tidt har til det Gode ført.
Lad derfor dette Bæger Viin Dem qvæge,
Lad det ei blot Dem styrke, men bevæge!

Vaagn op og lev! Lad Blik og Tanke stige
Med dybtfølt Tak mod Lysets Rosenknop,
Der hist i Solens Straaler lukkes op,
For Alt med Liv og Varme at berige.
Sku denne Forsorg! Føl den faderlige
Bekymring for hver mindste Sjæl og Krop,
Som sig i dette Skaberværk udtaler,
Og Menneskenes dybe Trang os maler.

Thi hvad er Mennesket? Mon nogensinde
De ret i Spiritus et Foster saae?
Det lille Væsen ligger der iblinde,
Men med et Hjerte dog, som kunde slaae;
Knap som en Reie stort man kan det finde
Med heelt optrukne Been og Fødder smaa;
Og tænk Dem nu, at det er denne Reie,
Der uden Gud vil vandre sine Veie!

Og tænk saa paa de Levendes Velgjører,
Som stiller alle Længsler, alle Savn,
Som alle Sjæles Suk og Bønner hører
Og selv paa Hjerte har en Reies Gavn:
O, hvis en Smule blot Dem Tanken rører,
Da skam Dem dybt ved Atheistens Navn;
Thi derom er man enig dog saa temmelig,
At styggest er af Alt en Utaknemmelig.

40

Her saae han Anton skarpt og dybt i Øiet;
Men da den Trufne strax slog Blikket ned,
Og det var tydeligt, at Sjælen led,
Uagtet Vinen Legemet fornøied:
Saa bort igjen han med et Smiil sig bøied
Og saae omkring i Luftens Herlighed.
See, raabte han med Varme: Hvilke Farver!
For dem forsvinde alle Mørkets Larver.

Endog hernedenfor i Rosenglands
Sig Havet vælter, medens Skum det koger.
Men hvorfra denne Sværm af lette Taager,
Der flyve os imøde som i Dands? -
Et Bud fra Landet! En Flok hvide Maager,
Der hæst som Toldbetjente skrige stands.
Hist seer jeg Land! - Men vi er narred' blevne,
Vi Rügen langt forbi mod Øst er drevne.

End springer klart dog frem i Solens Flammer
Den hvide Kridtklint med de grønne Træer,
Og høit i Sky sig hæver *Stubbenkammer*.
Men i det Fjerne - see, paa Kysten der -
Der ligger *Swinemünde* By og skammer
Sig ved sit Navn, nu Dansken kommer nær.
Reis Dem, Hr. Lange! Vaagn dog op af Slummeren!
Vi holde nu vort Indtog snart i *Pommern*.

Paa Benene kom Anton i en Hast,
Og trods den lange Pine Hjertet døied,
Han til sin Mentor hen sig strax forføied,
Med Hjertet lettet nu for Reisens Last;
Og nu stod Begge, over Baaden bøied',
Med udstrakt Haand, der holdt Pokalen fast,
Høit i Ballonen hæved' over Vandet,
Og skued i Forventning ind mod Landet.

Ballonens Tag for Solens Glød dem skjærmed,
Dens Fart og Susen spredte fjernt og nær
Den hvide Maageflok, der rundtom sværmed,
Men snart opløstes som en slagen Hær.
Og meer og meer den fjerne Kyst sig nærmed -
Den laa for dem i Morgnens Rosenskjær,
Der hilste dem saa smilende, saa frydeligt,
Og Huse, Haver, Marker saaes nu tydeligt.

41

Men ligefor, hvor Fiskerleiet laa,
Hvor hele Kysten som af Hytter vrimled,
En Mængde Mennesker der sammen stimled,
Som Allesammen, baade Stor´ og Smaa,
Ret som om Hovedet paa Alle svimled,
Med Haanden over Brynet opad saae;
Saa det var tydeligt, dem stak i Øie
Ballonen, med hvis Flugt de fulgte nøie.

See - talte Montechrist, mod Anton vendt,
Der stod og stirred med en taaget Pande -
Naar eengang Livets Reise vi har endt,
Som denne Nats, og over Dødens Vande
Vi nærme os de ubekjendte Strande,
Og staae, som her, med Blikket fremad sendt:
Mon da saa lys en Udsigt vi vil finde?
Mon da saa liflig Morgensol vil skinne?

Og naar saa Evighedens Kyst opdages,
Naar Paradisets Lunde ligge nær,
Mon af de Himmelske vi da modtages,
Som af de Jordiske vi hilses her?
Mon strax imøde vi af Venner drages,
Og gribes af en Haand, som er os kjær,
For efter Reisen, der var saa urolig,
At føres til et Hjem i Fredens Bolig?

O Ven! Hvo nærer ikke dette Haab?
For dette Haab lad Vinens Draaber blinke,
Og før os Paradisets Kyster vinke,
Lad Hjertet det indvie med sin Daab!
Her saaes med Anton han begeistret klinke,
Og som de drak, et vældigt Hurraraab
(Thi just i Landet ind Ballonen svæved)
Langs hele Kysten rungende sig hæved.

Et gunstigt Omen! Luftens Søn udbrød,
Som knap fik Tid for Hilsenen at takke,
Idet med Fanestangen paa sin Nakke
Til Hattesving Pistolen han afskød;
Thi nu det gjaldt om hurtig ind at pakke,
Trods al den Jubel, der forneden lød,
Og langs ad Veien hen Ballonen fulgte,
Indtil de fjerne Høie heelt den dulgte.

42

Der lod sit Anker paa en Mark han falde,
Hvor endeel Bønder, som bag Ploven gik,
Ved Synet af hans Fane travlt nu fik,
Da de fra Luften høit ham hørte kalde.
Afsted med Skraal og Skrig de styrted Alle,
Og greb Ballonen samme Øieblik,
Som Reisen lykkelig var fuldendt vorden,
Og han og Anton satte Fod paa Jorden.

Ved Hjælp af disse Folk, der ret sig rapped,
Fik snart han Kæmpekuglen i sin Magt,
Fik den paa Siden om i Græsset lagt,
Og, da tilbørlig Gassen ud var tappet,
Gondolen løst og Taftet sammenklappet.
Imidlertid var Vogn og Heste bragt,
Og nu blev Byrden løftet op fra Græsset,
Og Baad, Ballon og Alt paa Vognen læsset.

Mens det gik for sig, stod vor Anton Lange
I grøn Kavai og Sokker, uldne, graae,
Forknyt, fortumlet, for sin Tilstand bange,
Og med det bare Hoved rundt sig saae.
Han stirred op i Luften flere Gange,
Som om Ballonens Syn han vented paa,
Som vented han, at see sit eget Billed
Imellem Jord og Himmel høit opstillet.

Det gik ham nemlig, ved saa brat paa Landet
Midt i sin Luftseilads at sætte Fod,
Som det gaaer andre Folk, naar tværtimod
De fra det Tørre komme ud paa Vandet:
Ham Elementets Kræfter overmanded,
Og just fordi paa Jorden Foden stod,
Og savnede det Gyngende og Svævende,
Stod her han svimmel, vaklende og skrævende.

Han tog til Panden - drømte han da kun?
Rædsomme Nat! hvor mod Naturens Orden
Den tynde Luft var ham en Bolig vorden:
Var den og Alt kun Foster af et Blund? -
Med Styrke satte Foden han mod Jorden,
For ret at føle dog den faste Grund;
For ved sit Stamp mod Braadden sig at klare
De Tanker, der jo reent fortumled' vare.

43

Det i hans Hjerne summed, mylred, vrimled,
Mens Billed efter Billed trak forbi:
Først foer han op og mellem Stjerner himled,
Og havde nu med Maanen Maskepi;
Saa foer han ned, mens det for Øiet svimled
Og Bølgerne han Skjorten dypped i;
Saa baade op og ned paa eengang foer han,
Men det var Vanvid - og forvirret gloer han.

Hvorlænge saa han stod, han selv ei vidste.
Men da han atter retted rank sin Krop
Og af de dybe Drømme skued op,
Stod lige for hans Øie Montechriste,
Hvis skarpe Blik nu hurtig til det sidste
Af Tankens vilde Krumspring sagde stop.
Med fremrakt Haand, som han paa Skuldren lagde
Af den confuse Yngling, Manden sagde:

Farvel, min Ven! Hav Tak for denne Gang!
Det var en heldig Reise, som man siger,

Saa kort i Tiden som i Rummet lang.
Vi skilles nu; men før tilvogns jeg stiger
Og kjører ind i Tydsklands tred've Riger,
Her til et Afskedsord jeg føler Trang.
Jeg gaaer mod Syden - De gaaer imod Norden;
Gud veed, om meer vi mødes vil paa Jorden.

Lad derfor mig ved Testament Dem skjenke
Til evig Arv den forede Kavai,
Hvis Tab saameget meer Dem maatte krænke,
Som Nøgenhedens Dragt Dem klæder ei.
Hvergang De bærer den, paa mig De tænke!
Paa Deres Vel bestandig tænker jeg.
I Lommen grib! En Hue vil De finde,
Samt et Par gule Tøfler dybest inde.

Paa disse Tøfler trav til Swinemünde,
Og naar paa Damperen man der gjør Ild,
De strax ombord til Kjøbenhavn Dem skynde,
For paa det nye Levnet at begynde,
Som De fra denne Dag jo føre vil.
Men da en Reise der skal Penge til,
Jeg paa det nye Levnet her betaler
Dem som et Forskud disse 5 Rigsdaler.

44

De rakte Penge Anton greb med lil,
Men da for Gaven rørt han vilde takke,
Slog Montechriste haanlig med sin Nakke,
Og med det velbekjendte spodske Smiil,
Der strax lod Antons Mod gaae ned ad Bakke,
Vedblev han i en mere myndig Stiil:
For Deres tabte Tøi en god Betaling;
Men spar hver Tak og lyt til min Befaling!

Saasnart nu hjem De kommer, De paastand
Mig den forbudne Frugt i Røg opsender,
Idet De hine tydske Bøger brænder,
Hvis Lugt af Viisdom daared mangen Mand,
At aldrig meer ved Lugten Deres Tænder
Skal efter Frugten løbe gridsk i Vand;
Dernæst De stoppe Vox i Deres Øre,
At falske Venners Røst Dem ei skal røre.

Jeg kjender disse Venner - Atheister
Og Humanister å la Feuerbach,
Hvoraf endeel omkring i stumpet Frak
Ved Rundetaarn og Petri Kirke lister.
Luk Deres Dør for dem! og hvis man frister
Dem gjennem Nøglehullet dog med Snak,
Saa siig til Vennerne, jeg kommer efter dem,
Og Troen ved et Luftbad snart bekræfter dem.

Fly disse stærke Aander! Frygt Bestikkelsen
Af deres svage Domme! Vær en Mand,
Og trods den dumme Djævel hvor De kan!
Men derimod vær god mod Betty Michelsen,
Som ikke blot en Engel er i Skikkelsen,
Men Engel af Gemyt og af Forstand.
Saalænge slig en Engel huld Dem bliver,
For hendes Skyld man Meget Dem tilgiver.

Her gjorde Manden pludselig omkring,
Og skred afsted, for Vognen at bestige,
Men vendte sig paany, for høit at sige:
Et Ord, Hr. Langel Kun en ringe Ting!

Hvis over Deres grønne Kasseking
Og gule Tøfler Væ man skulde skrige,
Da svar, mens De gaaer trøstig Deres Skud,
At saadan just en omvendt Sjæl seer ud.

45

Her med et Spring han op i Vognen steg,
Som fire raske Heste fremad førte,
Og da saa bort med Bønderne han kjørte,
Svang muntert han sin Hat, som til en Leg.
Men stiv stod Anton - intet Lem han rørte;
Han stirred efter Vognen stum og bleg,
Og hvis ham Skjæbnen før faldt haardt for Brystet,
Stod nu han af Forundring gjennemrystet.

Hvad var det for en Aand, den Montechriste?
Hvor kunde paa naturlig Maade da
Han Kundskab om de tydske Bøger ha'?
Og hine vantroe Venner - hvordan vidste
Han vel Besked om dem? Og nu det Sidste,
Hvor kjendte Betty Michelsen han fra? -
Hvorledes slig en Indsigt sig forklare?
At blive overtroisk man stod Fare.

Var han en Dæmon? En af hine Magter,
Der Mennesker at plage har for Skik? -
Her minded Anton sig hans sære Fagter,
Hans fæle Spot, hans skarpe Polemik.
Men sund Fornuft ei denne Mening agter,
Dertil var mangengang for varmt hans Blik,
For fromt hans Ord, for ofte Sind og Tale
Begeistret henvendt mod det Ideale.

Hvem var han da? - En Aand, sig selv modsigende!
Men derfor just en stor og myndig Aand,
Som ned fra høi're Regioner stigende,
Paa lavere Naturer lagde Baand;
En Aand, der maatte lydes, da, undvigende,
Man sikkert undslap ei hans stærke Haand;
En Aand, der ei blot skjulte Ting opdaged,
Men Hjerter og Nyrer gransked og ransaged.

En Aand - og det var denne Ting fornemmelig,
Der sympathetisk Hjertet til ham drog -
En Aand, i Væsen og Natur saa hemmelig,
At aldrig rigtig man paa den blev klog,
Men derfor ogsaa evig uforglemmelig
Stod, eengang kjendt, indført i Mindets Bog,
For lig en høiere Natur at agtes,
Og daglig som et Under at betragtes.

46

Saavidt var Anton færdig her med Dommen,
Da han til Selvbevidsthed vaagned brat,
Og, ved at stikke Haanden ned i Lommen,
Traf paa en laadden Hues skjulte Skat,
Og derpaa dybere mod Bunden kommen,
Fik et Par gamle, gule Tøfler fat,
Som hurtig han trak paa, for nu at skynde
Sig, før det blev for seent, til Swinemunde.

Det blev en møisom, en besværlig Gang;
Han hverken Stier eller Veie kjendte,
Og derfor ofte vild paa Marken rendte,
Hvor over Grøfter han og Gjerder sprang,

Paa samme Tid som Solen Pile sendte,
Der i Kavai og Hue fast sig hang:
Saa, hvis ham Nattens Favntag var for køle,
Han Dagens Kjærtegn fik tilgavns at føle.

Drivvaad af Sved han Swinemünde naaede,
Hvor Drengene ved Havnen skrege stands!
Og kredsed hans Person, hvis dybe Gaade
Med Hujen og med Skrig de søgte raade,
Mens selv han oprørt stod i Sind og Sands.
Han havde kort kun været udenlands,
Men her i Tydskland følte han sig fremmed,
Og inderlig han længtes efter Hjemmet.

Hans Længsel stiltes - fra *Stettin* sig nærmed
Den danske Dampbaad, som ham tog ombord,
Og hjem han over Østersøen foer,
Af lutter gode Genier beskjærmet.
Kun eengang trak en ond Aand ham i Ærmet,
Da siddende ved Agterspeilets Ror,
Og stirrende paa Havet ud idrømme,
Han syntes fjernt at see en graa Hat svømme.

Dengang i Kjøbenhavn han naaede Bryggen,
Var heldigviis det næsten blevet Nat,
Saa ved hans Phantasidragt, skjult i Skyggen,
Ei nogen Sjæl blev i Forundring sat,
Og selv han, uden Følgeskab i Ryggen,
Fandt Vei til Skiltet med den sorte Hat,
Hvor han omfavned ømt sin Betty Michelsen,
Som først sig næsten korsed over Skikkelsen.

47

Paa hendes tusind Spørgsmaal Svaret lød,
At hændt ham var det Overordentlige,
Men at en Ed, han svor sig selv, forbød
Ham alle Andre, selv hans elskte Pige,
Et Ord om Tingens Sammenhæng at sige.
Dog spaaede Tingen Ingen af dem Nød;
Nei tværtimod! den spaaede Fryd og Gammen,
Og hun og han holdt nu for evig sammen.

Fra Betty fløi han hjem, hvor Ild han tændte,
Og da i Ovnen Baalet fik Couleur,
Han alle hine tydske Bøger brændte,
Hvis Lugt af Yiisdom ham bedaared før.
Fra Stanken han med Afsky bort sig vendte,
Gik ud og skrev med Rødkridt paa sin Dør
De Ord, som ei hans Venner kan ham glemme:
Stud. Anton Lange træffes ikke hjemme.

Han laased Døren af og skifted Dragt,
Og nu først i sin Sofa tog han Sæde,
Dog ikke for at nyde Hvilens Glæde,
Men for i Orden at faae Tanken bragt,
Og lade Minderne med Ro fremtræde,
Imens hans Øine fæsted sig med Magt
Paa Sømmet, hvor han nys i Hurlumheien
Ophang som Spolier Huen og Kavaien.

Hvad i sin Sofa egentlig han tænkte,
Det ingen Dødelig at sige veed;
Kun er det vist, at tidt et Suk sig trængte
Frem af hans Barm, hvorved han Øiet krængte
Iveiret, mens han Brynet dybt trak ned:
Deraf tør sluttes med Sandsynlighed,

At dengang foregik den Sindsforvandling,
Som nu er a aaenbar i Liv og Handling.

Thi nu, min Læser! nu i denne Time,
For slette Bøger, falske Venner fri,
Fri for at recensere, for at lime
Artikler sammen, der sig ei vil rime
Med den Raison, som der er Noget i:
Han sidder druknet i Theologi,
For snart til Attestatsen op at vove sig,
Og af hans Fremtid hvad tør ei man love sig?

48

Han kjender som det Dybe jo det Høie;
Som Liv jo Død; som Aandens Himmelflugt
Det nøgne Menneske, hvis Trang til Tugt
Og til Barmhjertighed staaer ham for Øie.
Vil til Erfaring Talekonst han føie,
Hvad kan ei da man vente sig for Frugt,
Naar eengang han faaer Myndighed med Kjolen,
Naar eengang han bestiger Prækestolen!

KALANUS
(1853?)

50

PERSONER

- ALEXANDER DEN STORE, Macedoniens og Asiens Konge.
- HEPHÆSTION, Kongens Ven.
- MELEAGER, græske Hærførere.
- NICANOR, græske Hærførere.
- PYRRHON, græske Philosoph.
- MOPSOS, græske Philosoph.
- KALANUS, indisk Philosoph.
- SANKARA, hans Moder.
- BARKAS, hans Slave.
- THAIS, græske Hetærer.
- LEDA, græske Hetærer.

KONGENS PAGE. SLAVER. CHOR AF SANGERINDER. CHOR AF INDIERE. EN AFDELING MAGEDONISKE SOLDATER.

Handlingen foregaaer i Pasargadæ i Persien, kort efter Alexanders Tilbagekomst fra Indien.

51

FØRSTE ACT

(En høi, rummelig Bambushytte, aaben imod Øst, hvor just Solen staaer op.)

KALANUS og SANKARA
(synge):

Hil dig i din Opgangs gyldne Pragt,
Rene Lys, som alle Sjæle dyrke:
Overvinder af det blinde Mørke,
Seierherre ved din Flammes Magt!
Hil dig, paa din første Morgenvagt,
Himlens store Vogter, Bramas Tjener,
Du som Offret til hans Priis antænder,
Bønnens Offer, af vor Læbe bragt.

Væk os, naar vort Hjerte slumrer mat,
Spred med dine Straaler Sjælens Skygger,
Drag os med dig, mens du fremad rykker
Paa din Bane til et Maal os sat:
Aldrig af dit Førerblik forladt,
Op i Sandheds ætherklare Rige
Altid høiere med dig vi stige,
Vor Befrier fra den dybe Nat!

KALANUS.
Han høre Bønnen, vor og Solens Herre!

SANKARA.
Sit Offer han modtage! Her, o Søn,
Her rækker jeg dig Maaneplantens Saft.
Dig styrke disse Draaber - ham de glæde!

KALANUS
(offrer og drikker). For ham, den Høieste - for Lysets Skaber!
Han være priset, alle Guders Ophav!

SANKARA.
Han være priset, Livets rige Kilde!
Hans Aande gjennemstrømmer alle Sjæle,
Og hvert et Suk, vi sende ham, er hans.

KALANUS.
Hans Naades Lys forblive over dig,
Mens ned til Flodens Bølge nu jeg vandrer!

SANKARA.
Han følge dig, naar du i Badet gaaer,
At renset af det klare Vand, og reen,
Du Dagens Valfart maa paany begynde!

52

KALANUS.
Ja, med sin Kraft mit Hjerte styrke han,
Naar jeg fra Badet til Paladset gaaer,
At stedes for den store Konges Aasyn.

SANKARA.
Dig Kongen selv har kaldt - hvorfor da frygte?

KALANUS.
Ei Frygt jeg føler; Ærefrygt det er.
Den griber mig, som den hiin Morgen greb mig,
Da ned ad Indusflodens Strøm han kom
Med sine Skibe, medens Kyst og Bølge
Af Hymner og af høie Toner klang.
O, hvilket Øieblik, da først jeg saae ham!
Da han fra Stavnen af det ranke Skib
Med heel opslagen Hjelm, lig Morgensolen,

Rundt sendte sine Lotus-Ørnes Straaler!
For evig var mit Hjerte bundet til ham.

SANKARA.
Hans Skridt som Skyggen ogsaa fulgte du.
Selv da han gjennem Ørknen drog tilbage,
Du maatte med. Og jeg, den gamle Qvinde,
Høit paa Kamelens Ryg jeg fulgte dig,
Og nu er vi da her, saa langt fra Hjemmet.

KALANUS.
Lad Møien ei dig angre. Fjernt fra Hjemmet,
Men nærmere ved Maalet er vi her.

SANKARA.
Ved hvilket Maal? - Ei nærmere ved Himlen,
Hvis Hvælving er saa høi og fjern som fordum;
Ei nærmere den Evige, hvis Væsen
Sig i den Frommes Tanke speiler af,
Og ikke nærmere de store Guder,
I hvem han aabenbaret har sin Kraft.

KALANUS.
Men hvis du dog tog feil?

SANKARA.
Hvad er det, Søn?
Dit Hjertes Uro mig nu ogsaa smitter.
I lang Tid du paa skjulte Tanker ruged,
Din gaadefulde Tale tidt mig ængsted,
Og her i Persien jeg dig neppe kjender.
Du, som i Hjemmet var den klare Lampe,
Hvis stille Lys af ingen Vind bevæges,
Her blusser op som en ustadig Flamme.
Dit Øie brænder. Har da Synet af
Det ene Menneske dig reent forvandlet?
Har dig den store Konges Glands forblindet,
Saa du fra Guderne dit Sind har vendt?

KALANUS.
Men hvis nu han, hvem Menneske du kalder,
Var en af hine høie Guder selv?

SANKARA.
Hvordan, min Søn! Jeg knap dig meer forstaaer.

KALANUS.
Hvis det var opfyldt, hvad de gamle Skrifter
Forkynde med usvigelige Ord:
At eengang end skal Guden, som fornyer
53Og gjennemtrænger Verden, aabenbares
I menneskelig Skikkelse paa Jorden?

SANKARA.
Du troer, en Gud er kommen ned til Jorden?

KALANUS.
Jeg tvivler ei, og vee mig, om jeg tvivled!
Han, som i Oldtids Dage steg herned,
Og af en jordisk Qvinde lod sig føde,
For vilde Folkeslag at undertvinge;
Han, som paany sig herlig aabenbared
Til Hjelp og Trøst og Frelse for de Fromme,
Mod hvem Dæmonerne sig hæved frækt;
Han efter sine Løfter kommer atter,
For som en Storm at feie Verden reen,
Og veire bort som Avner alt det Onde.

SANKARA.
Forbauset - ja forfærdet jeg dig hører.
Men hvilke Tegn har du for denne Tro?

KALANUS.
De sikkreste! - Ei blot de gamle Skrifter,
Der ham aftegne paa den hvide Ganger,
Mens over Jordens Kreds han iler hen;
Ei blot hvad selv jeg saae - hvad selv jeg hørte,
Mens jeg den Ubetvingelige fulgte
Paa Toget langs med Indusflodens Bredder,
Hvor Folk og Stæder for hans Fødder knæled,
Og Kongerne gav Sceptret i hans Haand;
Ei blot hans egen Guddomskraft og Høihed,
Hvortil i Ørknen Alle vare Vidne:
Hvor, medens Alting spaaede Undergang,
Mens hver en Sjæl fortvivled om sin Frelse,
Mens alle Førerne lod Haabet synke,
Han blev sig lig, og som den faste Stjerne
Os gjennem Sandets Bølger viste Vei.

SANKARA.
Ja det er vist, vor Frelse dengang var han,
Og uden ham vi deelte Dødens Lod
Med hine Tusinder, som Sandet gjemmer.

KALANUS.
Du seer, jeg savned ikke Vidnesbyrd,
Men jeg har større Tegn end alle disse.
Indskrænkede til Hjemmets Jordbund, troe vi,
At der er Verdens Grændser. Ikke saadan!
En større Verden ligger udenfor,
Hvoraf selv her Begyndelsen kun sees,
Og denne Verden ham som Hersker hylder.
Alt har jeg forsket ud og eftersporet,
Ei nogen Leilighed forsømte jeg,
Til snart af Følget, snart af Hærens Mandskab,
At faae den Underretning, som jeg savned.
Talløse Folkeslag, umaalte Riger,
Han lænked til sig i det Seiersløb,
Som hverken Floder eller Bjerge standsed;
Som Folkeslag han Tungemaal forened,
Der tusind Mile skiltes ad i Rummet;
En anden Skikkelse han Vetden gav,
Den halve Jord alt ligger for hans Fod,
Og paa hans Vink den anden Halvdeel venter.

SANKARA.
Ja, vældig og vidunderlig han er.
Dog er der Eet, som ei du har betænkt;
Thi blandt et fjernt og fremmedt Folk han fødtes.
Gaaer Verdenssolen da i Vesten op?
Fra Østen Lyset er.

KALANUS.
Men Guden selv,
Lysbringeren, fra Vestens Rige kommer,
Og kun hans Fremskridt baner Lyset Vei.

SANKARA.
Men hvi er da tilbage nu han gaaet?
Hvi drog han ikke frem til Ganges' Bredder,
Hvor Folket boer, som venter paa hans Komme?

KALANUS.
Det samme Spørgsmaal selv jeg gjorde ham,
Hiin ene Gang, jeg for hans Aasyn stedtes,

Da han mig bød, at følge sig til Persien.
Naar - spurgte jeg med Frygt, men dog med Tillid -
Naar kommer du, o Konge, da tilbage,
For Indiens Folk fra Mørket at befrie?

SANKARA.
Og Kongen svared?

KALANUS.
Taus han saae paa mig;
Men da jeg gjentog: du igjen dog kommer?
Gav han til Svar: Vær vis derpaa, Kalanus!
Hvor Østen har sin Grændse, ligger min,
Jeg kjender ingen anden. - Seer du, Moder!
Til Hjemmet, ad en Omvei, gaaer vor Fod.
I vore Fædres Land, ved Ganges' Bredder,
Der er det, han vil grunde Retfærds Rige.
Der paa sin Verdensthrone skal vi see ham;
Der skal vi hilse nær den gyldne Tid,
Som Jorden vented, men bestandig savned;
Og Lysets Seier skal løse Støvets Lænker,
Og gjøre dobbelt skjøn os Dødens Vei.

SANKARA.
Ja, dobbelt skjøn sig viser Dødens Vei,
Naar Salighedens Billed alt man eier.
Men siig mig, Søn, hvi har for mig du dulgt
Den Skat af Tanker, du saalænge gjemte,
Var ei jeg værdig til at dele den?

KALANUS.
Som kostbar Perlesnor jeg bar den hos mig,
Men ikke strax min Rigdom selv jeg kjendte.
Alt som jeg Meer erfared, Meer opleved,
Fra Dag til Dag jeg føied Perler til.
Nu er den fuld, den kostelige Snor,
Nu dele du med mig den fulde Glæde:
Den være din, mens jeg dens Udspring søger!

(Gaaer).

SANKARA.
Vidunderligt! saa Himlen har sig aabnet;
Saa fra dit Paradiis du ned er kommen,
Du Bramas Yndling, til os Støvets Børn.
Ei meer i Himlen jeg dig søge skal,
Men med et dødeligt, et halvblindt Øie
Din Herlighed paa denne Jord beskue.
Saa stor en Naade fatter knap min Aand;
Ei denne Salighed jeg higed efter,
Ja, mere nær endog du tyktes mig,
Dengang jeg over Stjernerne dig søgte.
Men i din Viisdom du har selv det villet;
Staa med din Guddomskraft da nu mig bi!
Thi før til Savn og Spægelse kun vant,
Hvorledes taaler jeg saa høi en Vellyst?
Bered mig selv til Synet af dit Aasyn!
Gjør selv mig værdig til dit Blik at møde!
Bønhør mig, styrk mig, rens mig og forny mig!
Han iilte bort den lykkelige Søn -
Ja, i din Længsel søg kun Gudens Bolig!
Her ved din Gjenkomst skal dig Glæden hilse
Med alle sine Smykker.
(Kalder.) Barkas! Barkas!

BARKAS
(kommer fra Sidehuset). Min Herskerinde!

SANKARA.
Hvi saa mørkt dit Blik?
Hvor gaaer det Dyret?

BARKAS.
Altid lige daarligt:
Den syge Fod er bolnet, Benet hovnet.

SANKARA.
Den tro Kameel! Hvor sikkert den mig bar
Ved Dag og Nat igjennem Ørknens Sandhav,
Mens villig af din Haand den lod sig lede.
Spar ei paa Olie; Barkas! Hvis du trænger,
Har her vi Adgang til Paladsets Forraad.

BARKAS.
Jeg alt mig har forsynet. Intet mangler.

SANKARA.
Saa hør det Ærende jeg har til dig.
Min Søn og mig er Naade vederfaret,
Thi Himlens Glæde gjestet har vort Tag.
At Glædens Tegn nu hilse kan din Herre,
Naar fra den store Konge hjem han vender,
Maa du mig bistaae! Blomster du mig skaffe,
De skjønneste, som Staden har i Eie,
De rigeste paa Farve og paa Duft,
At denne visne Haand kan Krandsen binde,
Der gjør vor Hytte til en Tempelhal.
Din Kurv tag med, og ingen Møie spar!
Lad Blomsterhandlersken sit Forraad tømme,
Men inden Middag vær tilbage her!

BARKAS.
Min Herskerindes Bud min Fod bevinger.

(Bort.)

(En Søilehal i Paladset.)

Nicanor møder Meleager.

NICANOR.
Hvem seer jeg der? - Velkommen, Meleager!
Velkommen hjem fra Krigen! Godt, jeg traf dig.
I tvende Dage, siden Hærens Ankomst,
Jeg efter dig har spurgt og ledt og rendt;
Men mellem disse tykke Macedoner,
Og disse tusind Skjolde, Hjelme, Landser,
Som her i Pasargadæ nu sig krydse,
En gammel Ven saa let ei støves op.
Naa, lad mig ret betragte dig - ved Zeus!
Skjøndt næsten to Aar du har været borte,
Du er endnu den Samme. Indiens Sol
Har ei et Haar dig krummet.

MELEAGER.
Ogsaa dig
Jeg træffer ved det gamle Huld og Mod.
Dit Træbeen selv er ganske uforandret.

NIGANOR.
Ja, det har trodset baade Tid og Sygdom.

MELEAGER.
Og ei dig svigtet paa den lange Reise.
Det kan jeg lide, at dit Skind du axled
Og reiste fra Persepolis itide,

For strax at hilse paa os.

NIGANOR.
Roes mig ikke,
Det var Nødvendighed og ingen Dyd.
Da Budskab kom til os fra Pasargadæ,
At Kongen snart med Hæren var ivente,
Da blev Persepolis mig altfor snever,
Og altfor tung dens Luft. Og som det mig gik,
Saa gik det Alle, der en Draabe græsk Blod
I Livet havde. Baade Mænd og Qvinder,
Tilhest og -vogns, var med i Karavanen.

MELEAGER.
Ja, mange velbekjendte Skikkelser
Strax ved vort Indtog traf mit Øie paa.
Men lad mig høre, hvordan Alt staaer til!
Hvorledes har du levet?

NICANOR.
Godt og slet,
Som man det tager. Magelige Dage
Jeg har havt nok af, da jeg her sad hjemme
57Som gammel Invalid og passed Gryden,
Mens i det fjerne Land I lystigt sloges;
Men fast tildøde piintes jeg af Rygter.

MELEAGER.
Saa I med Rygter levet har?

NICANOR.
Tilgavns!
En Posefuld hver Ugedag os bragte,
Og næsten altid høist bedrøvelige.
Snart havde Hæren lidt et Nederlag,
Snart laa hveranden Mand af Feber syg,
Snart hed det sig, jer Proviant var sluppen;
Saa hørte man, at Den og Den var falden,
Saa var det vist, I kom ei meer tilbage,
Saa var det ganske vist, at Kongen selv
Var ei alene død, men lagt paa Baalet.
Og altid med omstændelig Beretning
Kom disse Rygter, og ethvert vi troede,
Til pludselig der kom et andet Rygte,
Som viste klart, det forrige var Løgn.

MELEAGER.
I Stakler, som af Løgn har maattet leve;
Det var en mager Kost.

NIGANOR.
En haard og bitter.
Den første ordenlige Trøst vi fik,
Var Synet af den store Drift af Oxer,
Som Kongen skikked hjem til Macedonien.
Nu, idetmindste, holdt vi det for afgjort,
At Provianten ei var sluppen.

MELEAGER.
Rigtigt!
Vi havde været meer end oxedumme,
Hvis i en Hungersnød vi havde skilt os
Ved tusind Oxer.

NICANOR.
Det var just vor Tanke,
Dengang med Jubelraab vi hilste Qvæget.

Men da saa Byttet efterhaanden ankom:
Kamelerne med Sækkene paa Ryggen,
Det lange Tog af Vogne, fuldt belæssed',
De hvide Elefanter, styred af
De sorte Slaver, som igjen blev styred'
Af Invaliderne, der vendte hjem:
Da, kan du tænke, blev vort Hjerte lettet.
Persepolis blev til en Sladderby,
Hver saaret Kriger til et sandt Orakel,
Der anholdt blev paa alle Gadehjørner,
Tidt for at svare paa, hvad ei han vidste.

MELEAGER.
Det vil jeg troe. Hvad veed en simpel Kriger
Vel af det Hele?

NICANOR.
Vore Øren fyldtes,
58Det var os nok. Men hvad vi fik at høre,
Var Intet dog, mod hvad vi fik at see,
Da Byttets Indhold først kom ret for Dagen;
Især blev Qvinderne som ellevilde,
Ved Syn af disse Sølv- og Guldklenodier,
Og disse farverige Ædelstene,
Og disse perlestukne Baand og Bælter,
Og disse tusind Uld- og Silketøier -
De tabte baade Vid og Sands og Mæle.

MELEAGER.
Da var det heldigt, de kom ei til Indien,
Der havde Mund og Næse vist de tabt,
Thi høist vidunderlig er Landets Rigdom.
Paa Marschen tidt Soldaterne forbaustes
Ved Synet af de store Bygningsværker;
Og dertil en saa rig Natur vi mødte,
Saa stride Floder og saa dybe Skove,
Saa yppig Plantevæxt, saa sjeldne Dyr,
Saa krydret Luft, saa farverig en Himmel,
Og slig en Overflod af Regn og Torden,
At i en fremmed Verden vi os troede.

NICANOR.
O, hvem der havde været med paa Toget!
Hvad jeg formaaer, er kun at hinke rundt
Til gode Venner, for lidt Nyt at snappe,
Og deraf lappe mig et Billed sammen.
Endnu i denne Morgenstund hos Kongen
Op i en Krog Hephæstion jeg fik,
Og holdt ham fast, til han Beretning gav
Om jer Seilads paa Floden ud til Havet,
Der klang mig som et lifligt Eventyr.

MELEAGER.
Det nok er værd at høre. Men du siger,
At alt imorges du hos Kongen var.
Hvorfor saa tidlig blev til ham du kaldt?
Det er en Gunst, der ikke Hvermand vises.

NIGANOR.
Den Gunst mig kunde kommet dyrt at staae.
Imellem os: han vilde ha'e Besked
Om alle Kjæltringstreger af Satraperne,
Der havde fundet Sted mens han var borte.

MELEAGER.
Saa du var i Forhør og sad i Klemme?

NIGANOR.
Jeg snoede mig derfra. Det blev formeget,
At svare for de Andres Kjæltringstreger,
Naar man har meer end nok i sine egne.

MELEAGER.
Du er endnu det gamle, gode Hoved.
Var Kongen ellers naadig?

NICANOR.
Meget naadig;
Men heel forandret han mig tyktes dog.
Hvor er han bleven bruun og mager; Aaren
I Panden træder dobbelt stærkt nu frem,
Og naar han kaster Hovedet tilbage
Og ryster efter Skik de lange Lokker,
Sees tydelig et Dobbelthug i Brynet.

MELEAGER.
Ja, der for Livstid har ham Staalet mærket.
Men ei ved dette Mærke det forblev;
Thi flere Saar, og meer Besvær og Møie
Har dette Tog til Indien skaffet ham,
End alle fordums Krige.

NICANOR.
Det man hører
Fra hver en Kant. Selv her imorges traf jeg
En lille Page, der mig underholdt
Om al jer indiske Bedrift og Nød;
Men Meget i hans Snak lød høist utroligt.
Han til Exempel om en Regn fortalte,
Der i halvfjerdsindstyve Døgn holdt ved,
Saa ikke blot I vaade blev - forstaaer sig -
Men saa Jer Klæderne paa Kroppen raadned,
Og tidt I nøgne gik i Hjelm og Pandser.

MELEAGER.
I dette Punkt hans Ord var nøgen Sandhed,
Og du gjør vel, om du dig mærker Tingen;
Thi denne Regn, der løste op i Pjalter
Soldatens Klæder og hvert Telt i Leiren,
Den - meer end Hærens lydelige Ønsker -
Lod Kongen vende om, og standse med
Sit Tog mod Ganges og det fjerne Østen.
Om denne Sag var Meget at berette;
Men det er Lønningsdag - Soldaten venter,
Vi træffes vel engang imorgen.

NICANOR.
Stop!
Jeg holder fast dig. Lad Soldaten vente,
Desbedre smager Brødet. Naar som du
Man kommer langveisfra, maa man fortælle.

MELEAGER.
Og høre paa en gammel Vens Fortællinger.

NICANOR.
Du traf det, gamle Ven! I al den Tid,
I Andre borte var, for lidt jeg snakked,
Saa jeg af Taushed ordenlig blev syg.
Ved Eders Hjemkomst løstes først min Tunge,
Der næsten tørret ind var til en Pind.

MELEAGER.
Til Lykke med din Cuur.

NIGANOR.
Den vel maa lykkes,
Ved det uendelige Talestof,
Som Kongens seneste Bedrift os skaffer.
Ved Zeus, vor Alexander er en Helt!
Jeg har nu kjendt ham fra en lille Dreng,
Og altid bedr´ og bedre han sig arter.
Bli'er saa han ved, gjør han tilsidst sin Fader,
Kong Philip, og os Andre reent tilskamme.

MELEAGER.
Nei virkelig?

NICANOR.
Perdikkas mig fortalte
Om jert Tilbagetog igjennem Ørknen,
Og om de Tusinder, som Sandet slugte,
Naar under Middagshedens Brand og Byrde,
Med marvudblæste Been og haabløst Hjerte
De meer ei mægted sig at slæbe frem.
Da hørte jeg om Nød og Jammerscener,
Der virked paa Øinene som Hvidløg; -
Men veed du, hvad mig rørte meest?

MELEAGER.
Nu vel?

NICANOR.
Af Alting meest mig rørte Kongens Daad,
Da Speiderne ham bragte Vand i Hjelmen,
For midt i Ørknens Brand hans Tørst at slukke.
Jeg seer ham gribe Hjelmen, medens Hæren
Enhver Bevægelse med Øiet følger,
Og, qvælt af Tørst som han, hans Lod misunder.
Jeg seer ham, med et Blik paa disse Stakler,
Ud af hvis Træk Begj ærligheden lyser,
Jo nærmere hans Læbe Drikken kommer:
Jeg seer ham vende Hjelmens Bund iveiret,
Saa hver en Draabe Vand i Sandet spildes,
Og om den tørre Mund med Smiil sig stryge -
Og nu jeg hører disse tørstige Sjæles
Uendelige Jubels Hurraskraalen.

MELEAGER.
Du hører godt, og selv til Ørknen seer du.
Det kalder jeg et rigtigt Syn paa Sagen,
Og det slaaer ogsaa til - jeg selv var Vidne.

(Hephæstion, som under de sidste Repliker er traadt ind af en Sidedør og staaer bag ved Nicanor, slaaer ham medeet paa Skulderen.)

HEPHÆSTION.
Jeg med, Nicanor!

NICANOR
(vender sig). Hvad! Hephæstion her?
Respect for Kongens Ven! Hvad han bevidner,
Vi Andre vel maae troe.

HEPHÆSTION.
Ja gjør det, Gamle!
Jeg stikker Intet under Stol, som du.

NICANOR.
Som jeg?

HEPHÆSTION
(til Meleager). Den Gamle har en Skjelm bag Øret.

Jeg traf ham denne Morgenstund hos Kongen,
Hvor paa hans tusind Spørgsmaal Svar jeg gav ham;
Thi som en Mand, der levet har af Sladder,
Han bleven er veltalende som Faa.

61

NICANOR.
Jeg siger tusind Tak.

HEPHÆSTION.
Om Alt han snakker
Og dømmer, som en ægte Athenienser;
Men gjerne Sagens Hovedpunkt han glemmer.

NICANOR.
Jeg takker for din Artighed. Man mærker,
At du har hjemme Norden for Bøotien.

MELEAGER.
Men hvor er Sk j elmen, han bag Øret har?

HEPHÆSTION.
Tænk blot, hvor huul og snu han er, den Gamle!
Mens om de meest uvæsenlige Ting,
Om sig og om sit Tandværk og sin Gigt,
Om Løst og Fast, han gav os Underretning,
Bomstille taug han dog for mig og Kongen
Om det, som var alene værd at høre,
Og som først nu, paa Gaden, jeg erfared.

MELEAGER.
Nysgjerrig gjør du mig.

HEPHÆSTION.
Igjennem Staden
Jeg gjør en Vandring, og ved første Hjørne
Jeg træffer paa Anthenor og hans Flok
Af græske Skuespillere, som Alle
Var med vor Gamle reiste fra Persepolis,
For at berede Kongen her en Fest.
Og mens jeg med Anthenor Ord nu vexler,
Faaer jeg et andet Syn: Den skjønne Leda,
Og den guddommelige Thais var det.
Af deres Drenge fulgt, med Slør og Vifter
Kom beggeto de ned ad Buegangen.
Knap fik de Øie paa mig, før de hopped
Med Latter mig imøde. Skjend de fik,
At høit de voved lee i Pasargadæ,
Hvor Persiens gamle Konger blev indvied',
Og hvor den store Cyrus har sin Grav;
Men dobbelt Latter vakte kun min Alvor.
Og nu fik jeg Historier at høre
Om deres Reise fra Persepolis
I Selskab med Anthenor og Nicanor;
Om deres tusind Eventyr paa Veien;
Om Friere tilhest og -fods; om Hjerter,
Som tændte var i Brand af deres Øine,
Saa Karavanen Fakler havde spart.
Men først og sidst Nicanor Løsnet var;
Tiltrods for sine graae Haar og sit Træbeen
Han havde holdt dem varme hele Reisen,
Og meer end eengang til dem Begge friet.
De havde dog kun leet ham ud, den Gamle,
62Naar med sit ene Been han knælte for dem;
Eet Knæ var dem for lidt for tvende Hjerter.

NICANOR.
De skammelige Tasker! Lutter Opspind.

HEPHÆSTION.
Du vilde ha'e dem for din egen Mund,
Derfor din Taushed om dem, ikke sandt?

MELEAGER.
Ja, høist begribeligt.

NICANOR.
Nei, daarligt gjettet!
Min Taushed skyldtes kun det fælles Løfte,
At overraske Kongen med vor Fest.

HEPHÆSTION.
Ja tro dig, hvem der vil.

(Kalanus træder ind og bliver staaende ved Døren.)

NICANOR.
Hvem kommer der?
Hephæstion, see! Nei, vend dit Blik mod Døren.

HEPHÆSTION.
En Ven af Kongen.

NICANOR.
Hvilken selsom Dragt!
Det hvide Pandebind omkring de lange,
Kulsorte Haar; den løse Linnedkittel,
Fastholdt af Bomuldssnoren, og i Bæltet
En Krands af sorte Bær.

HEPHÆSTION.
For hvert et Bær
Gjør daglig han en Bøn til sine Guder.

MELEAGER,
En hellig Mand! Paa Knæ jeg tidt har seet ham,
Naar under Marschen Hæren gjorde Hviil.

NICANOR.
Hvor ubevægelig han staaer ved Pillen,
Paa nøgen Fod, med korsviislagte Hænder,
Rank, bleg og stiv, som var han selv en Støtte.
Dybt sænke sig de store Øienlaag,
Og fiin og bøiet Næsen træder frem,
Imens de tynde Læber fast sig slutte.
Hvor har I fanget denne sjeldne Fugl?

HEPHÆSTION.
Paa Indusflodens Bredder. Der en Morgen
Han kom tilsyne, just som Hæren landed,
I Nærhed af en vældig Palmeskov.
Imellem Træerne han stod i Frastand,
Og retted sine store sorte Øine
Paa Kongen, som fortryllet af hans Skue,
Tilsidst bemærket og for Kongen ført,
Der fandt Behag i ham og i hans Væsen,
Optoges han blandt Følget og var med
Paa hele Toget, han med samt hans Moder,
Der som en Borre hang ved Sønnen fast.

NICANOR.
Og gjennem Ørknen har han fulgt Jer hjem?

HEPHÆSTION.
Ja. Derom Meleager veed Besked,
Thi han ved Fanetroppen gav ham Plads.

NICANOR.
En Kriger altsaa?

MELEAGER.
Nei, en Fredens Mand,
Skjondt haardfør som jeg ingen Anden kjender.
Med Navnet Philosoph ham Pyrrhon stempler,
Og han paa Marschen ofte vandred med ham.

NICANOR.
See, hvor han stirrer paa os! Hvilken Glød
I disse mørke Øine!

HEPHÆSTION.
Mig nok gjelder
Det skarpe Blik, hvis Indhold jeg forstaaer.
Jeg har ham stævnet hid paa Kongens Bud,
Og gaaer at melde ham. - Farvel, Nicanor!
Vi træffes vel, før du har talt dig træt,
Og førend reent du dig fra Verden slaaer.

(Gaaer.)

NIGANOR.
Ja længe før! - Du ogsaa, Meleager?
Hvortil det Hastværk?

MELEAGER.
Det er høit paatide;
Men har du Lyst, saa vær min Gjest til Middag.

NIGANOR.
En anden Gang; idag er det umuligt.
Til Leonnatos har jeg bort mig lovet.
Skjøndt neppe han fra Krigen er vendt hjem,
Saa driver han dog alt sin gamle Jagtleg,
Og just en Tiger har han støvet op.
Endnu iformiddag afsted vi drage
Med Jægergarn og meer end hundred Slaver.

MELEAGER.
Du, med dit Træbeen?

NICANOR.
Paa min Gangers Ryg
Med fire friske Been afsted jeg løber.
Nei stop! Løb ikke fra mig. Ræk mig Armen!
Til Torvet ned jeg Følgeskab dig gjør;
End har vi Meget at forhandle sammen.

(Begge bort.)

KALANUS
(ene). Saa staaer paa Tærsklen jeg af Helligdommen;
Af mine Fødder strøg jeg Jordens Støv.
Fra disse Mure lyder mig imøde:
Træd ind, o Pilegrim! og kast din Byrde,
Og læg din Vandringsstav, thi her er Maalet.
Var Veien øde, tornefuld og lang,
O, rig er Lønnens Krands, som her dig rækkes!
Er efter Kundskab tørstende din Sjæl,
Her strømme Viisdoms Kilder - øs og drik!
Er der en Skyld, som hemmelig dig tynger,
Her Guden boer, som Øre har for Bønner!

Fortærer Længsels Orm dit Hjertes Rødder,
Er Kraften brudt, og er dit Livsmod borte,
Hold dig til ham, den Stærke - hold ham fast,
Som sig om Cocuspalmen Epheu slynger,
Og løft dit Hoved, styrket ved hans Blik!
(Gaaer frem i Hallen.) Hvorfra den Uro dog, som mig forfølger?
Paa Læben Fred mens det i Brystet stormer -
Ikkun et Øieblik, saa staaer han for mig,
Den Mægtige, hvis Nærhed vækker Frygt,
Hvis Herlighed med Angst mig gjennembæver.
Hvor faaer jeg Mod, at møde Gudens Øie,
At høre denne Røst, og ei forvirres,
At holde Tanken fast, naar Hjertet zittrer? -
Imod den Stærke hjælper kun den Stærkere;
Til ham, den Stærkeste, min Bøn dig hæv! -
- Du Verdens Lys, og alle Sjæles Tilflugt!
Du, ved hvis Aande hver en Skabning lever,
De store Guder som det mindste Kryb;
Du evig Ene, som er Alt i Alle,
Usynlig-Synlige, der gjennemtrænger
Som Høiden Dybden og som Tiden Rummet,
Og mægter Alt, men kun det Gode vil:
O, stig som Kraft i dette Hjerte ned!
Gjør dette Bryst, der bæver, fast som Staalet,
At skjøndt det klinger, det ei svagt sig bøier;
Og naar mit Blik nu seer din Aabenbaring,
Den Gud og Helt, der fødtes af din Almagt,
Den stærke Aand, som af dit Lys er Gjenskin:
Giv mig et speilklart Vands den dybe Ro,
At ind jeg suger Herlighedens Billed,
Men i min Længsel dog oprøres ei!
Han kommer - alt hans Fodtrin kan jeg høre.
I disse Skridt gaaer Verdens Skjæbne frem.

(En Page aabner Døren for ALEXANDER, som træder rask ind. Pagen gaaer.)

ALEXANDER.
Kalanus! - Ha, velkommen! Vær mig hilset,
Min stille Ven fra Indiens Palmeskove!
Saa mødes vi dog her i Pasargadæ,
Skjøndt paa den lange Marsch vi aldrig saaes.
En Tid jeg troede, du var gaaet under
I Sandets Bølger eller ladt tilbage,
Men Meleager bedre mig belærte;
Du til hans Trop dig holdt. Nu, længe savnet,
Er Synet af en Ven os dobbelt kjært.

KALANUS.
Dit Budskab, Herre, først igaar jeg modtog.

ALEXANDER.
Jeg veed det: Du er ei af Fluesværmen,
Der ukaldt nærmer sig, og jages bort,
For næste Øieblik igjen at komme.
Men her i Pasargadæ Rast vi holde,
Her, medens Hæren hviler, har vi Tid
Til at fornye vort flygtige Bekjendtskab;
Thi forhen vi jo sjelden taltes ved.

KALANUS.
Kun een Gang, Herre.

ALEXANDER.
Virkelig? Kun een Gang?
Da mindes end mit Øre godt din Stemme.

KALANUS.

Du skjenked mig en Plads blandt dine Mænd,
Og tilbød mig et Hjem hos dig i Persien.

ALEXANDER.
Jeg mindes det; det var et daarligt Tilbud,
Naar paa det lange Hjemtog nu jeg tænker.
Du tidt vist angred, at du tog imod det?

KALANUS.
Tro ikke det, o Herre! Selv du skued
Mit Hjertes Overstrømmen ved din Naade,
Og Ørknens Brand ei tørred Glædens Væld.
Jeg var jo i din Nærhed; skjult for dig,
Hvis Blik var henvendt kun paa Alles Frelse,
Som din Vasal jeg fulgte jo din Fane.
Dit Herskerbud min trætte Fod bevinged,
Dit Navn jeg fastholdt som et Skjold i Faren,
Din Kraft, der tidt som Lynet tændte Hæren,
Saa selv den Svages Sjæl i Flammer udbrød,
Har ogsaa fyldt med Styrke dette Bryst.
Hvad havde jeg at angre, store Konge?
Kun, at min Troskab ei min Herre hjalp,
Kun, at min Arm var dig til ingen Nytte.

ALEXANDER.
Som modig Mand vær dobbelt mig velkommen!
Du har dog nu tilbørlig hviilt dig ud?

KALANUS.
Af Badet styrket staaer jeg her for dig.

ALEXANDER.
Og hun, den gamle Qvinde, som dig fulgte,
Din Moder, er hun karsk? Har hun forvundet
Den lange Reises Møie? Savner ikke
Hun Hjemmet og den Pleie, hun er vant til?

KALANUS.
For hendes Trang din Naade sørget har.
66Det er ei første Gang i hendes Liv,
At paa saa lang en Reise hun sig voved.

ALEXANDER.
Den gamle Qvinde?

KALANUS.
Gammel var hun ei,
Da i min Barndom vi fra Ganges drog.

ALEXANDER.
Fra Ganges, siger du - var der dit Hjem?

KALANUS.
Ja, ved den hellige Flod min Vugge stod.
Der fostredes jeg op af Templets Præster,
Da mig en tidlig Død min Fader røved.

ALEXANDER.
Og hvorfor blev du ikke da hos dem?
Hvad Magt rev dig saa tidlig ud af Templet?

KALANUS.
Min Moders Kjærlighed. Men døm ei hende!
Thi mørk og sørgelig er Enkens Lod,
Naar skilt ei blot ved Manden, som hun elsked,
Men efter Loven selv sit Barn berøvet,
Til Eensomhed og Bod hun vises hen.
Som hun ved mig, hang min Sjæl fast ved hendes.

Af hendes Taarestrømme dybt bevæget,
Af hendes Bønner rørt, forlod jeg Templet,
Hvor just Indvielsen mig forestod,
Og hemmeligt, af Frygt for Bramas Præster,
I Nattens Stilhed flygted vi fra Hjemmet.

ALEXANDER.
Hvor drog I hen?

KALANUS.
Ud til de fjerne Bjerge,
For der et Eneboerliv at føre,
Og, skjøndt fra Templet skilt, at tjene Gud.
Men ingen Fred i Landet fandt vi mere.
Opsporede som Vildt og efterstræbte,
Bestandig længere mod Vesten drog vi,
Til efter Aar og Dag ved Indusfloden,
I Palmeskovens Ly, vi fæsted Bolig.

ALEXANDER.
Og der I siden leved?

KALANUS.
Tred've Aar.

ALEXANDER.
Paa samme Plet?

KALANUS.
Ja, i den samme Hytte.

ALEXANDER.
Foruden Selskab?

KALANUS.
Vi hinanden eied;
Vi havde Loven og de hellige Skrifter,
Som med os vi fra Hjemmet havde ført.

67

ALEXANDER.
Forunderligt! Der i den stille Skov,
Kun af den snevre Hyttes Væg begrændset,
Som i en Grav de mange Aar du leved,
Imedens jeg, paa Land og Vand omtumlet,
I Kampens Larm den halve Jord drog rundt. -
Hvor holdt du Livet ud i sligt et Øde?

KALANUS.
O, maal dog ei, guddommelige Yngling,
Med dig din ringe Tjener! dig, hvem Brama
Betroede sit Scepter her paa Jorden.
Min Lod det blev, i Stilhed ham at tjene,
I Tanken at tilegne mig hans Væsen,
Og søge skjult og aabenbart hans Spor.

ALEXANDER.
Og har du fundet da den Gud, du søgte?

KALANUS.
Vel fandt jeg ham; thi hvor er ei hans Sted?
Han som er Solens Lys og Jordens Kraft,
Hver Tones Klang, hvert Blomsters friske Duft,
Og Kjærlighedens Liv i Alt, hvad aander.

ALEXANDER.
Saa du din Gud paa tusind Steder søgte?

KALANUS.
Nei, der kom af sig selv han mig imøde.
Hvergang jeg søgte ham, den evig Ene,
Dybt i min Tankes Løndom gik jeg ind,
For, i mit Suk fortabt, hans Lys at fatte.

ALEXANDER.
Begreb du ham?

KALANUS.
Høit over alt Begreb
Er dette Lys, der boer i Tankens Mørke.
Det vækker jo en evig Længsel efter
I Salighedens Dyb at gaae tilgrunde,
Og finde Myggens Flammedød i Luen.

ALEXANDER.
Men Barnet, som har brændt sig, Ilden skyer.
Forlængst jeg kjender dette Spil med Tanker,
Som vore Philosopher har mig lært,
Hvor Tanken stiger, og bestandig stiger,
Men i sin Stigen aldrig naaer Olympen,
Fordi den blind er paa Erfarings Øie.
Da priser jeg Homer, den gamle Sanger,
Der saae Gudinden staae ved Heltens Side
Og tale høit til Hjertet i hans Bryst.
Thi mærk mit Ord, Kalanus! Gudens Bolig
Er ikke Tankens Drøm, men Mandens Villie.
Der, dybt i Hjertet, han til Daad os driver,
Der vækker uafladelig han Tørsten,
68Som ved Bedrift og Handling kun kan stilles;
Der taler høit hans Røst om Seirens Priis,
Om Kampens Løn, om Krandsen, som ei visner,
Om evigt Liv i Skjaldesang - om Verden,
Der hører Helten til, naar selv han vil.

KALANUS.
Ja dig, guddommelige Helt, tilhører
Den hele Jord -

ALEXANDER.
Og er mit Ord ei Sandhed?

KALANUS.
En Nøgle til mit Hjertes Dyb det er.

ALEXANDER.
Lad Nøglen aabne da dit Hjerte for mig!

KALANUS.
Du kjender bedst dets hemmelige Drift;
Du veed, at i min Svaghed ogsaa jeg
Til Bramas høie Røst i Villien lytted;
At ogsaa mig Bedrifters Udsigt lokked,
At ogsaa mig en Seierspalme vinked,
Skjøndt ringe kun min Kamp var imod din.

ALEXANDER.
Mod hvem har du da kjæmpet?

KALANUS.
Mod mig selv.

ALEXANDER.
Dig selv? - Jeg spørger, imod hvilke Fjender?

KALANUS.
Mod dette Bryst, der drager Liv af Luften,

Og opfyldt af dens Higen, af dens Uro,
Saa tidt har Lidenskabens Storm fornummet;
Mod dette Kjød og Blod, hvor vilde Drifter
Lig trodsige Dæmoner spotte Himlen;
Mod dette tunge Legeme, hvis Sløvhed
Gjør Sjælen af Materien til Træl.
I Bøn og Bod, berøvet Søvn og Hvile,
Ved Kuld og Hede som ved Tørst og Hunger,
Ved Staalets som ved Ildens skarpe Smerter
Fuldbyrded Straffen jeg paa disse Lemmer.
Og naar jeg spæged dette Dødens Kjød,
Var det ei Gudens Røst jeg adlød da?
I hver en Qval, hvor Legemet sig vaanded,
Mig vinked Seirens Priis - det store Haab,
At trænge frem til Hellighedens Grændse,
Den evig vigende, der aldrig naaes.

ALEXANDER.
Høist selsomt! Du dit eget Legem' piinte?
Hvor kunde det dig skjenke Glæde?

KALANUS.
Glæde?
Hvad Glæde kan der skjenkes af en Verden,
Hvor Alt forringes og forværres?

ALEXANDER.
Hvad!
69Forværres Alt? - Hvad er din Mening? - Tal!

KALANUS.
Jeg seer, du prøve vil din ringe Tjener.
Du veed det bedst, guddommelige Yngling,
Som fra din Straaleborg steg ned i Støvet,
Just for i Verdens Nød at bringe Redning.
Thi hvor er nu den fordums Herlighed?
Har ei en Vandflod Jorden ødelagt,
Gik ikke vise Folkeslag tilgrunde,
Er ikke Bjerge sunkne, Floder tørred',
Er ei fra deres Baner Stjerner vegne,
Og skifted Verdens-Polen selv ei Plads?
Blev ikke Aanderne fra Himlen styrted'?
Og Menneskenes Sjæle - de, som rene
Fra det guddommelige Væsen strømmed
Og vandred i Lyksalighedens Lys,
Drog ei Dæmonerne dem med i Faldet,
Saa deres høiere Natur gik tabt?
Blev da ei denne Jord til Fængsel skabt
For Alle, som i hiint Liv havde syndet?
For Alle, som nu lænked' til Materien,
Forhærdes og forstenes meer og meer,
Hvis ikke gjennem Bøn og Bod de luttres.

ALEXANDER.
En selsom Mythe du mig der fortæller.
Du kalder denne Jord et Fængsel?

KALANUS.
Ja,
Det *store* Fængsel; thi det mindre vi
Jo bære selv omkring i dette Kjød,
Hvor Sjælen indespærret nu sig vaander,
Hvor efter Lys og Liv den evig gisper,
Hvor den for sine Synders Skyld maa lide,
Og paa Materien sig kun kan hævne
Ved Qval og Smerte, som den selv maa dele.

ALEXANDER.
Og hvad er da din Synd? Hvad er din Stræben?
Fast som en Gaade lyder mig din Tale.
Hvor kan i Qval du søge Lykke?

KALANUS.
Lykke!
O, store Konge, du med Ord mig frister.
Det var ei Lykkens Drøm jeg higed efter,
Thi hvor er Lykkens Hjem paa denne Jord?
Lyksalighed - men evig - var mit Maal;
Mit Maal var Viisdom efter Lovens Bud,
Var Sjælens Ligevægt - den dybe Fred,
Hvor hver en Attraa lydløs er forstummet,
Og Tankens stille Flamme lyser kun.
Da træder af sit Skjul jo frem det Evige,
Saa Herligheden sees, vi fordum tabte;
Da vaagner først den stærke Længsel efter
Det store Seiers-Maal, hvortil vi stræbe,
Det Høieste, hvortil vort Liv det bringer.

ALEXANDER.
Det Høieste - hvad er det?

KALANUS.
Døden -

ALEXANDER.
Dødenl
Du tager feil, Kalanus! reent du feiler.
Det Ringeste af Alt er netop Døden,
Det Tommeste af Alt, det Fattigste
Paa Lyst og Lykke, Handling og Bedrift,
Og det, som allersidst den Kloge vælger,
Saalænge han et Valg tilbage har.
Hvordan! det øde, mørke Skyggerige,
Det priser du som Seirens Maal? - Siig, kjender
Du Heltens Klagesang i Underverdnen?
Dagleierens den usle Lod paa Jorden
Han foretrak for der at hedde Konge,
For i de Dødes Hjem at føre Spiret,
Og, selv en Skygge, kun beherske Skygger.

KALANUS.
Af dine Blik, o Herre, Sandhed lyser.
O tal! Hvad er da meer end Døden?

ALEXANDER.
Livet!
Det Liv, Kalanus, som du ei har kjendt,
Mens i dit Drømmeliv du sad begravet.
Du kalder denne Jord et Fængsel - Nei,
Hvis her i Billeder vi tale skal,
Kald dette Jordliv for en Rendebane,
Hvor Alle til et Kampløb bydes ind.
Herolden kalder, Løbet rask begynder,
Hver stormer frem, af Haabets Gud bevinget,
Og hvem der vinde, hvem der tabe skal,
En Stund er uafgjort for Alles Øine.
Mens langs med Banen Lokkemad der findes,
Der bringer mangen Kæmper til at standse,
Og drager Mængdens Hu fra Løbet bort:
Guld, Virak, bløde Hynder, fyldte Bægre,
En Kreds af Venner eller skjønne Qvinder,
Ja tidt en stille Hytte, som din egen,
Til Bod og ørkesløs Betragtning bygt.
Paa denne Viis er førend Banens Midte

Den største Part af Løberne forsvunden,
Der opgav for det Enkelte det Hele;
Thi kun den Gudopfyldte, som ei blendes
71Af det, der blender Mængden, Krandsen vinder:
Ei Dødens visne Krands, men Livets friske!
For ham, som seired, er ei denne Jord
Et skummelt Fængsel, hvor for Synd der bødes;
Den er hans Eiendom, og han en Hersker,
Som med sin Eiendom gjør hvad han vil.
Stærk staaer han paa den Grund, der ei ham svigter,
Alt tjener ham, som holder fast sit Maal,
Thi som sit Maal han sine Midler kjender,
Og i sin Haand han har sin egen Skjæbne.
Den voxer daglig af hans Virken op,
Mens Verden han omdanner, bruger, nyder.
Dog kan han ogsaa drømme - hvorfor ikke?
Høit over ham sig hvælver Himmelbuen,
Og der er Plads til mangt et deiligt Digt.
Der boe jo Pareerne, der spinde Lykken,
Der vandre Sol og Maane - klare Stjerner,
Som ikke lyse blot for Jordens Gjerning,
Men drage Sjælen med en mægtig Glands.
See, der er Stof til Drøm og Tankespind,
Var blot der Tid dertil - men husk, Kalanus,
Du er endnu paa Rendebanen. Fremad!
Det gjelder om at bryde ud af Fængslet,
Det gjelder om at handle, før du hviler,
Om ret at leve, førend du vil døe.

KALANUS.
Med Ærefrygt og Andagt jeg dig hører,
Og taler Loven og de gamle Skrifter
Endogsaa anderledes - du, o Herre,
Blev os fra Himlen jo til Viisdom sendt.
At lyde dig, er alle Sjæles Pligt,
Thi Bramas Villie os dit Bud forkynder.

ALEXANDER.
Kun som din Ven, Kalanus, her jeg taler;
Thi naar jeg mindes fra vort første Møde
Din Skikkelse, af Savn og Sorg fortæret,
Din hule Kind, dit spændte Øies Glød,
Dit blege Aasyn, som endnu er præget
Med Smertens Træk - og naar jeg saa betænker,
At Det, du vilde, var Lyksalighed:
Da ligger nær det Spørgsmaal, hvad du høsted
Af sligt et Levnet - Kummer eller Fryd?

KALANUS.
Og maa da dette Liv ei bringe Smerte?
Blev ikke derfor vi til Verden født,
At gjennem Lidelse vor Sjæl skal luttres?
Er det ei paa den sorte Nat at Stjernen
Just klarest tindrer? Kan Lyksalighed
72Gaae frem af anden Grund, end Sorgens Dyb?
Sad ikke selv jeg sorgfuld, haabløs, modløs,
Da Paradisets Glæde kom mig nær?
Den uforventet kom som Himlens Gaver,
Den kom som Stormen i de dybe Skove,
Der vækker, ængster, ryster og forfærder,
Naar den med Susen jager Nattens Skyer.
Dybt i min Sjæl faldt Dagens første Straale,
Det sønderbrudte Rør sig atter reiste,
Det, som sig bøier her i ydmyg Tak.
Ja, Herre! Lad mit Hjertes Tak dig offre!
Hvad var jeg uden dig? Hvad var mit Liv,

Før Morgensolen i dit Blik mig opgik?

ALEXANDER.
Nei, kast dig ei i Støvet!

KALANUS.
Lad mig knæle,
Lad den med Magt tilbageholdte Strøm
Dog eengang følge sin Natur og Trang,
Og med Taksigelsen tag disse Taarer!
Ja, i sin Længsel sad min Sjæl fortæret;
Hiint evige, guddommelige Lys,
Hiint store Væsen, som er Hjertets Attraa,
Som varmer, fylder, gjennemtrænger Alt,
Jo meer jeg i min Tankes Dyb ham søgte,
Bestandig skjulte dybere sig for mig.
Dét store Alt mig til et Intet blev.
Jeg søgte Bramas Lys, men greb hans Skygge;
Jeg kaldte paa hans Navn, men intet Gjensvar
Gav mig hans Stemme fra det hule Bryst,
Hvor Haabets Fylde meer og meer forsvandt,
Og. selv min egen Klages Echo døde.
Da stod medeet for mig hans Aabenbaring,
Da saae jeg dig - o, hvad skal jeg dig nævne?
Gud, Hersker, Viisdoms Fyrste, Kraftens Konge!
Fra dine Øine drypped Naadens Dugg,
Og i min Sjæl gjenfødtes Haabets Spirer.
I Duft og Pragt og Glands vidunderlige,
De skød paa eengang frem af Hjertets Sandhav,
Som i mit Hjemland, naar ved een Nats Regn
Af Millioner Blomster Ørknen dækkes.

ALEXANDER.
Min Ven, Kalanus! Ræk mig her din Haand!
Hvis dig mit Syn var til saa stor Opmuntring,
Saa lad til Gjengjeld ogsaa mig dig sige,
At strax ved første Blik du blev mig kjær.
Men reis dig, Ven! Visk disse Taarer bort!
73Vil du som jeg, vi gaae vor Bane sammen.
Vi passe for hinanden - beggeto
Vi os en Verden jo erobret har,
Hvori bestandig længer frem vi trængte,
Men end har Ingen af os Grændsen naaet.
Maaskee ved fælles Bistand det kan lykkes.
Du viser Veien mig til Ganges' Kilder,
Til Østens Hjem, til Morgenrødens Vugge,
Thi kun i denne Vugge faaer jeg Hvile;
Og jeg for dig antænder Livets Fakkel,
At den opklarer dig din Drømmeverden,
Saa du din egen Rigdom nyde kan.
Saa gaae vi frem som Venner - altid fremad,
Og troer du nogen Magt os standse vil?

KALANUS.
O, hvilken Udsigt aabner du mig, Herre!
Din Naadesstrøm med sine høie Bølger
Mig overskyller som et Hav, der bruser,
Og ingen Fasthed har min Tanke meer.
Ja hold mig, før mig, led mig - dig jeg følger!
Deelagtiggjør mig i den nye Viisdom,
Viis mig den Livets Vei, som var mig skjult.
Og er jeg først din Naade bleven værdig,
Da til mit Hjemland lad mig dig ledsage!
Lad mig gaae forud der som din Herold,
Der Indiens Folk forkynder Gudens Ankomst,
Og Paradisets Gjenkomst til vor Jord!

ALEXANDER.
Stands! Fra din Flugt i Skyen kom tilbage,
Det er den nye Viisdoms første Bud.
Bliv her hos mig idag! Du Pyrrhon træffer,
Som jo fra Marschen er dig velbekjendt,
Og han til andre kloge Mænd dig fører,
Thi her paa lærde Folk er ingen Mangel.
Men har af deres Ord du faaet nok,
Da see dig om i Borgen! Mangt et Konstværk,
Udført i Marmor og paa Træ, du finder,
Som vel til Middag dig forkorter Tiden.
Jeg selv maa skrive Breve. Kom, følg med!
Paa Veien jeg til Pyrrhon dig ledsager.

ANDEN ACT

(En stor Sal i Paladset, smykket med græske Sculptur- og Malerarbeider. Midt i Salen et Taffel. I Forgrunden MOPSOS og PYRRHON i Samtale; længere tilbage KALANUS, beskuende et Maleri.)

MOPSOS.
Lad intet meer mig høre! Naar du taler
Om al den Herlighed, jeg kun mig græmmer.
Forbandet har jeg tidt det lærde Lune,
Der her i Persien mig tilbageholdt,
Mens du i Kongens Selskab fulgte Hæren,
Og ei blot skued Indiens Underværker,
Men som en klog Mand tog din Deel af Byttet.

PYRRHON.
Siig heller Faren - Byttet var ei stort;
Og hvad betræffer Landets Underværker,
Da staae for Grækenlands de dog tilbage.
Nei, hvad mig tiltrak meest, var Folket selv,
Dets Sæder, Religion og Videnskab,
Hvori kun altfor lidt jeg blev indviet.

MOPSOS.
Da vidste du igaar dog god Besked,
Da Sagen kom ved Kongens Bord paa Tale.
Du slog om dig med lutter indisk Viisdom,
Kom med saamange Glimt og nye Tanker,
Forholdt saa skeptisk dig ved Andres Mening,
Saa jeg forbauset sad og tabte Mælet,
Og tænkte: her er meer end Aristipp.

PYRRHON.
Hvorfor ei meer end Plato? Ja, du leer;
Dog er det vist, at denne Viisdom rystet
Og rokket har ved mangen gammel Sandhed
I vore philosophiske Systemer,
Og gjort mig tvivlsom mangen Troesartikel.

MOPSOS.
O stakkels Grækenland, hvis vise Mænd
Sig bøie maae for indiske Barbarerl
En indisk Philosoph var mig et Under,
Hvis ikke selv jeg havde seet og talt med
Det sjeldne Dyr, der krøb herind bag Kongen,
Og hist fordybet i hans Billed staaer.

75

PYRRHON.
Tys! Lad ham ikke høre, du ham spotter.

MOPSOS.
Og hvorfor ei? Det er nu atter et
Af hine væmmelige Snyltedyr,
Der allevegne følge Magtens Spor,
Spytslikkende og krybende for Gunst,
Kun efter Vinding gridske. Saae du ikke,
Med hvilken Ærefrygt, ja fast Tilbedelse,
Han lytted til ethvert af Kongens Ord?
Hvordan med spændte Blik han kifted Farve,
Blev som en Elskerinde rød og bleg,
Naar Majestætens Øine hviilte paa ham;
Ja, havde gjerne kastet sig i Støvet,
Da Kongen med et naadfgt Smiil gik bort.

PYRRHON.
Du dømte anderledes, hvis du kjendte ham;
En modig, tapper, ædel Mand han er,
Af Alting mindst en Hykler, skjøndt til Kongen
Han har sig knyttet med sin hele Sjæl,
Og næsten ham forguder i sin Tale.

MOPSOS.
Med Guder angler han, for Gunst at fiske;
Det gjør de Allesammen. I Ægypten
Begyndte først Forgudelsen, der siden
Saa tidt sig gjentog, at den stakkels Konge
Nu halv om halv sig anseer for en Gud,
Hvem lider under Tingen uden vi?
Til Tartarus med disse Fremmede,
Der skille os ved Lønnen for vor Møie!
Der ved at smigre, hykle, logre for ham,
Gjør ikke blot ham kjed af gamle Venner,
Men af hvert frit og djærvt og ærligt Ord!

PYRRHON.
Tys! Tving din djærve Tunge! Der er Manden.
(Til Kalanus, som nærmer sig.) Nu, finder du, at Kongens Billed ligner?

KALANUS.
Vidunderligt, i Farve som i Liv!
En hellig Ærefrygt mit Hjerte greb,
Da første Gang jeg løfted Blikket op,
Og mødte Straalen fra det aabne Øie.
Jeg veg et Skridt tilbage, til jeg atter
Besinded mig og priste Majas Konst,
Der mægted sligt et Under at fremtrylle.

MOPSOS.
Du tager feil. Apelles hedder Maleren,
Og ikke Maja.

KALANUS.
Værket er dog Majas.
Hvem uden hun formaaede Sligt at skabe!

MOPSOS.
Hvad - til en Qvinde Maleren du gjør?
Hvem er din Maja?

KALANUS.
Maja! Er det muligt,
76Du kjender ei Gudinden?

MOPSOS.
Nei, ved Zeus!
Hvis ei du mener Tyvegudens Moder.
Men til Bekjendtskab havde nok jeg Lyst;
Hvorledes seer hun ud, den ny Gudinde?

KALANUS.
Hvorledes hun seer ud? - Hvem skued hende,
Der evig dækkes af det tætte Slør?

MOPSOS.
Hvad! Løfter ei hun Sløret?

KALANUS.
Mangengang;
Dog hvad du seer, er ikke Maja selv,
Men kun det Sted, hvor nylig hun tog Bolig.
Imens dit Øie leder om Gudinden,
Er paa sin lette Fod hun flygtet bort.

MOPSOS.
En knibsk Gudinde! Men hun er vel ung,
Og frisk og deilig?

KALANUS.
Deilig maa hun være,
Da hun saameget Deiligt kan frembringe;
Men gammel er hun, gammel just som Chaos,
Hvoraf hun traadte frem da Verden skabtes.

MOPSOS.
Der fik vi Nyt at høre! Vise Mand,
Som veed Besked om Verden da den skabtes,
End paa din Maja jeg er lige klog.
Hun deilig er, og dog som Chaos gammel -
Usynlig og dog synlig - En Gudinde,
Og dog et simpelt Slør. - Du smiler, Pyrrhon!
Har Nøglen du til Gaaden? Veed du Noget?
Du har jo tumlet dig blandt Indiens Lærde.

PYRRHON.
Af deres Ord Saameget jeg begreb,
At Maja er den skuffende Gudinde,
Hvis Væsen gjekker os i Phænomenet:
Kort, hvad vi Andre, for at gi'e det Navn,
For Illusion og Skin Qg Blendværk kalde.

MOPSOS.
Saa det er Skinnet, hvori Maja hersker?

PYRRHON.
Saa synes det, saavidt som jeg det fatted.

MOPSOS
(til Kalanus). Nu troer jeg, at en Flip jeg løftet har
Af Majas Slør. Men du, o vise Mand,
Du som os blender med dit store Lys
Og veed lidt meer end Andre, hjelp mig nu
Med heelt at trække Sløret af Gudinden!

KALANUS.
Hvi taler du, o Ven, saa haanligt til mig?
Er ei jeg fremmed og din Gjesteven!

MOPSOS.
Al Ære værd, min vakkre Gjesteven!
Men for saa godt Kjøb her du ikke slipper.
Du praled af, at Maja godt du kjendte;

Velan! saa svar mig nu paa dette Spørgsmaal:
Hvorledes og hvoraf fremkommer Maja?

PYRRHON.
Giv ham et Svar, Kalanus! Ogsaa mig
Er Tingen skjult og dunkel. Gjengjeld ikke
Hans onde Lune og hans spodske Ord!

KALANUS.
Da var jeg først en Daare, hvis med Ondt
Jeg Ondt betalte. Lærer ei Naturen
At gjøre vel mod Alle? Skygger Palmen
Endnu ei over Den, som har den fældet?
Ja, fylder Sandeltræet ei med Vellugt
Den Øxe, som det saared?
(Til Mopsos.) Tal du kun!
Det, som jeg veed, jeg gjerne dig meddeler.

MOPSOS.
Nu, du Høimodige, saa svar mig tydeligt!
Hvori har det, vi kalde Skin og Blendværk,
Og som du kalder Maja, vel sin Grund?
Det Værende sig viser som det er,
Og det, som ikke er, sig ikke viser;
Paa hvilken Maade da fremkommer Skinnet,
Der er og *ikke er* paa samme Tid?
Er det Product kun af vor Forestilling?
Men see, ved Tingene det fast sig klæber.
Stik blot din Haand i Vand, og strax forandrer
Sig Haandens Maal og hver en Fingers Form;
See ned ad en Allee, op ad en Gade,
Og i en Spids jo Veien løber sammen;
Betragt det malte Billed hist af Kongen,
Det paa en Flade jo fremstillet er,
Og dog sig alle Lemmer synligt runde,
Ja, langt i Rummet ud sig Armen strækker.
Hvorhen du seer, det samme Skuffespil:
Omgivelser og Forhold, Maal og Afstand,
Begrændsning og Belysning Alt forandrer;
Vi see det Store smaat, det Smaa som stort,
Det Runde fladt, det Brede smalt, og omvendt,
Og som med Formen gaaer det os med Farven;
Ja, her saavidt det gaaer, at Himlens Hvælving,
Som alle Tunger vel for blaa vil kalde,
Er, grundig undersøgt, ei blaa, men sort.
Hvori har dette Skuffespil sin Grund?
Giv mig et Svar! Men kom nu ikke her
Og snak om Lysets eller Synets Love;
Thi her jeg netop spørger om Principet
I disse skjulte Love - det, som gjør,
At disse Love, der er evig sande,
Fast lutter falske Billeder frembringe.

KALANUS.
Saa hør mig, Kjære!

PYRRHON.
Gjem dit Svar, Kalanus!
Thi langtfra han sit Spørgsmaal heelt udtømte.
Han om den *ydre* Verden talte kun,
Men i den *indre* samme Vanvid hersker.
Ei blot jeg her henviser dig til Barnet,
Hvis Liv kun i Vildfarelser bestaaer,
Og i en stadig Vaagnen op af Drømme;
Ei blot til Ynglingen, hvis Forestilling
Sig daglig klarer gjennem Skin og Blendværk;
Nei, til de modne Mænd jeg vil mig holde,

Til kloge Folk, til Mopsos, dig og mig.
Hvorledes gaaer det os? Er vi nu sikkre
For Majas Tryllekonst? Kan aldrig meer
Vi daares af en Qvindes falske Taarer,
Og af en Vens bedrageriske Smiil?
Blev Ord og Blik og Miner os saa klare,
At strax vi gjennemskue Løgnens Maske? -
Hvis til vor Skam vi vel maae svare Nei,
Hvor gaaer det da med Budet: kjend dig selv?
Er vi os selv da klare? Skuffes ikke
Vi uophørlig af vor Lyst og Ulyst,
Saa Ønsker og Motiver vi forvexle,
Og i vor Handlen, Dømmen og Beslutten,
Tidt ansee Velbehag for høi Fornuft,
Ja, kalde Lasten Dyd? - Men Videnskabenl
Her burde vel den rene Sandhed findes,
Og mindst af Illusion der være Spor;
Og dog, hvor strider Mening her mod Mening l
Den ene Philosoph i Skin opløser,
Hvad for den Anden var en afgjort Sandhed;
Det Faste vakler og det Bundne løses,
Og Summen af vor Videnskab er Tvivl.
Sæt nu, vor hele Tro var ikke Meer?
Sæt, vore Guder var en Illusion,
Som alt det Andet? Illusion vor Bøn
Til disse stumme, døve, blinde Guder,
Og Svaret, Trøsten, Hjelpen, Illusion? -
Uhyre vidt sig strækker Maj as Rige!
Som drukne Folk vi tumle gjennem Livet
Med hendes Bind for Øiet - falsk vi see,
Og derfor falsk vi føle, falsk vi dømme.
Og ei alene vi; nei, Alt hvad lever,
Deeltager i det samme Skuffespil,
Og daarer os, bedaaret selv af Maja.

KALANUS.
Kan det da være anderledes, Kjære?
Endeel af hvad du yttred, jeg benegter;
Men Majas store Magt jeg negter ei,

79

PYRRHON.
Hvorledes fik hun da den store Magt?

MOPSOS.
Hvoraf fremkommer hun? Det var mit Spørgsmaal.

KALANUS.
Jeg med et andet Spørgsmaal kan dig svare:
Hvordan er Verden bygget? Ikke sandt,
I alt det Store, som i alt det Smaa,
Der er et Oven, Midten og et Neden?

MO'PSOS.
Lad gaae! skjøndt om et Punkt det ikke gjelder.

KALANUS.
Men Livet, Ven, er heller intet Punkt;
Selv Sjælens Liv er Liv paa tusind Punkter,
Og kun i Former kan det træde frem.
Som Planten nu har Top og Rod og Stengel,
Som Mennesket har Hoved, Bryst og Navle,
Har Verden selv et Oven, Midten, Neden.
Og hvad er Grundbestemmelsen foroven?
Mon ikke Lys? - Og neden? Mon ei Mørke?
Og midt imellem? Mon ei begges Kamp?

Foroven straaler Solen, lyser Maanen -
Forneden er den dunkle Jord - i Midten
Luftregionen, fyldt af Vexelvinde,
Et Hjem for Alt, hvad aander, vexler, lever,
Og alle Vandes, alle Draabers Væld.
I dette Luftens Rige, hvor bestandig
Med Mørket Lyset strider, hersker Maja;
Af begges Kamp hun evig ny fremkommer,
Men selv er hverken Lys hun eller Mørke,
Skjøndt hendes Væsen har i begge Deel.

MOPSOS.
Saa Majas Væsen du i Midten sætter?

KALANUS.
Ja, i det dybe Mulm hun træffes ei,
Saalidt som i det rene Lys.

MOPSOS.
Beviis det!
Beviis, at Skinnet just i Midten findes.

KALANUS.
Sligt kan kun vises; vil du ei mig troe,
Da lad Naturen selv dig det bevise.

MOPSOS.
En prægtig Udflugt!

PYRRHON.
Sagen blev ei klaret;
Thi den moralske Verdens Skin og Blendværk,
Hvor stamme disse fra?

KALANUS.
Fra samme Lov.

PYRRHON.
Forklar dig! - Vi til Mennesket os holder,
Og til det Skuffespil han lider under.
Hvor er nu her det Oven, Midten, Neden,
Hvor er nu Lyset, Mørket, og den Kamp
Imellem begge, der frembragte Skinnet
Og hvert et Blendværk i den ydre Verden?

KALANUS.
Du nys det hørte.

PYRRHON.
Jeg?

80

KALANUS.
Ja, nys jeg nævned
Dig Hoved, Bryst og Navlens Region.

MOPSOS
(leer). Et konstigt Svar! Den Viisdoin stikker dybt,
Som stikker midt i Navlen.

KALANUS.
Lee ei, Kjære!
Thi troer du ikke selv paa Hjernens Lys,
Paa Bramas Væsenhed i Tankens Klarhed?
Og er ei Navlens Region det Mørke,
Hvori Fortærelse og Ubevidsthed,
Den blinde Drift og Dorskhed har sit Hjem?

Men hvad er midt imellem? - Dette Bryst!
Beslægtet med den Luft, som det indaander,
Og Majas letbevægelige Bolig.
Der mødes Hjernens Lys og Navlens Mørke,
Den klare Tanke med den blinde Drift,
Som under Kamp omforme sig til Ønsker,
Til Lyst og Ulyst, Lidenskab, Begjæring,
Der som paa Stormens Vinger hæve Sjælen,
Saa Fred og Ligevægt den taber snart.
Thi naar du skuffes, Kjære! hvor er Grunden?
Den i din Hjernes Feil ei søges kan,
Da Tanken selv sin falske Dom jo retter,
Og Sandhed aldrig siger sig imod.
Ei heller finder Grunden du i Mørket;
Thi selv den blinde Drift ei farer vild,
Og i Fortæreisen er Livet udslukt,
Nei, i dit Hjertes Lidenskab er Grunden!
I din Begjæring, i din Lyst og Ulyst,
I dine Ønsker - disse Maj as Børn,
Der lægge sig som Bind for Sjælens Øie,
Og tidt fordunkle dig den klare Sandhed,

PYRRHON.
Det lod sig høre, hvis paa denne Viis
Vi ei det Ydre for det Indre tog,
Og gjorde Lys til Tanke, Drift til Mørke.

MOPSOS.
Og Luft til Bryst. Nei, svar nu mig, Kalanus!
Thi hidtil kun vi tomme Taler hørte,
Kun Eventyr om Hjerner og om Navler.
Hvis for den vise Mand jeg skal dig holde,
Saa maa du spænde bedre for, min Ven!
Erindrer du mit første Spørgsmaal?

KALANUS.
Hvilket?

MOPSOS.
Hvorledes det gaaer til, at evig Sandhed
Frembringer falske Billeder og Tanker?

KALANUS.
Du spørger om, hvordan den evig Vise
Og evig Gode kunde skabe Maja?

MOPSOS.
Nuvel, det løber ud jo paa det Samme.
Løs denne Gaade!

KALANUS.
Gaaden alt er løst;
Thi Maja fra det gamle Chaos stammer,
Ei fra den store Aand, som kun beskued
Sig selv i hendes Glands, da fyldt af Kjærlighed
Han fra sin Skuen gik til Skaben over.
Ved dette Syn i Chaosdybets Speilglands,
Faldt der et Gjenskin ind paa Skaberværket,
Og Deel i Maja nu Alverden fik.
Ei blot Materien, hvorfra hun stammer,
Og af hvis Midte stedse ny hun fødes,
Men hver en Skabning, Guder som Dæmoner,
Og alle Aander, tog af hende Præg.
Thi over Maja kun er Brama hævet,
Og op til ham, til Lys og evig Klarhed,

Fra dette Blendværks-Rige stræber Flammen,
Som i den støvbeklædte Sjæl han tændte.

MOPSOS.
Du mangler aldrig Svar; kun høist uheldigt,
At stadig for Beviis du gi'er os Drømme.
Saameget af din Viisdom dog forstod jeg,
At over Skinnets Verden du vil op.

KALANUS.
Og vil ei du det Samme?

MOPSOS.
Hjertens gjerne!
Naar blot jeg vidste Middel, Vei og Maade.

KALANUS.
Det lærer Loven dig. Behersk dit Hjerte!
Spæg Kjødet! Tving dets Drifter! Bryd de Lænker,
Hvori du holdes bunden af Materien,
Hvis tætte Taager nu dit Syn formørke.
Og vil du naae til hellig Klarhed, da
Træk dig i Bod og Eensomhed tilbage;
Vær streng og haard som Vogter af dig selv,
Og lad dit Legem' lide for din Synd.

MOPSOS.
En farlig Vei! Du er vel ei den gaaet?

KALANUS.
Saavidt mit svage Hjerte det formaaede.

MOPSOS.
Og over Skinnet altsaa du er oppe?

KALANUS.
Gid jeg det var! men Stræben er ei Maal.

MOPSOS.
Ja seer du, denne Vei for mig ei passer.
Mig er saa dyrebart mit eget Kjød,
At selv en halv Dags Faste gjør mig syg.
Jeg holder af det velbesatte Bord,
Der bugner under Drikkekar og Skaaler,
Og frem for Alt er Qvinderne mig kjære.
I deres Skind har jeg mig reent forgabet,
Saa jeg paa den Viis over Skinnets Verden
Vist aldrig vil mig hæve.

82

KALANUS.
Men i Mørket
Du vel paa denne Viis kan synke ned.

MOPSOS.
Saa laaner jeg din Lygte; den nok klarer
Det tykke Mulm omkring mig.

KALANUS.
Spot ei, Ven!
Der er forfærdeligt i Sjælens Mørke,
Hvor dig Dæmoner spærre Lysets Vei.

MOPSOS.
Der findes nok en Udvei, naar kun rigtigt
Man famler om i Mørket.

KALANUS.
Tro det ikke.

PYRRHON.
Hvordan, Kalanus! ikke nogen Udvei?
Er ei der Hjelp for Sjælen, som gaaer nedad?

KALANUS.
Umuligt, efter Tingenes Natur.
Men høist barmhjertigt er jo Bramas Væsen,
Og i hans Tjeneste staae alle Kræfter.
Steg paa hans Bud ei Guder fordum ned,
For Støvets faldne Slægter at opreise,
Og kan vi tvivle, Ven, om Tidens Tegn?
Har ei paany hiin stærke Gud sig viist,
Hvis Haand formaaer at vende Tidens Hjul?
Har ei vi seet Dæmoner for ham flye,
Seet Jordens Folkeslag, i Støvet for ham,
Forventningsfulde lytte til hans Lov?

MOPSOS.
Til hvilken Lov? Om hvem er det, du taler?

KALANUS.
Om ham, som selv du kalder Drot og Herre.

MOPSOS.
Om Alexander?

KALANUS.
Tidernes Fornyer!
Retfærdighedens Fyrstel Lysets Søn!

MOPSOS.
Nei hold mig, PyrrhonI det er altfor morsomt.
Det bliver bedr´ og bedre!

(Leer høit).

KALANUS
(til Pyrrhon). Hvad er Grunden
Til denne vilde Vanvidslatter?

PYRRHON.
Tys!
Der kommer Slavechoret. Fat dig, Ven!
En anden Gang jeg Tingen dig forklarer;
Nu er ei Tid dertil - der har vi Kongen!

(Kongens Page, fulgt af Slaver. Nogle bringe Hynder og Fodskamler, Andre bedække Taflet med Retter og sætte Viinkummer frem. Pagen stiller sig i Nærheden af Taflet, medens Slaverne trække sig tilbage til et Sidebord.)

Alexander, fulgt af hephæstion.

ALEXANDER.
Nu, mine lærde Venner! hvordan gaaer det?
Jeg haaber, Tiden er ei lang Jer falden.
83I har vel vexlet Tanker, prøvet Kræfter,
I philosophisk Kampleg krydset Klinger,
Og, som det sømmer sig for tappre Mænd,
Pareret Stød og gjengjeldt dem med Stik?
For lærde Folk er Ordstrid Livets Kryder,
Og til en Hæderskrone kortest Vei.
Dit mørke Blik, Kalanus I Pyrrhons Rynker,
Og Minen om din Mund, min gode Mopsos!
Alt tyder paa, at Kampen haard har været.
Men slut nu Fred, ialfald til imorgen,

Nu er det Hviletid. Kom, mine Venner!
Fra Bordet vinker os det fyldte Bæger,
Tag Plads her ved min Side! Du, Kalanus,
Her ved min høire! Pyrrhon ved min venstre,
Og lige for os Mopsos og Hephæstion!

(Alle tage Plads ved Taflet i den foreskrevne Orden.)

ALEXANDER
(med et Blik paa Selskabet). En udvalgt Cirkel! Midt i Krigerlivet,
Hvad midt i Ørkenen en grøn Oase.
Ei sandt, Hephæstion! det er noget Andet,
At sidde her tilbords med vise Mænd,
End vade gjennem Sandet dybt til Knæet,
Og slikke Støv i sig, for Tørst at stille?

HEPHÆSTION.
Ja, uden Spørgsmaal, bedre det er bedre;
Jeg foretrækker Viisdom selv for Støv,
Og Viin endog for Vand.

ALEXANDER.
Det samme gjør
Vor Mopsos med.

MOPSOS.
Ja, ganske sikkert, Herre!

ALEXANDER.
Nu, lad dig Maden smage! Tag kun for dig!
Blot disse tvende Skaaler rør mig ei.
(Til Kalanus.) See her, Kalanus! disse tvende Skaaler
Udgjør din Andeel af vort fælles Maaltid.
Som Vert er mine Gjesters Smag mig vigtig,
Og Pyrrhon har mig sagt, at ei du nyder
Af noget Levende den mindste Bid.
Her seer du Rødder, Urter, Riis og Frugter;
Og hvad Pocalen angaaer, vær ei bange!
Den er ei fyldt med Druens vilde Blod,
Som man fortæller mig du har forsvoret;
Det er kun Palmemost, som ei har gjæret.

KALANUS.
Din Venlighed, o Herre, dybt mig rører.
Selv paa mit Legems Trang du tænke vil,
84Men hver en Trang har længst din Naade stillet.
Her ved din Side, næret af dit Ord,
Af dine Øines Straaler vederqvæget,
Jeg fast mig føler som i Bramas Nærhed,
Naar Sjælens sidste Hylster falder af.

MOPSOS
(halv høit). Hvor det er væmmeligt.

ALEXANDER.
Hvad siger Mopsos?

HEPHÆSTION.
Han fik en Mundfuld, som ei ret ham smagte.
Hei, Slaveri Keos-Viin!

ALEXANDER.
Til mig Olynther!
Jeg trænger til en Drik, som klarer Panden;
Thi hele Dagen har jeg Griflen brugt.

PYRRHON.
Skrev du til Hjemmet, Herre?

ALEXANDER
(tømmer Pocalen). Fire Breve!
Det første til min Moder - til min Søster,
Kleopatra, det andet - og det tredie,
Som du begriber, til Antipater,
At han, som gammel, høitbetroet Kat,
Mig holde Styr paa Musene derhjemme.
Men hvem fik vel det fjerde? Gjet engang!

PYRRHON.
Nu - Aristoteles?

ALEXANDER.
Du har det truffet!
Min gamle Lærer maa i Agt jeg holde.
Han staaer bestandig for mig, og skjøndt længst
Jeg løb af Skolen, mindes end jeg Ferien.
Jeg haaber ret ham Brevet skal fornøie;
Thi meer end tyve Kasser følge med,
Ei fyldte blot med Planter, men udstopped'
Med Snegle, Slanger, Fiirbeen, Fisk og Fugle,
Som sidst i Indien jeg samled til ham.
Du veed, han skriver just i denne Tid
Paa sin Naturhistorie - jeg tænker,
Ham denne Ladning komme vil tilpas.

PYRRHON.
Ja, ganske sikkert!

MOPSOS.
Meer end Gaven, Herre,
Din høie Naade røre vil hans Hjerte.

ALEXANDER.
Saa kjender slet du Aristoteles! -
Men her mig falder ind just en Historie,
Som under Griflens Løb iformiddags
Lyslevende sprang frem i min Erindring,
Og som mit lærde Selskab dog bør kjende;
Thi det var min Indvielse til Viisdom.

MOPSOS.
Hvad var Historien?

85

ALEXANDER.
Nu, giv lidt Stunder!
Det er en Sag, hvis Knude du knap løser.

MOPSOS.
Saa stoler jeg, o Konge, paa dit Sværd.
Hvem er det ei bekjendt, at Alexander
Har løst, hvad ei Alverden kunde løse,
Da Knuden han i Gordium hugged over?

ALEXANDER.
Nu vel, saa hør! - Men først et Bæger Viin,
Der Sindet muntre kan!
(Drikker, og rækker Bægeret til Pyrrhon.) Lad det gaae rundt!

PYRRHON
(drikker). Tag fat, Hephæstion!

HEPHÆSTION
(drikker). Til Mopsos Bærmen!

ALEXANDER.

Lad ham beholde den og Bæg'ret med!
Med Guldet sine Pjalter han forgylde.

MOPSOS
(stikker Bægeret til sig). O, kongelige Alexander!

ALEXANDER.
Stille! -
Erindrer du endnu, Hephæstion,
Vor store Lærers lille Tævehund?

HEPHÆSTION.
Den lille Phryne, som var opkaldt efter
Den deilige Hetære?

ALEXANDER.
Netop den!

HEPHÆSTION.
Jeg godt den husker: tyk og styg og gammel!

ALEXANDER.
Men i dens Ungdom falder min Historie,
Da hvert Aar regelmæssig den fik Hvalpe.
Jeg selv var dengang en forvildet Dreng,
Som af min Fa'er, Kong Philip, tidt fik Skjender,
Kys af min Moder, Medhold af min Søster,
Naar vi om Aft'nen spilled Bold paa Engen,
Og os ved Leg for Dagens Modgang trøsted.
Thi mangt et Uheld bragte Formiddagen,
Ved Fegten, Riden, Bryden, Løben, D andsen,
Ved Landsesvingning og ved Bueskydning;
Og efter Middag Kampen stod i Haven,
Hvor Aristoteles mig foredrog
Logikens første Grunde. Her var nu
Den lille Phryne mig til Trøst og Bistand.
Dens Biæf hjalp ypperlig mig ned Logiken,
Og gav mig Leilighed til mangt et Spørgsmaal,
Der fik min Lærer til at rynke Panden.
86Snart gjaldt det Navnet Phryne - snart den Lighed,
Jeg mellem Hunden og dens Herre fandt.
Snart dens Forstand og Krumspring, og saa vid're.
I lang Tid Aristoteles bar over,
Men endelig en Dag var Maalet fuldt,
Og just fra den Dag skriver sig min Viisdom.

HEPHÆSTION.
Dog ei fra Hunden Phryne?

ALEXANDER.
Just fra Hunden!
Men derfor er min Viisdom dog ei cynisk.
Ved det Capitel i Logiken stod jeg,
Der angaaer Slutninger og Domme. Daglig
For Morskabs Skyld jeg gjorde Syllogismer,
Og fandt som alle Drenge stort Behag
I den Art Vid, der kan paa Alt anvendes.
Jeg brugte min Logik mod Ven og Fjende,
Beviste, de var Stude, Heste, Æsler,
Og støttet paa et nyt sophistisk Skrift,
Som just mig faldt i Haanden, voved jeg
Tilsidst at gaae i Kamp mod Aristoteles.

PYRRHON.
Det var en Heltegjerning!

ALEXANDER.

Hunden Phryne
En Middagsstund just havde faaet Hvalpe,
Og kommen op fra Hundehuset, traadte
Jeg dristig frem i Haven for min Lærer,
Og bragte ham en Hilsen fra hans Brødre.
Fra hvilke Brødre? spurgte han forundret.
Fra Phrynes Hvalpe! lød mit Svar. - »Hvordan!
Gjør mig du til en Hund?« - Jeg skal bevise't.
Beviis det, Søn! udbrød den kloge Mand,
Idet han satte rolig sig paa Bænken,
Men lad mig see, Beviset bliver grundigt.
Her greb sin Stok han, og jeg kjækt begyndte:
Du har en Hund, o Aristoteles,
Og den har faaet Hvalpe - ikke sandt?
»Jo, ganske sandt, min Søn!« - Din Hund, jeg vedblev,
Er altsaa *Moder*? - »Ja«. - Og den er din? -
»Ja vel, min Søn!« - Den altsaa er din Moder,
Og selv du altsaa Broder til dens Hvalpe.

PYRRHON.
En gyldig Art Beviis for tiaars Drenge!

ALEXANDER.
Nu skulde Aristoteles du seet!
Først gjentog ganske rolig han Beviset,
Og i sit klare Sprog mig gjorde klar
Urigtigheden af min Slutningsmaade;
Derpaa medeet sig reisende fra Bænken,
87Og rynkende de tykke Øienbryn,
Greb med sin venstre Haand han mig ved Armen,
Mens i den høire høit han løfted Stokken.
O, Alexander, udbrød han med Varme,
Husk paa - og til dit eget Fremtidsvel -
At Alt hvad galt og daarligt er i Verden,
Fra gal og falsk og daarlig Slutning stammer.
Den store Sandhed maa dig bankes ind
Saa grundigt, at du aldrig meer den glemmer.
Og nu, trods al min Modstand, svang han Stokken,
Hvert Slag ledsagende med disse Udraab:
»Af daarlig Slutning kommer daarlig Statsmand,
Af daarlig Slutning daarlig General,
Af daarlig Slutning ussel Philosoph,
Af daarlig Slutning jammerlig Poet,
Af daarlig Slutning næsviis Skoledreng!«
Og med saa vægtig Haand han gav sit »daarlig«,
At ei blot viis jeg blev, men grundalvorlig.

(Alle lee, undtagen Kalanus.)

HEPHÆSTION.
Det ligner ham!

ALEXANDER.
Men hvor mig denne Viisdom
Til Gavn er kommen - ja, det veed jeg bedst.
Han leve skal - En Skaal for Aristoteles!

(Griber Pocalen.)

KALANUS.
O Herre! Hold fra Bægeret din Haand.
Nyd ikke mere Viin -

ALEXANDER.
Hvad er det, Ven?
Hvorfor nu saa bevæget og urolig?

KALANUS.
En Frister boer i Vinen.

ALEXANDER.
Spar din Frygt!
Jeg veed, hvad der for Tid og Sted sig passer.
(Drikker Bægeret ud og vender det om.) Den Skaal i Løbet gik, Hephæstion!
Men Skylden var ei min. Nu, til Erstatning,
Giv med et Eventyr vor Tanke Flugt!

HEPHÆSTION.
Aa, hav mig undskyldt! Her, med Fisken for mig,
Jeg nødes til at lade Fuglen flyve.

ALEXANDER.
Saa gjør dit Bedste, Pyrrhon! Alt kan bruges,
Der krydrer Maden os med attisk Salt.

PYRRHON.
Men Saltet her paa Dugen just jeg spildte.

ALEXANDER.
Saa Raden er til Mopsos. Hurtig, Mopsos!
Du stammer ned jo fra den gamle Mopsos,
88Spartaneren, den store, vise Spaamand,
Der kunde tælle Bladene paa Træerne,
Der kunde høre Græsset groe - der vidste,
Hvormange Grise Soen vilde kaste,
Naar man den drægtig stilte frem for ham.
Gjør i hans Grav din Stammefader Ære!
Stik Praasen an, og lad dit Lys nu skinne!

MOPSOS.
Det er ei gjørligt; jeg i Mørket sidder.
Spørg kun Kalanus! Han har Eventyr,
Og nys vi kostelige Ting fik høre.

ALEXANDER.
Saa lad os høre dem!

MOPSOS.
Nei, store Konge!
Lad heller noget Nyt ham os fortælle.
Hvis du tillader det, jeg ud ham fritter.

ALEXANDER.
Du Frihed har, til frit ham ud at fritte.

MOPSOS.
En dobbelt Frihed! - Siig mig da, Kalanus,
Hvad nys du meente med dit Ord til Kongen? -
Du ved hans Side dig saa salig priste,
Som om din Sjæl var qvit det sidste Hylster.
Hvormange Hylstre har vel du om Sjælen,
Og hvilket er det sidste, nærmest Kroppen?
Giv os Besked!

KALANUS
(til Alexander). Er det din Villie, Herre?
Mit Hjertes Røst mig byder Taushed her.

ALEXANDER.
Nei, giv ham Svar!

MOPSOS.
Nu - hvilken er det sidste?

KALANUS.

Det sidste Hylster er vel Sjælens Sjæl.

MOPSOS.
Hvad! Sjælens Sjæl? - Hvormange Sjæle har du?

KALANUS.
Som du, og alle Andre, tvende Sjæle.

MOPSOS
(til Alexander) Der har vi Løier strax!

HEPHÆSTION.
Hvad! Tvende Sjæle?
Jeg synes, een gjør os det broget nok.

PYRRHON.
Det er en Misforstaaelse.

MOPSOS.
Vist ikke!
Nu, Konge, hold beredt din Lattermuskel,
Thi nu er Eventyret alt igang.

ALEXANDER.
Men tal ham høflig til! Jeg Spot ei taaler.

MOPSOS.
Din Naade strækker sig til hver en Skabning,
Selv til den ringeste - men Mopsos lyder.
(Til Kalanus.) 89Giv Agt, du vise Mand! Vi fare fort.
Hvorledes er din anden Sjæl beskaffen?

KALANUS
(til Alexander). Hvor dybt ydmyger mig dit Bud, o Herre!
Her i dit Paahør jeg forklare skal,
Hvad fuldelig kun dig blev aabenbaret;
Hvad du kun fatter heelt, imens vi Andre
Med en fordunklet Indsigt nøies maae.

ALEXANDER.
Saa giv ham Svar, saa godt som du formaaer det.

KALANUS.
Lad da din Viisdom komme mig til Hjelp,
Hvis her jeg feiler.

ALEXANDER.
Stol paa Alexander!

MOPSOS.
Ryk ud med Sproget; thi vi længes mægtigt.
Den anden Sjæl den er vel saare deilig?

KALANUS.
Ja, sikkert er vidunderlig dens Skjønhed,
Naar af Uskyldighedens rene Billed
Og af et kjærligt Blik den lyser frem.

MOPSOS.
Det smukt er, at den lyser. Men oplys mig,
Om hvad den rigtig er den anden Sjæl.

KALANUS.
Hvad er den Andet, end det første Legeme? -
Dengang fra Bramas Væsen Sjælen skiltes,
Lig Gnisten, der sig skiller fra en Ild,
Var den fortabt jo bleven, hvis ei Guden
Den havde hyllet i et Ætherlegem',

Og Sjælen i en *Skikkelse* holdt fast.
Saaledes fandt da Sjælen strax ved Fødslen
Sig paaklædt med sin anden Sjæl, der følger
Den uadskillelig, som Ordet Tanken,
Og som dens Hylster atter selv omsluttes
Af Hjernens Hvælving, som dens faste Huus.

PYRRHON.
Og det er denne Sjælens anden Sjæl,
Eller hvad nys dens Skikkelse du kaldte,
Den er det, som vort Legeme bevæger?

KALANUS.
Ja ved Organer, som en Konstner virker
Ved Brugen af sit Værktøi.

MOPSOS.
Godt! Forklar os,
Hvorledes denne Konstner da seer ud.
Hvorledes er den anden Sjæls Figur?
Er stump den eller spids? rund eller kantet?
Lang eller kort?

KALANUS.
Forunderlige Spørgsmaal!
Er Sjælen synlig for den ydre Sands?
Men ønsker Sjælens Skikkelse du kjende,
Besku da Kroppen, som den giver Liv;
Betragt hvert Ledemod og alle Lemmer
I deres Brug, Figur og Sammenføining;
Tænk over Sandserne, og fremfor Alt
Gjør ret dig klar det Aandedræts Betydning,
Der baade trykker og befrier Hjertet,
Og dig forener med den Livets Aande,
Hvoraf hver Enkelt og det Hele lever:
Da er til større Indsigt Veien banet,
Og Sjælens Skikkelse maaskee du skuer.

MOPSOS.
Men før jeg paata'er mig saa svært et Arbeid,
Maa du bevise mig, at denne Sjæl
Har anden Hjemmel, end en taaget Hjerne.

KALANUS.
Din egen Tanke dig det let beviser.
Kan uden Form du tænke dig en Sjæl?

MOPSOS.
Det blev en formløs Sjæl.

KALANUS.
En Uting, Ven!

MOPSOS.
Men derfor fik just Sjælen sig en Krop.

KALANUS.
Men Døden atter den ved Kroppen skiller.
Hvad bli'er i Mellemtiden der af Sjælen,
Før den har skaffet sig et andet Legem'?
Bli'er den til Intet? Du vil ei det paastaae;
Og altsaa vel sin Form den maa beholde,
Sin Skikkelse, der, som den selv usynlig,
Medrette Navn har af den anden Sjæl,
Da kun ved den et Legeme faaer Liv,
Bevæges, flyttes og til Handling drives;
Og da den selv, af eens Natur med Lyset,

Paa Tidens Vinger gjennemflyver Rummet,
Og Sjælens Væsen ta'er i Flugten med.

ALEXANDER.
Du kommer slet fra den Examen, Mopsos!
Han overflyver høit din matte Kryben.

MOPSOS.
Naturligt! Hvor i Luften Alting svæver,
Der kan ei Skridt med Tankespring man holde.
Men lad fra noget Fast os her gaae ud,
Da snart hans Spindelvæv afvei'n jeg feier.

ALEXANDER.
Saa grib da noget Fast!

HEPHÆSTION.
Et Svinehoved!
Et skoldet Vildsviinhoved! See dog Alle,
Den sjeldne Ret, som Slaven her os bringer,
Og som nu midt paa Bordet tager Plads!
Hvem skulde troe, det Hoved var et Sviins?
Hvor deiligt skrabet og hvor yndigt pillet!
Dets Reenhed gjør os Mennesker tilskamme.
Og hvilket Stof tilbyder det vor Tænkning!
Kan Philosopher ønske sig et bedre?
91Hvor dybe, disse halvtillukte Øine!
Hvor kloge, disse spidst udskaarne Øren!
Hvor liflig Pomerantslugt fra den Tryne,
Der dog saameget Snavs har gjennemrodet!
Og fæst saa Blikket paa den hele Form,
Der Aanden og Naturen aabenbarer
I tusind uforstaaelige Træk!
Hvem skuer ikke her, paa samme Tid,
Et Hoved af et stort og mægtigt Sviin,
Og dog et ægte philosophisk Hoved?

ALEXANDER.
Ja, du har Ret! Jeg din Begeistring deler.
O, speiler Eder her, I vise Mænd,
Men fremfor Alle du, min vakkre Mopsos!
See, hvad af Eders Broder der er bleven!
Han stred og kæmped trolig al sin Tid:
Hver Hund, der knurred blot, han bed tilskamme,
Hver Contrapart han bister tramped ned,
Han sønderrev Sophisteriets Net,
Naar ham et kløgtigt Hoved vilde fange;
Han gjorde kort Proces med al Logik,
Idet med Hjernens Spind han slugte Hjernen;
Han roded op i mange Livssystemer,
Som ved hans skarpe Tand fik Banesaaret;
Men Philosophens Skjæbne han ei undgik.
Her ligger fældet han med skrabet Tryne,
Og hvor hans Sjæl er, veed...

MOPSOS.
Kalanus, Herre!

ALEXANDER.
Kalanus? - Skal en Vittighed det være?

MOPSOS.
Nei, store Konge! Du igaar vel hørte,
Hvad Pyrrhon over Bordet os fortalte
Om den vidunderlige Sjælevandring,
Hvorpaa saa fast i Indien man troer,
At deres Lovbog selv indholder Loven,

Hvorefter sig de Døde har at rette.
Har end de Levende det mageligt,
Saa har de Døde deres fulde Hyre.
Endeel af dem iveiret maae til Maanen,
Endeel igjen til Mennesker forvandles,
Endeel i Dyreskikkelser gaaer over,
Og Den, som rigtig svært sig har forsyndet,
Gaaer selv i Planter og i Stene ned.
Uhyre travlt de stakkels Døde har!
Det er en puur Indbildning, naar vi troe,
At de med Næsen opad ligge stille.

92

ALEXANDER.
Nu, hvem kan vide, hvad der her er Sandhed?
Men skal engang fra Hjemmet vore Sjæle,
Lig Skuespillere, der gaae paa Vandring;
Og skal, fordi vi slet vor Rolle spilled,
Fra Mennesker til Dyr vi stige ned,
Da haaber jeg, vi Rollerne tør vælge.
Er det ei tilladt, Ven Kalanus? - Nu,
Hvi seer du mig saa fast og stivt i Øiet?
Har ei mit Spørgsmaal du forstaaet?

KALANUS.
O, Herre!
Det for alvorligt er, at spøge med.

ALEXANDER.
Men ei desmindre ta'er jeg mig den Frihed,
Med slig en vigtig Sag at spøge lidt.
Dig, min Hephæstion! saa stridsbegjærlig,
Saa fyrig Elsker og saa modig Kæmper,
Jeg til en Hest forvandler. Dig, o Pyrrhon,
Jeg til en Væder gjør, at du i Græsset
Kan tygge Drøv paa dine mange Tvivl.
Din Rolle, Mopsos, seer du her paa Bordet,
Med mindre du, som simpel liderlig,
Vil heller være simpelt Sviin, end Vildsviin;
Og dig, Kalanus, vil i Døden jeg
Forvandle til en hvid, langhalset Svane,
Der evig synge skal din Svanesang;
Og saadan, troer jeg, hver sin Ret er skeet.

HEPHÆSTION.
Undtagen du. Hvad Rolle ta'er du selv?

MOPSOS.
En ubetvingelig og tapper Løves!

PYRRHON.
Saa heller dog en Ørns!

ALEXANDER.
Du traf det, Pyrrhon I
Lad Andre kun i Løvehuden krybe,
Jeg vilde hæve mig paa Ørnens Vinger,
Og for det Rige, jeg paa Jorden misted,
Erobre mig et nyt i Luftens Blaa.
Ha, for mit Øie jeg det skuer alt!
Mod alle Verdenshjørner ubegrændset,
Og opad saa uendeligt, at Solen
Og alle Stjerner hørte med dertil.
De skulde lære deres Konge kjende,
Naar først jeg ret fik mine Vinger øvet;
Men vee hver Høg og Glente, som i Dybet

Af Ørnens Rige vilde spille Mester:
Den skulde faae hans Næb og Kløer at føle!
Ha, fyld Pocalerne! Herhid, I Slaver,
Og skjenker i, saa Cypervinen skummer!
Og I, den døde Alexanders Venner,
I, der paa Jorden gaae omkring som Dyr,
Og hyle for ham, hvergang Svanen synger:
Stands Eders Klageraab! Han lever herligt,
Han Dag for Dag en større Bane skyder;
Og savner end han sin Hephæstion,
Han sender snart fra Luften et Par Vinger,
At Hesten, til en Pegasus forvandlet,
Kan møde Ørnen paa dens høie Flugt.

HEPHÆSTION.
Det blev et farligt Spring!

MOPSOS.
En Pindar, Konge,
Midt i sin største Flugt ei her dig naaede.

PYRRHON.
Pocalerne staae fyldte. Hvad er Skaalen?

ALEXANDER.
Hver tømme den for Rollen, som han modtog,
Med Ønsket, at han værdig den maa spille.

MOPSOS.
Det bliver let for mig.

ALEXANDER.
Drik med, Kalanus!
Din Svanerolle kan ei Skam dig gjøre,
Som Svineriet Mopsos. Tag dit Bæger!
Gjør os Besked i Vinen!

KALANUS.
Nei, o Herre!
Hvor kunde jeg mig ønske Svanens Lod?
Hvor kunde jeg begjære Straf i Døden,
Ved længer Afstand fra det Godes Kilde?
Hvordan du selv det kan, jeg fatter ei.

ALEXANDER.
Men ei desmindre drikker jeg dig til,
Og vil du ikke her mig gjøre vred,
Saa stikker du dit Bæger ud til Bunden.

KALANUS.
Dit Bud er mig en Lov. Men Synden, Herre,
Den kommer ikke over mig!

(Han drikker, og Alle tømme Pocalerne.)

MOPSOS
(sættende Bægeret). Det qvæged!
Den Synd til sand Velsignelse mig var;
Thi dybt paa Bægrets Bund jeg fandt det Faste,
Som nys du bød mig gribe, store Konge!
Nu har Kalanus rigtig jeg i Klemme.

ALEXANDER.
Hvad fandt du da paa Bægrets Bund?

MOPSOS.
Min Sjæl!
Naturligviis den første Sjæl jeg mener,

Thi den har ei saa løs Bund, som den anden.
Siig mig, Kalanus...

94

KALANUS.
Ven! Tal ikke til mig;
Thi paa din Spot jeg agter ei at svare.

MOPSOS.
Jo, du maa holde Bordskik. Skikken byder,
At paa et Spørgsmaal ei der negtes Svar.
Lad Kongen dømme!

ALEXANDER.
Han har Ret, Kalanus!
Du tør ei vægre dig. Men munter, Ven!
See ei saa mørk og saa fortvivlet ud;
Det er jo Spøg og Leg.

HEPHÆSTION.
Saa puds ham, Mopsos!
Puds ham igjen, Kalanus! Puds dem, Pyrrhon!
Giv os en lystig, philosophisk Jagt.

PYRRHON.
Nei, lad mig være udenfor din Jagt.

KALANUS.
Vee mig!

HEPHÆSTION.
Nei hør! det ædle Vildt alt sukker.

ALEXANDER.
Det er for tidligt; Hunden gav ei Hals.
Men holla, ho! Nu slipper løs jeg Koblet.
Af sted, og skaf os Latterføde, Mopsos!

MOPSOS.
Jeg gjøre skal mit Bedste, store Konge!
Giv Agt, Kalanus ! Kampen er begyndt.
Du paastod Sjælen skilte sig fra Gud;
Men skilte den sig villig eller tvungen?

KALANUS
(til Alexander). O, Herre, lad mig tie! Skal for Hunde
Jeg da mit eget Hjerte kaste hen?

ALEXANDER.
Du er saa stridig, Ven! Husk, du er fremmed,
Og fremmed Mand maa følge Landets Skik.
Det er min Villie, at du Mopsos svarer.

MOPSOS.
Nu - skilte den sig villig eller tvungen?

KALANUS.
Nei, ikke tvungen.

MOPSOS.
Altsaa søger Grunden
Til Sjælens Skabelse du i den selv.
Men hvilken Grund kan tænkes til, at Sjælen
Frivillig skulde fjerne sig fra Gud,
Hos hvem den leved flot i alle Maader,
Og i Lyksalighed sad dybt til Halsen?
Den dum, ja bindegal jo maatte være,

Hvis overbord den Herligheden kasted,
Blot for den tomme Lyst at flappe bort.
Nævn mig nu Grunden, eller giv dig tabt!

KALANUS.
Den Grund, du søger, laa i Sjælens Længsel.

MOPSOS.
Dens Længsel? Snak! Den Alting jo besad.

KALANUS.
Den længtes efter Egenskaber -

MOPSOS.
Hvad!

95

KALANUS.
Den eied ingen, førend i Berøring
Den traadte med den vexlende Natur
Og med dens Indtryk. Men som Sjælens Længsel
Er Grunden til vort Ophav, saa er atter
Den samme Længsel Grunden til vor Død.

MOPSOS.
Og hvad i Døden længes Sjælen efter?

KALANUS.
At blive qvit de vundne Egenskaber;
At vende hjem som Draaben, for at tabe
Sig i det Kildedyb, som den forlod.

MOPSOS.
Nei stop! Du i en Cirkel dig bevæger.
Du smutter bort, men jeg ved Øret har dig.

HEPHÆSTION.
Hør! Hvilken Larm paa Gangen udenfor!

PYRRHON.
Et Chor af Stemmer, som hverandre krydse.

ALEXANDER
(til Pagen). Gaa, og see efter! Vi vil ei forstyrres.

HEPHÆSTION.
En Strengeleg jeg hører - ha, ved Zeus!
Der har vi just det Galskab, som jeg ønsked.

(Idet Pagen aabner Døren, trænge THAIS, LEDA og et CHOR AF SANGERINDER ind i Salen, Alle bekrandsede, og bærende Strengeinstrumenter over Skuldrene.)

CHORET.
Hil Alexander! Lad Lyrerne klinge!
Cither og Luth vore Stemmer bevinge,
Løfte mod Skyen den tonende Sang!
Opad den stræber til Halvgudens Øre,
Ham vil vi hædre, ham vil vi røre;
Evig Beundring er Hjerternes Trang.

LEDA.
Kan af en Qvindemund skjenkes ham Ære?
Rummes hans Daad og Bedrift i vor Favn?
Hvor er den Stærke, som mægter at bære
Ham og hans Rygte, hans Storhed og Navn?
Død er Bucephalus, død er hans Ganger,
Den som i Slaget til Seiren ham bar;

Død er Homer, den begeistrede Sanger,
Ham, som paa Armen selv Guderne ta'er.

CHORET.
Dog vil vi hæve de prisende Stemmer!
Svaghed sig stærk hos den Stærke fornemmer,
Piger tør synge, hvor Helte slaae Leir;
Helten vi saae mod Barbarer at drage,
Helten fra Kampen er kommen tilbage,
Kronet som altid med Hæder og Seier.

LEDA.
Ja, nu for evig hans Ry er befæstet,
Herkules selv har fra Thronen han stødt:
Stolt har i Østen Aurora han gjestet,
Fjernt har i Syden han Havguden mødt.
Nu, til en Trøst for helleniske Piger,
96Ak, som i Længsel saa sorgfulde gik,
Nu lig en Stjerne af Dybet han stiger,
Straaler imøde det søgende Blik.

CHORET.
Derfor vor Glæde sig løser fra Munden,
Derfor er Krandsen, den blomstrende, bunden,
Bunden til Jubel af Asiens Folk.
Maatte vor Gave den Mægtige tækkes!
Krandsen skal Styrken af Skjønheden rækkes,
Thais, den skjønne, skal være vor Tolk!

THAIS.
Verdens Behersker og Grækernes Ære,
Tag af min Haand denne duftende Krands!
Slynget om Panden en Stund du den bære,
Selv naar den visner, da straaler dens Glands.
Rosen er Ungdom, som Sundheden smykker,
Lauren dig tolker den Hæder, du vandt;
Kysset, som her jeg paa Myrtherne trykker,
Kysset, o Drot! det er Hjerternes Pant.

(Hun nærmer sig, og sætter Krandsen paa Alexanders Hoved under almindelig Jubel.)

ALEXANDER.
Ha, skjønne Thais! Du mig overrasker,
Ei blot med Krandsen, hvorfor Tak jeg siger,
Men med din egen yndige Person.
Hvor kommer du til Pasargadæ?

THAIS.
Hjertet
Mig førte hid, ved Budskab om dit Komme.

ALEXANDER.
Og hvad Befordring valgte da dit Hjerte?

THAIS.
Paa Længsels Vinger og Kamelens Ryg
Det fløi afsted med Leda og de Andre.

ALEXANDER.
Det var et Venskabsstykke. Hvem har fulgt Jer?

THAIS.
Nicanor.

ALEXANDER.
Invaliden?

THAIS.

Ja, den Gamle!

HEPHÆSTION.
Men han var ikke ene om Bedriften;
De græske Skuespillere var med.

ALEXANDER.
Den gamle Lux! reen Mund han holdt imorges.

THAIS.
Ei for dit Øre Sagen turde komme,
Før Thais traadte frem, som her, for Kongen,
Og paa den fælles Bøn fik Kongens Ja.

ALEXANDER.
Hvad er da din Begjæring?

THAIS.
At du gjester
Den Fest, hvormed din Hjemkomst vi vil feire.

97

ALEXANDER.
Naar vil I feire den?

THAIS.
Endnu idag.
Det snart er Aften, og i Festens Hal
De tændte Fakler allerede blusse.
Alt er beredt; Theatrets Gulv er reist,
Komedien og Tragedien staae paa Pinde,
Alt efter eget Ønske Kongen vælger.

ALEXANDER.
Men hvis til ingen af dem han har Lyst?

THAIS.
Saa har vi anden Morskab; frygt kun ikke.
Et Chor af Dandserinder dig omsværmer,
Og paa Musik og Sang vil det ei fattes.

ALEXANDER.
Men har du ingen bedre Lokkemad?
Du seer, jeg sidder her tilbords med Viisdom.
Vil fra mit Sæde du mig drage bort,
Maa dygtig Daarskab du paa Krogen sætte.

THAIS.
Det Bedste har jeg gjemt; men selv du veed,
Det Bedste kan ei siges - det maa føles.

ALEXANDER.
Ha, du har Ret! Men lad mig selv ei glemme,
At her som Vert jeg sidder. Rask, I Slaver!
Bring Sæder til de nys ankomne Gjester,
Sæt i en Halvkreds dem paa Gulvet her,
Og lad den bedste Viin gaae rundt til Alle.
Og du, som Nøglen har til Husets Gjemmer,
Min lette Page! hurtig flyv afsted,
Og bring mig hid det guldbeslagne Skriin,
Der ved mit Leie staaer. Det Kongen sømmer,
Naar han en Gave faaer, den at gjengjelde.

(Pagen bort.)

HEPHÆSTION
(idet Choret tager Sæde). Nu er vort Taffel værdigt fattet ind;

Thi Ringen overstraaler Ædelstenen.

ALEXANDER.
Eet mangler dog. Tro ei, at Alexander
Alene sidde vil med Krands om Panden,
Som var han ene værdig slig en Hæder.
Reis dig, o Leda! Denne hvide Svane,
Her ved min høire Side, vel fortjener,
At Krandsen rækkes ham af Ledas Haand.

LEDA.
Men denne Krands Hephæstion bestemtes.

ALEXANDER.
Lad ham en anden faae; vi har jo nok,
Og Thais vel betænker sine Venner.

98

THAIS
(pegende mod Pigerne). Her er mit Blomsterbed! Af Pigens Hoved
Jeg river Krandsen, og den Helten gi'er.

ALEXANDER.
Saa har han ingen Nød. - Min Ven, Kalanus!
Løft dine Øine - hæv din Svanehals!
Den skjønne Leda med en Krands sig nærmer.

LEDA
(til Kalanus). Her slynger om din sorte Lok jeg Roser!

KALANUS.
Bort med din Haand, o Nymphe! rør mig ikke!

LEDA.
Nei, hvilke mørke Blik!

HEPHÆSTION.
Saa kys ham, Leda!
Gjør Svanen tam, du Konsten jo forstaaer.

LEDA
(slynger Armen om Kalanus). Saa pluk da Rosen her af Ledas Læber!

KALANUS
(støder hende bort). Lad mig i Ro, du Frække! Om end ei
D u føler Skam, bring mig dog ikke Skjændsel! -
O Herre! siig: Er ogsaa det din Villie?

MOPSOS.
Nu hvæser Svanen.

LEDA.
Hvilket bistert Dyr!
Hans Øie spruder Ild.

ALEXANDER.
Lad ham med Fred!
Min hvide Svane tør man ei fornærme.
Giv Krandsen til Hephæstion!

HEPHÆSTION.
Saa kom dal
Lad Alt mig faae, hvad Svanen var bestemt:
Som Krands, saa Kys!

THAIS.
Her Krandsen er til Pyrrhon!

PYRRHON.
Tryk med din bløde Haand den fast om Panden!

MOPSOS.
Nu een til mig!

ALEXANDER.
Nei, nei, min gode Mopsos!
Du var ei med i Krigen. - Skjønne Thais!
Stil med din Luth dig her i Kredsen frem,
Og løs harmonisk op den lille Mislyd.
Du er jo Digterinde. Nylig hørte
Vi Prøver paa din Konst i Chorets Sang,
Hvori din egen Skjønhed ei du glemte;
Thi sikkert var du Mester for det Hele.

THAIS.
Mit Fuskeri dog Kongens Ære gjaldt.

ALEXANDER.
Nu vel, saa fusk igjen! Lad Luthen klinge,
Syng os en Sang.

THAIS.
Hvorom?

ALEXANDER.
Om hvad du vil.
Dog stop! jeg har et Æmne. Hele Tiden
99Har her ved Bordet vi om Sjælen stridt.
Syng os en Sang om Sjælen I Lidt du kjender
Dog vel til dette hemmelige Væsen,
Om end, som billigt, dine fleste Tanker
Du satte paa din yndige Person.

THAIS.
Nei, den jeg overlod til Andres Tanker.
Men giv mig Tid at stemme Luthens Strenge I

ALEXANDER.
Og til dig selv at stemme. Nu velan,
Jeg et Minut dig giver. - Ven, Kalanus!
Sid ikke der og stir mod Jorden ned.
Jag alle Griller bort! See dig omkring,
Og føl den Glæde, Livet har i Eiel
Fæst dine Blik paa denne fagre Qvinde,
Som der hun staaer med Luthen i sin Arm,
Med fremstrakt Fod, med tankevægtig Pande,
Med lidt til Siden bøiet Hals og Hoved:
Har nogen Tid saa deiligt Syn du seet?
Saa straalefuldt et Blik, saa fiin en Mund,
Saa fagre Lokker om saa frisk en Kind,
Saa rig en Ynde til saa kraftig Holdning?
Ha, skjønne Thais? Du i Pagt maa staae
Med Tidsgudinderne. Hvordan bevared
Du al den Herlighed?

THAIS.
Ved Sjælens Hjelp!
(Synger:) Sjælen, hvem sin Brud Gud Eros kalder,
Sjælen til min Brudgom kaared jeg;
Den har dobbelt Kjøn, men ingen Alder
Og til hvert et Hjerte veed den Vei.
Sjælen i mit Liv er al min Lykke,
Lutter Glands og Solskin er dens Smykke,
Det er Legemet, som kaster Skygge,
Sjælen selv til Skygge kjender ei.

ALEXANDER.
Det var den lyse Side.

THAIS.
Nu den mørke!
(Synger:) Sjælen som et Barn vil underholdes,
Evig Vexel kræver dens Natur;
Bitter Smerte Sjælen kan forvoldes,
Sættes den i Kjedsomhedens Buur.
Sang og Skjemt, mens Blik og Læber smile,
Bølgedands og Skyer, som henile,
Stjerneskud, og Skud med Viddets Pile,
Det er Næring, som for Sjælen duer.

100

ALEXANDER.
Det er en herlig Brudgom du dig fæsted.
Du har vel Børn med ham?

THAIS.
Naturligviis!
(Synger:) Sjælen blandt sin Børneflok har mange
Haab og Ønsker, der faae Vingen brændt:
Ønsker, der begjære og forlange,
Haab, som knap man være tør bekjendt.
Sjælen ivrig for dem alle stræber,
Sjælen er det Kys paa vore Læber,
Der lig Bien sværmer, til det klæber
Fast ved Purpurlæben, mod os vendt.
Sjælens Drift er Hjerternes Befrien,
Navn og Bolig skifter den ifleng:
Sjælen i min Sang er Poesien,
Klangen Sjælen er i Lyrens Streng.
Sjælen i en Kriger det er Modet,
Sjælen i en Tænker staaer paa Ho'det,
Sjælen hos en Elsker er i Blodet,
Naar hans Fod bestiger Brudens Seng.

HEPHÆSTION.
Fortræf ligt sagt!

ALEXANDER.
Og endnu bedre sunget!

THAIS
(præluderer og synger): Sjælen i en Lund er Nattergalen,
Thais, Nattergal for et Minut,
Med sin Sang er Sjælen her i Salen,
Hendes halve Sjæl er hendes Luth.
Hver en Halvhed Thais selv dog laster;
Heel hun gi'er sin Sjæl, naar bort hun kaster
Luthen, og i Heltens Arme haster,
Af hans Øines Pile vingeskudt!
(Iler mod Alexander.)

ALEXANDER
(aabner Armene). Flyv frem, du skjønne Sjæl! Vær mig velkommen!

KALANUS
(reiser sig pludselig). Tilbage, Nymphe! Stands, mens det er Tid!
Seer du, hvor Kniven blinker i min Haand?
Ikkun et Skridt, saa kræver den sit Offer.

(Thais viger tilbage, Alexander og Alle staae op.)

KALANUS
(til Alexander). O, Herre, Herre! Du i Støv jo træder

Din egen Ære - reent du jo forglemmer
Dit store Kald. Som nys dig Vinen fristed,
Og af den vise Gud en Daare gjorde,
Saa gjør dig her afsindig denne Qvinde.
Seer du bag Skjønhedssløret ei Dæmonen,
Der i sin tøilesløse Frækhed blander
Det Hellige med Støvet - der iører
Sin fule Skabning Deilighedens Maske,
For Lysets Helt at standse paa sin Vei?
Men selv, o Herre, du din Ven mig kaldte,
Lad i din Fristelse mig staae dig bi!
Husk, du er Bramas Stridsmand, Jordens Sol,
De Dødeliges Længsel og Forventning!
Hvad blev af Verden, dersom ogsaa du
Skød ud af Banen som en falden Stjerne,
Og i det dybe Mørke nu foer vild? -
O, hæv dig i din fulde Guddomskraft!
Og kræves til vor Redning der et Offer,
Da staaer som Offerpræst jeg her med Kniven.
Ikkun et Vink, og denne Haand, som aldrig
Har sig besmittet med en Skabnings Drab,
Da støder Staalet i Dæmonens Hjerte,
Og qvæler Fristelsen i Nymphens Blod.

THAIS.
Den Rasende!

ALEXANDER
(river Kniven fra ham). Det gaaer forvidt, du Daare!
Nei, trods mig ei med disse mørke Blik!
Husk, du er Kongens Gjest. Pas paa ham, Pyrrhon!
Lad ikke meer hans Daarskab os forstyrre.

MOPSOS.
Skal vi hans Hænder binde?

ALEXANDER.
Snak! Mit Ord
Har alt ham bundet. - Nærm dig, skjønne Thais!
Din Kind er bleven bleg og mat dit Øie.

THAIS.
Han vilde støde Kniven i mit Bryst -

ALEXANDER.
Det var en Raptus, men den snart gaaer over.

THAIS.
Han for en ond Aand tog mig -

ALEXANDER.
Hvilken Daare!
At kalde Ondt, hvad der er Alles Fryd.

THAIS.
Har ei han flere Vaaben?

ALEXANDER.
Vær ei bange!
Seer du, hvor stum og stille der han sidder?
Nu gjennemborer Jorden kun hans Blik.
Ei meer paa dig han tænker.

THAIS.
Evig Skade!
Var ei afsindig han, jeg skjøn ham kaldte.

ALEXANDER.

Saa han behager dig? det kan jeg lide.
Dog der vi har min Page! Hurtig, Thais!
Bring atter nu til Sæde dine Piger!

THAIS.
Herhid, I Piger! Kongen Eder kalder. -

HEPHÆSTION.
Som Duer skræmmed´ op ved Høgens Skrig,
De flygted rundt i alle Salens Kroge.

ALEXANDER.
Har Alle faaet Plads?

THAIS.
Paa Thais nær;
Thi hun fra Kongen tør ei meer sig fjerne.

ALEXANDER
(sætter sig). Nu, desto bedre! Her, i Kredsens Midte,
Stil dig ved Siden af mig. Kongens Gaver
Skal gjennem dine skjønne Hænder gaae.

(Pagen bringer Skrinet.)

THAIS.
Nysgjerrig er jeg.

ALEXANDER.
Som Pandora?

THAIS.
Ja!
Blot ikke nu de mange Verdens-Plager
Af Skrinet mylre frem.

ALEXANDER.
Nei, vær du rolig;
Det kun er fuldt af Ægtemandens Plager,
Af Stads og Pynt. Til Gave for min Søster
Jeg kjøbte Skrinet af en indisk Kjøbmand,
Og var med dine Nympher ei du kommen,
Var Skatten fløiet af til Macedonien.

THAIS.
Godt, at jeg kom!

ALEXANDER
(aabner Skrinet). See der! Pluk Fuglens Fjedre!

THAIS.
O, hvilken Herlighed!

ALEXANDER.
Deel Byttet ud!

THAIS.
Kom, Leda! Kom, I Piger! Nei, bliv siddende!
Jeg Stykke vil for Stykke tage frem.

LEDA.
Men jeg vil hjelpe dig!

HEPHÆSTION.
O Troløshed!
Der sprang hun af mit Skjød, den Lokkedue.

ALEXANDER.
Hun selv forlokket blev. Men kom herhen!

Sæt dig hos mig, saa vil vi holde Øie
Med deres Fingre, naar de rapse til sig.

HEPHÆSTION
(idet han sætter sig). I Skrinet alt sig drukne deres Hænder.

LEDA
(tager Pynten frem). Ha, guldindvirket Purpur! Silketøier,
Som Himlen blaae, med sneehvidt Foerværk kanted'!
Brodeerte Bælter! Blomstersmykte Shawler!
Og her en Hue med Flamingofjer!
103See, hvilke Farver!

THAIS.
See dog, Fuglevifter!
Og her en Bunke perlestukne Slør!
Og her et Bundt af duftende Sandaler!
Kom hid, o Søstre! Tag, og bind dem om!

ALEXANDER.
Ja, lad dem Fødder faae at gaae paa.

THAIS.
O, nei see!
Hvor det er nydeligt! Et Ankelbaand,
Besat med Bjælder og smaa, gyldne Klokker;
Ved hvert et Skridt af Foden, vil de klinge.

ALEXANDER.
Med dem du Elskerne kan ringe sammen.

THAIS.
Og her er Nok til Alle! Øreklokker,
Og Halsbaand, Ringe, Bryst- og Pandesmykker;
En Skat af Diamanter og Rubiner!
Kom hid! Vi dele vil.

ALEXANDER.
Men ikke lige!

LEDA.
Lad mig faae min Deel strax!

THAIS.
Der, du Begjærlige! -
Og der, I Piger, der er Perlebaand,
Til under Dandsen Haaret fast at holde.

LEDA
(til Hephæstion). Men hvad er Dette?

HEPHÆSTION.
Det for Betel kaldes.
Det er en Rod, som Indiens Qvinder tygge,
For at faae Mund og Tænder rigtig røde.

LEDA.
Fy! røde Tænder.

HEPHÆSTION.
Ja, hver har nu sin Smag.
Men seer du dette Bundt af Myrrhaduske?
Dem stikker du i Barmen, for at Duften
Kan Elskerne bedaare.

LEDA.
Dem jeg kjender.

HEPHÆSTION.
Og her er Sandeltræ, hvormed du farver
Brystvorterne og dine Negle røde.

LEDA.
Hvad! Ogsaa røde Negle?

HEPHÆSTION.
Ja, min Gode!
Med røde Læber kommer du ei langt,
Hvis til en indisk Mand dit Hjerte frier;
Han ei blot Næb, men ogsaa Kløer forlanger.

THAIS.
En Skovnød! See dog! Vist en sjelden Skat,
Thi den i Alabast laa indesluttet.

ALEXANDER.
Kom, lad mig see! - Ja, der du fandt det Bedste!

THAIS.
En Ædelsteen?

104

ALEXANDER.
Nei, noget mere let,
Og mere tyndt og klart.

THAIS.
Dog aldrig Luft?

ALEXANDER.
Der knækked just du Nødden. Luft det er,
Men af den Luft, som indisk Luft man kalder,
Som ei man aander ind, men trækker paa.

THAIS.
Det er en Gaade.

ALEXANDER.
Som jeg strax dig løser,
Ved her at aabne Skallen. See nu selv!

THAIS.
Hvordan! Lidt hvidt og sammenrullet Tøi?
Og dette Tøieri har faaet Navn
Af indisk Luft?

ALEXANDER.
Slaa ei paa Nakken af det!
Saa tyndt og fiint er Stoffet, at i Nødden
Du finde vil halvtredsindstyve Alen.

THAIS.
Umuligt!

ALEXANDER.
Jo. Min Kjøbmand mig forsikkred,
At naar man deraf Kjoler vilde sye,
Saa kunde hele syv man have paa,
Den ene trukken ovenpaa den anden,
Og dog saagodt som være nøgen.

THAIS.
Virkelig!
Det var da morsomt.

ALEXANDER.

Men din Læbe smiler -!
Hvad har du for?

THAIS.
Det Kongen vil erfare,
Naar jeg ved Festen ham Pocalen rækker.
Jeg tager Nødden med mig. Rappe Hænder
Har mine Syersker, og ei blot eet,
Men syv Gevandter faae de hurtigt færdig.

ALEXANDER.
O Thais! Man medrette har dig kaldt
For en Forførerske.

THAIS.
Men last mig ikke!
Hver har jo sin Bestilling her i Verden.

ALEXANDER.
Hvormange Mænd har dine Læber kysset?

THAIS.
Een Konge kun.

ALEXANDER.
Det Svar et Kys fortjener!

THAIS.
Nei, for mit Svar giv mig et gunstigt Svar.
Følg med til Festen!

ALEXANDER.
Skrinet er ei tømt.
Du langt til Bunden har.

THAIS.
Luk Skrinet, Leda!
Os Kongens Slaver det iaften bringer,
Saa kan vi dele Byttet. Her er min Part!

(Kaster Juvelerne i Skrinet.)

LEDA
(ligeledes). Og her er min!

THAIS.
Og her jeg gjemmer Nøglen.
Nu staae vi rede, Kongen at ledsage.

ALEXANDER.
Det er en vigtig Sag, som maa betænkes.

THAIS.
Du allerbedst ved Festen den betænker.
Kom med, kom med! Du har erobret Verden,
Og nu vil gjennem dig vi den erobre.

ALEXANDER.
Det gaaer ei an. Vort Taffel er ei hævet.

THAIS.
Men det kan hurtig skee. Kom, hjelp mig, Leda!
Hjelp mig, I Piger! Det en Storm nu gjelder
Paa Taflets Skaaler og de fyldte Bægre.
Fremad til Angreb! Ingen faaer Pardon.

ALEXANDER.
Afsindig er hun.

HEPHÆSTION.
Ha, det kan jeg lide!
Det er at vinde Spillet med en Trumf.
See, hvor til alle Sider ned det regner:
Tallerkner, Fade, Knive, Bægre, Skaaler!
Det kalder jeg at gjøre reent Bord. See,
Der gik det store Fad! og der gik Kummen!
Ud over alle Bredder Vinen strømmer,
Og drypper ned paa Pyrrhon og Kalanus.

ALEXANDER.
Den vilde Bacchantinde! - Kom tilbage!
Nu har vi nok af Legen.

THAIS.
Ei endnu!
Først Dugen af, thi saa er Taflet hævet.

ALEXANDER.
Du raser!

THAIS.
Nei, misundelig er du!
Enhver Bedrift, som ei du selv udfører,
Du kalder Raseri. Vi andre Stakler,
Som ei har Styrke til at splintre Riger
Og til, som du, at knuse Kongekroner,
Vi maae dog ogsaa øve vore Kræfter.

ALEXANDER.
Saa du med Alexander vil dig maale?

THAIS.
Med ingen Anden. Kom, her er min Haand!
Afsted til Kampen. Seirens Krands os vinker.

106

ALEXANDER.
Jeg faaer vel følge dig, du vilde Nymphe;
Du ellers mig det hele Huus spolerer.

THAIS.
Følg efter, Leda! Giv Hephæstion Haanden.

HEPHÆSTION.
Tak for Tilladelsen, min høie Dronning!

LEDA.
Vi selv os hjelper.

ALEXANDER.
Pyrrhon! Kom, følg med!
Jeg vil ei ene føre Daarer an.
Ræk Haanden til en Nymphe!

PYRRHON.
Men Kalanus? -

ALEXANDER.
Ja, han maa med til Gildet.

THAIS.
Der hans Galskab
Vi nok helbrede skal.

MOPSOS.
Jeg passer paa ham.

THAIS
(til Pagen). Og lad saa Kongens Slaver bringe Skrinet.
Slut Troppen, Piger!

ALEXANDER.
Hvor gaaer Toget hen?

THAIS.
Ad Buegangen, ned til Cyrusborgen.
Men hør! Hør, hvilke høie Hundeglam!

(Hun aabner Døren. En Hund springer ind.)

ALEXANDER
(fløiter). Perita, kom!

THAIS
(viger tilbage). Ha, hvilket Kæmpedyr!
Fast som en Tiger stor.

ALEXANDER.
Hav ingen Frygt!
Skjøndt Hals den gi'er, den som et Lam er from.

THAIS.
Og den du har fra Indien bragt med?

ALEXANDER.
Ja, til Erstatning for Buchephalus.

THAIS.
Perita, kom! Kom, vær min Gjest, Perita!
Jeg paa et Stegebeen indbyder dig.
O, hør! den svarer med Vovvov, Vovvov!

LEDA.
Vovvov! Vovvov!

THAIS.
Nu gjøer for Hunden hun.
O Konge, vend dit Hoved dog omkring!
See, hvilket Tog! Bekrandset hver en Pande,
Og hvert et Øie straalende af Lyst!

ALEXANDER.
Og hver en Hjerne smittet af dit Vanvid.
O, Thais, Thais! Til hvormegen Daarskab
Har ei din Skjønhed mig forledt?

THAIS.
Ja husk,
107Da vi stak Ild paa Slottet i Persepolis!
Da gik det lystigt til.

ALEXANDER.
Tal ei derom,
Det var en dum Streg. Men lad nu staae til!
Saa mange onde Dage har vi døiet,
At vel en munter Nat vi har fortjent.
Afsted!

THAIS.
Afsted! Perita gjøer til Opbrud!

(Alexander og Toget bort.)

PAGEN.
Tag dette Skriin, I Slaver, og følg med!

(Pagen og Slaverne bort)

MOPSOS

(til Kalanus). Pak ind, Kalanus! Nu til dig er Raden.
Tag med i Bylten din forlorne Viisdom,
Og kom saa aldrig meer for Kongens Øine!
Hvad vil du her, du Nar, hvor ei du passer,
Og kun for bedre Mænd ta'er Pladsen op?
Du var tilgjest hos Guder, men smidt ned
Du blev igjen paa Jorden. Naadig slap du,
Men næste Gang det værre dig vil gaae.
Har Løven først dig ret i sine Kløer,
Da nytter ei din Piben og din Syngen.
Tilbage til din Ørk, hvis du er klog!
Der kan omkap med Uglerne du tude,
Fordi som Ravnen du ei her stjal Guld.
See til, du kommer bort endnu inat!
Imorgen Kongen vil din Frækhed mindes,
Og da maaskee dit Hoved kan det gjelde.
Afsted! Paa Døren med dig snarest muligt!
Jeg gaaer til Festen, og ved Leilighed
Jeg nok skal bringe Kongen dit Farvel.

(Bort.)

KALANUS

(ene). (Efter en Pause reiser han sig og seer omkring.) Forsvundne Alle - Stormen afløst af
Den dybe Stilhed. Hvor mit Blik sig vender,
Kun Ødelæggelsens de stygge Spor.
O hvilke Minder! Drukkenskabs og Afsinds
Hæslige Billed - Raseriets Lyd.
End hører jeg den kaade Skjemt og Spot,
Den frække, den ugudelige Tale,
Den skingrende, den vilde Vanvidslatter.
Som fra en halvforsvunden Feberdrøm
108Jeg vaagner op, og til min Skræk endnu
Forbi mit Øre trække Drømmens Toner,
Og end dens fæle Syner ængste Sjælen. -
O Maja, Maja! grusomt du mig spotted!
Var det en Hævn, fordi med daarlig Stolthed
Jeg alt mig troede hævet over dig?
Hvor lagde tæt om Foden du din Snare!
Hvor bandt du fast om Øiet Tryllebindet!
Hvor smigred dybt du i mit Bryst dig ind,
For Sindet med hans Storhed at bedaare! -
Nu hæver selv du Trylleriets Trolddom,
Nu løfter selv du Bindet - O, hvad seer jeg!
Forvandlet til en simpel Dødelig,
Hvis Tunge taler Daarlighed - hvis Hjerte
Beseires som af Viin af Qvindekonster,
Staaer ravende den Gud, jeg nylig tilbad.
Vee mig! Jeg Undergangens Angst fornemmer.
Selv i hans Fald min Sjæl sig klamrer til ham,
Thi med hans Stjerne hvert et Haab gaaer under.
O Alexander! kun forgjæves søger
Jeg nu at fæste Glorien til dit Hoved,
Den strax i mørke Taager sig opløser.
Det er jo mig, som nu paa dig maa holde,
Mig, som maa bære over med din Svaghed,
Mig, som din Daarlighed forglemme skal.
Og du? - du vilde drage mig fra Brama,
Til Frafald friste mig med daarlig Viisdom,
Med Druens Blod og skjønne Qvinders Syn.
Nei, du er ikke Bramas Sendebud!
Nei, du er ingen Gud! Men j e g staaer skuffet,
Staaer gudsforladt nu reent forladt tilbage.

Paa Jorden som i Himlen Alting øde!
I denne Nød ei nogen Stemme lyder,
Ei nogen Skikkelse til Trøst sig viser,
Ei nogen Aand fra Oven stiger ned,
Og Brama selv er skjult og taus og stille.
Vee mig! Hvor har sig Verden heelt forandret!
Hvorhen jeg skuer, kun Dæmoners Virken;
Ei længer Lysets men kun Mørkets Aander
Opfylde Luftens Rum og Jordens Kreds.
Ved Alt har denne ene Mand mig skilt:
109Ved Hjemmet, Freden, Glæden i Naturen,
Ja, ved mig selv og ved min faste Tro!
Jeg selv, som han, staaer ravende paa Fald nu;
Men hold mig, Brama! Hold mig oppe! Frels mig!
Og bort herfra! fra dette Majas Tempel,
Fra disse Mure, hvor sit Net hun spinder,
Fra denne Hvælving, fyldt af hendes Blendværk,
Fra dette Undergangens øde Huus!

(Bort.)

110

TREDIE ACT

En Sal i Paladset.

(Alexander og HEPHÆSTION ved et Bord, bedækket med Pergamentsruller og Brevskaber.)

ALEXANDER.
Læs denne Skrivelse! Den samme Klage
For Underslæb og Vold og Pengepresning.
Hvad Brev jeg end vi! aabne, disse tre Ord
Dog gjennem alle som et Løsen gaae.

HEPHÆSTION.
Hvorfra er Skrivelsen?

ALEXANDER.
Fra Ekbatana.
Satrapen ogsaa der har troet paa Rygtet,
Der, som jeg hører, tidt ihjel mig slog.
Læs Slutningen, og du vil dig forundre.
Ei blot han som de Andre, her i Persien,
Har skrevet Skatter ud og fyldt sin Pung,
Men nu Tributen han tilbageholder.

HEPHÆSTION.
Hvem skulde troe det muligt?

ALEXANDER.
Muligt, Ven!
Hvad er ei muligt? Som jeg denne Morgen
Kom hjem fra Festen, fik jeg Melding om
En Udaad, øvet her i Pasargadæ,
Hvis Nederdrægtighed er uden Lige.

HEPHÆSTION.
Hvad, her i Pasargadæ?

ALEXANDER.

Her paa Stedet!
Kun nogle Dage før vor egen Ankomst.

HEPHÆSTION.
Og hvad var Gjerningen?

ALEXANDER.
Man plyndret har
Den gamle Kongegrav, hvor Cyrus hviilte.
Af Lyst ti! Kistens Guld, har man forstyrret
I Gravens Ro den store Konges Been.
Dem smed man bort, som noget daarligt Gods,
111Hvoraf der ikke lod sig mønte Penge.
Det hellige Støv lod man i Vinden spredes,
Thi Klangen af Metal det reent jo savned;
Selv Mindetavlen, som du vel erindrer,
Der slutted ind de kostelige Ord,
Slog man for Rammens Skyld i tusind Stykker.

HEPHÆSTION.
Regnskabet bliver meer og meer indviklet.

ALEXANDER.
Men jeg det klare skal, er først det sluttet.
Da jeg imorges kom fra Nattesviren,
Endnu af Viin og Elskov halv fortumlet,
Og man for Øie holdt mig Kongens Been,
Hvis Rester Gravens Vogter havde samlet:
Da vaktes, som jeg selv af Nattens Døs,
Retfærdighedens Hævntørst i mit Hjerte.
Hvem det saa er, der Niddingsværket øved,
Han for sin Daad skal bøde med sit Hoved.
Og Regnskab vil af hver Satrap jeg kræve;
Vee Den, der staaer til Rest! Han skal betale
Med Kroppen, hvad i Pungen der ham fattes.

HEPHÆSTION.
Saa vil der meer end eet Liv gaae i Løbet.

ALEXANDER.
Det faaer saa være. Denne Utroskab
Er meer end Alt i Verden mig forhadt.
Hvis jeg om Lønnen tinged, jeg forstod det;
Hvis Svigen Herredømmet gjaldt - lad gaae!
Det var ei Ret, men Fristelsen var mægtig.
Men Svig for Sølv og Guld!

HEPHÆSTION.
For Sølv og Guld
Man kjøber Verden.

ALEXANDER.
Men af mig vist aldrig!
At Troskab er en Dyd, mig Tiden lærte.
For ti Aar siden holdt jeg det for afgjort,
At Ja var altid Ja, og Ordet Manden.
Hvor har jeg bødet haardt for denne Tro!
Hvor tidt blev ei min blinde Tillid skuffet!
Hvormange Venner har jeg nu tilbage,
Paa hvem i Et og Alt jeg stoler? Dig
Og et Par Andre til!

HEPHÆSTION.
Og desuagtet,
Trods al den svegne Tillid, du bestandig
Dig lægger efter nye Venner.

ALEXANDER.
Jeg?

112

HEPHÆSTION.
Som nu Kalanus -

ALEXANDER.
Aa, nævn ikke ham!
Hans Troskab er af anden Art, end Eders,

HEPHÆSTION.
Et Slags Tilbedelse -

ALEXANDER.
Ei langt derfra.

HEPHÆSTION.
En Art af Hundetroskab. Blot du taler,
Saa seer han dig forventningsfuld i Øiet,
Som vented Liv og Død han af dit Ord.
Du fløiter kun, og logrende han kommer;
Du sparker til ham, og med Angst han flygter
Og skjuler sky sig for dit mørke Blik.

ALEXANDER.
Nu, nu, saa galt er det da heller ikke.
Hvorfra paa eengang denne Bitterhed?
Du for en vakker Mand jo selv ham kaldte.

HEPHÆSTION.
Saadan paa hele Toget han sig viste,
Men her ham smitte d Perserborgens Hofluft.
Fra den Tid over Tærskelen han traadte,
Han ikke blot sig viser som en Smigrer,
Men som en udlært Hykler, der Alverden
Gjør til et Nul, for ret dig stor at gjøre.

ALEXANDER.
Maaskee han sine Grunde har dertil.

HEPHÆSTION.
Ja ganske vist. Din Gunst han jager efter.

ALEXANDER.
Hans Venskab skal ei iversyg dig gjøre;

Jeg kjender Manden bedre dog, end I.
Men siden just om ham vi tale her,
Hvor blev han af iaftes? Nu jeg mindes,
At under hele Festen ei jeg saae ham.

HEPHÆSTION.
Jeg ikke heller. Jeg var lovlig undskyldt.
Den skjønne Leda mig i Fængsel holdt,
Og Thais vist ei bedre dig behandled.
Til hendes Løngemak du hende fulgte,
Og hele Timer sad du der jo fast.

ALEXANDER.
Ja, i mit eget Net hun fanged mig,
Den Underfundige! Fortryllet blev jeg,
Da hyllet i sit Spindelvævsgevandt
Hun rakte mig det rosenkrandste Bæger. -
113Hvor er vi Daarer dog, Hephæstion!
Hvor holdes vi for Nar af vore Lyster!
Jeg havde lovet hende Diademet,

Hvis dengang hun sin Gunst mig havde negtet;
Og hvad af Rusen er der nu tilbage,
Og hvad af Lykkens Drøm i hendes Favn?

HEPHÆSTION.
Den Troskab, som du nys saa høilig priste,
Den, idetmindste, blev vist ei til Rest.

ALEXANDER.
Dog vilde hun indbilde mig, at aldrig
Hun havde elsket Andre.

HEPHÆSTION.
Det var stærkt!
Du troer paa hendes Troskab?

ALEXANDER.
Troskab! Nei,
Min egen Daarskab jeg kun her dig melder.

HEPHÆSTION.
Dog staaer hun høit i Gunst, og meer end een Gang
Hun hele din Fortrolighed besad.

ALEXANDER.
Det er forbi! Det er nu længe siden;
Hav ingen Frygt for et Tilbagefald.
Saalidt paa Thais skal du være skinsyg,
Som paa Kalanus. Mine Folk jeg kjender.
Den Fordeel dog af Aarene man har,
At paa sig selv og Andre klog man bliver.

HEPHÆSTION.
Ifald saa er, da kald ei her mig skinsyg!
Hvad angaaer mig vel Thais og Kalanus?
Dit Vee og Vel er det, jeg har paa Hjerte.
Du er Paladset, for hvis aabne Port
Jeg nu i mange Aar har staaet Skildvagt,
Og Anskrig gjort, hvergang jeg mærked Uraad.
Var det for min Skyld. Nei! Kun Had af Andre,
Og Vrede tidt af dig, jeg fik til Løn.
Men mig saa dyrebar din Lykke var,
Saa høit i Ære jeg vort Venskab holdt,
Saa fast min egen Sjæl til din var knyttet,
At paa min Post jeg blev - tilfreds med Lønnen,
Naar Svig og Fare kun fra dig jeg fjerned.

ALEXANDER.
Jeg veed det, Ven! Men var jeg utaknemlig?
Det vrede Lune, som du klager over,
Ei mindre plaget har mig selv, end dig.
Har ei vi broderlig deelt Godt og Ondt?
114Har Alexander ikke altid viist
Sig for Hephæstion som Alexander?
Naar saae du Masken eller Stylterne,
Som tidt for Verdens Øine Klogskab, eller
Ærgjerrig Glimrelyst, mig nødte paa?
Hvor var et Ønske, som med dig ei deeltes,
En Plan, hvori du ikke blev indviet,
En Sorg, hvoraf du ikke fik din Part?
Er ikke opfyldt længst det Ungdomshaab,
Som os Homer indgød: At op i os
Achilles og Patroklus maatte leve?
Har ikke du, som jeg, erobret Asien?
Kan vor Bedrift og Ære skilles ad,
Saa Nogen turde sige: denne Deel
Tilkommer ham - Saameget og ei Mere?

Nei! Naar paa Rygtets Vinger - og jeg haaber,
Det vidt skal flyve - vore Navne bæres,
Skal begge lyse med den samme Glands.
Og som i Livet vi som Brødre stod,
Saa er mit Haab, at Parcen os forunder,
At Arm i Arm vi stige ned i Døden.
Men skeer det ikke - træffer Lodden mig,
Som første Mand, da hold i Agt mit Minde!
Thi bli'er det mig, som dig skal overleve,
Da vil med Hæder, uforgængelig,
Lig den Achilles offrede Patroklus,
Ja tifold større, jeg din Gravhøi krone.

HEPHÆSTION.
Hvor gjør det Hjertet godt, dit Ord at høre.
Ved Udsigt til saa ufortjent en Hæder,
Det næsten gaaer mig som en gammel Kriger,
Der trods sin Levelyst af Æresyge,
For Jordefærdens Skyld, sig ønsker Døden.

ALEXANDER.
Men kald blot ikke Æren ufortjent.
Viis mig en Mand af saa standhaftigt Sind,
Saa trofast og i Villiekraft saa stærk,
Til samme Tid saa tapper og besindig,
Og fremfor Alt, som Ven af Alexander,
Saa fri for Egennytte som du selv:
Og jeg vil bære ham paa mine Hænder,
Og inderst i mit Hjerte gi'e ham Plads.
O Ven! Lad ei min Roes dig her forundre!
Min Sjæl til noget Stort og Herligt trænger,
Thi mod igaar den huul og tom sig føler,
I alle sine Strenge som forstemt.

115

HEPHÆSTION.
Hvad er det da, som har din Sjæl forstemt?

ALEXANDER.
Veed jeg det selv! Maaskee den Gravlugt, som
I tidlig Morgenstund den gjennemtrængte,
Ved Synet af de muldne Kongebeen;
Maaskee den hede Glød af Thais' Favntag,
Der røved mig min Kraft, og til Erstatning
Kun Følelsen af Troløshed mig gav;
Maaskee du Grunden har i disse Breve,
Der hvert især vil noget Nyt berette,
Og alle dog den gamle Vise qvæde,
Om falske Tjen're, svigefulde Venner.

HEPHÆSTION.
Ja, Visen gammel er. Men tys! det banker.
Der faaer du Gjester.

ALEXANDER.
Uanmeldte Gjester.

HEPHÆSTION.
Maaskee et Bud, som haster -
(PYRRHON træder ind.)

ALEXANDER.
Pyrrhon, ha!
Velkommen med din Viisdom, Philosoph!
Du kom som du var kaldt, du vakkre Læge
For syge Sjæle!

HEPHÆSTION.
Selv seer syg han ud;
Og ikke blot, som ellers, tvivlesyg,
Men lyver ei hans Øie, syg om Hjertet.

ALEXANDER.
Træd nærmere! Kom op fra Døren, Pyrrhon!
Har du et Budskab, saa lad os det høre.
Din Kind er bleg, du seer forstyrret ud;
Har Nattesviren ogsaa dig omtaaget?

PYRRHON.
O Herre! fra en Grav jeg nylig kommer.

ALEXANDER.
Saa du ved Graven allerede var?
Hvem traf du der? dog aldrig Gjerningsmanden?

PYRRHON.
Du veed det alt?

ALEXANDER.
Ja, førend Sol gik op,
Man bragte mig den store Konges Been.

PYRRHON.
Den store Konges? -

ALEXANDER.
Nu - du kj ender dog
Vel Cyrus, Perserkongen, Asiens Hersker?

PYRRHON.
Men om Kalanus taler jeg.

ALEXANDER.
Kalanus!
Har ved hans Grav du været?

HEPHÆSTION.
Pyrrhon drømmer.

116

PYRRHON.
Hans Grav var ingen Drøm.

ALEXANDER.
Kalanus død?

PYRRHON.
Nei, ikke død endnu -

ALEXANDER.
Og dog begravet?
Du raser, Ven!

HEPHÆSTION.
Nei, Tingen let sig klarer.
Den gode Pyrrhon, drillet af den Nymphe,
Som han iaftes sig ved Gildet kaared,
Har i sin Harme seet for dybt i Bægret,
Og bringer her os Frugten af sin Ruus.

PYRRHON.
Lad mig faae Ordet blot!

ALEXANDER.
Saa tal da, Ven!

Men tal besindigt.

PYRRHON.
Nu, saa hør mig, Konge!
Kort efter at du selv gik bort fra Festen,
Forlod jeg med de Andre Gyrusborgen,
Men ei beruset, som Hephæstion mener.
Da i det Frie jeg kom, stod Solen op,
Og lokket af dens Straaler, fik jeg Lyst,
Istedenfor at søge hjem til Leiet,
Til strax paa Flugt at jage Nattesviren,
Og klare Tanken ved en Morgenvandring.
Saaledes kom jeg ud af Stadens Port,
Og da jeg rask gik til, jeg hurtig naaede
Den lille Palmelund, som vel du mindes.

ALEXANDER.
Den ved den vestre Port?

PYRRHON.
Netop den samme.
Der traf med tvende Mænd jeg Slaven Barkas,
Tilhørende Kalanus, og fra Marschen
Mig godt bekjendt.

ALEXANDER.
Nu vel - og Slaven Barkas?

PYRRHON.
Han med de andre Mænd, i Lundens Midte,
Just lige mellem fire høie Træer,
I aflang Kreds en Mængde Ved opdynged,
Der rundtom dækket var med Palmespaaner,
Med Blaar og Beg og andet brændbart Stof,
Paa Spørgsmaal om hvad Værk han havde for,
Fik jeg til Svar, at paa hans Herres Bud
De reiste her et Baal, som, naar det tændtes,
Var til hans Herres Flammegrav bestemt;
Og at ved Solnedgang, endnu iaften,
Paa dette Sted Kalanus vilde døe.

ALEXANDER.
Hvad! døe paa Baalet?

PYRRHON.
Det var Slavens Ord.

117

ALEXANDER.
Og denne Slave, siger du, du kjender?
Du for en sanddru Mand ham holder?

PYRRHON.
Ja.

ALEXANDER.
Du stoler paa ham, som paa En af os?

PYRRHON.
Som paa mig selv.

ALEXANDER.
Forstaaer du det, Héphæstion?

HEPHÆSTION.
Ja, jeg forstaaer, at Pyrrhon spøger med os.

PYRRHON.
Troer du, jeg driver Gjek med Kongen? Nei.
Men hvor utrolig end dig Tingen tykkes,
Jeg dog til Indien har Kjendskab nok,
Til her at frygte for det Allerværste.

HEPHÆSTION.
Saa det er indisk Skik, sig selv at brænde?
Det mærked vi dog Intet til. Jeg syntes,
De nok af Livet holdt.

PYRRHON.
Men desuagtet
Af meer end een Mund jeg bekræftet fik,
At ikke just saa sjelden der tillands
En viis og hellig Mand sig havde offret,
Og uden Tvang sig givet Døden selv,
Naar Sygdom eller Sorg ham overvælded.

ALEXANDER.
Men er Kalanus syg da?

HEPHÆSTION.
Han iaftes
Saa frisk var som en Fisk. Han høit jo sprælled
Og gjorde Larm ved Taflet.

PYRRHON.
Om hans Sygdom
Fortalte Slaven Intet.

HEPHÆSTION.
Høist naturligt!
Thi hvis os Pyrrhon Sandhed har fortalt,
Saa er min uforgribelige Mening,
At her Kalanus med sit Baal af Blaar
Dig Blaar i Øinene vil stikke - skræmme
Dig som et Barn med Trusel om sin Død,
Til Tak for den Paamindelse, du gav ham.

ALEXANDER.
Nei, nei, Hephæstion! Til et saadant Spil
Var ikke han istand. Som nys jeg sagde,
Du kjender Manden ei. Hvad troer du, Pyrrhon?

PYRRHON.
Som du, o Konge, troer jeg det er Alvor.

ALEXANDER.
Men Grunden til saa selsomt Raseri?

PYRRHON.
Ja, hvem forstaaer et fremmedt Instrument,
118Hvis altfor spændte Strenge knap kan røres,
Før strax med Skurren Tonerne slaae over?

ALEXANDER.
Men hvad kan under Dagens Løb igaar
Ham reent da ud af Fatning have bragt?
Da han om Formiddagen mig forlod,
Var han jo vel tilmode. Selv ved Taflet
Holdt han jo gode Miner, dengang Mopsos
Faldt ham i Flankerne med sine Angreb;
Og min Paamindelse saa skaansom var,
At deri heller ei en Grund kan søges.

PYRRHON.
Dog frygter jeg, o Herre -

ALEXANDER.
Frygter? Hvad?

PYRRHON.
At du og ingen Anden er den Klippe,
Hvorpaa han her er strandet. Ingen Anden
Var mægtig til, saa dybt at virke paa ham,
Og sætte Sindet i saa stærk en Spænding,
At derved slig Beslutning kunde fødes.
Ja, hvorfor ikke Alt dig nu berette?
Det om hans Liv jo gjelder. Denne Mand
Saa rolig og saa afmaalt i sit Ydre,
At der er dem, der for en Olding tog ham,
Har med sit Hjertes hede Lidenskab
Sig kastet over dig. Ei blot han elsker,
Ei blot han ærer dig som Mand og Konge,
Men næsten som en Gud han dig tilbeder.
Dit Bifald og dit Mishag er ham Alt,
Et Ord af din Mund gjelder ham som Lov,
Et Vink af dig kan ham i Flammer sætte,
Ja, selv dit Navn som Trolddom virker paa ham.
Tro ei, at Fabler jeg dig forebringer;
Nei, hvad med egne Øren jeg har hørt,
Med egne Øine seet, jeg kun fortæller.

ALEXANDER.
Min vakkre Pyrrhon! jeg din Iver priser,
Hvorvel du intet Nyt mig der har sagt.
Men er Kalanus mig da ikke kjær?
Gav ei blandt mine Venner jeg ham Plads?
Sad ei tilbords han ved min høire Side?
Hvad vil du Mere?

PYRRHON.
Mon dog ei med Ord,
Skjøndt uforsætlig, du ham dybt har krænket?

ALEXANDER.
Nei tværtimod! Du veed jo, hvad der skete.
Kan end jeg have spøget med min Bordgjest,
119Jeg er dog vis paa, Spøgen var uskyldig,
Som mellem Venner den ved Bægret falder;
Og hvad Historien med Thais angaaer,
Da spored dengang jeg saalidt til Galde,
Saa det var sært, hvis mine Ord var bittre.
Jeg, som I Andre, kun blev overrasket
Ved Mandens pludselige Heftighed,
Hans Fagter, vilde Blik, og Sving med Kniven;
Thi af hans Ord forstod jeg blot, at Thais
Var *ham* forhadt og Alexander farlig.

PYRRHON.
Jeg mindes heller intet bittert Ord;
Og naar paa denne Viis det sig forholder,
Saa har jeg for min Gisning kun den Udvei,
At han dig vred maa troe; at ved sin Adfærd
Han nu for stedse troer din Gunst forspildt,
Troer sig for evig Kongens Venskab røvet,
For evig bortviist fra din Naades Solskin:
En Tro, der til Fortvivlelse har bragt ham.

ALEXANDER.
Nu, hvis der intet Andet er ivei'n,
Saa klares Sagen let. Vi vil gaae til ham,
Og ham berolige for denne Frygt.
Tag Kappen, Pyrrhon! Vi vil strax af sted.
Han i sin Eensomhed skal ikke længer

Sig plage med et Skrækkebilled, som
Endog ham jager ind i Baalets Luer.
Et venligt Ord, et Haandtryk skal ham vise,
Hvor lidt til Vrede Kongens Hjerte føler,
Hvor lidt nu Alexander bærer Nag,
Hvor lidt mit Venskab han igaar forspildte.
O, jeg forstaaer hans Tilstand! Nys lyksalig,
Og nu paa eengang haabløs og fortvivlet.
Afsted! Mig brænder Jorden under Foden,
Til jeg har væltet Stenen af hans Hjerte,
Og bragt i Ro hans vildtoprørte Sind.

HEPHÆSTION.
Udnævn ham til dit Skjødebarn, saa gaaer det.

PYRRHON.
Men sæt, det ikke gaaer?

ALEXANDER.
Faaer nu du Skrupler?

HEPHÆSTION.
Naar blev ei Pyrrhons Tro af Tvivlen krydset?

PYRRHON.
De stille Vande har den dybe Grund.

ALEXANDER.
Desmere Grund til Haab. Bliv her, Hephæstion!
Tag dig af disse ærgerlige Breve.
120Sæt Mærke ved, hvad mærkeligt dig tykkes,
Saa vil vi gjøre Regnskab op før Middag,
Thi fra Kalanus jeg er snart tilbage.
Og kom saa, Pyrrhon! Viis mig Veien til
Vor fælles Ven og til hans stille Hytte;
Den mørke Sky, der over Taget hænger,
Vil vi, som Phøbus, jage bort med Smiil.

(Begge bort.)

121

FJERDE ACT

Hytten.
(KALANUS slumrende paa en Leibænk. Ved Hovedgjerdet hans Moder, viftende over ham.)

SANKARA.
Hvor har i Glemsel sig hans Smerte skjult!
Hvor let han drager Aande! Intet Spor
Af Nattens Strid formørker meer hans Aasyn.
Paa Panden dalet er den dybe Ro,
Paa Kind og Læbe Fredens Kys er trykket,
Mildt paa hans Øine tynger Søvnens Slør,
Saa gjennemsigtigt, at de lyse Drømme
Jeg skimter bag hans lukte Øienlaag.
O faure Søn! hvor rører du min Sjæl,
Mens her som Vogter for din Søvn jeg sidder,
Og efter Smertens vilde Kampe, lytter
Til Vuggesangen i dit Aandedrag.
Hæv, hæv dig, Hjerte! Nyd din Hviles Sødhed!

Udbred dig i hans Bryst, du Fredens Balsam!
Igjennemtræng hans Sjæl, du Haabets Lys!
Lad i sin Slummers Stilhed ham fornemme
Den samme Trøst, som Hjemmet tidt ham gav,
Naar efter Tordenveiret Stormen taug,
Naar Skoven drypped af de tunge Draaber,
Og Solen smulte til os gjennem Løvet.
Han sukker - tys! Nei, Veiret dybt han hented.
Var det en Efterklang af Nattens Skræk,
En Gjenlyd af dens ængstelige Minder? -
O, for mit Øie jeg paany ham seer,
Som da han, fra Paladset vendt tilbage,
Hist gjennem Hyttedøren traadte ind.
Ophængte just var disse snoede Krandse;
Som i en Tempelhal, for Gudens Billed,
Opfyldte Blomsterduft og Virakskyer
Til festlig Velkomsthilsen hele Hytten;
I glad Forventning sad jeg her ved Lampen,
122Og dobbelt slog mit Hjerte, da i Frastand
De velbekjendte Fodtrin nu jeg hørte.
Jeg allerede Offerskaalen greb,
Da - bleg som Døden, med forstyrret Aasyn,
Stod lig det brudte Rør han hist i Døren;
Med slukte Blik han mat sig saae omkring,
Hen over Gulvet skjælvende han skred,
Og for sin Sjæleangst fandt først han Ord,
Da her han for min Fod laa strakt i Støvet.
O, hvilke Timer vi da gjennemleved!
Hvor bitter Qval! hvor høie Klageraab!
Og midt i dem hans dræbende Beslutning,
Der under Hjertets Oprør skjenkte ham
Den dybe Ro, hvormed han Døden hilste,
Og selv til Baalets Reisning gav Befaling. -
Du Evige! Du kjender Smertens Maal!
Du gav dit Offer Fred - du gød din Slummer
Ud over den til Døden viede Pande,
Og om din Salighed han nu vist drømmer.
Hviil - hviil, o Søn! Det er din sidste Slummer,
Din sidste Drøm i dette Drømmeliv.
Du gaaer i Døden, for at søge Brama,
For i hans Sandhedsvæld din Sjæl at bade,
Og jeg, din Moder, tør dig ikke standse.
Jeg fra hans Tempel i din Barndom rev dig,
Jeg ved hans Nærhed har dig skilt, og nu,
Nu da hans Røst fra Hjertets Dyb dig kalder,
Nu er min Ret forspildt, og paa mit Hoved
Min Skyld med Renter falder tung tilbage.
Vee mig! Har jeg saa haard en Straf fortjent?
Har fra det Gode da jeg bort ham draget?
Har Spiren i dens Ungdom jeg fordærvet,
At nu jeg høste skal saa bitter Frugt?
Blev ikke tidlig, efter Lovens Bud,
Til Fromhed han ved Bøn og Bod indviet?
Var ikke altid han et lydigt Barn,
En kjærlig Søn, en trofast Ven - en ivrig,
For alle Guder brændende, Tilbeder?
Var ei som Mennesket ham Dyret kjært?
Og Blomsten med sin Duft, og Skovens Konge,
Den høie Ceder, har han ei den elsket,
Og følt, hvor Bramas Aande den bevæged?
Har ei den store Aand han søgt i Alt?
Gik ei fra Dag til Dag han frem i Viisdom>
Ja, voxed ei i Hellighed hans Sjæl
123Igjennem mange Smerter, som vi deelte?
O, denne Sjælens Vext, som tro jeg pleied,
Nu fra min Løn sig til min Straf forvandler.

Det stærke Skud fandt Jordens Kar for trangt,
Den hede Længsel Livets Buur for snevert;
Han iler bort - og i de Arme, som
Jeg strækker efter ham, jeg fast kun holder
Et elsket Billed, evig viet ind
Til Taarernes den mørke Skaberinde.
Bort, bort, I Taarer! See, hans Læbe smiler,
Hans Pande lyser med en hvidlig Glands.
O, denne Glands jeg fra hans Barndom kjender!
Selv i hans Vugge var den Glædens Forbud,
Naar han om Morgenen slog Øiet op.
Bebuder ogsaa nu den Dagens Fryd? -
O, var det muligt? Knap jeg tør det tænke.
Hvis i sin Slummer Sind han havde skiftet?
Hvis under milde Drømme Dødens Baand
Sig havde løsnet om det piinte Hjerte?
Hvis op han vaagned, for med mig at leve? -
Livsfriske Søvn, gjør ei mit Haab til Intet!
Tryk i din varme Favn ham dobbelt fast!
Med din Velsignelse hans Tinding krands!
Lad, styrket af dit Bad, mod Dagens Lys
Ham løfte med Frimodighed sit Øie:
Vandrosen lig, der hæver sig fra Dybet,
Der folder ud med liflig Kryderduft
Ved Solens Opgang sine friske Blade! -
Hvordan! Vil af sin Slummer alt han vaagne?
Hans Haand og Fod paa Leiet sig bevæger -
Han rører sig - hans Øienlaage hæves.

KALANUS
(seer omkring). Hvor er jeg da?

SANKARA.
Her, ved din Moders Side.

KALANUS.
Hvor har jeg været?

SANKARA.
Gjemt i Søvnens Nat.

KALANUS.
Nei, ingen Nat det var! En ly svarm Morgen,
Saa skjøn, som aldrig den mit Øie saae.

SANKARA.
Et Glædesbudskab straaler i dit Blik.
Hvad er dig hændt, o Søn?

KALANUS.
Forunderligt!
Lukt var mit Øie, da saa klart jeg saae ham.

SANKARA.
Og hvem har i dit Drømmesyn du seet?

KALANUS.
Ham, som jeg søgte: Bramas Aabenbaring!
Nu først tilfulde jeg min Længsel kjender.

124

SANKARA.
Saa Drømmen dig din Tro tilbagegav?
Igjen en Gud dig blev den store Konge?

KALANUS.
Det var et Blendværk, født til Liv af Maja,

Men det er endt for evig. Han en Gud!
O, tilgiv mig, du høit Ophøiede!
Regn ei min Blindhed mig til Skyld! Jeg kjendte
Dit rene Billed ei.

SANKARA.
Hvad er det, Søn?
Hvem har du seet da i dit Syn? -

KALANUS.
O Moder!
En af de salige og store Guder.
Han stod paa Skyen, midt i Himlens Ring,
Og bag ham dæmred Morgenrødens Purpur.
Som Sneen var hans Klædning; gyldne Straaler
Omgav hans Hoved med et helligt Skjær;
Frem af hans Aasyn lyste salig Godhed,
Og da i Dybets Nat hans Blik mig traf,
Da smelted Hjertet i mit Bryst som Voxet,
Og i dets Svulmen hæved sig min Aand,
Paa eengang bævende af Frygt og fyldt
Af en usigelig og salig Glæde.

SANKARA.
Den lyser frem af dine vaade Blik.
O, tal! Forkynd mig Alt!

KALANUS.
Han vinked ad mig;
Men da jeg opad imod ham nu stræbte,
Gled i et bundløst Dyb min Fod tilbage.
Jeg sank, og sank, og i min Angst til Guden
Jeg sendte Suk paa Suk, om Hjelp i Nøden.
Da saae jeg ham - o, Moder, end jeg seer ham -
Da saae jeg ham, skjøndt fjern, i himmelsk Klarhed.
Mildt straalte mig hans Aasyns Glands imøde,
Og til et Blik, der al min Angst fortæred,
Med Kjærlighedens varme Røst han sagde:
Vær trøstet, Ven! Imorgen er du hos mig.

SANKARA.
Vidunderligt! Og Synet var forsvundet?

KALANUS.
Nei, uudsletteligt det for mig staaer.

SANKARA.
Et saligt Syn! Til Trøst for hele Livet.

KALANUS.
Til Trøst i Døden!

SANKARA.
Og for alle Sorger.
O, Søn! Nu vil i Haab vi leve -

KALANUS.
Leve?
Har du forglemt, at alt min Grav er bygget?
Mit hele Liv jeg vented Gudens Komme;
Han kommer ikke, før til ham jeg gaaer.

SANKARA.
Men hvorfor ile med den sidste Reise?

KALANUS.
Har ikke længst til Reisen jeg gjort Opbrud?
Har ikke jeg paa Veien til ham været,

Fra den Tid, vi forlod den stille Hytte,
Og bytted Hjemmets Ro med Vandringsstaven?
Hvert Skridt i Tanken nærmere mig bragte.
Hvert fremmedt Sted var mig en Milepæl
Paa denne Pilgrimsgang til Gudens Bolig,
Ja, da igaar Paladset jeg betraadte,
Jeg alt mig troede midt i Helligdommen.
Saa langt mod Maalet er jeg skredet frem,
At ei Tilbagevei for mig der gives;
Saa lang Tid har jeg troet mig Himlen nær,
At Døden er mig let, mod Savnet af den.
Det gjelder om det sidste, store Skridt;
Men stakket Frist mig levner Bramas Villie.

SANKARA.
Men er hans Villie da din Qval?

KALANUS.
O Moder!
Forstaaer du Bramas Villie? Hvem forstaaer den?
Kun gjennem Tegn og Syner vi den ane.
Da jeg inat mig til hans Offer vied,
Da først i Hjertet jeg hans Fred fornam.

SANKARA.
Og vi skal skilles, Søn! og dine Hænder
Skal ikke trykke mine Øine til,
Og barnløs skal min Sjæl gaae ned i Graven.

KALANUS.
Det ogsaa dig som mig vil skjenke Fred,
Naar jeg idag mit Liv til Offer bringer,
Og rolig kan din Time du forvente.

SANKARA.
Troer du, jeg længe vil dig overleve?
Troer du, at disse aldersmatte Lemmer
Vil længe tynge Jorden? Nei, o Søn!
Har først dit sidste Suk i Arv jeg taget,
Da paa min Pilgrimsgang jeg strax begynder;
Da lægger i Kamelens Mund jeg Bidslet,
Og ført af Barkas, ad den steile Bjergvei
Jeg atter Vandringen mod Øst begynder,
Til Grændsen af mit Ungdomsland jeg naaer.
Der vil i Templet jeg hver Skyld afbede,
Igjen med Roser krandse mine Haar,
Som da jeg var den unge Tempeljomfru;
Og viet ind, som du, til Offerdøden,
I Gangesflodens Bølger ud mig kaste.
Da slumrer jeg i Flodgudindens Arme,
Indtil vi mødes i den klare Himmel.

KALANUS.
O Moder! det en bitter Vei dig vorder.
Og jeg dog bærer Skylden - jeg, som lokked
Dig bort fra Hjemmet.

SANKARA.
Din er Skylden ei;
126Men hans, den Fremmede, som drog dig med sig,
Og med sin falske Guddomsglands dig daared.

KALANUS.
Kast Skylden ei paa Kongen; Maja var det,
Der lagde Tryllebindet om mit Øie.
Men hvem tør gaae irette med sin Skjæbne?
Min Lod er kastet af den store Aand.

SANKARA.
Og min, o Søn! naar dig jeg efterfølger.
Hans Villie med os Begge kun fuldbyrdes.

KALANUS.
Saa lad hvert Suk forstumme! Hæv dit Blik,
Og lad dit eget fromme Værk dig trøste!
See dig omkring! Det var for Intet ei,
At Hytten her du som et Tempel smykked,
At du med Blomsterduft og Virakskyer
Indbød de Himmelske til Støvets Bolig;
Thi har en Gud ei virkelig sig viist?
Har i mit Syn jeg ikke klart ham skuet?

SANKARA.
For mig kun Dødens strenge Gud sig viste;
Og blev end denne Hytte dig et Tempel,
Dog som et Gravkapel mit Øie seer den.
Kun Glædens Liig er disse Blomster for mig,
Kun Minder om en Grav, der snart sig lukker.
Hist hænger jo Cypressens dunkle Krands,
Som jeg inat dig bandt - og her, o Søn,
Her sidde vi som Aander, alt afklædte
De Dødeliges Liv, det skjønne Haab.
Det ligger bag os som den svundne Glæde,
Og for os er kun Lidelsernes Nat.

KALANUS.
Men gjennem Lidelsernes mørke Nat
Lyksalighedens Morgendæmring lyser.
O Moder, nu vær stærk! Har ikke selv
Du lært mig, at det Høieste kun vindes
Igjennem Fristelser, og mange Smerter?
Var det ei Daarskab - Raseri, da nys
Jeg vilde gribe det Guddommelige,
Foruden at betale Løsningssummen?
Nei, Sandhed lærte mig det rene Syn!
Først sænket ned i Taarer - først bestedt
I dybest Nød, fornam jeg Gudens Hilsen:
Vær trøstet, Ven! Imorgen er du hos mig.

SANKARA.
Imorgen - vee mig!

KALANUS.
Nær er Offertimen;
Men at jeg reen kan møde for den Rene,
Saa vie mig ind til Døden med din Bøn.

SANKARA.
Jeg vie dig til Døden! dig, o Søn,
Som mig jo skulde bringe Dødeoffret -

KALANUS.
Men som vi bytted Skjæbne, Pligt vi bytted.
127Nu er det mig, hvis Sjæl til Bistand trænger.
- Her for din Fod jeg knæler. Krands mit Hoved!
At ikke Offrene paa Bramas Alter,
Der bæres frem i festligsmykte Kar,
Skal gjøre mig i Dødens Stund tilskamme.

SANKARA
(reiser sig). Vidunderligt! - Saa dertil er det kommet,
At jeg, som under Hjertet har dig baaret,
Som har med Smerte dig til Verden født,
Som i de unge Aar med Fryd dig ledte,
Som gjennem Tiden groede sammen med dig,

Saa vi til samme Sjæl og Hjerte blev:
At jeg i dig mit eget Liv skal offre! -
I kræve store Ting, I Himlens Magter!
Men hvo tør vægre sig, naar Budet lyder?
Hvo stride mod, naar først I høit har talt?
- Søn, Søn! hav ingen Frygt for dette Suk!
Ei meer din Moders Klage skal du høre!
Som jeg i Livet var dig tro, skal trofast
Jeg staae dig bi i Døden.
(Hun griber Krandsen, Salvekrukken og Offerskaalen.)
Paa din Isse
Udgyder her jeg Vandets køle Strøm,
Uskyldigheds og Reenheds klare Billed.
Saa let som Vandets Dele her opløses,
Opløse sig dit Legems Elementer,
Naar Støvets tunge Dragt du kaster af!
Saa let som Draaben sig fra Draaben skiller,
Adskille sig fra Formen Jorde-Stoffet,
Mens ætherklar din Sjæl iveiret stiger!

KALANUS.
Det skee, o Moder! skee, som nu du siger.

SANKARA.
Her jeg med Olie dine Lokker salver,
Dig salver Pandens Bue, Tindingdybet,
Og Hjernens Hvælving, Tankens faste Huus.
Naar snart i Angst din Sjæl sit Fængsel bryder,
Da hæve Vellugt sig af Flammehavet,
Og i din Død de Himmelske forsone
Med hellig Duft, som Bod for Fortids Synder!

KALANUS.
Det skee, o Moder! skee, som du forkynder.

SANKARA.
Og her, o Søn, jeg slynger om dit Hoved
Cypressens dunkle Krands, til Offersmykke!
Den vorde Brama kjær, og mildt hans Øie
Iaften den bestraale! Men for os
Den tolke Gjensynsmødet, naar vi samles,
Udløst fra Gravens Mulm og Jordens Qvaler.

128

KALANUS.
Det skee, o Moder! skee, som nu du taler.
(Staaer op.)

SANKARA.
Til Døden, Søn, jeg her indviet har
Det Hoved, som saatidt jeg har velsignet.
Nu gaaer jeg bort, dig Badet at berede,
At og dit Legem, lydeløst og pletfrit,
Du bringe kan den Hellige til Offer.

KALANUS.
Ja gjør det, Moder!

SANKARA.
Bliv i Bøn tilbage!
Naar Alt er rede, Bud jeg her dig sender.

(Bort.)

KALANUS
(efter en Pause). Vel, at du gik! Hist over Veien seer jeg
En Mand med raske Skridt sig Døren nærme;

Han vil forstyrre Freden, som vi vandt.

(Sætter sig paa Løibænken, med Haanden for Øinene.)

(Alexander træder ind, fulgt af Pyrrhon.)

ALEXANDER
(endnu i Døren). Der har vi ham! Mit første Blik ham traf.
Og see, bekrandset!

PYRRHON.
Ja, med Sorgens Krands.
Den dækker Panden, just som Haanden Øiet.

ALEXANDER
(nærmer sig). Kalanus!

KALANUS
(seer op). Herre!

ALEXANDER.
Hvordan staaer det til?
Hvorledes har du det, min vakkre Ven,
Her i din Eensomhed og stille Hytte?
Du stjal igaar dig fra vort Selskab bort;
Var det af Træthed, eller blot af Lune,
At du dig unddrog fra den muntre Fest?

KALANUS.
Nei, Herre!

ALEXANDER
(sætter sig hos ham). Nu, hvad var da Grunden, Ven?
Du seer, jeg kommer hid, dig at besøge.
Lad i Fortrolighed os tale sammen.
Jeg har inat dig savnet. Slet kun smager
Mig Glæden, er jeg skilt fra mine Venner:
Og da blandt dem du nu har Gang og Sæde,
Hvi holdt du ikke Trop og fulgte med?

KALANUS.
Min Sjæl sig følte syg.

ALEXANDER.
Da var den karsk
Og veltilmode dog igaar før Middag.
Men jeg kan tænke det: den lille Mislyd
Ved Middagsbordet har dit Sind forstemt.
Det lod jo fast, som trodsed vi hinanden,
129Som du og jeg fra Venner bleve Fjender.
Men lad ei Tanken derom nu dig ængste;
Saa let forspildes ikke Kongens Venskab,
Thi Alexanders Gunst er ei som Vinden,
Der blæser snart i Øst og snart i Vest,
Og hvert et Øieblik af Lune skifter;
Vær derfor rolig, og hav ingen Frygt!

KALANUS.
Og hvorfor Frygt?

ALEXANDER.
Du her det hørte jo.
Du kunde troe mig vred - fortørnet paa dig;
Men som jeg sagde, hav ei Frygt derfor.

KALANUS.
Den Frygt jeg næred ei. Hvi skulde du
Vel være vred paa mig? Jeg, som dig elsked,

Som i mit Hjerte Dag og Nat dig bar,
Som over alle Andre høit dig æred,
Som i din Fristelse til Hjelp dig iilte,
Og selv tilbagestødt ei følte Nag.

ALEXANDER.
Saa du for Tabet af min Gunst ei frygted?

KALANUS.
Nei, ingensinde.

ALEXANDER.
Pyrrhon! Hører du?
Din Gisning reent slog feil. Saalidt i Angst
For Tabet af mit Venskab er vor Mand,
At naar vi see os til, det mig nok bliver,
Der er i Gjeld til ham for svegen Pligt.

PYRRHON.
Nei, store Konge! Af ham selv du hørte,
At sjælesyg han var, og Grunden dertil -

ALEXANDER.
Ja, Grunden han os selv fortælle kan!
Siig mig, Kalanus - men vær nu oprigtig -
Af hvilken Sygdom lider da din Sjæl?

KALANUS.
Af ingen Sygdom.

ALEXANDER.
Hvad? Af ingen Sygdom?

KALANUS.
Igaar til Døden den sig følte syg,
Men karsk, som aldrig, den idag er vorden.

ALEXANDER
(springer op). Hvad siger dette gaadefulde Ord?
Veed du, at utaalmodig fast du gjør mig
Med disse sære Svar. Syg eller ikke,
Du for din Adfærd her maa staae til Regnskab.
En selsom Sag er kommen mig for Øre.
Af Folk, som ude var i Palmelunden,
Jeg har erfaret, at et Baal der reises,
Hvorpaa det hedder, du idag vil døe.

KALANUS.
Ja, Herre! det er Sandhed.

130

ALEXANDER.
Sandhed?

KALANUS.
Ja.

ALEXANDER.
Men denne Dag din Sandhed gjør til Løgn.
Hvad du beslutted, faaer du ei fuldbyrdet.

KALANUS.
Vil du mig hindre?

ALEXANDER.
Netop jeg, Kalanus!
Troer du maaskee min Arm og Haand forkortet?

Det var for større Ting, end for at tvinge
En Daares Sind, og for et Baal at slukke,
At Alexander vandt sin Seierskrone.

KALANUS.
O Konge! Her din Magt ei strækker til.

ALEXANDER.
Vi faae at see.

KALANUS.
Hvor er da Magtens Midler?
Har du min Villies Nøgler i din Haand?
Kan for min Hu du give Love? styre,
Som Roret Skibet, mine Tankers Løb?
Kan Følelsen i dette Bryst du lænke,
Og sætte Dæmning for mit Hjertes Strøm?

ALEXANDER.
Jeg kan det, ja! og du skal det erfare.
Tvang aver Børn, og du et Barn er vorden.

KALANUS.
Dog kan jeg rolig see paa dig, som leger
Med tomme Trusler, der kun skræmme Børn.

ALEXANDER.
Du bleven er forvænt, jeg mærker nok.
Men at der Alvor er i disse Trusler,
Det førend Solnedgang du prøve skal.

KALANUS.
Hvad vil du gjøre mig, du stærke Konge?
Mig binde, lænke, slutte dybt i Fængsel?
Troer du at Døden ikke trænger ind
Igjennem Fængselsmuren, naar jeg kalder?
Troer du en Sjæl kan leve, som vil døe?

ALEXANDER.
Men denne Villie jeg forstaaer at kue.
Du vil mig trodse, men jeg før har bøiet
En Nakke, mere stolt og stiv end din.
Du er min Mand, og du mig Troskab skylder,
Du af mit Brød har spiist, har fulgt mit Banner;
Du lyde maa mit Bud, hvis ei skal Straffen
Dig lære Lydighed.

KALANUS.
Vil du mig straffe?
Troer du jeg frygter, hvor jeg meer ei elsker?
Vil dette Dødens Kjød maaskee du spæge,
Af disse Lemmer pine Blodet ud,
131Med Qval og Smerter ængste dette Hjerte?
Hvor er en Qval, som du kan mig tilføie,
Der maaler sig med den, som selv jeg vælger,
Naar jeg i Flammehavet dukker ned?

ALEXANDER.
Afsindige! Men det skal aldrig skee.
Her sværger jeg ved Zeus -

KALANUS.
Sværg ei, o Konge!
Træk i saa dybe Folder ei din Pande,
Rynk ei saa mørkt dit Bryn, og lad dit Blik
Ei Slag i Slag som Lynet her mig ramme!
Hvormed har jeg da syndet imod dig?

ALEXANDER.
Dit Vanvid og din Trods er Synder nok;
Men denne Trods med Roden jeg oprykker.
Og frygter du end ei mit Venskabs Tab,
Du lære skal at frygte for min Vrede.

KALANUS.
Din Vrede? Ja, i dine Blik og Ord
Ustyrligt, men dog klart, dit Sind sig maler.

ALEXANDER
(gjør et Skridt fremad). Du føier Haan til Trods -

KALANUS.
Hvad vil du mig?
Er du ei meer dit eget Hjertes Herre?
Som Manden, der til Hestehalen bindes
Og slæbes af det vilde Dyr afsted,
Saa drager her dig Lidenskaben med sig,
Og villieløs, afmægtig er du vorden.

ALEXANDER
(løfter Haanden). Ha, Slave!

PYRRHON.
Herre -

ALEXANDER.
Ogsaa du! - Hvad vil du?

PYRRHON.
Husk paa din egen Ære.

ALEXANDER.
Aldrig før,
Som denne Mand, en Dødelig mig tirred.

KALANUS
(for sig). Forunderligt! Var det den Gud, jeg tilbad?

PYRRHON
(til Kalanus). Opir ei mere Kongen!

KALANUS.
Hør mig, Konge!
Og tving de vilde Stemmer i dit Bryst.
Skal vi ved Dødens Port da vorde Fjender?
Skal med tilhyllet Hoved bort jeg gaae,
Mens som en Steenregn dine Ord mig følge?
Nei, ikke saadan! Lad i Fred os skilles,
At vi som Venner mødes kan engang,
Naar ogsaa du betræder Lysets Bolig.

132

ALEXANDER.
Hvad siger du?

KALANUS.
Ræk mig din Haand, o Herre!
Kun som Tyran et Øieblik jeg saae dig.
Her i mit Hjerte staaer et andet Billed,
Som, hvad end hændes, ei kan slettes ud.
Jeg veed det: du er ikke blot en stor og vældig
Krigsfyrste, Jordbetvinger, Verdenshersker,
I Mod og Kraft, i Aand og høie Evner,
Maaskee blandt Mennesker den Allerstørste,
Men og en ædel, en høimodig Mand.

Mod denne Mand til Afsked jeg mig vender,
Og fyldt af Fortidsmindet her jeg beder:
Ræk mig din Haand som Ven!

ALEXANDER.
Som Ven, Kalanus!
Men ei til Afsked. Som en Venskabsprøve
Jeg her forlanger, at dit Liv du sparer;
Thi hvortil nytter mig den døde Ven?

KALANUS.
Til Lys paa Dødens Vei. Paa den jo skinne
De forudgangne Venner os imøde,
Og klare Natten som et Morgenskjær.

ALEXANDER.
Men meer i Livet, end i Døden, trænger
Jeg til dit Øies Lys. Brug dette Lys!
Forjag de mørke Griller! Driv den bort,
Den dunkle Taage, som dig skjuler Livet!
See dig omkring i Dagens friske Glands,
Og bliv hos os i Dagen!

KALANUS.
Natten kalder,
Og mere høit endnu mit Hjertes Røst.

ALEXANDER.
Men denne Røst bedrager dig, Kalanus!
Jeg veed det vist, og har du Tillid til mig,
Da glem den lokkende Sirenestemme,
Som vil dig drage ned i Undergangen,
Og hør paa mig, som ikke vil dig skuffe.
Du kaldte nys mig en høimodig Mand,
Og at du ei tog feil, min Daad skal vise.
Bliv her hos os, paa denne Jordens Skive,
Der vel, som Alt, har sine Brøst og Bræk,
Men af den gyldne Phøbus dog bestraales:
Bliv her hos os - hos mig - bliv Kongens Ven,
Ja, meer end Ven: bliv Alexanders Broder,
Og udvælg mellem Asiens Riger det,
Hvis Glands og Herlighed dig frister meest!
Dit er det, Ven! Ja, ved min Faders Hoved,
133Jeg her det sværger: dit er dette Rige!
Din er den gyldne Throne! Dit er Sceptret!
Dig hører Rigets Skat og Folket til!

KALANUS.
Vil du mig spotte, Herre?

ALEXANDER.
Frygt kun ikke!
Troer du maaskee, jeg bryde skal mit Ord?
Du har min Ed. Og hvem vil mig forhindre?
Tilhører ikke Asiens Krone mig?
Er ikke alle disse Riger mine?
Kan jeg med Mit ei gjøre, hvad jeg vil?

KALANUS.
Behold din Krone, Konge! Som dit Rige,
Behold dets gyldne Skat! Kun før vi skilles,
Ræk eengang end mig Haanden til Farvel!

ALEXANDER.
Saa du forkaster mine Tilbud, Ven?

KALANUS.

Ja, Herre! Dine Riger er for smaa,
For snever Kronens Ring for denne Pande,
Der alt sig smykket har med Dødens Krands.

ALEXANDER.
Ved Zeus! Du mig forbauser ved din Trods.
Hvad større Offer da forlanger du?
Hvad skal jeg gjøre, for dit Sind at bøie?
Du skyder mine Gaver bort, og fattig,
Ja næsten som en Tigger, staaer jeg for dig.
Skal ned i Støvet jeg maaskee mig kaste?
Skal for din Fod jeg knæle? Haardt det falder;
Det var da første Gang, at Alexander
For nogen Dødelig fik bøiet Knæ.
Men endnu aldrig mig en Mand beseired!
Du skal ei sige, du rev Palmen fra mig,
Og vandt din Krands i Kamp med Verdens Herre.
- Her for din Fod jeg ligger, stolte Mand,
Og om dit Liv, som om en Gunst, dig trygler!
Har ogsaa du en Gnist nu af det Høimod,
Som nys du priste, da bønhør din Ven,
Og med dit Haandslag siig mig Ja!

KALANUS.
O, Herre!
Hvad skal jeg svare dig? Kun Taarer har jeg.
Hvad hjelper mig, at du i Støvet knæler?
Hvad hjelper Alt, naar du er ingen Gud?

ALEXANDER.
Naar jeg er ingen Gud -

KALANUS.
Ja, Herre! Ja,
I dig forgjæves jeg jo Guden søgte.
Det er jo Guderne, jeg higer efter,
Til dem jeg vandrer hjem.

134

ALEXANDER
(reiser sig). Hvordan, Kalanus!
Saa jeg er dig for ringe, som jeg er?
Saa til dit Storhedsmaal kun halvt jeg rækker,
Ja neppe det engang, naar ret vi see?
Nu, ved Olympens Stjerner! ingen Mand
Forstod som du den Konst, mig at ydmyge. -
Men lad det være godt! Hvad vil jeg mere?
Hvad meer har jeg at sige? Denne Mand
Er fast som Steen, og vi er Kjød og Blod,
Og tør ei maale os med Guden i ham.
Bliv her tilbage, Pyrrhon! Mine Ord
Gjentag for denne Mand med bedre Virkning!
Min Villie, ham betræffende, du kjender.
Du viger ei herfra, før vel betænkt
Han har sin Pligt, og førend han i hvert Fald
Opgivet har Beslutningen, at døe.

PYRRHON.
Du gaaer?

ALEXANDER.
Mit Hverv er endt. Til Borgen gaaer jeg;
Der bringer du mig Svar, og snarest muligt.

(Bort.)

(Pyrrhon sætter sig hos Kalanus paa Løibænken.)

PYRRHON
(efter en Pause). See op, Kalanus! Kongen alt er borte;
Han gik af Døren ud, i Sindet krænket.
Yi er alene, løft kun frit dit Øie!

KALANUS.
Hvad vil du mig?

PYRRHON.
Fuldbyrde Kongens Villie,
Og liste dig dit Forsæt ud af Hjertet.

KALANUS.
Er Pyrrhon større da end Alexander?
Troer du, at du formaaer, hvad han ei mægted?

PYRRHON.
Jeg har en Tvivl derom.

KALANUS.
Saa piin mig ikke,
Og dog forgjæves. Døden er mig vis.

PYRRHON.
Da vil jeg ikke spille Bødlens Rolle,
Og her forbittre dig de sidste Timer.
Alt før vi kom, jeg frygted Sagens Udfald,
Og nu, da din Beslutnings Grund jeg kjender,
Og veed, at det er Guderne du søger:
Nu jeg begriber, hvorfor du vil døe;
Thi det er ganske vist, paa denne Jord
Du kun forgjæves leder efter Guder.

KALANUS.
Dog har de vandret her.

PYRRHON.
I gamle Sagn,
Men det er længe siden. Nei, Kalanus!
Paa Jorden gaae kun Mennesker af Jord,
Imellem hvem, for Spøg, vi Nogle kalde
Halvguder og Heroer. Du gjør klogt,
At søge Guderne paa andet Sted,
Og i et andet Liv - hvis Livet findes.

KALANUS.
Troer du det ei?

PYRRHON.
Der gives dem, som troe det,
Og dem, som ikke troe det. Godt det var,
Om ogsaa jeg din faste Tro nu rokked;
Thi sæt, du dristig voved Dødens Spring,
Og Livet efter Døden var et Intet?

KALANUS.
Jeg frygter ei dit Intet. Som en Fortid
Før dette Jordliv Sjælen har besiddet,
Saa sikkert ogsaa den en Fremtid har.

PYRRHON.
Men hvordan er dens Fremtid da beskaffen?
Hvor gaaer den hen i Døden?

KALANUS.
Villieløs

Den føres bort til Dødedomrens Hjem.
Der staaer optegnet hver en Livets Gjerning,
Og der Retfærdighed afsiger Dommen.

PYRRHON.
Det kan jeg tænke mig; men nu, Kalanus,
Din egen Sjæl - hvad har da den ivente?

KALANUS.
Hvi spørger du?

PYRRHON.
Ei blot af Videlyst,
Thi gik du bort, jeg veed, jeg vilde savne
Dit Venskab og dit mandigfaste Sind.
Betænk dig, før det sidste Skridt du gjør!
Husk, det ei Sjælen, som Begreb nu gjelder,
Thi med Begrebet Tanken frit jo spiller,
Og vover Alt, da Tabet føles ei.
Men her din hele Fremtid staaer paa Spil;
Hvor gaaer du hen? Hvad venter dig i Døden?

KALANUS.
Det Bedste, haaber jeg. Forvist jeg haaber,
At for min Synd mit Jordeliv betaler,
Saa ei til flere Vandringer jeg dømmes,
Men løst fra Støvet gaaer til Himlen op.

PYRRHON.
Og der i Himlen slaaer du dig til Ro?

KALANUS.
Troer du, at Sjælen hviler, naar selv Guderne
Bestandig høiere mod Maalet stræbe?

PYRRHON.
Saa Maalet ligger høiere end Himlen? -
Til hvilken Verden hører da din Himmel?

KALANUS.
Til den, hvorover Maanens Vexellys
Som Undergangens blege Vidne vandrer.

PYRRHON.
Skal denne Verden da maaskee forgaae?

KALANUS.
Alt under Maanens Skive skal forgaae:
Det Levende og Døde, Jord og Himmel.
Alt kaster Tiden stykkeviis paa Baalet,
Før allersidst den sig fortærer selv.

136

PYRRHON.
Da gad jeg vide, hvad der bli'er tilovers,
Og hvordan om et Maal du tale kan.

KALANUS.
Hvad er jer Kundskab, naar du ei det veed?

PYRRHON.
Ved Zeus, Kalanus! stor er ei vor Kundskab.
Hvad bedst vi veed, er at paa Livets Baad
Hen imod Dødens dunkle Kyst vi seile.
Men lad mig høre, hvad der bli'er til Rest!

KALANUS.

Den lyse Verden ovenover Maanen,
Den uomskiftelige Ætherhimmel,
Hvor Livets Skaber, der lig Edderkoppen
Udspinder Alting af sit eget Væsen,
Boer skjult for Øiet i det rene Lys!
I ham du har Begyndelsen og Enden,
I hans Begjæring, Attraa, Tørst og Hunger,
Den store Skjæbne, som omfatter Alt.
Han aanded ud sit Væsens dybe Længsel,
Og af hans Mund udgik en salig Strøm
Af Guder og af ætherklare Aander;
Hans Hjerte tørsted efter rene Sjæle,
Og den forfængelige Verden skabtes
Til Luttringssted for de fra Lyset faldne;
Han hungrer efter Livet i dets Fylde,
Og som en Dunst opløses alle Former,
Og alle Sjæle gaae igjen tilbage,
Til Næring for det Væld, hvoraf de sprang.

PYRRHON.
Og det er Det, som du for Maalet kalder?

KALANUS.
Veed du et større Maal, end at optages
I Bramas evige Væsenhed og Liv?

PYRRHON.
Og ved at døe, du dette Liv dig nærmer?

KALANUS.
Ja, Ven! i Gudernes, de lyses, Samfund;
I deres Spor jeg nærmer mig hans Bolig.

PYRRHON.
Men lang er Veien vist til Bramas Bolig;
Naar vil I Maalet naae?

KALANUS.
Naar naaet er Maalet
Med denne dødelige, dunkle Verden,
Ved alle Sjæles Luttring - naar forsvundet
I Æthrens Lys er Sjælens sidste Hylster,
Og Alles Liv kun er den rene Aand.

PYRRHON.
Du veed at svare. Men endnu et Spørgsmaal;
Thi trods den Sikkerhed hvormed du taler,
Du tykkes mig en Nattevandrer lig,
Der skrider frem i sine dybe Drømme,
Til, vakt medeet, han ligger sønderknuust.
Af hvilke Kilder øste du din Indsigt
I Guders og i Menneskers Natur?
Og hvorfra fik i Tankens Mulm du Lyset,
137Der klarer dig din Fortid som din Fremtid?
Maaskec du nævner Eders hellige Hymner,
Jer Lovbog og de gamle Gudesagn,
Maaskee den gængse Tro blandt Eders Vise;
Men vore Viismænd har en anden Tro,
Og vore Gudesagn er stik mod Eders,
Og hvad af gamle Ord vi har tilbage,
Kun stemmer slet med Eders Skrifters Udsagn.
Hvor er da Sikkerhed i disse Tvivl?
Og selv om du dit Eget foretrækker,
Er det ei Raseri, sit Liv at vove
I Tillid til hvad Oldtids Vise lærte,
Naar hele Sandhedspantet blot er Ord?

KALANUS.
Du drager Tankerne til mange Sider,
Og kun ved Eet de burde dvæle nu.

PYRRHON.
Jeg fegter for det Liv, som bort du kaster.
Hvor er Beviset for at ei du feiler?

KALANUS.
Her i mit Hjerte, Ven! Mit hele Liv
Var jo en Løgn - jeg havde ikke levet,
Ei seet og hørt, ei tænkt og følt og aandet
Var det ei Sandhed, som jeg troede paa.

PYRRHON.
Da gad jeg vidst, hvoraf du Brama kjender,
Som selv du kalder skjult?

KALANUS.
Af Alt omkring mig!
I hvert et Blik jeg mødte jo hans Syn,
Hans Hørelse i hvert et opladt Øre,
Hans dybe Aandedrag i hver en Luftning,
Hans Tankes Lys i Mennesket, hans Drømme
I Dyrets og i Plantens dunkle Sjæl.
Og boer ei i mit eget Bryst hans Længsel?
Ja, hører ei hans Røst jeg netop nu?
Høit fra mit Hjertes Væg igjen den klinger:
Kalanus, kom! Kalanus, kom! Jeg længes.

PYRRHON.
Forunderligt! -

(Barkas træder ind.)

BARKAS.
Din Moder, Herre! sender Bud og Hilsen:
Beredt er Badet og din Offerklædning.

KALANUS.
Siig, at jeg kommer.
(Barkas bort.) (Til Pyrrhon). Vore Veie skilles;
Men modtag for dit Venskab først min Tak,
Og vil endnu du tjene mig, da sørg for,
At uforstyrret og af Ingen hindret
Min Pilgrimsgang iaften jeg fuldender.
Skaf mig i Dødens Time Dødens Ro!
138Bønfald i mit Navn Kongen! Tving hans Høimod,
Selv mod hans Villie, til den sidste Naade!
Hvad jeg forlanger, er kun Gravens Fred.

PYRRHON.
Saa din Beslutning er urokkelig?

KALANUS.
Urokkelig og fast.

PYRRHON.
Nu vel, Kalanus!
Skjøndt denne faste Villie mig bedrøver,
Og Raseri mig din Beslutning tykkes,
Jeg dog hos Kongen gjøre skal mit Bedste.
Men naar du endelig vil døe, hvi vælger
Du ei en anden, mindre qvalfuld Død?

KALANUS.
Troer du, at jeg ved Selvmord vil mig plette,
Paa samme Tid jeg søger Gudens Favn?

Troer du, at Andet end den rene Flamme,
Den himmelvendte, tør mod Himlen bære
Det Offer, der behage skal hans Blik?

PYRRHON.
Saa du har intet Valg?

KALANUS.
Mit Valg er truffet.
Farvel! Modtag en Vens det sidste Haandtryk.

PYRRHON.
Og mit igjen! - Nei, vend dig ikke fra mig!
Har ei til Kongen du et Afskedsord,
Der læge kan det Saar, du nylig slog ham?

KALANUS.
Er ei Herolden jeg paa Kongens Vei?
Siig ham, at snart i Babylon han naaer mig.

(Gaaer.)

PYRRHON
(ene). Hvad vil det sige? Spaaer han Kongens Død?
Og hvilket selsomt Blik ledsaged Ordet,
Som skued dybt han i den skjulte Fremtid! -
Men hvortil Grubien, hvor dog Alt er Gaader?
Der sætter ind sit Liv han paa sin Tro,
Og vover Sjæl og Legem i et Spil,
Hvori knap en Obol jeg vilde vove.
Er ham det eller mig, som her er blind?
Ham eller mig, som kommen er paa Vildspor?
Ham eller mig, som dybest gaaer i drømme? -
Er der da Vished midt i Uvisheden?
Ja, Eet i denne Uvished er vist!
Eet har jeg lært af denne Mands Exempel,
Der lig et Fyrtaarn mellem Skær og Klipper
Sig hæver over alle Tvivlens Bølger,
Og viser Maalet og den sikkre Havn;
Af Alting høiest er det faste Sind,
Det i sin Fasthed villiestærke Hjerte!

(Bort.)

139

Sal i Paladset.

(Hephæstion ved Bordet. Alexander gaaende frem og tilbage.)

ALEXANDER.
Hvor langsomt kryber Tiden! Skridt for Skridt
Jeg driver den foran mig, og endnu
Er ikke Pyrrhon med sit Budskab kommen.
Hvi nøler han? Jeg, i den samme Tid,
To Gange havde Veien lagt tilbage. -
Men jeg kan tænke mig, det koster Møie,
Før han faaer Bugt med denne stive Villie,
Der som et rustent Fløi staaer haardt imod.
Hvor heldigt, at jeg traf paa Meleager,
Og strax til Palmelunden ud ham sendte:
Han med sit Mandskab vogter Graven for mig,
Saa jeg fra den Kant dog er sikker.

HEPHÆSTION.
Sæt dig!
Naar her vi tage fat paa vor Forretning,
Vi med det Samme laane Tiden Vinger.

ALEXANDER.
En anden Gang! laften eller -morgen!
Hvad hjalp det, jeg tog fat paa disse Breve?
I hvert et Ord jeg læste dog »Kalanus«,
Saa dybt staaer Navnet prentet i min Sjæl.

HEPHÆSTION.
Som en thessalisk Hex han dig fortrylled.
Man skulde næsten troe, han havde rakt dig
En Elskovsdrik, da sidst du talte med ham.
Den Gnist af Kjærlighed, du nærer for ham,
Er blusset op jo til en mægtig Flamme:
Du aander og du lever kun i ham.

ALEXANDER.
Det undrer dig? Er du da selv ei skinsyg
Paa denne Mand, der røve vil din Ære?
Der forud ta'er den Hæder i Beslag,
Som Eftertiden ellers gjemte til dig;
Der af Beundringens den rige Krands
Kun et Par visne Blade vil dig levne.
Troer du, Hephæstion og Alexander
Som Stjerner af den første Rang vil skinne,
Naar med sit Ildhav han dem overstraaler?
At ei i Støvet vi maae stige ned,
Naar han til Rang med Guder sig opsvinger?
Nei, Ven! Som det gaaer Spandene i Brønden,
Gaaer det med dem, der søge Hæderskroner:
Den Enes Stigen er den Andens Fald.

140

HEPHÆSTION.
Det havde sidst af Alt jeg ventet høre.
Du skinsyg paa Kalanus? Fast det er,
Som frygted Ørnen for at overflyves
Af Spurven eller Duen.

ALEXANDER.
Daarligt truffet!
Thi denne Mand er Spurv saalidt som Due.
Igaar jeg døbte ham med Svanens Navn,
Og Svanen vel med Ørnen tør sig maale.

HEPHÆSTION.
Saa stæk dens Vinger, hvis dens Kraft du frygter.
Tving ham til Lydighed.

ALEXANDER.
Det er min Hensigt.
Jeg Meleager gav bestemt Befaling.
Imod min Villie vil der Intet skee.

HEPHÆSTION.
Af hvilken Grund endnu da saa urolig?

ALEXANDER.
Fordi hans Billed mig for Øie staaer,
Fordi hans Røst bestandig lyder for mig,
Og vækker mægtig Gjenklang i mit Bryst.
Du skulde seet og hørt ham! Ingensinde
Har noget Lignende jeg hørt og seet.
Forunderligt! Jo høiere til Randen
Han med den bittre Drik mig fyldte Skaalen,
Desmeer Beundring indgød han mit Hjerte,
Og desto kjærere han selv mig blev.

HEPHÆSTION.
Er det ei, som jeg sagde? skjulte Konster!
Men godt, at du slap ud af Tryllekredsen,
Og dog fik Tid, at tage din Beslutning.

ALEXANDER.
Ja, hvad jeg gjøre vil, jeg selv ei veed.

HEPHÆSTION.
Du nys det vidste jo.

ALEXANDER.
Hvad hjelper Tvang til?
Hvad nytter den?

HEPHÆSTION.
Saa du er bleven raadvild?
Det ligner dig saalidt, at Hexeriet
Jeg ogsaa her maa give Skylden.

ALEXANDER.
Let sagt!
Men naar var en Beslutning mere svær? -
Gaaer jeg i Kamp med aabenlyse Fjender?
Paa hvilket Sted er denne Kæmper saarbar?
Mod hvilken Side retter jeg mit Angreb?
Med hvilke Vaaben gaaer jeg ham paa Livet?
141Kan her af Vold og List jeg gjøre Brug,
Naar hidtil Ord og Bønner jeg har anvendt?
Og fremfor Alt, kan fjendsk og trædsk jeg handle
Mod Den, der er mig dyrebar som Ven?

HEPHÆSTION.
Ja, det er netop Knuden.

ALEXANDER.
Løs den for mig!
Viis mig en Udvei! Jeg maa frelse ham.
Jeg blev utrøstelig, hvis ei det skete.

HEPHÆSTION.
Vi holde Raad, naar Pyrrhon er tilbage.
Maaskee han Hjelpen bringer.

ALEXANDER.
Pyrrhon! - See,
Sanduhrets Viser strax er løben ud;
Det næsten Middag er, og ei han kommer.

HEPHÆSTION.
Taalmodighed mig Ørknens Sandhav lærte.
Kom, køl din Længsel med et Bæger Viin!
Naar gjorde vel Forventning dig urolig?
Selv før en Slagdag som et Barn du sov.

ALEXANDER.
Det var en anden Sag! Da drømte jeg
Forud om Seiren, der mig aldrig svigted.
Nu er det anderledes. Tvivl og Frygt
Mit Hjerte gynge som paa høie Bølger.
Det er, som hæse Varselskrig jeg hørte,
Som Alt mig spaaede Nederlaget - Tys!
Var det ei Fodtrin, som paa Gangen lød?
Der kommer Nogen
(aabner Døren) Pyrrhon!

PYRRHON
(træder ind). Her, min Konge!

ALEXANDER.
Naa, endelig! Hvi tøved du saalænge?

PYRRHON.
Paa Veien hid min Fod har ei sig hviilt.
Jeg kommer lige fra Kalanus -

ALEXANDER.
Ha!
Og bringer gunstigt Budskab?

PYRRHON.
Som man ta'er det.

ALEXANDER.
Han efter mine Ønsker har sig føiet?

PYRRHON.
Nei, fast ved sin Beslutning han forbliver.

ALEXANDER.
Hvordan! Han trodser end?

PYRRHON.
Han trodser ei;
Det er hans Villie kun, som ei kan rokkes.

ALEXANDER.
Men jeg den bryde skal, kan ei den bøies!
142Den Utaknemlige! Og det er Takken
For alt det Venskab, som jeg har ham viist!
Men hvis han endelig vil prøve Kræfter,
Saa er jeg med, og han skal det fornemme.

PYRRHON.
Tro ikke, han dig trodse vil, o Konge!
Fra hver en Livets Attraa han er bortvendt,
Og mindst af Alting vilde dig han krænke.

ALEXANDER.
Da tykkes det mig dog; men han skal lære,
Hvem der er Hersker her i Pasargadæ.
Hephæstion!

HEPHÆSTION.
Hvad vil du?

ALEXANDER.
Gjør dig rede!
Begiv dig strax til Meleager ud,
Og byd ham rive Baalet ned til Grunden,
Samt rydde Pladsen for de høie Træer.
Endnu før Sol gaaer ned, maa det fuldbyrdes.
Dernæst tag Folk med dig, og uden Ophold
Forføi dig hen i Hytten til Kalanus.
Ham fængsler du i mit Navn, og er Borgen
For at imorgen levende jeg har ham.

HEPHÆSTION.
Hvad er din Hensigt?

PYRRHON.
O, betænk dig, Herre!
Du Vold vil bruge?

ALEXANDER.
Vold! Hvem siger Vold?
I hele Hærens Paasyn skal han møde.

Han er min Mand, han har min Fane fulgt,
Og uden Orlov vil han den forlade.
Jeg selv for Troskabsbruddet ham anklager,
Og lad saa Hæren dømme mellem os.

HEPHÆSTION.
Da var, ved selve Klagen, Dommen afgjort.

PYRRHON.
Da var den Død ham vis, som du vil hindre.

ALEXANDER.
Nei, min Benaadningsret da Ret mig gav,
Til Livets Vilkaar at bestemme for ham.

HEPHÆSTION.
Din Ret, jeg frygter, han for Uret holdt.

PYRRHON.
Det blev et grusomt Spil med Retten, Herre!
Af ingen Domstol denne Sag kan dømmes;
Thi just den største Straf blev her Belønning,
Og hver Benaadning kun blev Naadens Spot.
Men heller ei Kalanus Ret forlanger;
Hvad gjennem mig han sender dig, er Bønner.
Bønfald i mit Navn Kongen, var hans Ord:
143Aftving hans Høimod denne sidste Naade;
Hvad jeg begjærer er kun Gravens Fred.

ALEXANDER.
Var det hans Ord til mig?

PYRRHON.
Ja, store Konge!

ALEXANDER.
Hvad fordrer han? Hvad vil I Andre af mig?
Skal selv hans Baal jeg tænde?

HEPHÆSTION.
Det er Offret
For vort Tilbagetog igjennem Ørknen,
Og for den Hæder, du i Indien vandt.

ALEXANDER.
Saa det er Offret? Har ei Nok jeg offret?
Min halve Hær - saamangen tapper Ven -
Min Ganger, der i tyve Aar mig bar -
Mit eget Blod af næsten alle Lemmer -
Skal her endnu jeg Hjertet lægge til?

HEPHÆSTION.
Man kalder Guderne for avindsyge,
Det er et gammelt Ord. I deres Gaver
De blande Ondt med Godt, og hver en Naade
Betales maa med Bod.

ALEXANDER.
Jeg har det sandet!
(Til Pyrrhon). Var han bevæget, da du skiltes fra ham?

PYRRHON.
Ja, trods sit Hjertes Fasthed dybt bevæget;
I Blik og Røst afspeiled sig hans Sjæl.

ALEXANDER.
Jeg seer ham for mig - jeg hans Stemme hører.
Og du hans Bøn mig bringer? Ikke sandt,

Hans sidste Bøn gjaldt mig, og ingen Anden?

PYRRHON.
Hans Bøn om Gravens Fred, gjaldt dig, o Konge!
Din Naade gjaldt hans sidste Bøn. Paa dig
Forlod han sig.

ALEXANDER.
Saa lad ham ha'e sin Villie!
Og naar han selv ei paa sin Hæder tænker,
Lad os da tænke paa den! - Æresstøtten
Jeg selv opreiser ham, og du, Hephæstion,
Besørge maa min hvide Stridshingst sadlet,
Som naar til festligt Indtog den mig bar.
Den bære ham til Graven, mens i Spidsen
For alle mine Huusfolk du ham følger.
For Alexander maa du gjøre Fyldest,
Mens over ham i Eensomhed jeg sørger.
Her, Pyrrhon, tag min Ring! Den bringer du
Til Meleager, som min Villies Tolk.
144Lad ham ved Graven blive med sit Mandskab,
Og derhos kalde Krigsmusiken til,
At naar Kalanus er paa Baalet stegen,
Den gjennem Malmets Toner sende kan
Hans Priis og Hæder ind i Dødens Rige.
Selv maa du sørge for, at Guld og Myrrha
Og Virak, som man Guderne den offrer,
Paa spredte Purpurtæpper dækker Baalet,
At høit mod Sky paa kongelige Flammer
Sig hæve kan hans kongelige Sjæl.

PYRRHON.
Som du det byder, Herre, skal det skee.

ALEXANDER.
Hans Bøn er opfyldt - han jo selv det vilde.
En herlig Lod jeg havde ham tiltænkt,
Da gaaer han bort i Døden og mig røver
Hvert Fremtidshaab, jeg knytted til hans Liv - -
Erindrer du endnu, Hephæstion,
Da vi drog hjemmefra? den sidste Dag,
Da jeg Farvel til Slægt og Venner bød,
Og al min Eiendom blandt dem fordeelte?
Alt, til den sidste Hvid, jeg skjenked bort,
Slet Intet jeg beholdt, og dog i Haabet -
Thi det beholdt jeg heelt - jeg meer end rig,
Jeg overvættes lykkelig mig følte.
Hvor har i ti Aar nu sig Alt forandret!
Ei Hellas, ei Ægypten blot, men Asien,
Ja selv det fjerne Indien Mit jeg kalder;
Min Seiren er, og Æren mig tilhører;
Men Haabet Dag for Dag er skrumpet ind,
Saamangen trofast Ven mig Døden røved,
Og over Hovedet mig Sorgen voxed,
Og fattig føler Ingen sig som jeg.
Vee mig, at ogsaa ham jeg skulde miste!
Vee mig, at de, som kjærest var min Sjæl,
At de, som meest jeg elsked, gik tilgrunde!

(Kaster sig paa en Løibænk og skjuler Hovedet.)

PYRRHON
(sagte til Hephæstion). Meer end jeg vented, gaaer det ham til Hjerte;
Som over Klitos han jo sørger her.

HEPHÆSTION.
Fortryllet og bedaaret er han bleven;

Men til sig selv han komme vil igjen,
Naar først den blege Skygge, som ham ængster,
Fra Jorden flygtet er med Dagens Sol.
(Nærmer sig Alexander.) Har Meer du os at sige?

145

ALEXANDER.
Intet! Intet!

HEPHÆSTION.
Men dog et Blik du vel mig skjenke kan?

ALEXANDER
(reiser sig halvt op). Hvad vil du mig?

HEPHÆSTION.
Din Sorg jeg dele vil.
Selv gav du mig en Ret dertil imorges.

ALEXANDER.
O Ven! Her i mit Hjerte gnaver Ormen.
Som skarpest Staal det skærer i mit Bryst.
Dybt i hvert Indvold brænder der en Ild,
Der griber om sig og mig lægger øde.
Vee mig, at denne Stund jeg har oplevet!
Hvor er hans Lige? Hvor den Mand paa Jorden,
Der elsked Alexander som sin Gud?
(Seer omkring, og springer op.) Hvad! Pyrrhon her? Er ei endnu du borte?

PYRRHON.
Dit sidste Ord jeg venter om Kalanus.

ALEXANDER.
Nævn mig endnu engang hans sidste Ord!

PYRRHON.
Hans sidste Ord var Bøn om Gravens Fred;
Thi det, som allersidst han føied til,
Var gaadefuldt og dunkelt.

ALEXANDER.
Ligemeget!
Jeg vil det kjende.

PYRRHON.
Paa mit Spørgsmaal til ham,
Om hvilken Hilsen jeg dig skulde bringe,
Gav han til Svar -

ALEXANDER.
Nu vel! Kom frem med Svaret!

PYRRHON.
Et selsomt Svar. Saaledes ordret lød det:
»Er ei Herolden jeg paa Kongens Vei?
Siig ham, at snart i Babylon han naaer mig.«

ALEXANDER.
Hvordan! I Babylon?

PYRRHON.
Du kjender selv
Jo disse Viismænds gaadefulde Tale,
Betydningsløs just ved en søgt Betydning.

ALEXANDER.
Siig ham, at snart i Babylon han naaer mig -

Hvad er hans Mening? Lagde Meer han til?

PYRRHON.
Nei, intet Ord. Han vendte sig og gik.

ALEXANDER.
Saa gaa nu ogsaa du, og gjør min Villie!
Før Nattens Frembrud her du dig indfinder,
Og giver Underretning mig om Alt.
Som i et Speil bring mig hans Billed hjem,
Men fremfor Alt hans Ord i Dødens Time!

(Pyrrhon gaaer.)

HEPHÆSTION.
Jeg følger med, for min Deel at besørge.
Har Noget du at lægge til, saa tal!

ALEXANDER.
Vent her, Hephæstion! Et Øieblik -
Forstod du, hvad Kalanus vilde sige
Med hine gaadefulde Ord?

HEPHÆSTION.
Forstod dem!
Nei, med at tyde Gaader og Orakler
Jeg aldrig gav mig af.

ALEXANDER.
Kun een Udtydning
Der gives kan, hvis her idag han døer.
Den Døde kommer ikke meer igjen,
Og skal i Babylon med ham jeg mødes,
Da faaer jeg selv det store Skridt at gjøre,
Der skiller Liv fra Død.

HEPHÆSTION.
Hvad vil du agte
Paa sligt et Ord?

ALEXANDER.
Og snart skal Mødet være.
Du husker vel, at Ordene var disse:
Siig ham, at snarti Babylon han naaer mig.

HEPHÆSTION.
Endog fraværende han dig bedaarer!
End i hans Tryllekreds du sidder fast.

ALEXANDER.
Nei tværtimod! Hans Ord har brudt den for mig.
Jeg føler det: Meer end Kalanus, meer
End Alt i Verden er det Værk mig kjært,
Som jeg begyndte, men kun halvt har fuldendt.
O Ven! Hvis der var Sandhed i hans Spaadom;
Hvis fra mit Værk jeg maatte skilles, før
Jeg saae det fuldført; hvis i Andres Hænder
Jeg maatte lægge Herredømmets Scepter;
Hvis fra min tappre Hær - fra Livets Gjerning,
Jeg kaldtes bort midt i min Ungdom - o,
Da stoler jeg paa dig og ingen Anden!
Du kjender mig, du kjender hver Beslutning,
Hver Plan for disse store Rigers Tarv.
Lad Alexanders Værk ei gaae tilgrunde!
Lad ei hans Daad og Ære reent forspildes! -
Knap til den store Bygning Grunden lagt er,
Og hvor uhyre Meget staaer tilbage!
Endnu er ei Arabien betvunget,

147Endnu er ei til Ganges vi trængt frem;
Thi vi tilbage maae til Østens Porte,
Til Morgensolens Vugge - der er Maalet!
O Ven! Uendelig din Gjerning bli'er,
Imedens jeg - -

HEPHÆSTION.
Hvad vil du sige? - Reent
Oprevet er du - Taarer i dit Øie -

ALEXANDER.
Jeg tænker paa den gamle Perserkonge,
Hvis muldne Been imorges blev mig bragt.
Erindrer du den Indskrift Graven bar:
»Jeg Gyrus er, som hersked over Asien.
Jeg Perserne tilkæmped Herredømmet.
Forund, o Menneske! mig dette Minde.«

HEPHÆSTION.
Ja, saa omtrent det lød.

ALEXANDER.
Er det det Hele?

HEPHÆSTION.
Hvad mener du?

ALEXANDER.
Er det den hele Rest
Af Livets Herlighed, som bli'er tilbage:
En Bøn til Mennesker, at skaane Mindet,
At ikke reent det dog skal slettes ud?

HEPHÆSTION.
Det var vel Meningen af Kongens Ord.

ALEXANDER.
Har da Kalanus Ret? - Er Livet Intet?
Er ikkun Døden værd at kæmpe for?
Der nogen Sandhed i hans Paastand ligger;
Thi selv jeg mindes godt den Lyst, hvormed
Jeg ofte styrted Døden mig imøde.
Endnu ifjor, paa Fæstningsmurens Tinde,
Hvor jeg selvtredie stod, mens bag ved os
Stormstigen brast, saa Bistand var umulig:
Hvad var det for en selsom Lyst, der greb mig,
Da ned blandt Fjenderne jeg sprang fra Muren,
Og kun med Sværd i Haand mit nøgne Bryst
Til Skive bød for tusind Spyd og Pile? -
Var det da Vanvid kun og Raseri?
Var det en Forudfølelse af Lykken,
Af al den Herlighed, som Døden gjemmer?

HEPHÆSTION.
Det var dit Hjertes Mod, som drev dig fremad;
Der er den rette Løsning.

ALEXANDER.
Lutter Gaader!
Men enten han nu Ret har eller ei,
148End har vi Liv, og Livet ligger for os.
Vi vil det bruge, Ven! Vi vil det bruge,
Som dette korte Liv var Et og Alt,
Og Døden kun et Gjemmested for Mindet.
Paa Tidens Korthed skal Bedrifter bøde,
Der skaffe Tidens Søn et evigt Navn.
Men bort fra Pasargadæ! Bort herfra,

Fra dette Gravsted for den store Konge,
Og for den Ven, der stod mit Hjerte nær!
I denne Liigluft trives ingen Handling,
Med støvbedækte Vinger gisper Haabet,
Og som et Lys udslukkes Livets Mod,
lovermorgen Hæren op skal bryde!
Da har paa sjette Dag den her sig hviilt,
Og i en hurtig Marsch vi naae Persepolis,
Og derfra uden Tøven hjem til Susa.
Der rækker vel min Arm saa langt som her.
Der vil til Dom Satraperne jeg stævne,
Og kræve Regnskab af hvert skyldigt Hoved.

HEPHÆSTION.
Dit Bud jeg Førerne forkynde skal;
De vil faae travlt, skal Ordren efterkommes.

ALEXANDER.
Det skal den punktlig. Hvad Kalanus angaaer,
Da kjender du min Villie.

HEPHÆSTION.
Den jeg lyder.
Men hvorfor haster du med Hærens Opbrud?

ALEXANDER.
Hvorfor jeg haster? - Tiden, Ven, er knap,
Og bag mig staaer Kalanus med sin Spaadom.
Det gjelder fremad til det store Værk,
Som kun er halvt fuldendt - det gjelder fremad
Til ny Bedrift. Lig Perserkongen Gyrus,
Jeg dog maa tænke paa et Mindesmærke,
Som Folk kan finde værd mig at misunde. -
Nu gaa! Du her ved Lampen vil mig træffe,
Hvad Tid paa Natten end du vender hjem.

(Hephæstion bort.)

149

FEMTE ACT

En Palmelund, belyst af den dalende Sol. Paa den aabne Plads, hvor et Baal er opreist, staaer MELEAGER og en Afdeling Soldater. Længere tilbage Spillemænd og Hornblæsere leirede under Træerne.

MELEAGER
(til Soldaterne). Har I nu fattet min Befaling?

SOLDATERNE.
Ja!

MELEAGER.
I veed nu, hvad I har at gjøre?

SOLDATERNE.
Ja!

MELEAGER.
Men ikke førend Sværdet selv jeg svinger,
Og gi'er Jer Løsenet. Forstaaer I?

SOLDATERNE.

Ja!

MELEAGER.
Saa kan I hvile Jer til Hornet kalder.
(Soldaterne bort.) - Hvem kommer der saa iilsomt hen ad Veien?
Mand, Hest og Følgesvend i Støv indhyllet.
Sikkert et Sendebud til mig fra Kongen.
Men seer jeg ret? - Nicanor, Invaliden,
Tilhest og i en strygende Galop!

(NiCANOR, fulgt af en Tjener.)

NICANOR
(til Tjeneren). Nu rask, min Dreng! Tag Tømmen! Hjelp mig af!
See saa! - Nu har vi fast Grund under Foden.
Før nu kun Hestene paa Stald! Jeg mener,
Derhen i Skyggen blandt Apollos Sønner -
Jeg mener Musikanterne - forstaaer du?
Og lad til Løn dem blæse dig et Stykke!

(Tjeneren bort med Hestene.)

MELEAGER.
Det kalder jeg at ride, for et Træbeen!

NICANOR.
Ja, ikke sandt? Men har man Been i Panden,
Saa hjelper sig en gammel Rytterstøvle.

MELEAGER.
Hvorfor den lien?

NIGANOR.
Jeg afsted vel maatte,
Før Yeien spærret bli'er, hvad snart vil skee.
Det var paa høie Tid; thi mig i Hælen
Kom Pyrrhon, fulgt af alle Kongens Slaver,
Og efter dem ei Nogen lades ud.

150

MELEAGER.
Men hvad er her dit Ærende?

NIGANOR.
Du spørger?
Som ikke min Nærværelse var Svaret.
Skal ikke her et Skuespil opføres,
Et splinternyt? Som gammel Athenienser
Gaaer mig en Nyhed over Alt.

MELEAGER.
Har Kongen
Dig givet Ordre til at møde her?

NICANOR.
Hvad vil det sige? Jeg ved Middagsbordet
Idag hos Ptolemæos først erfared
Den hele Sag. Skal man maaskee ha'e Tegn,
For at faae Lov at see paa Skuespillet?

MELEAGER.
Ja, uden det du vises her tilbage.

NICANOR.
Hvordan? Du rynker Panden -

MELEAGER.

Stig tilhest,
Og rid kun hjem igjen! Til den Tragedie,
Der her opføres skal, dit Smiil ei passer.

NICANOR.
Men Meleager, gamle Ven, saa hør dog!

MELE AGER.
Gjør, som jeg siger dig! Ved Middagstid
Var Pyrrhon her og bragte Kongens Budskab,
Hvoraf til Resten jeg mig slutter let.
I dette Sørgespil en Mand skal døe,
Der er mig selv saa kjær, som han er Kongen,
Og dit Theaterklap ei her kan bruges.

NICANOR.
Men siig mig blot...

MELEAGER.
Afsted, og hjem til Byen!
Der har du Bynyt fra den første Haand.

NICANOR.
Saa hør mig dog! Jeg stille mig forholder,
Saa stille som en Muus. Med ingen Lyd
Og intet Muk jeg røbe skal min Nærhed.
Jeg lægger mig i Skjul bag Busken hist,
Hvis du forlanger det. Vær blot fornuftig!
Til Gjengjeld jeg en Nyhed dig fortæller.

MELEAGER.
Du, med din Nyhed!

NICANOR.
Slaa du kun med Nakken,
Nu skal paastand du gjøre store Øine:
lovermorgen bryder Hæren op -

MELEAGER.
Hvad siger du?

NICANOR.
lovermorgen tidlig,
Ved Solens Opgang bryder Hæren op.

MELEAGER.
Hvorhen gaaer Marschen?

NICANOR.
Til Persepolis,
Og derfra strax til Susa.

MELEAGER.
Eventyr!
En Maaned idetmindste her vi blive.

NICANOR.
Du vil ei troe mig. Jeg var ogsaa vantro,
151Da jeg i Middags støved efter Rygtet,
Der løb fra Mund til Mund.

MELEAGER.
Naa, kun et Rygte!

NICANOR.
Nei, Sandhed er det.

MELEAGER.

Jeg vil see Beviset.
Den hele Hær vil gjøre sure Miner,
Og sligt et Hastværk Ingen bli'er tilpas.

NICANOR.
Da fik i Pasargadæ travlt dog Alle.
Der er en Summen, Sværmen, Løben, Renden,
Paa hver en Kant, som i en Myretue.
Da jeg gik op ad Gaden, løb paa Ærmet
Mig Nyhedskræmmerne med deres Spørgsmaal:
Veed du det allerede? Har du hørt det?
Nicanor, er det muligt? Kan man troe det?
Saadan om mine Øren summed Rygtet,
Mens Venner og Bekjendte, Macedoner
Med Asiater og Hellener blanded',
Soldater med og uden Rustning, Ryttere,
Som deres Heste trak til Vaabensmeden,
Kameel- og Æseldrivere med Svøben,
Og Marketentersker med Albustød
Og store Bøtter iilte mig forbi,
Og, trængt´ af Rygtet, gjorde trang mig Veien.
Saa kom jeg op ved Borgen, hvor jeg mødte
Anthenor og hans Skuespillertrop.
Pak ind og pak Jer! skreg jeg dem imøde.
Tak, for din gamle Nyhed, Svaret lød;
Og da jeg længer henne traf paa Thais,
Der kom fra Badehuset, og med Rygtet
Jeg ret nu tænkte at forbause Nymphen:
Da stopped med sit Ord hun strax mig Munden,
Idet hun raabte: Sladderhank, jeg veed det!
Er det ei høist mærkværdigt, at et Rygte
Saa hurtigt kan udbredes? Hvordan skeer det?

MELEAGER.
Det maa som Rygtebærer du bedst vide.

NIGANOR.
Hos Ptolemæos fik jeg Sagen klaret,
Og Rygtet omsat i den nøgne Sandhed;
Men snart i Glemmebogen jeg den skrev,
Da jeg den nyeste Nyhed fik at høre:
En indisk Mand, som vil sig selv opbrænde!
Det gik mig over Skrævet. Ingen Ro
Jeg fik ved Maden, og afsted jeg maatte.
Naa - skal i Skjul bag Buskene jeg krybe?

MELEAGER.
Slut dig til Tropperne, og hold dig stille.
Der har vi Pyrrhon, fulgt af Kongens Slaver.

(Nicanor bort.)

152

(PYRRHON kommer med Slavechoret, der bærer Tæpper, Røgelsekar, Sølv- og Guldklenodier.)

PYRRHON
(til Slaverne). Hist seer I Stedet, som I har at smykke.
Rask Eders Kurve tøm og skrid til Værket!
Bred over Jorden ud den hvide Uld,
Det kongelige Purpur over Baalet!
Imod de fire Verdenshjørner plant
De fire Billedstøtter! Høit paa Randen
Af Baalet stil de store Sølvervaser,
Og indenfor, i Helligdommen selv,
De gyldne Myrrhaskaaler! Dæk saa Gulvet
Med Virak og en Regn af Rosenvellugt!

Men skynd Jer! Kun et Øieblik I har.

(Slaverne bort.)

MELEAGER
(til Pyrrhon). Er Toget med Kalanus alt paa Veien?

PYRRHON.
Ja, her om faa Minutter vil han være,
Men i et andet Optog, end var paatænkt.

MELEAGER.
Ham Kongen jo sin Ganger vilde sende.

PYRRHON.
Den afslog han, saavel som hele Følget
Af Kongens Folk. Endog Hephæstion
Har paa hans Bønner sig tilbageholdt.
Med ham og Ptolemæos og de Andre
Tog udenfor sin Hyttes Dør han Afsked.

MELEAGER.
Saa han alene kommer?

PYRRHON.
Nei, hans Landsmænd,
Saamange som i Pasargadæ findes,
Ledsage ham herud. Paa deres Skuldre
De bringe ham i lukket Bærestol,
At Støvet ei den Rensede skal plette.

MELEAGER.
Hans Moder, er hun med?

PYRRHON.
Ja, paa Kamelen,
Af Slaven ført, hun følger efter Toget.

MELEAGER.
Den gamle Qvinde! - Men det er paatide
Jeg samler mine Folk. See, hist bag Høien
Den fjerne Støvsky!

PYRRHON.
Det er Dødsherolden.

(Meleager giver Tegn med Hornet. Soldaterne, tillige med Musiken, opstille sig uden for Træerne, i en stor Halvkreds om Pladsen. Slaverne trække sig tilbage fra Baalet.)

PYRRHON.
Hvad har dit Mandskab der i Haand du givet?

MELEAGER.
Hver Mand sin Fakkel, som, naar først den tændes,
Forkorte skal Kalanus Dødens Pine.

PYRRHON.
Jeg synes, dine Folk med Ho'det hænge.

MELEAGER.
Ja, hvad der her skal skee, dem alt beklemmer.
De vilde fange Griller, og inat
153Faae tunge Drømme, hvis paa denne Aften
Jeg ikke med et Drikkegilde hjalp.

PYRRHON.
Saa du inat Soldatergilde gjør?

MELEAGER.

Det har jeg lovet dem, naar gode Miner
De holdt som brave Karle her ved Baalet.

PYRRHON
(seer henad Veien.) See der! der har vi Offret. Ned ad Høien
Den hele Skare langsomt sig bevæger
Med den af Palmegrene skjulte Baare;
Og bagved dem, paa Dyrets Ryg, den Gamle,
Hvis lange hvide Slør mod Jorden flagrer.
See, Meleager! Hvilket Sørgetog!

MELEAGER.
Drog de paa samme Viis igjennem Byen?

PYRRHON.
Nei, over Bækken gik de. Pasargadæ
Har altfor travlt, til der man frem kan komme.

MELEAGER.
O, hør! I Chor de synge.

PYRRHON.
Alt ved Porten
Begyndte Ghoret paa sin Klagesang.

MELEAGER.
Det lyder høit herned til os i Dalen.

PYRRHON.
Ja, lydt det klinger i den stille Luft.
En liflig Aften! Hvor er Dødens Tegn
I disse solforgyldte Palmekroner?
See, hvor de bade sig i Purpur, mens
Den svage Vind knap Bladene bevæger.
Han ønsked Fred ved Graven - her han har den.

CHOR AF INDIERE
(nærmende sig). Vee, vee os, vee!
Snart, o Død, skal dit Aasyn vi see,
Dig, hvis Grumhed og Vælde vi frygte;
For hvis ængstende Syn,
For hvis truende Lyn,
Bort med bankende Hjerte vi flygte.
Længe førend dig selv
Vi fornemme dit Skjælv,
Som et Forbud paa Dødstimens Kummer,
Naar, berøvet sit Mod,
For din knusende Fod
Sig lig Dyret Mennesket krummer.
Hil, hil dig, hil
Dig Kalanus, som døe nu vil,
Som tør Fjenden i Hjemmet beseire;
Som, med Krandsen alt smykt,
Vil den skulende Frygt
Og hver Dødsangst paa Baalet henveire.
154Du er Gudernes Ven!
For din Fromhed igjen
Gav en Gud dig sit Mod til et Værge;
Og før Solen er slukt
Er med ham du paa Flugt,
Høit over de høieste Bjerge.
Vee, vee os, vee!
Ei som du tør paa Fjenden vi see
Med en freidig, mod Sky løftet Pande;
Ei som du til en Dyst
Ham frembyde vort Bryst,
Og haabe, med Seier at stande.

Vi vil leve, men kun
For at vente den Stund,
Der vort Liv gjør til Dødsgudens Bytte;
Naar han midt i vor Frist
Kommer bagfra tilsidst,
Som den sikkert rammende Skytte.

(Toget standser. KALANUS i hvid Offerdragt, bekrandset og med en tændt Fakkel i Haanden, stiger ud af Bærestolen, hans Moder ned af Kamelen. Begge, fulgt af BARKAS, gaae frem paa Pladsen, medens INDIERNE blive staaende ved Indgangen.)

MELEAGER.
Hil dig, Kalanus!

PYRRHON.
Hæv dit Blik, Kalanus!
Gaa ikke stum og fremmed os forbi.

KALANUS
(standser og seer omkring). Hvem kalder paa mit Navn ved Dødens Port?

MELEAGER.
To Venner!

KALANUS.
Vær mig hilsed' da som Venner!
Men hvortil disse Folk?

MELEAGER.
En Æresvagt,
Fra Kongen sendt.

KALANUS.
Hvortil de gyldne Kar?
Det stolt udbredte Purpur?

PYRRHON.
Kongens Gaver!
Hvad du ilive har forsmaaet, han rækker
Dig her i Døden, som et Venskabspant.

KALANUS.
Tag bort de rige Smykker! Ingen Throne,
Men kun en Grav mig venter.

PYRRHON.
Som du byder;
Din Villie her er Lov.

(Han giver Befaling til Slaverne, der igjen afdække Baalet, bringe Klenodierne og derpaa fjerne sig.)

MELEAGER.
See der, Kalanus!
Der er din Eiendom. Hvad gjør du med den?

KALANUS.
Min Eiendom? Uddeel blandt dine Folk
Det Gods, som for min Eiendom du kalder,
Og mine fattige Landsmænd und en Part!

MELEAGER.
Den er dem sikker.

KALANUS.
Bring den store Konge
Min Tak og Hilsen - mit Farvel til Alle;
Og Begge vær ved godt Mod nu, som jeg.

(Vender sig mod Sankara og Barkas.)

SANKARA.
O Søn! Min Søn!

KALANUS.
Nu, Moder, intet Ord!
Har ei vor Afsked kostet Taarer nok?
(Til Barkas.) Trofaste Mand, vær denne Qvindes Støtte!
Led hendes Fod paa Hjemmets Vei, og selv
Vær fri som Fuglen, der af Lænken løses!

BARKAS.
Min gode Herre!

KALANUS.
Nei, lad løs min Haand!
En Gud den griber, for mig frem at føre.
Nu svinder Alting - Verden, Lyset, Livet,
Og dybt i Eensomheden boer min Aand.

MELEAGER
(til Pyrrhon). Han gaaer til Baalet. See! i Jorden planter
Han Faklen og paa Knæ sig kaster -

PYRRHON.
Tys!

KALANUS
(med Ansigtet vendt imod Solen). Salig er du, Brama! Du er salig!
Evig fuldt dig Livet gjennemstrømmer,
Smægter Verden end paa Gravens Rand;
Salig Glæde fra dit Bryst udspringer,
Som bevinget gjennemflyver Himlen,
Holder Smerten end paa Jorden Stand;
Salig i din Glands du er som Solen:
Selv den straaler blank og lys og rolig,
Mens dens Billed skjælver i det rørte Vand.

(Han skærer en Lok af sit Haar og griber Faklen, Langsomt gaaer han rundt om Baalet, som han antænder paa alle Sider, hvorpaa han rask stiger op ad Trappen.)

CHOR AF INDIERNE.
Hil, hil dig, hil
Dig, Kalanus, hvem Baalets Ild
Ei har skræmmet og mægtet at friste;
I dit hellige Mod,
Paa din dristige Fod,
Har du Skridtet nu gjort, det sidste.
Høit i Palmernes Læ,
Uden vaklende Knæe,
156Staaer du midt i de voxende Flammer,
Som med Vingerne spredt,
Alt til Flugten beredt
Op i Himlen fra Jordens Jammer.

KALANUS
(paa Baalet). (Kaster Haarlokken i Ilden.) Ikke jeg Myrrha dig bringer,
O Brama, og ingen liflig
Duft af mit Offer opstiger:
Det er mig selv jeg dig offrer!
Lad af din hellige Flamme
Disse Lemmer fortæres!
Disse Hænder, som bedende
Udstrakt jeg har mod en Afgud;
Disse Knæe, som i Støvet
Jeg for et Menneske bøied;
Disse Øine, som hang med
Andagt fast ved en Skabning;

Dette Hjerte - o, lad det
Brændes til Kul og til Aske:
En Jordorm har hersket derinde!

SANKARA.
Brama! o styrk hans Hjerte!

KALANUS
(knæler). Dig kun lovpriser min Aand nu!
Dig, som er skjult, og i Alt dog,
Dig, som jeg søgte forgjæves,
Da jeg foer vild i min Søgen:
Ei jeg nu søger dig mere!
Før du nu selv mig, o Brama!
Viis mig nu Veien, naar skilt fra
Støvet min Sjæl vil sig tabe
I det uveisomme, umaalte Alt!
Mod dig kun jeg higer,
Kun dig jeg begjærer,
Du Verdens og Aandernes Skaber!
Du, som gav Livet til Alt, hvad lever,
Du, som os drager med Kjærligheds Almagt,
Du, som har Øre for Ailes Bønner,
Du, som har Øie for Alles Jammer,
Du, som usynlig qvæger den Lidende:
Dig kun, o Brama, lovpriser min Aand!

SANKARA.
Brama, husval hans Aand!

KALANUS
(lægger sig ned paa Baalet). Høit om mig Luerne stige,
Mørket udbreder sig rundtom,
157Sorte Skygger jeg seer, og
Gnistrende Stjerner i Natten.
Køl er, o Brama, din Flamme!
Tørsten, den brændende, som ei
Kildernes Vande, som Viin ei,
Som ingen Frugt mægted stille:
Selv du den slukker, og Hjertets
Brand for din Lue nu viger.
Brama, min Aand nu qvæges!
Opad, paa glødende Vinger,
Opad fra Smerten jeg higer;
Dybt i din Favn jeg nedsynker.

SANKARA.
Brama! Bevar ham hos dig!

INDIERNE.
Brama! Brama! Modtag hans Aand!

PYRRHON.
Nu, Meleager! Maalet snart er fuldt.

MELEAGER
(svinger Sværdet). Høit leve Kongen og hans Ven, Kalanus!

(Soldaterne, gjentagende Raabet, styrte frem og kaste deres Fakler paa Baalet, hvis Flammer nu ganske skjule Kalanus. En Stund høres kun Ildens Knittren; pludselig med Bragen styrter Baalet sammen, Luerne slaae høit iveiret, og Krigsmusiken falder ind med en Seiershymne.)

AHASVERUS,

DEN EVIGE JØDE
(1853)

160
161

PROLOG
Et Værelse paa Fredensborg Slot.
(I Sommeren 1853.)

(Digteren og hans Musa.)

MUSEN.
Hvi saa forknyt, min Ven?

DIGTEREN.
Af gode Grunde.

MUSEN.
Dem gad jeg kjende. - Har ved fælles Hjelp
Vi ei Kalanus nys til Maalet bragt,
Og der fra Støvets Lænker ham befriet?
Har ei fra Hovedstadens qvalme Mure,
Fra Sværmens Larm, jeg ført dig ud paa Landet?
Og har ei selv du qvæget her dit Sind
Ved Vandring i den stolte Sommerhave,
Den skjønneste, som Danmarks Jordbund eier;
Ved Fuglesangen bag det grønne Løv,
Ved Synet af den herlige Natur,
Hvor Esromsøen, som et sølvblaat Speil
Af Mark og Skov, af Høi og Dal indfattet,
Dig viste Luft og Jord i lige Skjønhed;
Hvor Kattegattets Vindpust mødte Sundets,
Og bragte Sjæl og Legem Friskheds Bad;
Hvor mangen Høi dit Øie aabned Udsigt
Til Sverrigs Kyst og Øresundets Skibe,
Til Fredriksborgs de skovomkrandste Taarne,
Til Kullens blaaligdunkle, skarpe Bjergryg;
Hvor endelig, til alle Sider, Rester
Af Fortids Liv og Daad dig vinked til sig:
Hvor Gurre, Nakkehoved, Asserbo,
Hvor Søborg, Esromkloster, du har gjestet,
Og med de Døde gjennem Mindet talt.
Hvad mangler dig da meer til din Tilfredshed?
Har da maaskee de Levende du savnet
I dette Hvilens, dette Fredens Hjem,
Hvor meest Erindrings stille Fugle bygge?
Traf ei du her da paa en sjelden Aand,
162Hvis Vingeslag din egen Aand har hævet,
Og saae ei daglig Mennesker du nok?

DIGTEREN.
Du taler Sandhed. Men betænk, hvorhen
Du selv mig førte fra det Offerbaal,
Hvorpaa Kalanus Afsked tog med Livet:
Det var til muntre Scener du mig hendrog,

Til lyse Skikkelser, til Skjemt og Latter,
Hvormed du i Forglemmelse mig bragte
Den Vises Dødssuk og min Sorg derved.
De svæved for mig disse muntre Scener,
De glade Skikkelser mig let omdandsed,
Og meer og meer de kasted Taagesløret,
Til for mit Øie de saa klart fremtraadte,
At jeg dem allerede vilde gribe,
For i min Digtning dem at holde fast.
Da, midt i Glæden - du vist Dagen mindes -
Kom Bud fra Hovedstaden, hvor med Sværdet
En Morderengel gjennem Folket gik.
De faldt i hundredviis de stakkels Offre,
Som i den strenge Pesttid rased Sygen,
Der efterhaanden blev til Landeplage,
Og over Landet trak sig Sorgens Flor.
Ei blot de lyse Skikkelser tilhyltes
Af dette Flor, men det saa dybt sig sænked,
At det Naturens Herlighed mig skjulte,
Ja, mig formørked selv dit klare Blik.
Een efter een forsvandt bag Sørgefloret
De muntre Scener, som mit Øie søgte,
Og hvergang jeg, forglemmende mig selv,
Til deres halv forsvundne Toner lytted,
Da vaktes jeg medeet ved Dødens Fodtrin,
Og kun en Dommedagsprolog jeg hørte.

MUSEN.
Saa hørte du dog Noget. Lad dem hvile
Til bedre Tider disse muntre Scener,
Og her kom frem med Dommedagsprologen!

DIGTEREN.
Hvorledes! Lade slige dunkle Toner
Sig da i Tanker og i Ord omsætte?
Og selv om det var gjørligt - selv om Vinger
Du gav mig til at naae de sidste Tider,
Og til at gribe, midt i Tidens Flugt,
Den yderste af denne Verdens Dage:
Hvor faaer jeg til mit Billed klare Omrids,
Og Skikkelser, som Liv det kan forlene?
Hvem lever vel af Mennesker til den Tid?

MUSEN.
Der leve Mennesker.

DIGTEREN.
Men hvilken enkelt,
Bestemt Personlighed?

MUSEN.
Jeg Een dig nævner:
Jerusalems Skomager.

DIGTEREN.
Ahasverus?

MUSEN.
Den evige Jøde, som til Verdens Ende
Paa Jorden vandrer rundt, og derfor sikkert
Vil give Møde paa den sidste Dag.
Du hans Historie da kjender vel?
Uhyre lang, den dog er snart fortalt.
Det var Langfredag Morgen da hans Skjæbne
Drev fra hans Værksted ham i Døren ud,

Hvor høit ad Veien hen lød Folkeraabet,
Og hvor paa samme Tid den Herre Christus,
Af Pontius Pilatus nys fordømt,
I Følgeskab med Ven og Fjende vandred
Sin Gang til Golgatha, og netop segned
Ved Byrden af det Kors, hans Skulder bar.
En Bænk for Døren Ahasverus havde,
Hvorpaa sig Herren nedlod, for at hvile;
Men Ahasverus ham med Haan bortstødte,
Slog med sin Læst til Træet paa hans Skulder,
Og føied barsk sit Anathema til.
Da - i sin Eenfold taler her Legenden -
Da vendte Herren sig mod Ahasverus,
Og sagde streng: Du jager bort den Trætte,
Og Den, som søger Hvile, du forstøder;
Saa vær da selv nu hvileløs paa Jorden,
Og som den Døende du her forskyder,
Forskyde Døden dig! Bliv her i Verden,
Til selv, ved Verdens Ende, jeg dig kalder. -
Der har du Sagnet! Men fra denne Stund
Var Ahasverus hvileløs paa Jorden,
Hvis Skjæbner og Tilskikkelser han deelte.
Jerusalems Forstyrrelse han skued,
Roms Fald, Barbarers Indbrud, Undergangen
Af Oldtids hele Videnskab og Konst,
Og som Culturens Død dens anden Fødsel,
Og underfulde Vext i Tid og Rum:
Tænk, hvilken klog og viis Mand han maa være!
Og hvor i Verden har han ei omstreifet
Paa sine Syvmiilsstøvler! Fod han satte
Paa Gurres som paa Babylons Ruiner,
Paa Chimborazo som paa Nakkehoved,
I Syd og Nord hver Mindesteen han kjender,
Europa, Asien, Afrika, Amerika,
Ja selv Australien, han rundt har travet:
Hvor gives der saa vidtbereist en Olding?
Og hvor forskjelligt fandt han Tidens Udtryk!
Hvad Spring fra Keiser Neros Fegterspil
Til Klosterlivets Bod og stille Bønner,
Fra Venustemplet til Sanct-Peterskirken,
Fra Regner Lodbrok til Louis- Quatorze,
Fra Korstogsridderen til Demagogen,
Fra Brændekløveren i Vestens Urskov
Til Ordets fine Kløver paa Cathedret!
Hvor findes der en Mand af slig Erfaring?
Og hvor maa han paa Mennesker forstaae sig!
Han, som Nomadens Hytteliv har deelt,
Og ud og ind gik af de store Stæder;
Som i Berøring kom med begge Kjøn,
Og alle Stænder, paa sit Haandværks Vegne;
Som saae at fødes og til Jorden stedes
Langt over hundred dødelige Slægter,
Der ikke blot den svundne Tid tilhøre,
Og ei blot disse Tider, men endog
Den fjerne Fremtid, som foran dig ligger,
Og, skjult for dig, kun sees af Musens Blik:
Hvor finder man saa rig en Verdenskundskab?
Jeg tænker, han et Digt kan give Holdning!

DIGTEREN.

Jeg frygter Nei; Historien er saa lang,
At let Personen bli'er til blot Historie.

MUSEN.

Saa mit Klenodie du kaster Vrag paa?
Hvad! Denne Perle af en Vandringsmand,

Ham agter du for ringe for din Sang?

DIGTEREN.
O, frist mig ikke! Hundrede Poeter
Greb fat den gamle Karl ved Kjoleskjødet,
For ham i Digtertjenesten at tage;
Men bort han smutted - deres Løn var borte.

MUSEN.
Maaskee fordi paa Vandringen de greb ham,
Og ei ved Maalet, hvor han Stand maa holde.

DIGTEREN.
Du vil bestandig have frem din Krig! -
Hvorledes naae vi da de sidste Tider?

MUSEN.
Ræk mig din Haand! - See, nu er Skridtet gjort,
Og bag os rulle Tidens tunge Bølger,
Og for os ligger Evighedens Udsigt.
Endnu et Skridt - og langt i Verden ud,
Hvor hvert et Spor af Fredensborg forsvinder!

DIGTEREN.
Og hvor er Scenen da?

MUSEN.
See, der er Scenen!

165

Scenen er en gammel, forfalden Eirkegaard, ved Foden af et Bjerg, paa en Brink ved Havet.

AHASVERUS
(kommer ilende).

De Rasende! Jeg sandsed knap,
Før her bag Muren ind jeg slap,
Og, dengang Sværmen trængtes haardt,
Kom fra de slagne Veie bort.
Der var en Støi, et Stiim, et Myl,
Et blandet Chor af vilde Hyl,
Af Raab om Hjelp, af Bønner om
Befrielse fra Død og Dom,
Og dertil Helvedangst og Skræk
I de fortrukne Ansigtstræk.
De holdt mig fast i deres Kløer,
Og mens den Ene skreg: jeg døer,
Paa Antichristen skreg den Anden,
Og Størsteparten skreg paa Fanden.
Hvert Baand er løst, hver Skranke brudt
Og da sig Folket troer caput,
Har nu det hele Kjæltringpak,
Der Piben ind for Loven stak:
Hver Røver, Tyv og Æreskjænder,
Hver Hund, der gjøer og viser Tænder,
Hver Skjelm og Skalk og Skjøge, kjækt
Lagt Masken af, som holdt dem dæk't.
De drive deres Væsen frit,
Og Skjændighed ved hvert et Skridt,
Og Vold og Mord i hver en Vraa,
Som Dagens Værk man støder paa,
Mens Folket selv, i Oprør heelt,
I trende Hobe har sig deelt.
En lille, men en udvalgt Trop,
Som Troens Børn fra Bjergets Top
Til Himlen Bønner sender op;

En talrig Hob, langs Veien hist,
Kun raaber paa sin Antichrist,
Og som et Slæb Propheten følger,
Mens nedenfor ved Havets Bølger,
I Dødens Frygt bag Brinkens Skjerm
Sig leiret har den største Sværm,
Der sidder som et Hylerchor,
Og giver Angsten Luft i Ord.

(Han sætter sig paa en gammel Gravsteen, og seer omkring).

End zittrer du, du faste Jord!
Afgrundens Skjælven end fornemmes,
166 Og dette Jordstød seent vil glemmes.
End skjules Solen af det Flor,
Som dengang trak sig over Himlen;
End sees ved Middag Stjernevrimlen,
Hvis største Stjerner staae i Glød;
End hænger, lig den gustne Død,
I Vesten hist den blege Maane,
For Dagens Skygger Skin at laane;
End er en tyk og svovlet Damp
Med Atmosphærens Dunst i Kamp;
Og end, til Lyd af dæmpet Torden,
Et blaaligt Mulm gaaer over Jorden,
Saa hver en Gjenstand, fjern og nær,
Kun sees som i et Dødningskjær. -
At Mængden som en afgjort Sag
I disse Tegn seer Dommedag,
At Folket Staden har forladt,
Og tænder Lys, som var det Nat,
At hver Mand sig for Brystet slaaer
Og raaber Vee, jeg godt forstaaer;
Thi hvad forstaae vel disse Stakler,
Hvis Liv er kort som Sommersnee,
Sig paa Naturens dybe Vee,
Og paa en Dommedags Mirakler?
Men jeg, der Tusinder af Aar
Omkring som Jord-Betragter gaaer,
Fra Folk til Folk, fra Egn til Egn,
Jeg har seet nok af Rædselstegn,
Der kunde Dommedag bebude,
Til strax at troe, det her er ude.
Og dog - hvis Enden kommen var?
Thi eengang dog det Ende har;
Hvis disse fjerne Tordenbrag
Var Verdens sidste Times Slag -
Hvis virkelig den store Stund,
Som tidt, men ak forgjæves kun,
Jeg haabed paa, nu stod for Døren -
Hvis snart for Menneskenes Øren
Nu Domsbasunen skulde lyde,
Og Gravens Dække gjennembryde,
Mens under Drøn af Jord og Himmel
Af Muldet steg de Dødes Vrimmel,
For, med de Levende foreent,
At hente Lønnen som fortjent:
O Stund, som ingen anden ligned,
Du skulde være mig velsignet!
167 Da var for mig det Tegnet til,
At dette Jordlivs Skuespil,
Af saa forfærdelig en Længde,
Hvis Acter blev en talløs Mængde,
Hvis Handlings Fremgang til et Nul
Kun af Gjentagelse var fuld,
Hvis Personale, som paa Prøve,

Kun saaes bestandig sig at øve,
Hvis Poesi var halt og stum,
Hvis Graad og Latter lige dum,
Hvis Indhold mig var længst bekjendt,
Var endelig for Alvor endt.
Da vidste jeg, at dette Øie,
Af Livets brogede Syner mæt,
Sig kunde lukke trygt og tæt,
Og mod en evig Drøm sig bøie:
At denne gamle Fod, saa træt
Af uophørlig Sted-Forandring,
Sig kunde hvile fra sin Vandring;
At disse visne, stive Lemmer,
Hvis runkne Hud kun Knogler gjemmer,
Da kunde søge sig en Grav
I Støvet, som de toges af,
Og dette Legem, knap en Skygge,
I Skyggers Land Paulunet bygge.

O Herre! Løs dog op for mig!
En Ende gjør paa disse Qvaler!
Saa længe Naaden du forhaler.
Dog - du er altid naaderig,
Selv naar du Syndens Løn betaler,
Og Straffen selv forklarer dig.
Aartusinder din strenge Dom
Jeg her paa Jorden bærer om,
Og uafladelig min Mund
Din Naades Priis forkynder kun,
Og evig bortstødt af min Dommer,
Min Frelser nærmere jeg kommer.
Saa danned du ved Tidens Smerte
For Evighedens Trøst mit Hjerte,
Og løste mig den store Gaade,
At Dom er Haab - at Straf er Naade.
- Men hør! Igjen de vilde Hyl!
Hvem bryder ind i mit Asyl?

168

To Mænd med dragne Sværd.

FØRSTE MAND.
Hold Stand, og udleveer min Skat!

ANDEN MAND.
Ja see, hvordan du faaer den fat.

FØRSTE MAND.
Giv mig i Haand det stjaalne Guld!

ANDEN MAND.
En Gniers Haand da blev for fuld.

FØRSTE MAND.
Driv til det Yderste mig ei!

ANDEN MAND.
Nei, Skatten inderst gjemmer jeg.

FØRSTE MAND.
Husk, vi var Venner!

ANDEN MAND.
Ganske sandt!
Dit Guld jeg tog som Venskabspant.

FØRSTE MAND.

Du frække Tyv! Mit Sværd da smag!

ANDEN MAND.
Og dette Hug til Gjengjeld tag!

FØRSTE MAND.
Og det igjen! Din Haand er lam.

ANDEN MAND.
Den venstre dog gik fri for Ram.
Op Kniv, og træf i Hjertet ham!

FØRSTE MAND.
Nei, slet dig hjalp din lumske Færd.
Du Nidding, far til Helved her!

(Støder ham ned.)

ANDEN MAND.
Og du, til Løn, forbandet vær!

(Døer.)

FØRSTE MAND
(plyndrer den Dræbte). Her er mit Guld, her er den Skat,
Jeg ruged over Dag og Nat!
Og her, som Bytte, skjønne Ting,
Hans Naal, hans Uhr, hans Fingerring!
Og meer endnu! hans Pengepung,
Vel spækket, af Ducater tung.
Det var en Lykke! Nemt jeg kom
Til al hans stjaalne Eiendom,
Og tømmes Pungen, han har fyldt,
Faaer Tyven Løn kun som forskyldt. -
Saa lig nu der, du døde Liig!
Din Arving du gjør dobbelt rig;
Og du, nu dobbelt dyre Guld,
Vær meer end før mig tro og huld:
Min Tankes Maal, mit Øies Lyst,
Tag atter Hvile ved mit Bryst!

AHASVERUS.
Hvorlænge?

MANDEN.
Hvorfra denne Røst?
See der! den gamle, gale Jøde,
Som troer, at han kan aldrig døe,
Skjøndt fra sit Vid forlængst han døde. -
Ei sandt, du Gamle! Kjød er Hø?

AHASVERUS.
Det kan dit Offer her dig sige.
Vee over dig og dine Lige!
169Hvorlænge troer du vel, dit Guld
Har større Værd, end Støv og Muld?

MANDEN.
Det veed en Jøde bedst. Saalænge
Som Folk har Liv, er Livet Penge.

AHASVERUS.
Men anden Lyd nok Piben fik,
Ifald nu Verden brat forgik?

MANDEN.
Ja vist, du Nar! Paa Dommedagen
Da vil vi tales ved om Sagen.

(Bort.)

AHASVERUS
(ene).

Fly du kun bort, du haarde Hals,
Som troer, Alverden er tilfals!
For dig som Ransmand at anklage,
Den døde Tyv her bli'er tilbage,
Og Døden Klagen giver Vægt. -
O, den ugudelige Slægt,
Imellem hvem jeg her maa færdes,
Dens Hjerte meer og meer forhærdes!
Da jeg begyndte først min Gang,
Gik store Synder vel i Svang,
Men altid værre blev det siden,
Og fire Syn mig viste Tiden.
Først, gjennem Seklers lange Rad,
Paa Verdensthronen Herren sad,
Og Verden, under al sin Virken,
Sig bøied dybt for ham og Kirken.
Men saa der frem et Væsen kom,
Som *stort* var efter Alles Dom,
Og som ei Kirken blot nedtrykked,
Men Kirkens Gud selv overskygged.
Det kaldte sig Humanitet,
Og da paa Thronen det var seet,
Al Jorden rundt det blev tilbedt.
Thi hvert et grønt og vissent Skud
Af Adams Æt det holdt for Gud,
Og hver et Drog, og hver en Flane,
I Støvet krøb for det Humane,
Og ved human Philosophi
Hver nedrig Sjæl erklærtes fri,
Og Mennesket for Guders Lige.
Men da var ogsaa det forbi
Med hele det humane Rige;
Midt i sin Høide, saa at sige,
Det sloges voldsomt paa Planeten;
Thi nu kom Bestialiteten,
En Mellemting af Mand og Tyr,
Og gjorde Mennesker til Dyr,
Hvorvel endnu, af gammel Vane,
De Masker bar, som var humane.
Den hersked i mangfoldig' Aar
Saa glubsk, som Ulven over Faar,
Til Frygten sig forbandt med Listen,
Og, trods sin Bestialitet,
Sig Verden kaared en Prophet,
Og hjalp paa Thronen Antichristen.
Hans Regiment, endnu saa ungt,
I Vantro tog sit Støttepunkt,
Men bredtes ud, i Mag og Ro,
Ved Hjelp af Mængdens Overtro;
Befæsted sig, og gik i Arv
Fra Fa'er til Søn, til Slægtens Tarv,
Og hvis mig Skriftens Ord ei blende,
Staaer det endnu ved Verdens Ende.
Ved Verdens Ende - Lyden blot
Gjør dette gamle Hjerte godt!

Ved Verdens Ende - gyldne Ord,
Hvori Befrielsen kun boer,
Hvori just Enden mig forkynder,
At Naadens Tid forvist begynder!
O, hvorfor tør ei Verdens Ende

I disse Tegn jeg da erkjende?
Og hvorfor ei med Fryderaab
Forjage Tvivlen fra mit Haab?
Og hvorfor sidder her jeg bøiet
Og grubler over Tidens Spil,
Og vender kun mod Graven Øiet,
Som var min Frelser ikke til? -

De troe, for Ho'det mig at støde,
Ved altid mig at kalde Jøde,
Og for med eget Vid at prale,
De lægge gjerne til: den gale.
Den gale Jøde - vær saa god!
Men hvordan Jøde vel forblive,
Naar meer og meer, som Tiden gik,
I Hænderne jeg Troen fik,
Og spored Dommen frem mig drive,
Og saae mig ene holdt ilive,
Mens Alle sig begrave lod?
Nei! naar min Christendom imod
171 Al deres Hedenskab jeg veier,
Jeg tænker, min Tro vinder Seier.
Aartusinder, og endnu meer,
Mod Herrens Billed kun jeg seer,
For al dets Herlighed at kjende,
Til salig Trøst i min Elende;
Aartusinder og meer, i Rad,
For ret til Sandheds Grund at komme,
Jeg gaaer med Biblen i min Lomme,
Skjøndt heelt jeg kan den udenad;
Aartusinder, og meer, jeg frister
Med Spørgsmaal om hvert dunkelt Sprog
De hellige Evangelister,
Matthæus, Marcus, Lucas og
Johannes, i hvis Aabenbaring
Jeg har mit eget Livs Erfaring.
Og trods min christne Viisdomsføde,
Jeg mellem disse Troens Døde
Skal kaldes for den gale Jøde! -
Lad gaae! Men aldrig gal jeg Bud
Dog sender efter deres Gud,
Og bøier Knæ for Antichristen,
Som holder dem i Daarekisten,
Hvoraf han selv er sluppen ud.
For al hans Trolddom og Magi
Har Gudskeelov jeg holdt mig fri,
Hvorvel jeg som et Tidens Uhr
Holdt Skridt med Tidernes Gultur.
Jeg kjender Livet ud og ind,
Som Mandens Hjerte, Qvindens Sind;
Jeg veed, hvad Dommen af en Slægt
Betyder paa Historiens Vægt;
Hvad Slægten i sin lange Følge,
Har mægtet i Afmægtighed,
Mens den, som Bølge født af Bølge,
I Tidens Storhav rulled ned.
Men trods min Viden - trods jeg veed,
Med bedre Grund end dem i Skolen,
At Intet nyt er under Solen:
Endnu dog tvivlende jeg grunder
Paa Tegnet for det store Under,
Paa Timen, det mod Enden stunder.

(Han tager Biblen frem og slaaer den op.)

Her af Matthæus skrevet staaer,

Hvad Herren selv om Enden spaaer,
Hvad med Sanct Lucas sammenholdt,
Saatidt mig Glæde har forvoldt;
Og er end svagt nu Dagens Skjær,
Hvert Ord af Kraft dog lyser her. -
Her staaer, at Solen skal formørkes,
Og Maanen ikke gi'e sit Skin:
Et Ord, hvorved mit Haab bestyrkes,
Da Solens Tegn er truffet ind.
Her staaer, at Stjernerne skal falde,
Men er endog fra Nattens Hjem
De her ved Middagstid traadt frem,
De fast endnu jo sidder alle,
Og Tvivlen hefter sig ved dem.
Her staaer, at Bølgerne skal bruse,
Og selsomt nok! trods Vindens Blund
Er vildt i Oprør Havets Bund,
Og Bølger sig mod Kysten knuse,
Der koge, som ved Dybets Ild,
Saa dette Tegn slaaer ganske til.
Men atter staaer, at med Basunen
Udsendes skal en Englehær
Med Kald imod de fire Veir,
Og hvordan her vel raade Runen?
Den raader Tiden kun, men jeg,
Trods mine Aar, det mægter ei;
Paa ingen Kant af Himlens Egn
Sig viser Spor af dette Tegn;
Det overgaaer enhver Forstand
Og spotter kun mig gamle Mand,
Som indeklemt i Tidens Fængsel,
Som daaret af min egen Længsel,
Af Fængslets Gitter kigger ud,
I Haabet om et Frihedsbud.

Men tys! Der Nogen gaaer forbi.
Bedst, jeg min Bibel lukker i!

(Stikker Bogen ind.)

En Qvinde med en lille Dreng, fulgt af en Olding.

DRENGEN.
Her var det, Mo'er, at Fa'er gik ind.

QV INDEN.
Hvis her han er, saa er jeg blind.

DRENGEN.
See der! Paa Jorden ligger han.

QVINDEN.
Gud hjelpe mig! det er min Mand,
Med Kinden hvid og Munden aaben,
Og i sin Haand det blanke Vaaben!

OLDINGEN.
Min Søn, min Søn! Og slaaet ihjel!
Hans brustne Blik er hans Farvel.

173

QVINDEN.
O Nød, o Jammer! Død og stiv,
Han som var nys saa fuld af Liv!
Men hvem gik da med ham herind?

DRENGEN.

Det var vor Nabo, Gniepind.
De skjeldte paa hinanden haardt,
Og mens de skjendtes, løb jeg bort.

QVINDEN.
Saa har den Skurk her dræbt min Mand,
Og jeg er nu i Enkestand.

OLDINGEN.
Min Søn, min Søn! O bittre Nød!

DRENGEN.
O fæle Syn!

QVINDEN.
O haarde Stød!
Hvem skaffer nu os Alle Brød?
Hvem hjelper os igjen til Huus,
Nu hele Verden er corifus?
Og hvordan faaer i den Stahøi
Jeg her ihast nu Sørgetøi?

AHASVERUS.
For den Bekymring rolig vær!

QVINDEN.
Nei, see engang! Hvem taler der?

DRENGEN.
Det er den gale Jøde, som
Saatidt igjennem Gaden kom,
Og om hvis mange tusind Aar
I Billedbogen hjemme staaer.
Til Verdens Ende, lød hans Dom,
Skal han paa Jorden vandre om;
Til Verdens Ende Døden see,
Men aldrig træffes af dens Lee -

AHASVERUS.
Til Verdens Ende gaae alene,
Som en foragtet Sandhedstolk,
Og Drenge selv til Spot kun tjene,
Som sidste Levning af mit Folk.

QVINDEN.
Saa det er ham, den gale Jøde?
Fortæl mig, Jøde! var du her
Tilstede, da min Mand han døde?

AHASVERUS.
Jeg saae, han faldt for Hævnens Sværd.
Paa sine Gjerninger han ligger.
Bedst, du i Tingen fromt dig skikker!

QVINDEN.
Ja, du forstaaer dig paa vor Tarv!
Med dine Raad vi langt skal komme.
See efter, Barn, i Faders Lomme!
Vi nok kan trænge til vor Arv.

DRENGEN.
Hans Pengelomme den er tom.

QVINDEN.
Saa rod da under Vesten om,
Der pleied Pungen ind han stikke.

DRENGEN.

Bag Vesten er den heller ikke.

AHASVERUS.
Du lille Aadselgraver, stop!
Hold med din Roden der kun op.
174Om Pungen kan I lede længe;
Den, som ham slog, tog og hans Penge.

QVINDEN.
Saa er jeg ganske ruineert,
I Bund og Grund nu reent spoleert!

DRENGEN.
Hans Uhr og Ring er ogsaa borte,
Endog hans Brystnaal i hans Skjorte!

QVINDEN,
Saa veed ei meer jeg Hjelp og Raad.
See der! Nu brister han i Graad.

DRENGEN.
Naar blot jeg Uhret havde faaet!

QVINDEN.
Kom hid og giv mig Haanden, Barn!
Jeg veed, hvad Klokken den er slaaet,
For jeg er gammel og erfar'n.
Ja pib kun og med Ho'det hæng!
Du er jo nu en fattig Dreng,
Som kun kan vente Spark og Stød,
Og knap engang det daglig´ Brød,
Jeg kjender Verdens kolde Sind,
Jeg veed, at Venners Trøst er Vind,
At staaer man ei paa egne Been,
Er Andres Hjerte haardt som Steen.
Kom, lad os gaae! Jeg stakkels Enke,
Jeg paa vor Fremtid nu maa tænke.

OLDINGEN.
Tøv, Sønnekone! Tag mig med!

QVINDEN.
Hos os er ikke meer dit Sted!
Hvad skal vi med en gammel Mand,
Som Ingenting fortjene kan?
Den Smule, som jeg har endnu,
Behøver jeg, og hvad har du?

OLDINGEN.
Jeg er saa skrøbelig og svag.

QVINDEN.
Ja, Fa'er, det bli'er din egen Sag,

OLDINGEN.
Jeg kan dog ei gaae om og tigge.

QVINDEN.
I Verdens Gang man maa sig skikke.

(Bort med Drengen.)

OLDINGEN.
Forstødt, forskudt paa denne Jord!

AHASVERUS.
Naar Uretfærdighed er stor,
Er Kjærligheden kold i Mange;

Det er et dybt prophetisk Ord,
Jeg har det sandet tusind Gange,

OLDINGEN.
Hvorhen i denne Jammer tye?
Hvorhen fra disse Rædsler flye?

AHASVERUS.
Tab ikke Modet!

OLDINGEN.
Ak, du veed
Kun lidt af min Elendighed!
Min sidste Klædning her du seer,
Og ingen Føde har jeg meer;
Jeg uden Krykker ei kan gaae,
Jeg uden Støtte knap kan staae,
Ja, uden Hjelp jeg arme Mand
Min Nødtørft ei forrette kan.
Paa Jorden alle Lys udslukt,
I Himlen alle Døre lukt.
Faaer til at døe jeg stundom Lyst,
Strax sammensnører Angst mit Bryst;
Det er mig, som et Svælg jeg saae,
Hvor jeg blandt Kryb og Slanger laa.
Og disse skrækkelige Tegn,
Som spores nu i hver en Egn,
Og denne natligdunkle Dag,
Og disse dumpe Tordenbrag,
Og disse fjerne Hy! og Skrig,
Og Synet her af dette Liig,
Og Straffen, jeg har selv forskyldt:
Alt har med saadan Angst mig fyldt,
At, skjøndt mig Livet er en Qval,
Mig Dødens Frygt gjør næsten gal.

AHASVERUS.
I Klemme Djævlene dig dreve;
Du hverken døe tør, eller leve.
Hvad har du været?

OLDINGEN.
Geistlig Mand.
Jeg var berømt for min Forstand;
I Rhetorik og Dialectik
Mig ingen Anden overgik,
Og en fortrinlig Prædicant
Den hele Verden i mig fandt.

AHASVERUS.
Saa søg din Trøst i Skriftens Ord!

OLDINGEN.
Jeg lagde Skriften under Bord,
Og præked ud af Aande n blot,
Det holdt jeg for, var nok saa godt,

AHASVERUS.
Af hvilken Aand da præked du?

OLDINGEN.
Af den Aand, som jeg har endnu.

AHASVERUS.
Da var det ikke *stort* bevendt,
Og godt, at Prækenen er endt.

OLDINGEN.

O, spot mig ei, men giv mig Raad;
Mit Liv kun hænger i en Traad.

AHASVERUS.
Velan! Til Sangen hist laan Øre,
Der lyder ned fra Bjergets Top! En udvalgt Skare der steg op,
Og Proselyter vil den gjøre.

CHOR FRA BJERGET.

Fra Stadens Skjul, fra Dalens Læ,
Vi steg paa Bjergets Tinde,
For her i Bøn, med bøiet Knæ,
Vor Angst at overvinde.
Vor Tro skal byde Frygten Trods,
Skal os mod Fald betrygge;
Thi sank end Bjerget under os,
Paa Herren fast vi bygge.

Skjøndt Solen mistet har sit Skin,
Skjøndt Jordens Slægter grue,
Vi see dog her i Himlen ind,
Og vor Forløser skue.
Hans Blik i Nøden er vor Trøst,
Hans Nærhed vi fornemme:
Vi høre gjennem Tordnens Røst
Dog Kjærlighedens Stemme.

Vel er vi kun en liden Hob
Og Verden vildt i Røre,
Men du, vor Konge, vil vort Raab
Igjennem Larmen høre.
Fra dig vi Hjelpen lover os,
See til din Flok, der skrækkes!
Bred dine Vinger over os,
At under dem vi dækkes!

Ja, Herre! Midt i Mørkets Tegn
Dit Lys vi her anraabe;
Vi skue frem mod Fredens Egn,
Og paa dit Komme haabe.
Og selv om Verdens Grundvold brast,
Vort Haab ei vild kan føres;
Vi har dit Ord, og det staaer fast,
Naar Himlens Kræfter røres.

AHASVERUS.
For slig en Tro maae Djævle flye;
Derop, min Ven, du skulde tye!

OLDINGEN.
Det blev mig gamle Mand for drøit!
Det Bjerg er altfor steilt og høit.
Giv bedre Raad, saa vil jeg takke.

AHASVERUS.
Saa du kan kun gaae ned ad Bakke?
Men ogsaa derfor Raad jeg veed.
Her neden for ved Havets Bred,
Sig leiret har et andet Chor.
Naar hist du følger Stiens Spor,
Vil den paa rette Vei dig føre.

OLDINGEN.
Jeg Chorets Stemmer alt kan høre.

AHASVERUS.

Jeg har i lang Tid her dem hørt.
Lyt efter! Da du selv er rørt,
Vil sikkert Tonerne dig røre.

CHOR FRA HAVBREDDEN.

Hvad er at gjøre?
Vee os! Vor Styrke forlod os,
Hele Naturen reiser sig mod os.
See dette Hav med de Bohlende Vover!
Som i en sydende Kjedel Vandet
Koger det over,
Stiger med Brusen herop mod Landet.
Føl denne blytunge Luft!
Huden den slikker med svovlede Tunger,
Aander i Hjertet os qvælende Duft,
Tørrer som Brand vore Lunger.
Mærk denne zittrende Jord!
Ei paa dens Fasthed og evige Orden
Længer vi troer.
Afgrundens Indvoldes smeltede Lag
Komme som glødende Flammer for Dag,
Græsset er rygende Aske vorden.
Hør! Over Bjergenes Skuldre
Fjernt Elementerne buldre;
Voldsomt, i Oprørets Harme,
Kræfterne larme,
Nu ere Herrer de bl evne.
Brudt har Naturen med Mennesket Pagten;
Vi er som Fyrster, fra Thronen fordrevne,
Røvede Magten.

Vi, som dog pløiede Havet,
Som Bølgerne aved,
Som i Kraft af Fornuften
Beseilede Luften,
Som Vindene lænked,
Som Dalene hæved og Høiene sænked,
Som planered og udmaalte Jorden,
Som reve Lynet fra Himlens Torden,
Som gjennembrød Landene,
Ledede Vandene:
Vi, som Naturen saa stramt holdt i Tømme,
At daglig tiltog vort Herredømme;
Vi, som ved Jordsmonnets Blanding,
Ved konstmæssig Vanding,
Sikkred os Høsten, og ikke
Behøvede Himlen om Regn at tigge;
178 Vi, med vor Aandsstyrkes Mindesmærker,
Med vore Maskiner og storladne Værker,
Som over vor Fremgang i Kløgt og Viden
Forbaustes selv, og beundrede Tiden:
Ak! Vi tilkort nu dog komme!
Vore Dæmninger brast, vore Vandspring er tomme;
Fra Jorddybets aabnede Indelukke
Istedetfor Kilden
Frembryder nu Ilden,
Og vore Sprøiter kan ikke den slukke.
Bag os ligger den herlige Tid,
Da ved Menneskets Konst og Flid
Jorden var bleven en Edens Have,
Vor Lyksaligheds Gidsel,
Der skjenked os Overflødigheds Gave,
Og ei, som i Oldtiden, Torn og Tidsel.
Bag os ligger den gyldne Tid,

Da med Syndens Frugt dens Frygt var forjaget,
Da vi leved saa trygt uden Gud,
Og midt i vor Tryghed os selv behaged.
Vee os! Nu har ved Skrækkens Bud
Frygten medeet os betaget!
Vi, som dog Stjernernes Løb beregned,
Som Veien betegned
For hver enkelt i Vrimlen:
Vi tør ei løfte vort Øie mod Himlen,
Thi som Slangeblik gløde,
Gnistrende røde,
Himlens Stjerner vor Angst imøde;
Vi tør ei skue mod Jorden, der truer
Med opspilet Gab og hvislende Luer;
Omspændte - tæt slutted' inde -
I Slangens Vold vi os finde.
Rundtom kun Fare,
Himmel og Jord os blev til en Snare;
Fangne vi ere,
Vi kan ei undslippe mere!

Vee os! Forventningens Smerte
Knuger vort Hjerte,
Modet er brudt, og Haabet forsmægter.
Vi, de mange, de mægtige Slægter,
Som vor Stolthed ei dulgte,
Som Triumfer kun feired,
Som hver Hindring beseired,
Naar med samlet Kraft et Maal vi forfulgte:
Vi stimle her sammen som jaget Vildt,
179 Det kløgtigste Raad nu er spildt!
Vi, som Naturen forstod at regere,
Forstaae den ei mere;
Brudt er dens Orden, og oven og neden
Hersker et gaadefuldt Væsen isteden.
Vor Viisdom og Konst, den Alt erstattende,
Her svinder bort;
Menneskeaanden, den vidtomfattende,
Kommer tilkort.
Indenfor, Nød,
Udenfor, Død!
Rædsel og Skræk
Speiler sit Billed i Alles Træk!
Hvor er, som Tilflugt, en styrende Magt?
Hvem er nu Kræfterne underlagt?
Hvem holder sammen paa Verdensringen?
Ingen! -
Alt er forbi!
Styrtede vi!
Frelsen er ude, og Haabet er omme!
Hvad skal der komme?

OLDINGEN.
O, skrækkeligt!

AHASVERUS.
Ja vist, min Ven,
Det var en styg Historie, den!
Men bort du gaaer?

OLDINGEN.
Jeg maa derned;
Det drager mig.

AHASVERUS.
Hvad er Magneten?

OLDINGEN.
Er ikke der Majoriteten?

AHASVERUS.
Jo vel, med sin Elendighed,
Sin Skræk, der banker i alle Pulse.

OLDINGEN.
Commune naufragium dulce.

(Lister af.)

AHASVERUS
(ene).

Gaae du kun ned og hyl med dem!
Jeg bliver her i Dødens Hjem,
Og henter Næring for mit Haab
Af Eders høie Klageraab.
Var blot jeg vis paa denne Død,
Der volder Jer saa stor en Nød;
Var I Propheter blot, hvis Sang
Bebuded sikker Undergang:
Jeg skulde hilse Klagens Lyd
Med Jubeltoner af min Fryd;
Thi ei fra Eders Dødsangst kan
Mit store Frihedshaab jeg skille,
Og her udgyder samme Kilde
Det beeske og det søde Vand.
Men ovenfor - i Lysets Land,
Hvor ubevægelige, stille,
Endnu dog Himlens Stjerner staae!
I samme Hvile jeg dem saae
Aartusinder her ned at skinne.
Jeg kan ei Slangens Øine finde,
Som Hine bange stirred paa;
Jeg deres Troskab prise maa,
Hvorvel ei hvide meer, men røde
De tindre her mit Blik imøde,
Saa selv den blanke Sirius
Nu flammer som et ildrødt Blus.
De staae endnu i samme Orden,
I samme Stilling imod Jorden,
Som da jeg selv, paa Herrens Bud,
Gik paa min lange Vandring ud.
De gjør endnu mig Veien tryg,
Som naar med Randsien paa min Ryg
Jeg vandrer gjennem Aftnens Svale
Op over Bjerge, ned i Dale.
Hvor ofte da, paa ukjendt Vei,
Til dem mit Øie løfted jeg,
Og spurgte ved det tabte Spor:
Siig, hvor er Syd og hvor er Nord?
Hvor har i Nattens Timer tidt
De lettet mig de tunge Skridt,
Og, kom Fortvivlelsen mig nær,
Mig trøstet med et himmelsk Skjær!
Hvor ofte, fra det fjerne Blaa,
Min Drøm i Stilhed vogtet paa,
Naar til den længst forspildte Lykke
Mig Søvnen vidste Bro at bygge,
Og atter i Jerusalem
Jeg saae min Slægt og fandt mit Hjem!
Og mangengang, naar Livsforagt
Og Bitterhed med mig fik Magt,
Og Menneskenes Troløshed
Og frække Trods mig gjorde vred:

Hvor har mig deres Fasthed qvæget,
Hvor dybt mig deres Ro bevæget!
Men nu, I faste Stjerner, nu,

(Thi ogsaa jeg har skiftet Hu)

Nu er min Bøn kun til Jer Alle,
Om snart at styrte, snart at falde! -
181 Forgjæves! De kun Bønnen haane -
Men ei Taalmodighedens Konst
I Livet dyrked jeg omsonst;
Den lærte jeg af Nattens Maane,
Mens aldrig trættet af sin Dont
Den stadig Jorden vandred rundt,
Og, uden Suk og Muk, med Mildhed
Sin Trældomsbane gik i Stilhed.
See, hvor den med sit hvide Skin
Hist gjennem Busken lyser ind,
Og rundt med Straaler har omspændt
Det oldtidsgamle Monument,
Som under Tryk af Tidens Magt
Sin Kuppels Dække har aflagt,
Og af hvis Støtter kun et Par
Gravkamret overlevet har,
Der, sunket halvt i Jordens Grund,
En Dysse Steen nu ligner kun.
Hvem ligger vel begravet der? -
Det er den ældste Steenhob her
Paa denne øde Kirkegaard,
Der ubrugt stod saamange Aar;
Den ældste Grav, hvorom sig siden
De andre samlede med Tiden;
Og her, hvor Døden sluttes inde,
Om Livet selv det ældste Minde.

Hvad siger jeg? det ældste? Nei,
Om Livet, der er opslugt vorden,
Det ældste Minde her er jeg!
Jeg passer just paa Kirkegaarden,
Hvor hine Slægter lagdes ned,
Der mig forbi paa Banen skred;
Jeg er den rette Mindesteen
For alle disse smuldne Been,
Thi ogsaa min Tid dengang faldt,
Da hine Slægter Noget gjaldt,
Da disse Been paa Fødder stod
Og gik omkring som Kjød og Blod,
Og jeg om Tiderne kan tale,
Da der var Liv i Dødens Dale.
O, naar tilbage her jeg seer -
Jeg ingen Taarer eier meer,
Men naar tilbage her jeg seer
Paa al den sunkne Kraft og Magt,
Paa al den visne Glands og Pragt,
182 Paa al den glemte Jubels Larm,
Paa al den spildte Fryd og Harm,
Paa al den Nød og al den Lyst,
Paa al den Sæd og al den Høst,
Der, som de svundne Tiders Minde,
Af dette Hjerte sluttes inde:
Da gjennembæves Sjæl og Krop,
Da bryder atter Saaret op,
Jeg længesiden troede lægt;
Da falder som med Centnervægt
Erindringsloddet paa mig ned,
Og minder om den Eensomhed,

Hvori jeg fastholdt kun mig selv
Paa Farten ned ad Tidens Elv;
Hvori jeg Skygger gik paa Spor,
Der flygted bart fra denne Jord;
Hvori blandt Skikkelser jeg vandred,
Der uophørlig sig forandred
Og skiftende forbi mig drev,
Mens dog jeg selv den Samme blev.
Forfærdelige Eensomhed!
Af dig kun Ahasverus veed.
Hvad hjalp det, jeg mit Hjerte bandt
Til hine Slægter, der forsvandt
I Tidens Svælg saa hurtig, som,
Naar Møllehjulet dreies om,
Den op adførte Strøm af Vand
Forsvinder under Hjulets Rand?
Hvad hjalp det mig, jeg søgte Ly
Og kjærligt Tilhold hos de nye,
Der, komne i de gamles Sted,
Dog ikke længer vared ved?
Hvad hjalp det, jeg vist hundred Gange
Mig lod af Skyggespillet fange,
Og skjøndt bedragen for min Lykke,
Paany dog bandt mig til en Skygge,
Der ud af Armen strax mig gled,
Og kun til Vinding lod mig Graven? -
Tilsidst af Skyggespillet kjed,
Jeg holdt mig blot til Vandringsstaven.
Den hele Verden rundt jeg skred,
Og fristet af min Eensomhed,
Jeg til de Gamles Skik forfaldt,
At tænke høit, som det er kaldt,
Og snakke med mig selv om Alt.
De Skygger, som jeg nu traf paa,
183 Lod rolig jeg forbi mig gaae,
Og af Erfaring godt belært,
Mig hvert et Folk var lige kjært.
Min Profession jeg stadig drev,
Skomager var jeg, og jeg blev
Ved Læsten al min Levetid.
Mit Brød fortjente mig min Flid,
Mit Redskab bar jeg i min Randsel,
Den hele Verden gav mig Handsel;
Thi vandrende fra Sted til Sted,
Jeg hvert Lands Mode gjorde med,
Og hver en ny Façon paa Skoe
Jeg i mit Haandværk fulgte tro,
Og selv paa mine ældste Dage
Blev ei i Konsten jeg tilbage.
Saa syede Skoe jeg, Stik for Stik,
Mens Sekler kom og Sekler gik,
Og ikke stemt just for Musik,
Jeg kun mig øved i Critik,
Hvormed jeg stundom Andre smerted,
Men saared meest dog selv mig Hjertet.
Saaledes Tiderne gik hen,
Foruden Viv, og uden Ven,
Som min Gritik behøved skaane -
Foruden Ven? Nei, det er sandt,
Een Ven jeg dog i Verden fandt,
Og det var dig, du blege Maane,
Som selv fra Luften skuer ned
I tusindaarig Eensomhed,
Og af naturlig Sympathi
Med Smiil din Broder gik forbi.
Sad jeg ved Arbeid, mørk i Sind,

Du kigged gjerne til mig ind,
Og vilde laane mig dit Skin;
Og naar i Skoven Vei jeg søgte,
Da kom du gjerne med din Lygte.
Du blev mig tro, min gustne Ven,
Foer end de andre Venner hen,
Men ogsaa jeg var tro igjen;
Saa stadig op til dig jeg saae,
At din Couleur jeg selv tog paa,
Ja, næsten her jeg sværge vil,
At mig dit Ansigt hører til,
Saa uden *stort* mig just at haane,
Man og dit Navn mig frit kan laane,
Og kalde mig den gustne Maane.
184 (Han reiser sig pludselig.)
Men hvad! Bedrager mig mit Syn?
Slog ned i Maanen der et Lyn?
Dens hvide Skive, heelt i Glød,
Medeet jo flammer luerød,
Og som et aabenbart Mirakel
Den ryger lig en antændt Fakkel!
See, hvor den Røgen sender ud,
Som fra et Kraters aabne Tud,
Og farver med et høirødt Skjær
Den Krands af Skyer, der stod den nær,
Saa ikke Skyen blot, men Jorden
Her ved min Fod, er ildrød vorden!
Hvor bringer dette Syn til Fald
De Lærdes Snak om Maanens Skal,
Som var den kun en død Krystal;
Thi at dog Ild den slutted inde,
Derom vel Flammen her kan minde.
Pragtfulde Syn! Jeg aldrig før
Har Maanen seet med den Couleur;
Det er ei længer Maaneskin,
Og Maanens Tegn er truffet ind.
Men gaaer min gamle Ven i Brand,
Da staaer paa Undergangens Rand
Vel Jord og Himmel allerede -
Hør, hvor i Dødens Angst dernede
Ved Havets Bred sig Sværmen gi´er!
Nu troer jeg selv det Alvor bli'er.
Ja, sving din Hat og Staven slæng
Nu, Ahasverus, gamle Dreng!
Der gik den første Stjerne - see,
Hvor glimrende afsted den skyder!
Og der den anden Banen bryder,
Og der medeet gik hele tre;
Og der forsvandt i Dybets Fjerne
Den straalerige Hundestjerne! -
Hold fast, mit Hjerte! Frem de trænge
De Taarer, som frøs inde længe;
Det er mig, som min hele Krop
I Veemod skulde løses op,
Som stod et Skridt jeg nu kun borte
Fra Paradisets aabne Porte.
Ja, rør Jer frit, som Friheds Pant,
I Lysets Børn, paa hver en Kant!
See, der den røde Mars forsvandt!
Og der, trods al sin Glands og Styrke,
185 Begroves Jupiter i Mørke!
Og der, at Hjertet reent skal smelte,
Der, Venus, brast dit gyldne Bælte! -
O Herre! Vær velsignet du,
Som ikke glemt mig har endnu,
Som fra din Himmel kom ihu

Den gamle Vandrers Smertensgang!
Nu mangler blot Basunens Klang,
Saa synger jeg min Svanesang
Saagodt som Melkeveiens Svane;
Saa naaer jeg Maalet paa min Bane,
Hvor Støvets Lænke falder af,
Og Lemmen aabnes for min Grav;
Og om end hele Jordens Slægt
Nedsegned under Dommens Vægt,
Jeg i min Sjæl dog juble vil,
Thi min Forløsning stunder til. -

Men hvem vil atter nu mig plage?
See der! Just som i Noæ Dage!

(Sætter sig igjen paa Graven, med Blikket vendt imod Himlen.)

Et Par Elskende kommer ind.

PIGEN.
O, hold mig! See Stjernerne falde!

YNGLINGEN.
Lad falde, lad styrte dem alle!
Saalænge de Stjerner jeg skuer,
I hvis Straaler min Glædessol luer,
Saalænge de deilige Øine
En Himmel over mig høine,
Saalænge din Kjærlighed lyser,
Ved Stjernernes Fald jeg ei gyser.

PIGEN.
O, stands dog! See Maanen i Glød!
Forfærdelse Foden mig lammer.

YNGLINGEN.
Nei, Priis for de straalende Flammer,
Der farve dig Kinden saa rød.
Hvor din Skræk gjør dig yndig og sød!
Men forglem i min Arm nu hver Smerte!
Hvad er Maanens den brændende Kjerte
Mod dit eget blussende Hjerte,
Mod Attraaens Brand i din Ven?

PIGEN.
O, Elskte! Hvor drog du mig hen?

YNGLINGEN.
Til min Barm, som min Kjærligheds Bytte!

PIGEN.
Fra Hjemmets beskjermende Hytte
Til en Kirkegaards mosgroede Stene!

YNGLINGEN.
Med vor Elskov er her vi alene.
Intet Speiderblik her vil os møde
186Fra de lysskye, slumrende Døde;
Ingen Spot eller Fare sig nærme,
Hvor de livløse Skygger kun sværme.

PIGEN.
See der da! Et Gjenfærd paa Graven -

YNGLINGEN.
Hvordan! Den Gamle med Staven?
For et Gjenfærd tager du, Søde,
Jerusalems evige Jøde?

Følg med! Du maa være hans Gjest.
- Skomager, kom frem med din Læst!

AHASVERUS.
Du Daare, lad her mig i Ro!
I trænge vel næppe til Skoe,
For jer Lidenskabs Løb at forcere?

YNGLINGEN.
Men til Syvmiilsstøvler desmere!
See her denne deilige Glut,
I hvem jeg er dødelig skudt,
Og som selv har til Hjemmet vendt Ryggen,
For ved min Haand at opsøge Lykken:
I vor Hæl er en Flok af Drabanter,
Forældre med Onkler og Tanter,
De første med farlige Vaaben,
De Sidste med Skjelden og Raaben,
Og Alle i Støv vil nedtræde
Vor Rose, vor Kjærligheds Glæde.
Thi flygted med Iil vi fra Reden,
Og søge nu Eensomheden,
For i Lundenes skjermende Skygge
Som Fugle at bo og at bygge.

PIGEN.
Viis Vei os til Paradiset,
Og evig du være mig priset!

YNGLINGEN.
Tag Støvlerne frem af din Randsel!
Men hurtig; jeg giver dig Handsel.

AHASVERUS.
I nok vil faae Fødder at gaae paa,
Naar Jorden nu synker, I staae paa.

PIGEN.
Den synker! O, hører du, Kjære?

YNGLINGEN.
Og sank den, jeg skulde dig bære!
Omslynge med styrkende Varme
Ei her dig de trofaste Arme,
Og voxer, ved Rullen af Blodet,
I min Favn nu ikke dig Modet?

PIGEN.
Ja, her har jeg fundet den Vugge,
Hvori Hjertet forglemmer at sukke.
Den Kraft, som mig binder i Lænker,
De himmelske Vinger mig skjenker.

YNGLINGEN.
Saa flyv da!

AHASVERUS.
Nei, flye dog nu heller!
Gjør ikke de Stemmer Jer bange? -

187

PIGEN.
O vee! Det er os, man vil fange.

AHASVERUS.
Vist ikke! Det større Ting gjelder.
Det Raab Antichristen anmelder;

Det er Folket, der følger i Hælen
Sin Mester, som Legemet Sjælen.

YNGLINGEN.
De komnie! Hvorhen skal vi flygte?
Nu, Gamle, vær du os en Lygte!

AHASVERUS.
See, hist er en Aabning i Muren,
Der fører Jer ud i Naturen.
Om ogsaa dens Toner nu skurre,
Hvad skader det Duer, som kurre?

YNGLINGEN.
Du har Ret! Paa Kjærligheds Vinge
Afsted vi til Skoven os svinge,
Til Træernes luftige Kneisen!
Farvel, du Gamle! Formeld nu
Vor Hilsen derhjemme!

PIGEN.
Farvel, du!

AHASVERUS.
Farvel, og Lykke paa Reisen!

(De Elskende bort.)

AHASVERUS
(ene).

Rundtom mig Ævret man opgi'er,
Det meer og mere broget bli'er,
Og neppe Daarskab Flugten tager,
Før Galskab mig imøde drager,
Mens oven, neden, rundt omkring,
Sees Forbud paa de sidste Ting:
Foroven brænder Luftens Maane,
Forneden Jordens Slægter daane,
Foroven Himlens Stjerner falde,
Forneden Dybets Tordner kalde,
Og rundt omkring, til alle Sider,
En Verden, som med Døden strider.
Forunderligt! Mens Alt spaaer ilde,
Bli'er i mig selv det her saa stille,
Som stod jeg, lænet til min Stav,
Og saae mod Aftenrødens Hav;
Som gik jeg gjennem Skovens Gang
Ved Lyd af fjerne Klokkers Klang;
Som lød der Toner fra en Fest,
Der indbød mig til Høitidsgjest;
Som Alt, hvad Hjertet maatte savne,
Sig nærmed, for mig ømt at favne,
Saa jeg behøved blot at vente,
For mig en evig Trøst at hente.
O, Hjertets underfulde Bolig!
I Smerte trang, i Glæde vid -
188 Men der er Guden i vor Tid,
Nu, Ahasverus, hold dig rolig!

Antichristen træder op, fulgt af Folket.

CHOR AF FOLKET.

Ophold ei meer
Os nu med Snak!
Før Tegn vi seer,
Faaer ei du Tak.

Indblæs os Mod
Med din Magi,
Hjelp os paa Fod
Ved Trylleri!
Hvad du har sagt,
Gjør uden Frist:
Beviis din Magt
Som Antichrist!

ANTICHRISTEN.

Har ikke jeg beviist den hundred Gange,
I Daarer, som et Tegn forlange?
Var ikke Tegnet *stort*,
Da nys til Vand jeg Vinen havde gjort,
Saa I berustes ikke,
Skjøndt hele Dagen I jo saaes at drikke?
Har ei til Steen jeg tidt jert Brød forvandlet,
Saa I Jer spiste trætte,
Og dog ei mægted, Jer at spise mætte?
Har ikke fuld af Underkraft jeg handlet,
Da sidst jeg ved min Konst, ja næsten
Blot ved mit Aandepust, fremkaldte Pesten,
Og min og Eders Fjende lod crepere?
Hvad vil I Mere? -

EN STEMME BLANDT FOLKET.

Vi vil et Tegn af Verdens Herre,
Og ikke Tegn, som Ondt gjør værre.
Skaf os en Hjelp i Nøden,
Fordriv os Frygten og forjag os Døden!

ANTICHRISTEN.

Har I da glemt mit Raad, som Alt udretter:
Hvordan i disse Nætter,
Ved Strengelegens Toner,
Til Skin af tændte Lysekroner,
I skulde pyntede hinanden gjeste;
Forsamle Jer i store Sale,
For, under skjemtefuld og vittig Tale,
At have Frygten, Døden og Jer selv tilbedste?
O, troer mig Venner! det vil Eder styrke;
189Thi Dødens Angst bortiler,
Hvor Øiet straaler og hvor Læben smiler,
Og Frygt kun boer i Eensomhed og Mørke.
Gjør Nat til Dag! da svinder alle Drømme,
Og alle Syner, der ei Mænd sig sømme.

EN STEMME BLANDT FOLKET.

Dit Raad vi trolig fulgte,
Men kun en stakket Hjelp sig deri dulgte;
Ei længer til det strækker.
Skaf os en Trøst, som Modet vækker,
En Trøst, hvoraf vi Fremtidshaab kan hente!

ANTICHRISTEN.

Den skal I faae - men I maae vente.

GHOR AF FOLKET.

Vi vente skal,
Og staae for Fald;
Det ligner ham,
Gid han faae Skam!
Saa siig os, du,
Hvi styrter nu
Fra Himlens Egn

En Stjerneregn?
Hvi staaer i Brand
Nu Maanens Rand?
Hvi syder op
Nu Bølgens Top?
Hvi spruder vild
Nu Jorden Ild?
Forklar den Sag,
Gjør Hjertet trygt
Og dræb vor Frygt
For Dommedag!

ANTICHRISTEN.

For Dommedag? Altid den samme Sang!
Endnu engang,
Hvor kan et dannet Folk mig byde Sligt?
Die Weltgeschichte ist das Weltgericht!
Hvor kan I troe det gamle Digt
Om Dommedag og Verdens Ende?
Lad dog af disse Tegn Jer her ei blende!
Hvergang mod dem I Blikket vend«
Med Angst i Sindet,
Da husk, hvorledes Rævens Mund
En Overgang det kaldte kun,
Dengang af Kroppen man den flaaede Skindet.
Thi hvad betræffer Solens Død,
Og Maanens Glød,
Og Jordens Nød,
Og Branden dybt i Underverdnens Skjød,
Og disse Himlens tusind Stjerneskud:
Da er det Hele kun et *Gjennembrud*;
Og tro mig, efter denne Dyst
Vil Livet skjenke dobbelt Trøst,
Tilværelsen gaae frem med dobbelt Lyst,
Og dobbelt herlig Jorden vil florere.

EN STEMME BLANDT FOLKET.

Men da er Ingen af os mere.
Vi holde ikke Pinen ud,
Og vi forgaae i dette Gjennembrud.

ANTICHRISTEN.

Nei, da I leve just i Mindets Glands!
Paa Eders Grav jeg flette vil min Krands,
Og Jer som lysende Heroer prise;
Til Efterverdnens Favn
Betroe hver Enkelts Navn,
Og frem jert Billed som et Storhedsmønster vise!

EN STEMME BLANDT FOLKET.

Passiar! Hvad Stort
Har Peer og Poul og jeg da gjort?
Nu vil igjen du smøre os om Munden
Med dine hule Phraser - Løgn i Grunden.

ANTICHRISTEN.

Hvorledes, mine Venner?
Jeg Eders gamle Tro ei mere kjender.
Besind Jer dog!
Antaget og,
At mine Ord i Tidens Løb forgaae,
Saa vil dog Jord og Himmel evig staae,

Naturen kan I stole paa!

EN STEMME BLANDT FOLKET.

Ja, der er Syn for Sagen,
Du Løgner, du! Men nu det Alvor bli'er.
Kom strax for Dagen
Med det Mirakel, som skal ende Plagen,
Thi det er os, til hvem det svier.
Benyt den Magt,
Hvorom saa store Ting du har os sagt!
Viis dig som Aandehærens Mester,
Gjør Tegnet, som dit Ord stadfæster,
Skaf Fred paa Jorden,
Bring Verden og dens Løb i Orden,
Tænd Himlens slukte Kjerter,
191 Men fremfor Alt, blæs Mod i vore Hjerter,
Og i en Studs til Død og Nød siig stop!
Bring Sagen i det Rene!
Hvis ei, vi sige dig vor Troskab op,
Og da staaer Mester Urian alene.
Du i din Storhed ei dig sikker mene!
For Folket du dig hytte!
Thi tro blot ei,
Vi for din egen Skyld dig elske - nei,
Vi elske dig, fordi du gjør os Nytte!
En ligefrem Accord:
Du skaffer Plagen bort,
Og viser, at du vil og kan beskytte,
Og vi, til Gjengjeld, aabne dig som før
Dit kolossale Tempels Dør,
Bekrandse dig din Ærestøtte,
Og sætte dig paa Thronen som vor Gud.

ANTICHRISTEN.

Velan! Fornemmer da mit Bud!
Begiver Eder ned
Til Eders Brødres Chor ved Havets Bred;
Jeg følger efter,
Og der, i Alles Paasyn, ved et Tegn,
Der spores skal i hver en Egn,
Der skaber Liv af Død,
Der sætter Grændse for al Verdens Nød,
Min Magt og mine Ord jeg klart bekræfter!

CHOR AF FOLKET.

Ja det var rart!
Bekræft dem klart,
Saa er igjen
Du Folkets Ven;
Saa raabe ud
Vi dig som Gud,
Og bøie Knæ
For din Trophæ.
Nu gaae vi ned
Til Havets Bred,
For der at see,
Hvad snart skal skee;
Men vee dig, vee,
Ifald med Ord
Igjen du troer
At vinde Spil,
Og, tungerap,
Igjen en Knap
Os dreie vil:

192 Da slaae vi til,
Og feie bort
Den Antichrist,
Der kom tilkort
I Løgn og List;
Da kan for os
Du gaae din Vei,
Thi byde Trods
Dig nytter ei.

(Folket bort.)

ANTICHRISTEN.

Hvor høist besynderlig sig Verden viser
I denne sidste Tid!
Den ikke meer som før mit Væsen priser,
Og til mit Ord vil ei den meer slaa Lid.
Men endnu meer besynderligt! i Splid
Jeg med mig selv geraadet er ved Tvisten,
Der mig en Kamp forkynder,
Saa nasten jeg begynder
At tvivle om mig selv som Antichristen.
Jeg - Antichristen - jeg, i hvem der boede
Urokket Selvtillid, af Tvivl ublandet,
Som paa mig selv og mine Tegn kun troede,
Og ikke troede paa Andet:
Jeg meer og meer fralistes
Ved Folkets Trods min egen sikkre Ro,
Saa jeg af Verden ordenlig nu fristes
Til ikke mere paa mig selv at troe.
Hvori kan Grunden ligge?
Thi hvad er kraftige Gjerninger, hvis ikke
Da *mine* var det? Hvad er Tegn og Under,
Hvis ikke d e, hvorpaa mit Ry sig grunder?
Fik over Sjælene jeg ikke Magt?
Tog ikke Aand for Aand jeg fangen?
Har ikke Hjerter jeg mig underlagt
Paa samme Viis, som man har sagt
At Fugle trylles kan af Klapperslangen:
Blot ved et Blik,
Et Nik? -
Bar Verden ei min Tømme?
Har ikke jeg udstrakt mit Herredømme
Til Christenhedens Ender?
Og mine Ord og Bud,
Har ikke jeg blandt Folket sendt dem ud,
Og greb ei Folket dem med begge Hænder?
Har ei de ynglet og en Indgang faaet,
193 Der langt mit eget Haab har overgaaet,
Blandt rige Matadorer,
Blandt lærde Professorer,
Blandt tusinde Skribenter,
Blandt Millioner af Studenter,
Saa Verden - hvorom Ingen meer nu tvister -
Er overfyldt af mindre Antichrister?
Og desuagtet, ja tiltrods
For disse Gjerninger, udført af Os,
Dog spotter nu man Antichristens Røst,
Og mens jeg Folkets Knurren hører,
Her i mit eget Bryst
Endog sig Tvivlen om mit Væsens Sandhed rører.

Hvor let til Tvivl os Andres Tvivl forfører!
Var da maaskee den Aandskraft ei min egen,
Hvormed saa høit iveiret jeg er stegen?
Og båres oppe jeg maaskee paa anden Haand

Af Meninger, der nu for Vinden spredes?
Hvorledes!
Er i sig selv da ikke Antichristen
En fri og myndig og selvstændig Aand?
Ja - derom er jo Tvisten.
De kalde mig for Løgner,
Og har de Ret, jeg ingen Udvei øiner
Til at faae Lys i Sagen:
Da staaer jeg slagen,
I Grunden
Som paa Munden,
Og om mit eget Selv jeg Intet mere
Da mægter at bekræfte og negere.
Thi vel jeg veed, at jeg til Intet bliver,
Som Alt, naar først Alverden mig opgiver;
Men h*vem* jeg er, og *hvad*
Der egentlig udgjør mit Væsens Kjærne,
Ja, derom gjerne
En sikker Kjendelse jeg mig udbad.
Paa dette Spørgsmaal kan jeg selv ei svare,
Og Verden maa i mit Sted Sagen klare.

Men Skinnet maa jeg søge at bevare;
Derom det gjelder,
Jo meer min Stjerne mod sin Nedgang helder.
Hvad Bryderi det end skal volde,
Jeg maae det Løfte holde,
Som jeg har Folket gjort,
194 Hvorvel det altfor kæmpemæssig *stort*
Sprang som en Kobold mig af Hjertegruben,
Da nys man satte Kniven mig paa Struben.
Med min Magi
Er det forbi,
Den ferierer med Naturens Love,
Saa jeg med den tør Intet vove;
Og kun ved Hjelp af Aandens Trylleri,
Der støtter sig paa Ordets Konst,
Og virker gjennem Folketaagens Dunst,
Det bliver muligt, Spillet her at vinde.
Men hvor nu i en Hast da finde
Det Aandens store Tegn,
Der spores kan i hver en Egn,
Der skaber Liv af Død,
Der sætter Grændse for Alverdens Nød -
Hvor i Alverden søge Tegnet?

AHASVERUS.
Her!

ANTICHRISTEN.
En Røst fra Graven! - Siig, hvem taler der?
Hvem er du, blege Skygge blandt de Døde?

AHASVERUS.
Jeg Ahasverus er.

ANTICHRISTEN.
Den gamle Jøde?

AHASVERUS.
Ham selv!

ANTICHRISTEN.
Ja, nu jeg kjender Stemmen;
Det Maal sig godt indprenter.
Og der paa Graven du et Tegn forventer?

AHASVERUS.
Som hjelper dig af Klemmen,
For derpaa reent dig til et Nul at gjøre.

ANTICHRISTEN.
Nei, vil man høre!
Men uden Gaader,
Og uden alle grove Talemaader,
Nævn mig dit Tegn og raad mig Runen.

AHASVERUS.
Det Tegn, jeg venter, er Basunen.

ANTICHRISTEN.
Basunen!

AHASVERUS.
Ja, det store Tegn,
Der spores skal i hver en Egn,
Der Liv vil kalde frem af Død
Og ende Slægtens hele Nød,
Naar med de dybe Toners Klang
Dens Malmrøst standser Verdens Gang,
Og lader Jorden selv forgaae
Med Støvet, som den blæser paa.

ANTICHRISTEN.
Men Jorden evig vil bestaae!

AHASVERUS.
Det siger vel en Daare?

ANTICHRISTEN.
Nei,
Du gamle Nar, det siger jeg.
Blev denne Jord af Dage mæt,
Blev af sin Gang maaskee den træt,
Og kom der Noget den iveien
For dens bestandige Omdreien?
Boer i dens tusind Slægters Bryst
Endnu som før ei Levelyst,
Og misted de maaskee den Kraft,
De til Forplantelse har havt?
Gaae rundt og spørg dem, Flok for Flok,
Om de af Livet alt har nok,
Om til at døe de spore Trang,
Saa skal du høre Svar engang!
Og nu det egentlige Liv,
Som skyldes Menneskenes Bliv:
Familiens, Gulturens, Statens,
Skribentens, Tænkerens, Soldatens,
Og hvad der mere nævnes kan:
Mon Undergangen det staaer an?
Nei, lad du Jorden smukt bestaae!
Vil du, at Livet skal forgaae,
Maa du en gyldig Grund det skikke.

AHASVERUS.
Nu, Grunden er, det duer ikke.

ANTICHRISTEN.
Hvorledes! Dette Liv ei duer?
Veed du, hvad latterlig Figur
Du selv gjør med dit dumme Svar?
Thi Ret bestandig Livet har.
Det duer ikke - vil man høre!
Hvordan vil du Beviset føre?

Gik fra sit Udsprings dunkle Hjem
Ei Menneskenes Liv da frem
Og fremad indtil vore Dage? -
Kom stundom det et Skridt tilbage,
Det var kun, for i alle Ting
At gjøre nye og større Spring
Mod den Fuldkommenhedens Dal,
196Som altid var vort Ideal.
Betragt hver Konst og Industri,
Hvert Haandværk, der er Hoved i,
Hver Videnskab, og hvad du vil,
Og see, om ei mit Ord slaaer til.
Ja, hvad vi Tidens Fremgang skylde,
Vel med Forbauselse maae fylde,
Og vække vor Forventning om
Det ei paa een Dag bygte Rom,
Men som vil glimrende opbygges,
Jo meer Bestræbelserne lykkes. -
See bare paa de sidste Tider,
Som fremfor alle godt jeg lider,
Da med min Suurdei jeg dem syred,
Og jeg i dem stod selv for Styret:
Har ei i dem vi skjenket Ly
De gamle Sæder med de nye?
Og skaffed Gyldighed vi ikke
Med Østens Love Vestens Skikke?
Ja, fik vi ei til *vores* gjort
Alt det, som Verden kalder stort,
Idet vi Tider sammenblandte,
Og, ubegrændset tolerante,
Kun lukked Troens snevre Port,
Men ellers aabned alle Døre
For Viisdom, der var værd at høre? -
Og denne ypperlige Jord,
Som nylig stod i bedste Flor,
Og som vi snart igjen tør haabe
Vil sig iføre Fredens Kaabe:
Den, mener du, skal gaae tilgrunde?
Var der en Gud, som paa dit Ord
En saadan Gjerning øve kunde,
Ja, som blot Tanken kunde fatte,
Saa riig en Jord at ødelægge,
Og ned i Undergang at trække
Dens uvurdeerlig sjeldne Skatte
Af Kløgtens og af Konstens Haand,
Der, glædende hver dannet Aand,
I Bibliotheker snart indlemmes,
Og snart i Konstmuseer gjemmes -
Som kunde, just naar bedst den fremmes,
Culturen give Naadestødet,
Og, uden at ham Hjertet bløded,
Tilføie Konst og Videnskab
De uerstatteligste Tab:
197En saadan Gud jo maatte nævnes
For en Barbar og en Vandal,
Og al Gulturens bittre Qval
Værst paa ham selv jo vilde hævnes.

AHASVERUS.

Ho, ho! Min Gud bestemt har Raad
Til slig en uhørt kostbar Daad;
Det kommer ham bestemt ei an
Paa noget Videnskab, og han,
Som vækker Abraham Børn af Stenene,
Nok hjelper Konsterne paa Benene.
Men hvad nu angaaer denne Jord,

Som du fortæller stod i Flor,
Og dette Liv, hvorpaa du viste,
Idet med Stolthed du mig priste
Dets Fremgang og dets store Spring;
Da glemte bare du en Ting,
Nødvendig som en Knevl i Klokken,
Naar man vil prøve Klokkens Klang:
Du glemte nemlig Maalestokken
For disse Spring paa Livets Gang;
Den gamle Maalestok, du veed,
Der er justeert fra Evighed.
Tag denne Maalestok i Haand,
Og gaae omkring som luttret Aand
Blot halv saamange Aar som jeg,
Og læg dit Maal paa Livets Vei,
Og Slægten eftersee i Sømmene,
Du bli'er nok anderledes dømmende.

ANTICHRISTEN.
Jeg mærker, du er Pessimist.

AHASVERUS.
Og du en Optimist, som Alle,
Der ei sig Maalet blev bevidst.

ANTICHRISTEN.
Ja, det maa gjerne du mig kalde!
Den Titel tager jeg imod,
Thi hvilken Jord var halv saa god?
Men du, som sidder der og angler
Paa Graven efter Livets Mangler,
Og sagtens fisked nogle smaa:
Fortæl, hvad Stort da Jorden fattes,
Som gjør, at den uværdig skattes
Til meer blandt Kloder at bestaae?

AHASVERUS.
En Konge fattes den.

ANTICHRISTEN.
Ja saa!
Det havde mindst jeg ventet høre.
Hvad skulde denne Konge gjøre?

198

AHASVERUS.
Han Regimentet skulde føre.

ANTICHRISTEN.
Og med ansvarlige Ministre
Vel Jordens Grundlov sammenklistre?

AHASVERUS.
Jo vist! Nei, ingen Konge-Prakker,
Der Mængden for sin Krone takker,
Og uden Raader staaer perplex,
Men just en Dei gratia Rex!
En Konge netop af Guds Naade,
Som selv kan Rigets Bedste raade:
En Konge, paa hvis Magt kan pukkes,
Og ved hvis Storhed der kan dvæles;
En Konge, for hvis Stol ei bukkes,
Men for hvis Fod med Fryd der knæles;
En Konge, mod hvis Bud ei mukkes,
Men af hvis Ord hans Folk besjæles;
En Konge, som har Herskerstemplet

Ei blot paa Thronen, men i Templet.
En saadan Konge savner Jorden,
Og derfor er det i sin Orden,
At Jordens Slægter nu forgaae.

ANTICHRISTEN.
Nei, derfor godt de kan bestaae!
Saa godt som i de svundne Dage
Kan selv jeg Kongespiret tage.

AHASVERUS.
Hvordan! Trods Alt, hvad her er skeet,
Du end med Kongenavn vil prale?
Har du da glemt din egen Tale,
Da nys, berøvet Folkets Hale,
Du som en kjærneløs Gomet,
Blev i din Huulhed gjennemseet
Af mig, som her paa Graven kured?

ANTICHRISTEN.
Saa du har siddet der og luret?
Men kalder mig du for Comet,
Jeg kalder dig for falsk Prophet,
Hvem Undergangens Rygte skyldes.
Din Spaadom aldrig vil opfyldes!

AHASVERUS.
Jeg altsaa løiet har - Velan,
Betragt da ret mig gamle Mand!
Troer du maaskee man lyve kan,
Naar man i flere tusind Aar
Omkring som et Skelet kun gaaer
Imellem Levende og Døde?

ANTICHRISTEN.
Du er en meget gammel Jøde,
199En virkelig naragtig En,
Som kun bestaaer af Skind og Been,
For saa vidt her du taler sandt;
Men alt det Andet er kun Tant,
En evig Jøde gi'es der ikke.

AHASVERUS.
Og dermed troer du død at stikke,
Og reent for Liv at pumpe lens
En tusindaarig Existens?
Men lad nu dette Spørgsmaal ligge!
Tag mine Ord da kun for Løgne,
Og tro blot dine egne Øine!
Betragt som Jorden Himlens Egn!
Hvad siger du til disse Tegn:
Til Maanens Brand, til Stjerners Regn,
Til Havets Brøl, til Dybets Flammer,
Til Folkets Hyl og Verdens Jammer?

ANTICHRISTEN.
Jeg siger, at før Klokken Ni
Vil Himlens Pragtfyrværkeri,
Og Havets Brøl og Jordens Røre
Med Solnedgangen nok ophøre.

AHASVERUS.
Det siger du, du blinde Daare,
Som, ramt, tør spotte Himlens Lyn;
Som skuer Liget lagt paa Baare,
Og dog benegte vil dit Syn!

ANTICHRISTEN.
Ja, jeg Fornuftens Sag forfegter,
Og til det Yderste jeg negter
Basun, og Undergang og Alt,
Hvad der om Enden bli'er fortalt.

AHASVERUS.
Nuvel! Du troer ei mine Ord,
Dit eget Syn du ikke troer,
Vær idetmindste da saa klog
Og tro nu denne gamle Bog,
Som, af sit Gjemme bragt for Dagen,
Med afgjort Vished klarer Sagen,
Og Tvivlens Avner veirer hen -
Seer du min Bibel?

ANTICHRISTEN.
Bort med den,
Forvirringens og Stridens Kilde!
Dens gamle Sagn forlængst er mugne,
Dens gamle Blade ormestukne,
Og Bindet selv mig lugter ilde.

AHASVERUS.
Det vover du at sige?

ANTICHRISTEN.
Ja,
Det vover jeg, og meer endda!

200

AHASVERUS.
Vantroens Fyrste! Veed du hvad:
Til ingen Sjæl jeg bærer Had,
Jeg dig endog har vidst at skaane;
Men naar du vover her at haane
Det Eneste, som ret jeg veed
Mig hjalp i min Elendighed,
Min lange Jammers dyre Trøst:
Da sporer jeg en mægtig Lyst
Til, før mit sidste Skridt er traadt,
Endnu at gjøre noget Godt,
Som ret kan kalde dig til Orden:
Til her at slaae dig ned i Jorden,
Og dig ved Livet skille nu.

ANTICHRISTEN.
Skomager, Usling, Skygge, du!

AHASVERUS.
Ja, vel en Skygge, længst forødet,
Mens end du strutter stolt i Kjødet;
Men dog der blev en Aand til Rest
I disse Knogler, disse Sener,
Og Aanden Kjødet dømmer bedst.
Seer du mit Vaaben - denne Læst!

ANTICHRISTEN.
Stik Læsten ind, det bedst dig tjener;
Igjen i Lommen den begrav!
Hvor bliver Tolerancen af?

AHASVERUS,
Du, med din Tolerance, med
Den lunkne, qvalme, vamle Drik,
Som Den, der kraftig Næring fik,

Igjen spyer ud og væmmes ved;
Her var den paa urette Sted!
Men denne Læst - vidunderligt,
At nu jeg mindes skal om Sligt,
Nu da en Løgner Ordet har -
Men dengang denne Læst jeg sidst
Opløftede til Slag, da var
Den vendt imod den Herre Christ,
Og mod det hellige Kors, han bar.
Da, i min blinde Iver, tog
Jeg Hvidt for Sort og mig bedrog;
Da saae jeg skjævt i Sandheds Speil,
Jeg dømte - men jeg dømte feil.
Det Største dengang voved jeg,
Og nu det Mindste tør jeg ei;
Min egen Skyld mod Herren gjør,
At ei jeg dig fordømme tør,
Og denne Læst mig husker paa,
201At lade hvert et Regnskab staae,
Endogsaa dit, til han er kommen;
Thi hans er Hævnen - hans er Dommen!

ANTICHRISTEN
(seer omkring). Hvorfra de Toner?

AHASVERUS.
Hør dem, hør!
Brug Naadens Tid, før Tiden døer!

ANTICHRISTEN.
Trompetstød!

AHASYERUS.
Ja, nu raades Runen!
Ned til din Hjord, og frem den før!
Basunen kalder.

ANTICHRISTEN.
Ba - Basunen!

(Antichristen flyer, og Ahasverus synker i Knæ.)

BASUNEN
(fra Skyerne).

Knæl, knæl, o Jord! og, iført Sæk og Aske,
Afkast din Herligheds og Stoltheds Maske!
I Himlens Skyer er Engleskaren kommen,
Den følger Dommen.

Ned, ned i Støv, hvad kneiser og hvad trodser:
Naturens Steen- og Konstens Muur-Kolosser!
Hvert kronet Spiir, og alle høie Taarne,
Til Fald udkaarne.

Ned, ned i Støv, for Dødens Drik at tømme,
Med Hovmods Planer Ærens stolte Drømme!
Ned, for i Undergangens Dyb at favne
De store Navne!

Frem, frem for Lyset Alt, hvad Mørket skjuler
I Jordens Afgrund som i Lastens Huler!
Frem, Livets skjulte Tanker, for at klares,
Og aabenbares!

Frem, frem af Hjertets hemmelige Kammer
Hver Id, som ulmer, og hver Lyst, som flammer,
Hvert Haab, som spirer, og hver stille Kummer,

Hvis Suk forstummer!

Op, op af Graven, alle blege Minder
Om alle gamle Synder og forgrædte Kinder!
Op, med de halvthensmuldne, muldne Bene,
For Gud at tjene!

202

Op, op af Graven, alle fordums Døde,
For med den sidste Slægt til Dom at møde!
Op til den Dag, hvor ingen Skygger fjæle
De nøgne Sjæle!

Stands, stands i Verdensløbet, Livets Kilde!
Og du, o Tid, midt i din Flugt staa stille!
Frem strømme kun fra Evighedens Zoner
Basunens Toner!

AHASVERUS.

Det drøner - Himmelloftet runger,
Og Jordens Svælg har faaet Tunger.
Til Marven gik Basunens Klang,
Fra Bjerget svarer Chorets Sang,
Og Dybets Veeraab standser ei.
Men her, o Herre! her er jeg,
Forventende din Frelses Vei,
Af Domsbasunens Toner knuust
Og dog af evig Fryd beruust,
Her, dybt i Støv, paa Gravens Muld,
Lyksalig og forhaabningsfuld.
Den Stemme, som hvert Hjerte traf,
Forkynder Enden paa min Straf;
Den Røst, som bragte Dødens Bud,
Mig af mit Fængsel kalder ud;
Det Ord, som Verden slog med Gru,
I Naaden mig opløfter nu,
For gjennem Gravens Nat at bære
Dit Korses Herlighed med Ære,
Og din til evig Tid at være.
(Han reiser sig.) End zittrer Jorden - alle Ting
Har skiftet Farve rundt omkring.
Selv denne gamle Kirkegaard
Nu i en ny Belysning staaer,
Skjøndt lige øde - lige stille.
Paa Gravene som Blaalys spille,
Og hisset, ved det oldtidsgraa,
Det halvt nedsunkne Monument,
Ved Pillen, op til Muren læn't,
En dunkel Skygge seer jeg staae,
En Skikkelse, mig halv bekjendt.
See, hvor den skjælver som i Skræk!
Forgjæves Foden vil den røre.
Men hvem i Verden dog tilhøre
Dens skarpe, mig bekjendte Træk?
203Til hvilket Minde dem henføre?
Hvordan! Mig Gravens Lys afsløre
Paa eengang her dens hele Status:
Saa sandt jeg lever, Pontius Pilatus!

PILATUS

(fra Steendyssen). Hvem kalder mig ved Navn paa disse Steder?

AHASVERUS.

Pilatus! Saa det virkelig er Eder?

PILATUS.

Jeg er Pilatus, ja.

AHASVERUS.
Jer Mine sørger.
Hvor gaaer det Eder?

PILATUS.
Hvem er du, som spørger?

AHASVERUS.
I sikkert Navnet Ahasverus mindes;
Paa jer Erindringstavle maa det findes.
Jeg ofte Vidne var, naar I holdt Dom,
Og hele to Aar jeg med Skotøi kom
Til Jer og til jer Frue.

PILATUS.
Hvor? I Rom?

AHASVERUS.
Nei, i Jerusalem, da som Dictator
I hersked, under Navn af Procurator
Provinciæ.

PILATUS.
Hvorledes - du er Jøde?

AHASVERUS.
Nu ikke meer. I mig den Sidste døde.

PILATUS.
Jeg fatter ei din Tale. Siig, hvordan
Staaer til det i Judæa?

AHASVERUS.
Arme Land!
Paa jer Tid gik det galt, men siden værre.
I vilde ikke kjendes ved det, Herre!
Af fordums Slægter findes ikke een,
Af fordums Bygninger ei Steen paa Steen.

PILATUS.
Hvor daarligt har min Eftermand da handlet!
Det smukke Landskab til en Ørk forvandlet.
Hvad siger Keiseren?

AHASVERUS.
Ei mindste Ord.
Jer Romerkeiser længst er under Jord.

PILATUS.
Men Keiserne, som fulgte ham i Tiden?

AHASVERUS.
Er blevne Støv og Muld for længe siden!

PILATUS.
Saa Rom har skiftet Herre?

AHASVERUS.
Mange Gange!
Hvis I det saae, I vilde blive bange.
Af Jordens Flade næsten reent udslettet,
I Folks Erindring næsten heelt forgjettet,
Er Cæsars Rom forsvundet.

PILATUS.
Rom forsvundet! -

Hvorlænge har mit Støv i Graven blundet?

AHASVERUS.
Aartusinderl - Nei, bliv dog ei forskrækket,
Fordi Jer Muldet har saa længe dækket!
Jeg selv saa tidt forbi kom denne Grav,
Men aned mindst, at Jer den Hvile gav.
Det var vel, da I landsforviist var vorden,
At her, saa langt fra Rom, I kom i Jorden?
I sukker - siig, gaaer Noget Jer imod?

PILATUS.
Du seer, til Stedet bunden er min Fod;
Jeg vil herfra, men kan mig ikke røre.
Men kom herhid! Lad mig din Tale høre,
Thi dybe Gaader skjule sig deri.
Du siger, at du tidt kom her forbi;
Kom ogsaa du, som jeg, da fra de Døde?

AHASVERUS.
Nei, Herre! nei, jeg blev ei Ormes Føde.
Min Lod var stik mod Eders. I sov ind,
Mens Frygt og Bæven vaagent holdt mit Sind;
Og mens fra Eders Dødsstund her I siden
Paa samme Plet Jer opholdt hele Tiden,
Har jeg paa Reiser været Jorden rundt,
Og døiet Regn og Blæst, og andet Ondt.
Mens blandt de stille Døde I har bygget,
Blev af de Levende jeg stødt og trykket;
Mens Gravens søde Slummer I har smagt,
Har jeg paa Verdens vilde Vei holdt Vagt;
Og mens de møre Been I uforandret
Har udstrakt her, og Jordens Nød bortdrømt,
Har Livets Bitterhed tilbunds jeg tømt,
Og træt til Døden disse Lemmer vandret.

PILATUS.
Din Tale kommer med sig selv i Strid.
Du siger, at vi er fra samme Tid,
Og du endnu ilive være skulde,
Skjøndt over tusind Aar jeg laae i Mulde?

AHASVERUS.
Ja vist, det lyder gaadefuldt.

PILATUS.
Saa skynd
Dig med at løse Gaaden!

AHASVERUS.
Min er Skammen,
Og min er Skylden; men den hænger sammen
Dog meget nær med Eders egen Synd.

PILATUS.
For hvilken Synd vil du mig her anklage?

205

AHASVERUS.
Tænk, Herre, paa Jerusalem tilbage!
I mindes dog jert sjette Dommeraar?
For min Erindring er det som igaar,
Saa klart staaer Alting: Stedet, Timen, Dagen.

PILATUS.
Nu vel, min Ven! men hvad gjør det til Sagen?

AHASVERUS.
Fredag før Paaske var det. Husk Jer om!
Det tidlig Morgen var, da I holdt Dom.
Veiret var klart og koldt, og nylig kommen
Til Staden var I selv.

PILATUS.
Hvem stod for Dommen?

AHASVERUS.
Jesus af Nazareth -

PILATUS.
Ha, stille, stille!
Tal ei om ham. Jeg veed, jeg dømte ilde.

AHASVERUS.
Fordømt af Jer, paa Veien til sin Død,
Kom han til mig, som ham med Haan forskød,
Og ved Forbandelsen forstørred Brøden.
Dengang faldt Dommen, at, forskudt af Døden,
Jeg hvileløs paa Jorden skulde gaae,
Til Enden jeg paa denne Verden saae,
Og Dommen opfyldt seer I her at være.
Men tidt, naar Korset blev mig tungt at bære,
Jeg tænkte ved mig selv: Naar mig der traf,
Fordi jeg ham forskød, saa haard en Straf,
Hvor gaaer det da Pilatus, som ham dømte,
Og paa hvis Bud hans hellige Blod udstrømte?

PILATUS.
Hold inde! Hvorfor pine mig saa haardt?

AHASVERUS.
Nei, Herre! vend jert Aasyn ikke bort!
Lad ei mig troe, at Jer mit Ord har skadet!
Har end jeg fordum Jer som Fremmed hadet,
I er dog kjær og dyrebar mig nu.
I kalder mig mit Fædreland ihu.
Jert Syn opvækker de forsvundne Minder,
Og Hjem og Slægt og Venner jeg gjenfinder.
Jeg skuer atter Zions hellige By,
Min egen Ungdom møder jeg paany;
De træde frem igjen de glemte Dage,
For her mig gamle Mand i Favn at tage.
Ja, skjøndt det mod Befrielsen nu gaaer,
Skjøndt Frelsens Porte nu saa nær jeg staaer,
Her i min Sjæl sin Ret dog Mindet kræver,
Det strømmer over, og mit Hjerte bæver.
206I var den eneste Bekjendt, jeg traf
I al den lange Tid, jeg led min Straf.
O, see paa mig som før! Deel denne Glæde,
Som Synet af Jer lod i mig fremtræde!
Lad mig jer Tilstand kjende! Giv mig Svar!
Har I en Sorg, maaskee en Trøst jeg har.
Hvor gik det Jer i Døden?

PILATUS.
Det gik daarligt!
Men plag mig ikke! Mindet er alvorligt.

AHASVERUS.
Tal! I mit Hjerte brænder der en Lyst
Til Alt at dele med Jer - Haab og Trøst.

PILATUS.
Saa du mig trøste vil? - Hvordan? Hvormed?

Du meente nys, mig Hvilens Palme raktes
Den lange Tid i Gravens dybe Fred;
Men viid, at da i Døden først jeg vaktes,
Jeg fandt mig paa et mørkt og eensomt Sted.
Ei mindste Lyd sig til mit Øre trængte,
Ei mindste Lys sig i mit Øie sænkte,
Jeg intet hørte, og jeg Intet saae,
Undtagen Eet, jeg evig grunded paa.

AHASVERUS.
Hvad var det, Herre?

PILATUS.
Noget, jeg opleved,
Et dunkelt Ord, der Sjælen splitter ad.

AHASVERUS.
Men hvilket Ord da?

PILATUS.
»Hvad er Sandhed«?

AHASVERUS.
Hvad!
Jert eget Ord, der saa berømt er blevet?
Det Ord, I selv anvendte ved jer Dom,
Da i Forlegenhed for Svar I kom?

PILATUS.
Paa det i Graven jeg bestandig grunded.

AHASVERUS.
Forunderligt! Og har I Svaret fundet?

PILATUS.
Ja, hvis du vil, men rettere dog Nei.
Thi seer du vel, i Døden er det ei
Som her i Livet, hvor med Smiil man spørger:
Ja, hvad er Sandhed? og ihast besørger
Saa med et Skuldertræk den hele Sag;
Hvor paa Debatten kun der ligger Lag,
Hvor pro og contra der bestandig trættes,
Hvor lige godt paa Nei og Ja der sættes,
Og Sandhed til en Pulje bliver kun,
Hvorom man spiller i en ledig Stund,
207For Morskabs Skyld, til man ved Spillet kjedes.
O nei, i Graven er det anderledes.
Uhyre vigtig bli´er den Sandhed da,
Som ikke meer man løs kan komme fra,
Det hele Selskab, som man har tilbage.
For mig var Sandhed kun en Aand til Plage,
Et Spøgelse, der midt i Dødens Hjem
Bestandig nyt og drillende kom frem,
Og for mit Blik sig strax i Mørket dulgte,
Hvergang med Iver jeg dets Spor forfulgte.

AHASVERUS.
Men naar hvad Sandhed er, I spurgte om,
I husked dog vel Eders egen Dom? -

PILATUS.
Troer du, at Mindet kan i Graven svinde?
Min Dom var i mit Spørgsmaal sluttet inde,
Og hvergang jeg tilbage til det kom,
Holdt atter jeg i Dødens Rige Dom,
Og atter prøvende betragted nøie
Jeg denne Jesus, der mig stod for Øie

Som fordum, da for Skranken han blev kaldt;
Thi om hans Tales Sandhed det jo gjaldt,
Og om hans sande Væsen fremfor Alt. -
Til Indgang strax sig tvende Spørgsmaal danned:
Er der en Sandhed til? Og for det Andet,
Var der i denne Jesus Sandhed da?
Paa begge Spørgsmaal svared jeg med Ja,
Og at bestandig med et Ja jeg svared,
Paa denne Maade jeg mig selv forklared:
Jo længere jeg paa hans Aasyn seer,
Jo længere jeg hører ham, desmeer
Umuligt bli'er det mig, at troe ham skyldig;
Saa denne Sandhed er, og er mig gyldig:
Han var en god, uskyldig, sanddru Mand.
Men om et Sandheds-Rige taler han,
Ja, som dets Konge han sig selv forkynder,
Og her for Alvor Tvivlen først begynder.
Af min Erfaring hurtig lærer jeg,
(Selv om hans eget Ord jeg ikke mindes) At Riget er af denne Verden ei;
At altsaa kun i Tankens Verden findes
Den Art af Sandhed, som der spørges om,
Og som kun naaes ved Slutning og ved Dom;
At altsaa min Bestilling bli'er at dømme,
For kun det logisk Visse at indrømme.
Men dømmende hver enkelt Sandhed frit,
Og sluttende mig fremad, Skridt for Skridt,
Jeg mærker snart, at Sandheds Veie spredes,
Saa, Riget søgende, jeg vild kun ledes;
Og endnu meer, at skjøndt hver Sandhed jeg
Saalænge kan forfølge paa dens Vei,
Til ved et sluttet Punkt tilsidst jeg standser,
Hvor noget vist Guddommeligt jeg sandser,
Og altsaa vel kan komme til en Gud,
I hvem hver enkelt Sandhed løber ud:
Jeg til et Menneske dog aldrig kommer,
Og endnu mindre til en Mand, hvis Dommer
Og Øvrighed jeg selv mig kalde kan;
Saa denne Jesus altsaa ei var sand,
Og selv i Sandhedsriget ei har været,
Da han for Sandheds Konge sig erklæred.
Her standsed jeg - og prøvende min Dom,
Imod den Dømte dreied jeg mig om,
Men ved hans Syn blev Dommen strax ugyldig;
Han stod jo for mig sanddru og uskyldig,
Og Sagen forfra maatte tages fat.
Igjen, som før, paa Dommersædet sat,
Jeg altsaa hans Proces paany begyndte:
Til Documentationen jeg mig skyndte,
Løb Acterne igjennem, Blad for Blad,
Fremdrog Beviserne, til fast jeg sad
Netop paa samme Sted som sidst i Dommen,
Hvor Slutningsrækken var tilende kommen;
Og nu bedømmende hans Udsagn, fandt
Jeg det saa lidet conseqvent og sandt,
At idethøieste jeg kunde sige:
Han Konge var i Illusionens Rige,
Paa Sværmeriets taagede Gebeet,
Hvor man saamange Konger jo har seet.
Dermed var Sagen endt; men proclameret
Var Dommen knap, før strax igjen casseret;
Thi gjennem Tanken mig paa eengang foer
Hans klare, simple, tillidsfulde Ord,
Og vendende mig atter mod hans Billed,
Der i den høie Reenhed sig fremstilled,
Strax over den Formodning Streg jeg slog,
At han, sig selv bedragende, bedrog;

Og atter blev, som før, den Dom mig gyldig:
Nei, han var sand, saa sanddru som uskyldig,
Og altsaa Sandhedsrigets Konge dog.

AHASVERUS.
Og derved, Herre, blev I da vel og?

PILATUS.
Et Øieblik, indtil, af Tvivlen plaget,
209Igjen det vundne Resultat jeg vraged,
Og mig paany gav til Processen hen,
For at begynde forfra den igjen,
Og, dømmende, forkaste Dommen atter.
O, Ahasverus! aldrig du det fatter,
Hvad jeg for Sandheds Skyld har døiet Ondt.
Som Møllehesten gik jeg Kredsen rundt
I samme Tankegang, hvor Lys ei straaled;
Og lige nærved, lige fjern fra Maalet,
Bestandig fremadskridende, jeg kom
Tilbage kun, hvor sidst jeg dreied om;
Og skjøndt i Sandhedsveiens Dyb jeg trælled,
Fik aldrig dog den visse Dom jeg fældet.
O, meer for denne Sandhed har jeg lidt,
End om forfulgt for den jeg havde stridt,
Og havde maattet rundt i Verden vandre,
For, spottet, at forkynde den for Andre:
En evig Uro i den stille Grav,
En evig Frygt i Hjertet den mig gav.

AHASVERUS.
Da maatte bort, o Herre, vel den flygte;
Det er jo ei ved Sandheden at frygte,
Men ved at elske den, man faaer den fat.

PILATUS.
Og saa det Aasyn, som i Dødens Nat
Mig altid stod for Øie - dette Billed
Af denne Jesus, der sig for mig stilled,
Og op af Hvilen skræmmede mit Sind,
Hvergang i Graven træt jeg slumred ind,
Og under evig Angst mig Freden røved,
Mens det mig baade tiltrak og bedrøved!
End staaer det for mig paa den dunkle Vei,
Og spørger: Siig mig, hvem og hvad er jeg?
Døm nu, Pilatus! men en Dom, som gjelder:
Er jeg den Sandheds Konge? sanddru, eller -
Vee mig! Hvor føres atter Tanken hen?
Jeg dømmer ham, og dømmer om igjen,
Og ei den mindste Frist han vil mig give.
O, kunde denne Qval dog løs jeg blive,
Saa dette Dommerkald en Ende fik!

AHASVERUS.
I er bønhørt, Pilatus! Hæv jert Blik!
Fra Gravens Nat igjen til Livet kommen,
I skal ei dømme meer, men selv for Dommen.

PILATUS.
For hvilken Dom?

AHASVERUS.
For Sandheds egen Dom.

PILATUS.
Og hvem har Ordet?

210

AHASVERUS.
Skranken er vendt om;
Det er nu Jer, som møde skal paa Pletten,
Og det er Jesus, som vil pleie Retten.

PILATUS.
Hvad siger du!

AHASVERUS.
See kun forbauset ud!
Den Mand, som I fordømte, var en Gud.
Længst Verdens himmelfarne Hersker vorden,
Han kommer atter ned, at dømme Jorden.

PILATUS.
Hvem? - Jesus? - Han, som bunden for mig stod?

AHASVERUS.
Den samme Jesus, I korsfæste lod!

PILATUS.
Den samme Jesus, som bar Tornekronen?

AHASVERUS.
Den samme Jesus, men paa Himmelthronen!

PILATUS.
Da vee mig, vee!

AHASVERUS.
Nei, ved hans Navn ei skjælv!

PILATUS.
O Ven! Sæt han nu dømte som jeg selv?
Sæt, i retfærdig Harm han mig gjengjeldte
Den Dom, som i Jerusalem jeg fældte?

AHASVERUS.
Han Sandhed er.

PILATUS.
Ja, hvad er Sandhed?

AHASVERUS.
Han!
I hans Person I heelt den finde kan.

PILATUS.
Er Sandhed en Person?

AHASVERUS.
Det var den Gaade,
Som I, Pilatus, mægted ei at raade,
Men Ansigt I til Ansigt vil den see.

PILATUS.
Ja, for at kjendes skyldig - vee mig, vee!

AHASVERUS.
Nei, bæv ei! Lad ei Mindets Qval Jer skrække!
To gamle Syndere vi er jo Begge,
To af de største denne Verden saae;
Og her ved Verdens Undergang vi staae,
Som Slaver, nys fra deres Jern befried',
Med Tanken opfyldt end af Slaveriet:
O, bæv ei! Jeg i Livet led min Straf,
Og Jer i Dødens mørke Nat den traf,
Men min Erfaring ogsaa Jer kan baade;

Thi som jeg veed forvist, at Straf er Naade,
Jeg skimted selv i Dommens Lyn et Haab.
Jeg har den prøvet, denne Ildens Daab,
Længst paa mit Hoved følte jeg at gløde
Den Herres Dom, som I nu gaaer imøde.

PILATUS.

Men dog min Tilstand her du fatter ei.
Som splittet ad min Sjæl fornemmer jeg;
I Gru for Dommen jeg tilbage viger,
Og dog dens Udfald jeg imøde higer.
Såa drager mig min Længsel mod min Vee,
For Sandhed eengang heel og klar at see,
For dens forgjæves søgte Lys at finde,
Og, ved at dømmes af den, Vished vinde.

(Basunen lyder.)

AHASVERUS.

Den er Jer nær! Hør, hør fra Himlens Skyer
Basunens Røst, hvis Torden sig fornyer!

PILATUS.

O, hvilke Toner! Jord og Himmel gjalder.

AHASVERUS.

For anden Gang den Støvets Slægter kalder,
Nu gjelder det Opreisning eller Fald.

PILATUS.

Forfærdelig er denne Stemmes Kald!
Som over mig og Alt den bryder Staven.

AHASVERUS.

Det var den Røst, som kaldte Jer af Graven,
Og som til Sandhed her Jer viser Vei.

PILATUS.

Fri blev min Fod - og fremad føres jeg.

(Pilatus forsvinder.)

AHASVERUS.

Pilatus! Han er borte alt.
For Lyset ind er Skyggen kaldt,
Og tom tilbage Graven staaer
Her paa den øde Kirkegaard.
Hvordan! - Nei, ikke længer øde!
Mig Livets Syner her jo møde,
Basunens Røst i Dødens Have
Har gjennembrudt de stille Grave,
Og fjernt og nær, fra Mørkets Hjem,
Nu Skikkelser der stige frem,
Een efter een, og fleer og fleer,
Som ei tilhøre Jorden meer.
Men hvor forskjellig' ud de seer!
Mens nogle som i Fryd fremstige,
Sig andre reise som i Skræk
Med Lidelsens de dunkle Træk,
Og bævende tilbage vige.
Og see - hist af den gamle Grav,
Der nys en Hvileplads mig gav,
Hvor Stenen ligger kastet af,
En lys og salig Aand sig hæver!
Den allerede fremad svæver,
Skjøndt neppe løst af Dødens Baand -
Stands paa din Vei, du lyse Aand!

Gjør mig for Gravens Tilstand Rede,
Og siig, hvordan der er dernede!

212

AANDEN.
I Graven er der Hvile - dyb og sød.

AHASVERUS.
Nei, ikke bort du Salige dig vende!
O, bliv og tal! Din Røst saa liflig lød.
Siig, hvo du er, og lad dit Navn mig kjende!

AANDEN.
Da jeg optaget blev i Kirkens Skjød,
Marie Seguier jeg døbtes;
Og dette Navn jeg bar til nyt det støbtes,
Da mig en elsket Brudgom kaldte sin.
Men kort var Jordens Glæde min,
Og eensom snart i Dødens Liin jeg svøbtes.
Nu drage Kjærlighedens Kræfter
Mig hen til dem, hvis Navn jeg kaldtes efter,
Hvis fjerne Skikkelser min Længsel seer:
Hen til et Gjensyn i fornyet Møden,
Og til et Samfund, som ei brydes meer.

AHASVERUS.
O, du Opstandne! siig mig, hvad er Døden?

AANDEN.
Det er en Søvn, som Drømme kjender ei;
Hvor i sin faste Slummer
Ei Billed eller Ønske Sjælen rummer:
Ved ingen Forestilling dvælte jeg,
Forbi mit Blik der ingen Syner iilte,
Der ingen Lyd fandt til mit Øre Vei,
Og kun i Tillid uafbrudt jeg hviilte.
Men en naturlig Søvn det var dog ei;
Thi skjøndt mig intet Indtryk mægted friste,
Og skjøndt jeg Intet sandsed, dog jeg vidste,
At Noget med mig foretoges,
At mod et Maal jeg droges,
At sig mit Væsen klared,
Og en Forvandlings Virken jeg erfared.
Men selv jeg Intet vilde,
Jeg selv laa qvæget ved min Slummers Kilde,
Som Barnet mod sin Ammes Bryst henvendt,
I ubegrændset Tillid, tryg og stille. -
Nu er jeg færdig - nu den Nat er endt,
Som for en evig Dag er Borgen,
Og nu begynder der for mig den Morgen,
Hvori man aldrig trættes. Jeg har sovet
Den Søvn, som i Forjættelsen er lovet,
Hvoraf Velsignelsernes Dugg nedstrømmer,
Hvis Styrkes Fylde Tiden ei udtømmer,
Og Kraft til evigt Liv i mig nu boer;
Og nu er ingen Glæde mig for stor,
Nu skal til Gud jeg hen. -
213Men du, o Ven!
Du, som med Savn i Øiet,
Og under Alderdommens Vægt nedbøiet,
Her staaer for mig, et Billede af Nøden:
Frygt ikke denne Søvn - frygt ikke Døden!
Før denne Søvn du sovet har tilende,
Du en Opvaagnens Lyst ei faaer at kjende;
Før under dette Dødens Bind du dækkes,
Du fatter ikke, hvad det er at vækkes,

For til en evig Glæde at opstaae.
Og nu, o Ven, jeg dig forlade maa.
Endnu i Tidens Land du staaer tilbage;
Men see! forbi mit Øie drage
Der Syner af et evigt Held,
Og fremad drager Længsel mig - Farvel!

AHASVERUS.
Farvel!
Og naar, som du, af Gravens Skjød jeg fødes,
Da hilse mig din Røst!

AANDEN.
Vi sikkert mødes.

(Bort med udbredte Arme.)

AHASVERUS.
Saa det var dig, du ædle Viv!
From i dit Liv
Og luttret i din Stræben,
Som døde med de Ord paa Læben:
»O, evig leve! evig elske!« - Ja,
Dig er nu opfyldt, hvad du haabed da,
Og alt dig Englene tilsmile. -
I *hendes* Grav maa være sødt at hvile,
Den jeg mig kaarer til mit sidste Hjeml
(Gaaer hen imod Graven.) Hvem stikker der bag Tuen frem?
Et Liig, som Jorden ikke gjemte!
Den dræbte Tyv, som reent jeg glemte
For de Mirakler, her er skeet,
Og Alt, hvad siden jeg har seet:
Ja, lad i Støvet ham kun ligge!
Basunens Røst han agted ikke,
Og ret som ham den ei kom ved,
Han ligger der paa samme Sted,
Med samme stive Træk og Blik,
Som da han Hjertestødet fik,
Og end, som om paa Hævn han ruged,
Om Kniven fast hans Haand er knuget.
Men bort fra dette stygge Syn!
214Hvad angaaer mig hans vrede Bryn?
Endnu et Skridt kun frem ved Staven,
Saa staaer jeg foran Frelsens Port,
Saa har mit sidste Skridt jeg gjort,
Thi her er Graven!
(Standser og seer ned i Graven.) Hvor dyb og mørk! - Hvem skulde troe,
At her var lysteligt at boe?
At denne Hule, skummel, trang,
Til Lys og Liv var Gjennemgang?
At dette Leerhul, skjult af Nat,
Indslutted Salighedens Skat? -
Men Han deroppe, han forstaaer det!
Just som han vil, med os han faaer det:
Han, som os knuger i sin Haand,
Til vor Natur er brændt til Aand,
Til Hjertet, der var haardt som Flint,
Er blevet bøieligt og lindt,
Til Det, som vi vor Frihed kalder,
I Smulder for hans Villie falder.
Han selv mig bygged dette Huus,
At gjennem Støv og Leer og Gruus
Den Sindets skarpe, bittre Lud,
Den Suurhed, der fra Jødens Dage
Blev i min christne Sjæl tilbage,
Filtreres kan og feies ud,
Før, vakt igjen ved Livets Bud,

Jeg luttret og med renset Sind
I Himlens Herlighed gaaer ind.
(Kaster sin Stav ned i Graven.) Gaa du foran mig i min Grav,
Du halv opslidte Vandringsstav,
Og læg dig paa mit sidste Leie!
Har du paa Verdens vide Veie
Den trætte Vandrer understøttet,
Og, mens sin Fod i Savn han flytted,
Saa mangengang hans Byrde deelt,
Saa følg ham og til Maalet heelt,
Hvor al den Sorg, ham Verden gav,
Han med sin Byrde kaster af!
(Kaster Randselen ned.) Lig, som min Hovedpude, der,
Du, der i Tusinder af Aar
Min gamle Ryg var til Besvær!
Den store Vesperklokke slaaer,
Min Arbeidsdag tilende gaaer,
Min Vandring har mig Hvile kjøbt,
Mit Skjødskind har jeg sammen svøbt,
Min Risp, min Syl, min Læst lagt hen,
For ei at tage dem igjen.
Jeg føler det, det er forbi,
Jeg føler det, jeg løses fri;
Den dybe Nat, hvor Ingen meer
Arbeide kan, jeg for mig seer.
Den breder ud mod mig sin Favn:
Velan! Derned, i Jesu Navn!
(Basunen lyder.) Igjen? Det var den tredie Gang!
For tredie Gang den samme Klang,
De samme dybe Toners Lyd,
Og Gjensvar høit i Nord og Syd
Fra Bjerg og Dal, fra Land og Hav!
Nu aabner sig den yngste Grav,
Og see! fra Havets Kyst opstiger
Alt Folket, der til Dommen higer;
Og hist - hvad endnu mere siger -
Den dræbte Tyv *igjen* jo gaaer!
Nei, altfor levende det bliver
Nu paa den øde Kirkegaard:
Bedst, at til Ro jeg mig begiver!

(Han stiger ned i Graven.)

DEN DRÆBTE.
Hvad er det?
Seer jeg ret?
Her jeg staaer paa min Fod.
Ved et Gjald
Af et Skrald
Kom der Liv i mit Blod;
Ved et Baand
Fik min Aand
Midt i Flugten jeg fat,
Og et Gys
Gav mig Lys
I den bælmørke Nat. -
Hist den Sti
Gaaer forbi,
Hvor fra Havbredden op,
Som en Fangst,
I sin Angst
Steg en Menneske-Trop.
Skjult blandt dem
Gaaer jeg frem,
Da dog fremad jeg maa,
Og i Skjerm

Af en Sværm
Vil for Dommen jeg staae.

(Bort.)

AHASVERUS
(seer op af Graven.) Men bag dit Skjerm man nok dig hitte vil.
Ja, løb afsted og slut dig til
Det store Chor af Mænd og Qvinder,
Der hist sig nærme, Rad i Rad,
Med stive Blik og dødninghvide Kinder.
See, hvor de listigt sig har baaret ad!
De stilled deres Smaabørn først i Række,
At de Uskyldige dem selv skal dække.
Skjøndt klogt betænkt, det nytter Eder ei.
Og midt i Sværmen, nei hvad skuer jeg!
Vantroens store Fyrste, som til Barmen
Har trykt det Pattebarn, han har paa Armen!
Det kalder jeg en mægtig Overtro,
Hvorover Antichristen selv vist lo,
Hvis ei han Latter havde nu forsvoret.
Men hurtig fremad skrider Choret;
De hid mod Graven styre deres Gang -
Og hvilken liflig Englesang!
Nu er det Tid, sit Hoved ned at dukke,
Og til den sidste Slummer Øiet lukke.

(Han lægger sig ned i Graven.)

ENGLESANG.
Fast dit Øie kun luk,
Ahasverus, du gamle!
For at tage dit Suk,
Her sig Englene samle.
Ved dit Hoved, din Hæl,
Staaer en vingeklædt Skare,
Som din flygtende Sjæl
Vil i Døden bevare.
Thi dit *Liv* er forbi,
Det elendige, lange;
For din Jordvandring fri,
Kan til Hvile du gange.
Salig Fred vi dig spaaer,
Naar fra Døden du kommer
Til den himmelske Vaar,
Og den evige Sommer.

AHASVERUS.
Høilovet være min himmelske Dommer!

CHORET
(drager forbi.) I Tordentoner Basunen lød,
Den Jordens Indvolde gjennembrød,
Af Graven sig reise de Døde.
Den blæser os sammen fra Syd og Nord,
Med bævende Hjerter, i samlet Chor,
Til Dommedag skulle vi møde.
Vor Skjæbne at kjende, vor Dom at faae,
Her komme vi Alle, Store og Smaa,
Men hvor er den evige Jøde?

AHASVERUS
(i Graven). Ja, led ham op! han Pip ei gi'er.
Her i den lune Seng jeg bli'er,
Mens I til Dommedag ile.
Den Kalk, Jer venter, jeg har tømt;
Forlængst min Dommer har mig dømt,

Og naadig nu sees han smile.
Han aabned den Trætte Gravens Skjød,
Han fører mig gjennem den stille Død,
Og ind i den evige Hvile.

CHORET
(fra det Fjerne). Til Dommedag skulle vi møde!

AHASVERUS
(sagte). Og ind i den evige Hvile -

(Han døer.)

Finis.

KAIN
ELLER
VREDENS BARN
(1861)

220
221

Stærk og vældig Kain var,
Dyrked Jorden, nød dens Goder,
Og med Abel, med sin Broder,
Gud et Offer han frembar.
Men da nu for Gud kun Naade
Abel og hans Offer fik,
Da formørktes Kains Blik,
Og forbittret uden Maade,
Lod sit Hjertes Drift han raade.
Imod Abel vild og vred
Stormed han og slog ham ned;
Og da høit saa Herrens Stemme
Lod fra Skyen sig fornemme:
Siig, hvor er din Broder? foer
Trodsig op han med det Ord:
Sattes til min Broders Vogter
Jeg maaskee paa denne Jord?

Da lød atter Dommens Torden:
Hvilken Daad fuldbyrded du!
Høit om Hævn til mig fra Jorden
Blodets Stemme raaber nu.
Fra den Jord, som her blev vandet
Af din Haand med Broderblod,
Være bandlyst nu din Fod!
Skjælv i Frygt og flygt fra Landet,
Goldt for din Skyld og forbandet!
Vee mig! lød den Dømtes Ord:
Brøden den er altfor stor;
Evig skal ved mig den klæbe,
Hvo mig træffer, vil mig dræbe.
Syvfold jeg det hævne vil,
Svared Herren - med min Ild
Jeg dig mærker, saa det kjendes,
Du som Træl mig hører til.

Da lod Herren Kain gribe,
Af den dybe Frygt bespændt,
Og i Pandens hvide Stribe
Trællemærket blev indbrændt.
Mødt af Tvang fra begge Sider,
Mens Cherubens Arm ham holdt,
Stod skjøndt bævende han stolt:
Tænderne han sammen bider,
Uden Suk sin Straf han lider.
Nu det fuldbragt er og skeet -
Ordet »*Skyldig*« klart blev seet
Med sin røde Ildskrift lue
Midt paa Pandens brede Bue.
Løsladt, men ved Æren skilt,
Stirrende med Blikket vildt,
Flygted Kain med det Udraab:
Herrens Naade har jeg spildt!

For hans Aasyn jeg mig skjuler!
Skjuler for mig selv min Nød!
Fjælested er Jordens Huler,
Er de dunkle Skoves Skjød!
Fyldt af Tanken og urolig
Bryder op han samme Stund,
Fulgt i Hælen af sin Hund,
Der med Hyl ledsager trolig
Flygtningen fra Hjemmets Bolig.
Mørket paa hans Vei ham naaer;
Stormende han frem dog gaaer,
Lyttende til Hjertets Banken,
Hver en Tanke tabt i Tanken
Paa Retfærdighedens Dom.
Mødig han til Skoven kom,
Hvor han flakker rundt i Natten,
Til han kraftløs segner om.

Dybt han sov, og Solen skinned,
Fuglen sang fra Træets Top,
Da med nyfødt Mod i Sindet,
Styrket han slog Øiet op.
Alt forgjettet og udslettet
Var i Søvnens friske Bad;
Opret han paa Græsset sad,
Og for Øiet at faae tvættet
Han sit Skridt mod Kilden retted.
223 Bøiet over Bækkens Rand,
Seer sit Billed han i Vand;
Men tilbage foer han bange,
Som ved Synet af en Slange.
I hans Pande *Skyldig* stod,
Skyldig, skrevet som med Blod.
Alt han mindes - Kainsmærket
Sig for ham tilsyne lod.

Vee! udbrød han: Kildevældet
Vasker aldrig Brøden reen;
Her jeg kjendt er! Op paa Fjeldet,
Til den følesløse Steen!
Rask han Skoven Ryggen vender,
Og endnu ved Dagens Skin
Naaer han Bjergets nøgne Tind,
Hvor ham Purpurlyset blender,
Som i Nedgang Solen sender.
Glat og sort den Klippe stod,
Som han vandrer lige mod,

Og i Stenen klart fremstillet,
Seer han pludselig sit Billed.
Samme Skrift, som Vandet bar,
Dybt i Stenen blev han vaer.
Skyldig! skreg han - Bjergets Echo
Høit ham *Skyldig* gav til Svar.

Kain skjalv - Ei blot den bløde
Bølge speiled Straffen af;
Stenen gjemte paa hans Brøde,
Fjeldets Røst igjen den gav.
Stum han stod, og bleg var Kinden
Da i Mulm nu Solen sank,
Medens sølverhvid og blank,
Under sagte Vift af Vinden
Maanen steg bag Klippetinden.
Bort! med Bæven raabte han:
Bort til Ørknens golde Sand,
Uden Kilder, Træer og Stene,
Hvor jeg med min Hund er ene.
Her forbi ham Dyret sprang,
Og ad Stien, mørk og trang,
Ned ad Bjerget han begyndte
Nu en møisom Vandringsgang.

224

Men paa den han ret fik sande
Dommens Trusel: Skjælv i Frygt!
Over ham hang Fjeldets Pande
Som paa Fald og heelt omskygt;
Varslende skreg Kløftens Ugler,
Og til Hundens høie Glam
Bleg i Skyen Maanen svam,
Lysende for Bjergets Huler,
Hvor den sorte Nat sig skjuler.
Hvergang dem han skred forbi,
Mørkets Svælg han stirred i,
Mens han, for sin Frygt at tvinge,
Lod sin Røst mod Hulen klinge.
Skyldig! da med Kraft han skreg,
Og endnu før Tonen veg
Gjentog Dybets Stemme: *Skyldig*!
Saa hans Frygt til Rædsel steg.

Hvorfra denne Hjertets Bæven,
Dette skrækbetagne Sind,
Denne Tankens vilde Svæven,
Rastløs, fredløs, ud og ind;
Disse Haab, bestandig omme,
Denne Følelse af Gru
Ved hvad ei der er endnu,
Ved det ubekjendte Tomme,
Hvoraf Rædsel frem vil komme? -
Aldrig Frygtens Element
Kain forhen havde kjendt,
Aldrig før han havde prøvet
Angstens Magt, der Kraften sløved.
Ild og lis var i hans Blod,
Sveden paa hans Pande stod,
Og som efter Kamp for Livet
Ankom han til Bjergets Fod.

Her i Øst gik op just Dagen,
Og begrændst af Himlens Blaa
Hvid og udstrakt som et Lagen
Ørkenen han for sig saae.

Klaret af den lyse Morgen,
Imod Nattens Skræk et Skjold,
Laa den for ham bar og gold,
Fri *og* aaben, som en Borgen
For et Tilflugtssted i Sorgen.
Bort han tørred Angstens Sved,
Frem med raske Skridt han skred,
Til, af Træthed overmandet,
Ned han kasted sig i Sandet.
Maalt med før, hvor let hans Hu!
Jord og Himmel saaes kun nu:
Ingen Krog til skjulte Fjender,
Intet Gjem for Skræk og Gru.

Støttet paa sin Arm, han sendte
Over Ørknen ud sit Blik,
Til mod Bjerget han det vendte,
Og sin Hund isyne fik.
Frem den kom med Spring i Dalen,
Med de aabne Næsebor
Søgende det tabte Spor,
Og nu fjernet knap en Alen,
Stod den, logrende med Halen.
Kain Mælet fik igjen:
Vær velkommen, gamle Ven!
Blev endog min Skjæbne værre,
Aldrig svigted du din Herre.
Om dens Hals sin Arm han slog,
Nærmere sit Bryst den drog,
Skued i dens klare Øie -
Men en Zittren ham betog.

Ogsaa der han saae sin Pande
Mærket med en ildrød Skrift;
Ogsaa der mon »*Skyldig*« stande,
Tegnet paa en ond Bedrift;
Ogsaa der ham kom imøde,
Dybt fra Dyreøiets Bund,
Dommens Ord fra Herrens Mund,
Mindet, hvori Qvaler gløde,
Straffen, blodig som hans Brøde.
Op han sprang med hævet Arm,
Sparked Dyret bort i Harm,
Og med Hylen Hunden flygted
For det Blik, hvis Lyn den frygted.
Vee mig! raabte Kain vild:
Ørknens Sand er vorden Ild!
Bort til Floden! I dens Bølger
Hjertets Brand jeg slukke vil!

226

Og paany han her forandred
Flugtens Maal og Fodens Gang,
Og fra Ørknen bort han vandred,
Mens i høien Sky han sang:
Jord og Himmel, laan mig Øre!
Kains Drab og Kains Fald
Herren syvfold hævne skal!
Ingen Herrens Træl tør røre,
Ingen Ondt den Onde gjøre!
Under Sangen angst omkring
Speided han i Ørknens Ring,
Mens mod Nord han frem sig skyndte,
Hvor det store Vand begyndte.
Der, i Skovene mod Nord,
Tabte nu sig Kains Spor;

Dømt landflygtig, vandred fredløs,
Skjult og eensom han paa Jord.

Aar randt hen - med Mosset Freden
Abels Grav alt værned om,
Da til Landet Øst for Eden,
Kaldet Nod, en Vandrer kom.
Stærk og skulderbred var Manden,
Høi af Vext og klædt i Skind;
Bleg og furet var hans Kind,
Og det sorte Haar til Randen
Af hans Bryn ham dækked Panden.
Med et mørkt, uroligt Blik,
Støttet til sin Stav han gik
Langsomt frem i Aftensvalen,
Altid længer ned i Dalen.
Et Par Hytter kun han saae,
Ellers øde Dalen laa,
Men paa Høiderne omkring den
Eeg og Gran i Mængde staae.

Kain - thi just han var Manden -
Standsed foran Dalens Bæk,
Hvor en Hytte laa paa Randen,
Krandset af en Rosenhæk.
Her, hvor i den dybe Skygge
Solen lifligt smiled ind,
Her gad af det piinte Sind
Smertes-Tornen ud han rykke,
For i Fred at boe og bygge.
Rundtom saaes kun Fredens Spor;
227 De til Hytten ledte, hvor
Han ved Arnestedet inde
Traf en ung og ældre Qvinde.
Kain Herberg fik hos dem,
Fandt bag Hyttens Væg et Hjem,
Tog til Viv den unge Qvinde
Da den næste Vaar brød frem.

Men for Pagten at betrygge
Og sit Fortidsliv at fly,
Han beslutted nu at bygge
I den aabne Dal en By.
Før han havde dyrket Jorden,
Nu om fri Bedrift det gjaldt;
Haandens Brug dog let ham faldt,
Snart ved tænksom Flid og Orden
Er en Haandværksmand han vorden.
Steen og Træ til sit Behov
Hented han fra Mark og Skov;
Bygged Huse - hele Rader,
Som han deelte af i Gader.
Alt som Værket kom istand,
Tidt med Studsen udbrød han:
Altsaa uden Herrens Naade
Livet dog man føre kan!

Og med dette Syn paa Sagen
Han fordobblede sin Flid;
Værk paa Værk udfyldte Dagen,
Og for kort ham blev hans Tid.
Bølgen lig, hvis Kraft sig bryder
Imod Klippen, fast og stærk,
Brød sig her mod Dagens Værk
Følelsen, der meer ei syder,
Tankens Storm, der dæmpet lyder.
Fredeligt randt Aaret ud,

Da kom fra hans Hustru Bud:
Han sig Fader kunde sige
Til en lille Dreng og Pige.
»Viet ind« er Drengens Navn,
Raabte han med Fryd og Savn,
lilte hjem til Viv og Hytte,
Tog de spæde Børn i Favn.

Som han stod med dem i Armen,
Han igjen det Mod fornam,
228 Der ham fordum fyldte Barmen,
Før den hused Skræk og Skam.
Sorgens Tryk han følte vige,
Glædessmilet om hans Mund
Traadte frem, og samme Stund
Kyssed han den lille Pige.
Til sin Søn han hørtes sige:
Hanok, Barn, jeg har dig kaldt;
Byen, jeg har bygget alt,
Samme Navn jeg vil tillægge;
Gud indvied' er I Begge.
Her til Lyset hen han bar
Børnene, der stille var,
Og betragted glad sit Afkom.,
Rørt sit lille Tvillingpar.

Hvor uskyldige de nøgne
Smaabørn i hans Arme laae:
Hvilke aabne, klare Øine!
Hvilke Lemmer, fine, smaa!
Men hvordan! I Begges Pande
Sees et Tegn - et dunkelt Spor -
Som et Anlæg til et Ord -
Trækkene, der Ordet danne,
Dog utydeligt sig blande.
Nu han seer dem ikke meer -
Jo, igjen han nu dem seer!
Midt i Panden sammenføie
Skriftens Træk sig for hans Øie.
Kan sit Øie da han troe?
Ordet Skyld han læser jo,
Ordet Skyld paa dem, som hvile,
Her i Uskylds dybe Ro!

Kain blegned - begge Poder
Rask til Sengen bar han hen;
Lagde dem hos deres Moder,
Gik saa bort - men kom igjen.
Atter stod han spændt og stirred
Ned mod Leiet paa de Smaa,
Atter klart han Tegnet saae,
Ved hvis Syn hans Læber dirred,
Skyldens Tegn, der ham forvirred.
Dybt trak Veiret han paany;
Ned i Dalen til sin By,
Til sit Arbeid han sig skyndte;
229 Slap det Værk, han der begyndte,
Og sad stum og bed sin Negl:
Havde han dog ei seet feil?
Var maaskee dog ei det Hele
Blot hans egne Tankers Speil?

Atter maatte han tilbage
Og sin Frygt i Øiet see;
Og saa gik han flere Dage
Til og fra og til sin Vee.
Snart var Skriften som borttvættet

Og de Spædes Pande klar,
Snart igjen den dunkel var,
Af det mørke Skyldtegn plettet;
Snart var Tegnet halvt udslettet.
Men tilsidst det fast dog stod,
Prentet som i Kjød og Blod:
Saae paa sine Børn han nøie,
Stod ham Brøden klart for Øie.
Ingen Tvivl fandt mere Sted,
Præget blev bestandig ved;
Som han selv bar Straffens Mærke,
Bar hans Afkom Mærket med.

O, forfærdelige Tanke!
Dreven af sin dybe Skræk
lilte ned han til det blanke
Dalens Speil, den klare Bæk.
Der nedknælende paa Randen,
Bøiet af sin Straf og Tort,
Strøg det tykke Haar han bort,
For at see sig selv i Panden
Skarpt, som naar man seer en Anden.
Hvor forskjelligt fra de Smaaes
Her hans eget Skyldtegn saaes!
Som en dyb, udvoxet Skramme
I en gammel, barket Stamme.
Ha! og dette gamle Saar
Skjændselsliv hans Afkom spaaer!
Blodskyldsstraffen alt i Vuggen
Her de skyldfrie Spæde naaer.

Kains hede Blod oprørtes,
Harme rystede hans Krop,
Og hans vrede Snøften hørtes,
Da forbittret han sprang op.
Hvor i Hjertet vildt det kogte!
Slig en Uretfærdighed
Rev jo Himlens Hvælving ned,
Og ved Jordens Piller rokte.
Men lad Herren vel sig vogte!
Kan end Livet holdes ud
Med en streng, unaadig Gud,
Er en ond, en uretfærdig,
Mennesket dog reent uværdig.
Kain, trods sin Synd og Skam,
Her sig siger løs fra ham;
Knuust af Dommen, er til Gjengjeld
Han sin Dommer evig gram.

Og af Vreden fødtes Qvalen,
Der til Flugt ham drev paany;
Altfor snever blev ham Dalen,
Altfor trang den bygte By.
Bort han maatte - Livet føre
Langt fra Mindet om sin Vee;
Først de spæde Børn dog see,
Først de Toner laane Øre,
Som i Hjemmet Hjertet røre.
Hyttedøren stod paa Klem,
Og paa Leiet i sit Hjem
Saae sin Viv han slumre stille,
Mens i hver Arm laa en Lille.
Trist i Sind, i Hu saa mod,
Kain længe for dem stod,
Saae sig mørk omkring i Hytten,
Før med Suk han den forlod.

Snart dog Harm paany isteden
For den bløde Smerte kom,
Og paa Flugten voxte Vreden
Over Herren og hans Dom.
Sig ihu han monne kalde
Straffens mange bittre Aar:
Eet for eet forbi ham gaaer,
Og før talte de var alle,
Var han bleven sort af Galde.
Paa hans Gang mod Syd fra Nord
De udspiilte Næsebor,
Der sig opad trodsigt kaste,
Bleve staaende og faste.
I Forbittrelsen hans Haar
Kruset, stivt iveiret staaer,
231 Og som omskabt er han vorden,
Da til Afrika han naaer.

Der, paa den uhyre Slette,
Vredens Barn sit Hjem nu fandt;
Med sig selv og Gud i Trætte,
Der, i Trods, hans Liv henrandt.
Der, som Jæger med sin Bue,
Med sin Piil, sit korte Spyd,
Streifende fra Nord til Syd,
Bar, forbrændt af Solens Lue,
Han sin Nøgenhed tilskue.
Der, i Damp af Dyrets Blod,
Hærde d sig hans vilde Mod,
Aldrig bøiet under Nøden,
Evig legende med Døden.
Der, med Drab, med Kamp og Strid,
Gik blandt Dyrene hans Tid,
Mens i vældig Kraft, som Løven
Til sin Styrke han slog Lid.

Der, for Skam og Frygt befriet,
Gudsforladt, sin egen Mand,
I Naturens Liv indviet,
Som dens Dyrker leved han.
Fordum han i Agerfuren
Havde sanket af dens Frugt,
Havde nyttet dens Product
Ved sin Byggen og sin Muren;
Nu ham Herre blev Naturen!
I sin Tanke vorden sløv,
For den indre Stemme døv,
Paa hans Vandringer bebuder
Sol og Maane sig som Guder.
De, som straalte for hans Blik,
De til Løn hans Offer fik;
Og paa Flugt fra Naadens Veie
Tabt for Gud, fortabt han gik.

BENEDICT FRA NURSIA
OG HANS AMME
(1861)

I.

Hvor er Scenen? I Campagnen!
I den Romerske Campagne,
Den saa vidt udstrakte Slette,
Som omgiver Verdensstaden,
Og som selv igjen begrændses
Af de blaa og fjerne Bjerge,
Fra hvis Høider Aniofloden
Strømmer ned med sine klare
Bølger mod den gule Tiber,
For i Løb med den at gjeste
Dronningen blandt Jordens Stæder,
Det udødelige Rom.

Men naar Scenen er Campagnen,
Hvilken Tid af Roms Historie
Føres frem da her paa Scenen:
Kongedømmets, Republikens
Eller Keiserdømmets Tider?
Ingen af dem! Heltelivets,
Frihedslivets, Herskerlivets
Gyldne Tider ere svundne:
Rom, det gamle, som med Sværdet
Kued Verden, er ei meer, og
Rom, det nye, som i Kraft af
Korset og Sanct Peters Nøgler
Holdt i Ave Folk og Fyrster,
Er endnu ei til, men spirer
Bag det dunkle Fremtids-Dække.
Det er Tiden mellem begge:
Folkelivets Nat og Dæmring
Efter Oldtidssolens Nedgang,
Dog med Glimt af Morgenrøden;
236 Tiden, da Italiens Hersker,
Gotherkongen i Ravenna,
Skaffed Fred og skabte Orden
Af hensvundne Tiders Chaos;
Tiden, da den sidste Rest af
Hedenskabets Sæd og Skikke
Gjorde Plads for Christendommen,
Alt i Secler kjendt og lært.

Altsaa Blikket til Campagnen!
Der lad Øiet følge Veien,
Lige fremad, over Sletten!
Sletten rundtom ligger øde,
Ubebygget og udyrket,
Opholdssted for store Oxer,
Drivende omkring i Flokke,
Hvor dem Næring Græsset byder.
Sjelden her en Stemme lyder,
Menneskeforladt er Egnen,
Hvor i Ly af Oldtidsmindets
Sunkne Mure Bøflen græsser,
Faaret tripper, Lammet bræger.
Hist og her kun sees en Jæger,
Som, med Buen spændt, forfølger

Haren i dens Flugt til Leiet;
Hist og her en mosdækt Hytte,
Støttet mod en knudret Steeneg,
Viser Faarehyrdens Bolig;
Hist og her en Røg opstiger,
Drager Øiet mod det fjerne
Landskabs Eensomhed og Stilhed.
Men trods Egnens øde Vildhed,
Af Naturen rigt dog smykket
Er den bjergomkrandste Slette:
Græsset spirer, Blomsten dufter,
Dyret, under Løb og Springen,
Boltrer sig paa Grønsværtæppet;
Tusind muntre Fugle qviddre,
Medens summende Insecter
Røre deres gyldne Vinger
I den varme Luft, der livnes
Af den straalende Aprilsol.
Solbelyst Camp agnen ligger;
Meer og mere skraa dog falde
Solens Straaler ned paa Veien,
Der fra Rom til Tibur fører,
237 Hvor et Tog af tre Personer
Nu i Stilhed drager frem.

Henad Veien folg med dem!
Paa det hvidgraa Æsel rider
I Matronedragt en Qvinde,
Med et venligt, aabent Ansigt,
Trivelig og frisk af Farve,
Midt imellem ung og gammel,
Fra hvis Solhat Baandet flagrer,
Hvergang, dreiende sin Nakke,
Med Behag omkring hun skuer,
Og i fulde Drag indaander
Foraarsluftens friske Balsam.
Bagved hende, men i Frastand,
Paa et Muldyrs Ryg - belæsset
Med en Tværkurv - høit sig gynger
Æseldriveren, hvis gamle
Hoved skjules fast af Hattens
Brede, dybtnedslagne Skygge.
Langsomt ridende, han drager
Efter sig et andet Muuldyr,
Hvoraf nylig steg den unge
Rytter, som er vandret forud.
See ham hist, tilfods paa Veien!
Huen paa de brune Lokker,
I sin hvide Lærreds Kittel,
Med en Læderrem om Livet.
Rank og tynd og fiin af Bygning,
Langs med Sporet frem han skrider
Til Matronen ham indhenter.
Kun et Øieblik han standser,
Saa igjen han skrider fremad,
Vandrende ved Qvindens Side,
Hvilende sin Haand paa Sadlen,
Medens hendes Blik med Ømhed
Dvæler ved hans Træk og Skabning.
Synet vel maa Hjertet glæde!
Fra hans klare, dybe Øine,
Fra det fine Ansigt lyser
Frem en ædel Aand, og herligt
Svarer Legemet til Sjælen.
Halv et Barn og halv en Yngling
(Fjorten Aar han netop fylder)

Skrider her han frem paa Veien
Mod Sabinerlandets Bjerge,
Mod sin store Fremtidsskjæbne,
Rig paa Daad og fuld af Savn.

Spørges om den Unges Navn,
Benedict, da lyder Svaret,
Benedict fra Staden Nursia.
I sin Barndom med sin Amme
Sendt til Rom, for at optugtes,
Har fra den Tid fjernt fra Hjemmet,
(Skilt fra Fader som fra Moder)
Under Ammens Røgt og Pleie
Han i Verdensstaden levet,
Og forsøgt dens Viisdomsveie:
Kirkens Sol, som ham bestraaled,
Har hans Hjerte gjennemglødet;
Lærdom af de gamle Skrifter
Har i Skolen han indsuget;
Daglig mødende ved Skranken,
Har han Talens Konst studeret;
Og i Vaabenlegen ofte,
Som hans ædle Byrd det sømmed,
Modets Prøve har han aflagt.
Dog, fra Vaabenlegens Bulder,
Som fra Skranken, Skolen, Kirken,
Vendte hver Dag han tilbage
Til sin Ammes aabne Arme.
Altid trofast holdt de sammen
Iust som her de sees paa Veien,
Hvor hans Øie søger hendes,
Mens til ham hun taler nu:

AMMEN.

Et velsignet Veir, min lille
Benedict! og et velsignet
Mildt og klart og yndigt Foraar!
Her paa Landet ud at tage,
For din Fødselsdag at feire,
Ret var et velsignet Indfald.
Men det er da intet Under
At Velsignelse dig følger
Og dig Held og Fryd beskærer,
Da det Navn, som selv du bærer,
Den Velsignede betyder.

BENEDICT.

Meest, Cyrilla, nu mig fryder
Synet af de nære Bjerge,
Hvor den solforgyldte Fjeldkam
Os en deilig Aften lover.
Lykken tog vi med paa Reisen,
Den har fulgt os Dagen over.
Gamle Markus spaaede rigtig,
Da saa tidlig han imorges
Mulerne trak frem for Døren.
Skyen, som med Regn os trued,
Førtes hurtig bort af Vinden;
Smukt blev Veiret, og din lange
Middagssøvn i Hyrdens Hytte
Kom i Heden os til Nytte.
Styrkede ved Gedemelken,
Dobbelt rask saa drog vi fremad,
Og nu ligger Maalet for os,
Maalet, som vi længtes efter:
Tibur med sin Krands af Bjerge,

Dunkelblaa med Guld paa Toppen,
Halv i Lys og halv i Skygge.

AMMEN.
End til dem vi har et Stykke;
Men jeg godt forstaaer din Længsel.
Træt og kjed af Skolens Fængsel,
Af den Læsen og Studeren,
Som har gjort dig saa alvorlig,
Ud fra Byen nu du higer,
For paa Landet og i Frihed
Skolestøvet af at ryste.
Benedict sig frit kan trøste,
Løn for Fliden vil han hoste!
Naar vi først har Fødselsdagen
Paa det høie Viinbjerg feiret,
Og vi vel er inden Døre
Hos vor Vert, den rige Bonde,
Tænker jeg, at der en Stund vi
Ophold ta'er, som sidste Sommer:
Da du nyde kan din Frihed
Lig et Kid, naar det fra Stalden
Ud paa Græs i Vaaren kommer;
Da kan Viingaardsmandens Sønner
Du i Marken gjøre Selskab,
Søge Fuglereder med dem,
Hjelpe dem at vande Heste,
Drive Bondens Qvæg paa Engen,
Gaae ham selv tilhaande, naar han
Poder og beklipper Ranker,
Og naar Jagt der bli'er i Dalen
Efter Harer og Kaniner,
Følge Jægerne med Buen.
Men er Dagen ved sin Nedgang,
Er den stærke Hede svunden,
Som mit Hoved godt ei taaler,
Da vil du og jeg spadsere
Medens Aftenrøden straaler.
Da vi gaae fra Bondens Have,
Hvor ifjor saatidt vi vandred,
Bag om Bjerget ned til Kløften,
Hvor i Dybet Fossen bruser.
Der vi ved Kastanie træet
Træde nær den sorte Fjeldvæg,
Hvorfra Flodens hvide Vandstrøm
Under Larm og Tordenbulder
Styrter sig i Klippehulen,
Og igjen iveiret kastes
Til et sneehvidt Støv forvandlet.
Husker du endnu hiin Aften,
Da vi stod med Panden bøiet
Over Svælget? da fra Dybet
Skummet fløi mig ind i Øiet,
Og min Fod paa Randen gled? -

BENEDICT.
Dødens Angst vi dengang led.
Derfor lov mig, at for Svælget
Du iaar dig ta'er ivare!

AMMEN.
Dengang, som mit Skjold i Fare,
Havde dig, min Søn, jeg hos mig;
Og paa Benedict jeg stoler,
Stod jeg selv i Dødens Porte.

BENEDICT.

Men ifald nu jeg var borte?

AMMEN.
Neppe langt du dog dig fjerner.

BENEDICT.
Men hvis dog i Himlens Stjerner
Anderledes det stod skrevet?
Hvis nu vore Veie skiltes? -

AMMEN.

Ja, hvis den Sorg jeg opleved,
Da nok mange Taarer spildtes;
Men min Trøst er, at i Stjerner
Der Saameget skal staae skrevet,
Som dog aldrig læst er blevet.

Her med Smiil om Kind og Læbe,
Traved rask hun fremad, medens
Benedict besteg sit Muuldyr.
I et hurtigt Trav indhented
Han Cyrilla, og i Taushed
Red de Begge hen ad Veien,
Hver fortabt i sine Tanker.
Ud og ind blandt lave Banker
Veien nu sig fremad snoede,
241 Jævnt opstigende mod Bjerget,
Ved hvis Kæmpefod i Dalen
Rødsteensfarvede Ruiner
Midt i tæt opskudte Buske,
Sammenfaldne Marmorbuer
Mellem Pinier og Cypresser,
Hvor endog de hen sig bøied
Allevegne mødte Øiet.
Komne over Bækken, red de
Paa en stenet Fjeldvei opad
Imod Bjergets brede Kegle,
Mens til altid vid're Udsigt
Veiens Dreininger dem førte.
Her paa eengang kasted Ammen
Sig i Sadlen heelt tilbage,
Strammende de løse Tøiler;
Og, da Holdt nu ogsaa gjorde
Benedict, med venligt Nik hun
Tog paa denne Viis tilorde:

AMMEN.
Du, som er saa lærd og kjender
(Jeg det siger til din Ære)
Med de nye, de gamle Tider,
Du mig her vist kan belære.
Send et Blik derned i Dalen!
Der, hvor nu min Finger peger,
Hvor de gjennembrudte Mure
Med de lange Buegange,
Og de mange hvide Støtter,
Af det dunkle Krat indhegnes:
Hvem har boet i disse Huse? -
Hvergang her forbi jeg reiste,
Spurgte jeg mig for, men Ingen
Vidste ret Besked om Tingen.

BENEDICT.
Det er Rester af den gamle
Keiserborg og Sommerbolig,
Kaldet Villa Hadriani.

AMMEN.
Saa en Keiser har havt Bolig
Der i Dalen?

BENEDICT.
Ja, den samme
Keiser Hadrian, der bygged
Til sig selv det runde Gravsted,
Som i Rom saa tidt du seet har
Paa den anden Side Floden.

AMMEN.
Mægtig Borgen her har været,
Som en By saa stor i Omfang.

242

BENEDICT.
Ja, et stort Rum var fornødent
Til hans mange store Fester,
Til hans Templer og hans Haver,
Til hans Skuespil og Lege,
Til at gjemme al den Rigdom
Han paa Reiser havde samlet.
Alt hvad mærkeligt og skjønt han
Havde truffet rundt i Verden,
Enten her var stilt tilskue,
Eller konstigt efterlignet.

AMMEN.

O, mit Barn, du er velsignet,
Hvis, naar hjem igjen vi kommer,
Af den tykke Pergamentsbog
Hans Historie du mig læser.
Hvad staaer ikke der optegnet
Om de gyldne Keisertider,
Da vort Navn saa høit var steget!
Men jeg selv har ogsaa meget
Hørt om disse stolte Romere,
Som man kalder for de Gamle,
Skjøndt vel de, saavel som Andre,
Eengang og har været unge.
Tænk blot! sig i Melk de baded,
Deres Træer med Viin de vanded,
Deres Kjøkkentøi af Sølv var,
Og et Overmod de viste,
Saa af Fugl og Fisk de spiste
Tunge kun og Bryst og Hale.
Men lad dem ha'e været gale,
Og lad os tilveirs nu stige!
Nok jeg pustet har, og Æslet
Skraber med sin Hov i Jorden,
Som det kunde lugte Høet
Og den lune Stald hos Bonden.

Her, idet hun Pilevaanden
Spille lod mod Dyrets Sider,
Traved atter fremad Ammen.
Benedict og Markus fulgte
Nær i Sporet, hen ad Veien,
Der nu meer og meer steg opad,
Til den, ikke længer synlig,
Sig i Olieskoven dulgte.
Komne gjennem Skoven, fulgte
For en Stund de Kløftens Vandløb,
Til paa eengang - hvor just Veien

243 Dreied af mod Byen Tibur -
Ligefor dem klart sig viste
Reisens Maal, det høie Viinbjerg,
Af en Steenmuur sluttet inde.
Som nu der, langs Muren, langsomt
De red ned mod Bondens Bolig,
Sagde Ammen: Mærk dig, lille
Benedict, hvad her jeg siger!
Naar vi nu gjør Holdt ved Broen,
Medens jeg gaaer ind til Bonden
Og til Haven henter Nøglen,
Og bestiller Herberg til os,
Maa du hjelpe gamle Markus
Med hans Tværkurv, at der Intet
Gaaer istykker og forkommer.
Er med Losningen I færdig,
Lad saa Markus vogte Tøiet,
Og begiv dig op ad Stien
Til den høie Fjeldterrasse.
Der en Stund dig selv du passe,
Til Musiken dig forkynder,
At vor store Fest begynder.

Her steg Ammen af og priste
(Tørrende sin varme Pande)
Reisens Held, hvorpaa tilfods hun,
Førende sit Dyr ved Tøilen,
Ind ad Bondens Port begav sig,
Medens Benedict af Sadlen
Markus hjalp hans mange Sager,
Kurv og Dunk og Sæk og Poser,
Og, med Ammens Bøn i Minde,
Varlig tog paa hvert et Stykke.
Bleven færdig dermed, iilte
Op han ad den snevre Fjeldsti,
Op paa Bjergets øde Tinde,
Til en ubegrændset Udsigt
Imod alle fire Vinde:
Bag ham skraaned ned en Huulvei
Mod Sabinerlandets Bjerge;
For ham udstrakt laa Campagnen
Med et Glimt af Verdensstaden,
Milevidt for Øiet borte;
Paa hans venstre Haand sig viste
Mellem de fiolblaa Bjerge
Tusculum og Alba Longa,
244 Og tilhøire Tiberdalen,
Der i Fjernets lyse Taage
Sig uendelig forlængde.
Længe, som af Synet slaaet,
Stille stod den unge Vandrer,
Blikket tabt i Egnens Storhed:
Da, som vakt af dybe Tanker,
Vendte han Campagnen Ryggen,
Gik til Kløften hen og satte
Paa en Steen sig der i Skyggen.

II.

Tiden randt; thi godt en Time

Var forsvunden, og i Tanker
Eensom sad endnu paa Stenen
Benedict, der fremadbøiet
Snart Figurer skrev i Sandet,
Snart igjennem Klippekløften
Skued ned ad Fjeldets Huulvei,
Over mod Sabinerlandets
Fjerne, solbeskinte Bjerge:
Da medeet lød op fra Haven
Sækkepibens skarpe Toner,
Og fra Stenen han sig reiste
Med et Blik, som var hans Aand just
Fra et fjernt Land vendt tilbage.
Hvilket Veemod i hans Øie,
Og dog hvilken fast Bestemthed
I hans Mine, Gang og Holdning!
Næsten var det, som han ældre
Var i Eensomheden bleven.
Langsomt skred han hen ad Klippen
Medens Tonerne hendøde,
Og paa Knæ han nu sig kasted
Med mod Himlen strakte Hænder:
Gud! udbrød han: du som kjender
Dette Hjertes faste Forsæt,
Lad sin Frugt idag det bære!
Udfør Sagen til din Ære!
Saa han bad, og taus en Stund han
Knælede med bøiet Hoved,
Som for ret at samle Styrke
Til den nu saa nære Prøve:
Da lød atter Sækkepiben,
Og han rask sprang op fra Jorden,
Og fra Fjeldterrassen iilte
Atter han ad Klippestien
Ned mod Viingaardsmandens Have,
Hvorfra nu de høie Toner,
Alt som Muren han sig nærmed,
Dobbelt skrattende ham hilste.
Vidt paa Gab stod Havedøren,
Og i den stod gamle Markus
Uden Hat, med Viinløv krandset,
Blæsende med spiilte Kjæver
Overlydt paa Sækkepiben,
For at hædre Dagens Helt og
Ind til Festen ham at byde.
Benedict, med Tak for Æren,
Gik forbi ham ind i Haven,
Op ad Gangen, heelt omhvælvet
Med det friske, grønne Viinløv,
Op mod Træet, hvor hans Amme,
Lig den Gamle festlig krandset,
Prydet med sit Høitidssmykke,
Stod med Læberne paa Fløiten,
Spillende hans Yndlingsstykke.
Lokket af de blide Toner,
Gik han hurtig frem; men Ammen
Høire om paa eengang gjorde,
Satte sig i Skridt, og Toget
(Fløiten foran, Piben bagved)
Skred i Tact nu rundt om Træet,
Fremad gjennem Æreporten,
Hen til Grotten, hvor en Græsbænk
Om et aflangt Bord sig viste.
Her igjen opløstes Toget,
Thi ærbødig trak sig Markus
Fjernt i Løvets Skjul tilbage,

Hvor med udsøgt Spil en Tidlang
Han sin unge Ven tractered,
Medens Ammen Laurbærkrandsen
Satte paa sin Yndlings Hoved,
Og til Bordet op ham førte,
Hvor de overfor hinanden
246 Plads tog paa den bløde Græsbænk. -
Sød var Hvilen her paa Græsset,
Frisk var Vaarens Duft omkring dem,
Klar var Himlen, mild var Luften,
Smukt faldt Aftensolens Lysglimt
Ind paa Løvet, der omhvælved
Bordet, hvorpaa trende Kurve,
Dækkede med Laag, befandt sig.
Men trods Foraarsaft'nens Fylde,
Ei dens straalerige Skjønhed
Maalte sig med Glædens Solskin
Speilet af i Ammens Aasyn;
Med det milde Blik, hvormed hun
Her sit Hjertes Søn betragted,
Som, ved Bordets anden Side,
I sin hvide Lærredskittel
Sad og lyttede til Spillets
Fjerne Toner, der knap endte,
Før Cyrilla Ordet tog.

AMMEN.

Naa, nu kan vi tale sammen,
Lille Benedict! Den Gamle
Sækkepiben ind har stukket
Og man Ørenlyd kan høre. -
Hvor velsignet der du sidder,
Ret saa yndig for mit Øie,
Lig den store Julius Cæsar
Med din Laurbærkrands om Panden!
Men alvorlig du er bleven;
Tiden vist vi lang dig gjorde
Oppe blandt de øde Stene?
Meget dog var her at ordne
Under megen Snak med Bonden,
Og om Alting var jeg ene.
Nu er Sagen paa det Rene.
Fjorten Dage her vi bliver,
Huus og Have staaer os aaben,
Rolig kan vor Fest vi holde,
Trygt i Græsset her os leire,
Til iaften Bondens Sønner
Vende hjem, og høit paa Fjeldet
Gammelt Qvas og Riis skal brændes;
Da det spørges vil og kjendes,
At din Fødselsdag vi feire.
Fra imorgen du med Solen
Kan i Herlighed dig reise
Til dit Landlivs mange Glæder:
247Kjøren, Agen, Riden, Jagen,
Og begynde paa din Vandren
Med de store, lange Drenge,
Rundt i Mark og Skov og Enge.

BENEDICT.

Derpaa nu dog mindst jeg tænker.

AMMEN.

Pokker tro dig! Men jeg seer, at
Mine Kurve her paa Bordet
Din Opmærksomhed du skjenker.

Ja, betragt dem nær og nøie!
Just til dig jeg frem dem satte.
Alle Tre har skjulte Skatte
Gjemt' bag Laaget for dit Øie;
Alle Tre skal vorde dine;
Thi jeg har besluttet, Kurven
Trende Gange dig at give,
Førend Fødselsdagen ender.

BENEDICT.
Al din Kjærlighed jeg kjender.

AMMEN.
Ja, nu gjelder det en Prøve,
Naar med Kurven jeg mig melder.
ørst den mindste Kurv det gjelder.
Giv nu Agt, om ei, naar Laaget
Op jeg løfter med min Finger,
Frem en lille Muus der springer -
Naa, hvad skjuler sig paa Bunden?

BENEDICT.
Ingen Muus - En Pergamentsbog?

AMMEN.
Rul den op da!

BENEDICT.
O hvad seer jeg!
Testamentet! Og vor Frelsers
Navn med Guld paa Bindet skrevet!
Evangelier og Epistler
I den samme Bog optegned!
Og med hvilken Konst og Omhu
Det er udført! Farveskriften
Vexlende for hvert et Afsnit:
Rød Matthæus - blaa Johannes -
O hvor yndigt! Titelbladet
Smykt med Fugle og med Engle,
Og blandt dem den gode Hyrde
Med sit fundne Lam paa Skuldren!
O Cyrilla, dyrebare,
Ingensinde du en Gave
Mere kjær mig kunde give!
Den skal følge mig ilive,
Paa min Vandring, hvor jeg gaaer!

AMMEN.
Paa din Festdag du den faaer,
Til Opmuntring og Belønning
248For din Flittighed i Skolen
Og Andægtighed i Kirken,
Hvortil selv jeg tidt var Vidne.
Læs i denne Bog et Stykke
Hver en Morgen, og lad stemme
Med din Læsning Liv og Levnet,
Da, mit Barn, jeg spaaer dig Lykke.

BENEDICT.
O Cyrilla, jeg har gjort det!
Daglig læste jeg mit Stykke;
Klart i Hu mig staaer indprentet
Hvert et Sprog af Testamentet.
Men fortæl mig, paa hvad Maade
Du den store Skat har faaet.

AMMEN.

Det naturligt til er gaaet.
Underhaanden jeg den kjøbte
Af den Pir grim, som i Vinter
Os ved Juletid besøgte.

BENEDICT.
Han, som nylig hjem var kommen
Fra Jerusalem?

AMMEN.
Den Samme,
Som tilsøes kom fra Ægypten,
Og Saameget os fortalte
Om den hellige Antonius
Eller Paulus, hvad han hedder,
Og de andre fromme Brødre,
Der i Ørknen eensomt leved,
Og med Grubien Livet spildte.

BENEDICT.
Han ved denne Skat sig skilte?

AMMEN.
Ja, for fire Guld-Denarer,
Hvortil høilig vist han trængte;
Thi hans Skotøi og hans Kappe
Fast i Laser om ham hængte.

BENEDICT.
Skriftens Ord for Guld han bytted!

AMMEN.
Guldet dengang meest ham nytted,
Og for din Skyld han det gjorde.
Men lad ham beholde Skammen,
Og rul du din Bog nu sammen!
Her imedens jeg for Øie
Dig min store Kurv vil stille,
Som ei mindre end den lille
Vist jeg troer, dig skal fornøie.
Løft kun Laaget!

BENEDICT.
End jo Skatten
Skjules af et linnet Dække -

AMMEN.
Det tør ikke bort du trække,
Førend jeg har holdt min Tale.

249

BENEDICT.
Tal, du Kjære! jeg vil høre.

AMMEN.
Nu, saa laan opmærksom Øre! -
Fjorten Aar idag du fylder,
Barnet er af Ærmet rystet,
Skolebænken vendtes Ryggen,
Og for første Gang til Alters
Var du sidste Palmesøndag.
Snart i Verden ind du træder
Som en rig og dannet Yngling,
Der ifølge fornemt Slægtskab
Og paa Grund af egne Dyder
(Dyder, der maae bære Rente)
Held i Livet tør forvente;

Ja forvente tør hvad Embed,
Hæderspost og høi Bestilling,
Der i Staten eller Kirken
Meest i Øinene dig stikker.
Hjelp og Bistand er dig sikker
Ei blot hos din rige Farbro'er
Lucius, men hos den store
Mægtige Senator Varro,
Med hvis lille Datter Julie
Fordum du saa tidt har leget.
Herligt blev mit Ønske kronet,
Ihvor høit det end var steget:
Hele Verden holder af dig,
Æren med sin Krands dig vinker,
Lykken smiler - Ungdomsglæden
Lig en smuk uskyldig Pige
Sine Arme mod dig breder;
Og for paa en værdig Maade
Alle disse Herligheder
At tilegne dig, du fattes
Een Ting kun - og det er Klæder.
Hidtil, for din Aand at smykke,
Legemet blev stilt i Skygge;
Men i Skygge sig at stille
Med det Ansigt og den Skabning,
Som Naturen dig forundte,
Næsten man en Synd maa kalde.
Lyset skinne bør for Alle!
Og hvis nu paa Pintsefesten,
Naar paa Roms Spadserepladse
Hele den galante Ungdom
Sig i Foraarsstadsen viser,
Og tilskue Byens Rigdom
Og de nye Moder bærer -
Hvis du der nu stod tilskamme,
Just naar Prisen du begjærer,
Græmmed sig ei mindst din Amme.

BENEDICT.

Prisen gjerne jeg undværer,
Maatte jeg paa Pintsefesten
Aandens Gave kun annamme!

AMMEN.

Aanden, ja! men ogsaa Klæder.
Træk mig bort nu Kurvens Dække,
At dit Blik maa Skatten møde!

BENEDICT.

Fine Tøier - hvide, røde!
Og til mig er denne Gave?

AMMEN.

Den til Pintse skal du have;
Disse Klæder skal du bære
Og ved Festen gjøre Lykke.
Tag nu frem hvert enkelt Stykke!

BENEDICT.

Gjerne jeg dig takke vilde -

AMMEN.

Jeg faaer hjelpe dig, min Lille!
Du jo Tøiet knap tør røre. -
Seer du denne Underklædning,
Tunica'en, purpurfarvet,
Heelt fra Halsen ned til Bæltet

Rigt med Guld og Sølv broderet? -
Ei sit Værk man selv skal rose,
Men jeg troer dog nok, at disse
Sting ei gjør min Naal tilskamme,
Og at denne Guldbaldyring
Sig i alle Ting tør maale
Med de smaa Senatorsønners,
Der saa konstig syes i Ramme.
Ja, betragt kun ret mit Arbeid!
Tænk dig selv i denne Klædning
Vandrende forbi de smukke
Pintseklædte Romerinder,
Da vist skjøn du Verden finder;
Midlertid jeg frem af Kurven
Tage vil den hvide Toga
Med den brede Purpurbræmme,
Som ei heller vil dig skæmme.
Aldrig før saa fiin en Uld man
Væved til saa fiin en Toga.
Her jeg om min Hals den binder,
At den i sin Glands og Hvidhed
Ret i Øinene dig skinner,
Medens jeg det Sving dig lærer,
Hvormed Togaflippen kastes
Over Skuldren, naar man hilser. -
Seer du, saadan gjør man Kastet!
Saadan, rask, idet med Haanden
(Med den høire vel at mærke)
Fat man ta'er om Kappens Hjørne,
Og med eet Slag over Brystet
Og paa Skuldren Flippen slynger.
Det er Øvelsen som gjør det!
Prøv nu du! - her er din Toga,
Hver en Ynglings Maal og Længsel,
Dette kostelige Stykke,
Der fra Barnet Manden skiller.
Tag den paa og prøv din Lykke!
Gjør det Kast, jeg nys dig viste!
Antag mig for Varro's lille
Datter Julie, hvem du hilser,
Mens du her forbi spadserer.

BENEDICT.
Kappen du en Anden give!
Som jeg klædt er, lad mig blive.

AMMEN.
Hvadfornoget! Vil min Gave,
Vil din Toga ei du have?

BENEDICT.
Hvortil disse rige Klæder,
Naar min Kittel meer mig glæder?

AMMEN.
Hvad! den grove Lærredskittel,
Med dens Bælterem af Læder? -

BENEDICT.
Fra idag og til min Dødsstund
(Dette Løfte Gud jeg gjorde)
Skal den hvide Lærredskittel
Skjul og Skjerm mit Legem skjenke.

AMMEN.
Men du spøger, kan jeg tænke!
Eller skal det Alvor være?

Denne Hampelærreds Kittel,
Syet til Reisen ud paa Landet,
Den for Livstid vil du bære?
Hvordan troer du Dragten passer
Til den Rigdom, som i Arv dig
Inden lang Tid vil tilfalde?

BENEDICT.
Selv i Minde du dig kalde,
Hvad der skrevet staaer i Bogen,
Som til Rettesnor du gav mig:
Vi vor Rigdom maae forsage,
Hvis fuldkomne vi vil blive;
Al vor Eiendom bortgive
Og saa Korset paa os tage.
Men naar Gods og Guld er borte,
Da, Cyrilla, netop herligt
252Fattigdom og Kors og Kittel
Med hinanden sig forliger.

AMMEN.
Men hvad er det dog du siger!
Vil du ogsaa være fattig,
Du som ovenpaa kan svømme?

BENEDICT.
Fattig, ja! som Herren selv og
Hele hans Apostelskare.

AMMEN.
Da Godnat, I Lykkens Drømme!
Da for Intet vil jeg svare!
Troer du, at den skjønne Julie
Længe lytter til en Frier,
Der for hende sig fremstiller
Tiggerklædt med tomme Lommer?
Godt, hvis hun dig aabner Døren!

BENEDICT.
Men til Døren ei jeg kommer;
Ugift vil mit Liv jeg leve.

AMMEN.
Ugift vil dit Liv du leve!
Men jeg neppe meer forstaaer dig,
Du jo reent forstyrret taler -
Ugift, trods de mange Piger?

BENEDICT.
Tænk paa, hvad Sanct Paulus siger
I den Bog, du nys mig skjenked:
For et Menneske det godt er,
Om en Qvinde han ei rører.

AMMEN.
Nei, hvad er det dog jeg hører!
Du et Barn er, og Sanct Paulus
Du forstaaer ei. Ja, forstaa mig!
Dengang jeg blev gift, da hed det:
Ei for Mennesket det godt er,
At i Verden han er ene.
Det er Guds Ord, tør jeg mene,
Saa det rigtigt vel maa være.
Nei, lad du Sanct Paulus fare
Og lad Godtfolk dig belære!
Troer du, at Senator Varro,
Eller Andre af de Store,

Under Armene dig tager
Og dig hjelper frem i Verden,
Naar du som en ussel Stakkel,
Ei engang en Kone mægtig,
Med Clientens Buk dig nærmer?
Troer du, høie Æresposter
Vil staae aabne for en Tigger,
Eller at sig Magt og Storhed
Hyller i en Lærredskittel?

BENEDICT.

Just min Armod er min Titel.
253Glem ei, hvad os Skriften siger:
Hvo der være vil den Første,
Netop være skal den Sidste,
Alles Tjener skal han være.

AMMEN.

Du mit Hoved gjør fortumlet!
Altid skal mig Skriften lære,
Altid kommer du med Skriften.
Skriftens Ord jo skal udlægges,
Skal af Præsterne forklares,
For at holde Aanden vaagen.
Hvis saa daarlig du gjør Brug af
Skriften, det mig næsten angrer,
At jeg før dig skjenked Bogen.
Alles Tjener vil du være,
Offre vil du Magt og Ære;
Saml engang dog dine Tanker!
Kaster bort du Jordens Glæder,
Kone, Børn og Gods og Hæder,
Siig mig da, hvordan du frelser
Livets Lykke, ja forklar mig,
Hvad af Livet der er blevet? -

BENEDICT.

Men du veed jo der staaer skrevet,
At just Den, som Livet frelser,
Skal det miste; og at Den kun,
Som det mister, skal det frelse. -
Vær ei vred nu og bedrøvet!
Selv vist mangengang du prøved
Trøsten inderst i vort Hjerte,
Naar vort Ønske vi opoffre,
Naar vor Villie vi fornegte:
Denne Sindets høie Svulmen
Midt i Følelsen af Smerte;
Denne dybe Fred i Sjælen
Trods et taarevædet Øie;
Denne Flugt fra Jordens Goder
Op mod Himlens Glæde -

AMMEN.

Aldrig!
Aldrig, Barn, jeg det erfared;
Og dog troer jeg, jeg tør kalde
Saa gudfrygtig mig som Alle.
Hvorfor opgi'e sine Ønsker?
Hvorfor flye fra Jordens Goder? -
Hvem skal nyde dem, hvis ikke
Mennesket, for hvem de skabtes?
Hvem skal glæde sig ved Livet
Og dets mange skjønne Gaver,
254Dersom Mennesket ei gjør det?
Hvem skal bæres i Triumf og
Purpurklædt med Jubel hilses,

Eller staae med Ærens Palmer,
Hvis det Mennesket formenes?
Hvem skal pynte sig til Fester,
Hvem skal krandse sig med Roser,
Hvem skal klinke, synge, dandse,
Hvis ei Mennesket? Og siig mig,
Hvortil Jordens Rigdom skabtes:
Guld og Sølv og Ædelstene,
Fine Klæder, skjønne Farver,
Perler, Qvaster, Fjer og Fryndser;
Ja, forklar mig, hvis du kan det,
Hvorfor Fruentimmer skabtes,
Dersom Mændene forsmaae dem -
Dog lad her mig tie stille!
Klæderne jeg pakker sammen,
Du idag kun vil mig drille.
Fra din Barndom af jeg kjender
Dette stive Sind og disse
Flyvenykker, som dig Ingen
Ud af Hovedet kan pille.
Hvis du tænker som du taler,
Du vel ogsaa kaster Vrag paa
Denne sidste Kurv, der dækker
Skatten, for os Begge fælles,
Den, som her jeg nu dig rækker:
Først vor lille Viindunk - dernæst
Festpocalerne - og dernæst
Noget, som vil Plads optage -
Seer du! mine Hænders Gjerning!
Denne myrthekrandste Kage! -
Den tør du vel ikke smage?

BENEDICT.
Jo, du Kjære! Jo, et Stykke.

AMMEN.
Naa, det var dog nogen Lykke!
Kun for din Skyld har jeg bagt den,
Og den gjort saa stor, at Navnet
Colosseum den fortjener.
Saae du nogentid dens Lige?
Hvad i Kredsen midt paa Kagen
Med det store B jeg mener,
Du maaskee dig selv kan sige;
Men de fjorten hvide Mandler,
Som du Randen seer at pryde,
Dine fjorten Aar betyde,
Og den grønne Krands af Myrtheiy
Der om Kagen danner Bæltet,
Dig det Sindelag fortolker,
Hvormed Deien jeg har æltet.
Med det samme Sind du nyde,
Hvad jeg her dig nu vil bydel

BENEDICT.
Det Formeget er!

AMMEN.
Vist ikke!
Naar til Maden kommer Drikke.
Spiis og glæd dig! Her dit Bæger
Med den søde Viin jeg fylder,
Som os hjemmefra de sendte
Sidste Gang til Julegave.
Ingen bedre kan man have!
Alle Sorger ned den skyller!
Selv den Sorg du nys mig gjorde,

(Naar din Daarskab kun du angrer)
Vi paa Bægrets Bund begrave.
Munter, Barn! Alt er tilgivet!
Sid ei der og pil ved Kagen,
Men tag for dig! Grib Pocalen,
Fyldt med Druens Blod, det røde,
Og med Ønsker for din Lykke
Lad os her nu sammen støde:
Benedict skal leve!

BENEDICT.
Leve
Skal min kjære Barndoms-Amme!

AMMEN.
Du og jeg, det er det Samme! -
Men hvad er det! Ganske bleg jo
Du om Kind og Næb er bleven!
I dit Øie staae jo Taarer -
Er du syg? - Siig, har du Smerte?

BENEDICT.
Saa beklemt nu er mit Hjerte.

AMMEN.
Ja, der Noget er iveien!
Af dit Ord som af din Adfærd
Har alt længe jeg det mærket.
Siig mig, Kjæreste, hvad er det?
Hvorfra komme disse Taarer?

BENEDICT.
Det er Tanken, som mig saarer -

AMMEN.
Hvilken Tanke? - Tal, du lille
Rare Benedict! Fortæl mig,
Hvad dit Hjerte nu beklemmer.
Tal, mit Barn! Og tro blot ikke,
Jeg paa mindste Nag nu gjemmer,
Eller mindste Smule vred er
For hvad nylig var paa Tale.
256Dine Tanker var vist gode
Om endogsaa de var gale;
Og hvad Klæderne betræffer,
Kan til Pintse de jo ligge,
Mens vi see, om du til den Tid
Skifter Mening eller ikke.
Derfor vær kun du frimodig!
Tør din Taare bort, og siig mig,
Hvad dit Sind saa stærkt bevæger.

BENEDICT.
At med dig det sidste Bæger,
Afskedsbægret her jeg tømmer -

AMMEN.
Afskedsbægret - Men du drømmer,
Vil du bort?

BENEDICT.
Endnu iaften
Over Bjergene mod Vesten.
Dette Løfte Gud jeg gjorde.

AMMEN.
Dette Løfte Gud du gjorde -

Men hvad er det dog for Noget!
Du mig snart det gjør for broget!
Over Bjergene du bort vil -
Vil du hjem til Nursia? Veien
Gaaer jo nordpaa. Gaaer mod Vest du,
Kommer ud du i en Steenørk,
Hen mod Anioflodens Kilder:
Steen foroven - Steen omkring dig,
Og den stride Strøm forneden.

BENEDICT.
Derhen just i Eensomheden
Gaaer min Vandring.

AMMEN.
Hen i Ørknen? -
Og med hvem skal der du mødes?

BENEDICT.
Kun med Gud - med ingen Anden!

AMMEN.
Er du reent da fra Forstanden?
Der i Ørknen? - Og til Byen
Du vel seent tilbage kommer?

BENEDICT.
Seent, ja!

AMMEN.
Maaskee først til Sommer?

BENEDICT.
Aldrig mere. Fra idag jeg
Magten, Æren, Lysten, Lykken,
Roms Tyranner, vender Ryggen;
Fra idag jeg kun min Skaber,
Min Forløser har til Herre.

AMMEN.
Nei, det værre bli'er og værre!
Reent forkeert i alle Dele -
O, nu fatter jeg det Hele!
Du vil Eneboer være,
Boe i Ørkenen og slide
257Tiden hen med Bod og Bønner,
Mens du Ingenting bestiller.
Ja, nu Alting jeg begriber!
Det er Pilegrimens Ord og
Konster, som dig har bedaaret.
Du og han var altid sammen,
Og jeg husker godt hans Præken
Om den hellige Antonius,
Og hans lange Liv i Ørknen,
Og hans Fruentimmersyner
I de maaneklare Nætter -
Men en Pind derfor jeg sætteri
I din Faders og din Moders
Navn jeg det bestemt forbyder;
Og hvis ikke mig du lyder,
Skal din Farbro'er Lucius komme -

BENEDICT.
Men han komme vil forgjæves;
Alt det Brev han har ihænde,
Hvori jeg Farvel ham siger.
Ei for Kjød og Blod jeg viger,

Ei for Bud og ei for Bønner,
Førend Dagen er tilende,
(Vil mod Himlen ei jeg synde)
Maa min Vandring jeg begynde.
Lang er Veien, fjernt er Maalet,
Og bestandig nær de Stemmer,
Der fra Verden bort mig kalde.

AMMEN.
O, Gud hjelpe dog os Alle!
Og hvad troer du, at din Fader,
At din Moder, Abundantia,
Og din lille Søster siger,
Naar dem Alt bekjendt er blevet?

BENEDICT.
Ogsaa dem jeg har tilskrevet,
Og mit Brev er snart i Nursia.
Ei min Moder mig fordømmer,
Det jeg veed saa vist og sikkert;
Men min Faders Sind og Tanke
Gud vil med sin Aand oplyse,
Og min fromme Søsters Hjerte,
(Denne Trøst min Sjæl husvaler)
Mig sit fulde Bifald skjenker.

AMMEN.
O, hvad Daarskab der du taler!
Og paa mig du ikke tænker!
Mig, din Amme, som har kjendt dig
Siden du blev svøbt og baaret;
Mig, som i saamange Aar dig
258Nu i Moders Sted har været;
Mig, som af dit Ord bedaaret
Her paa Landet ud har fulgt dig,
For din Fødselsdag at feire -
Mig du nænned at bedrage!

BENEDICT.
Ei saa haardt du mig anklage!
Tidt jeg vilde skriftet for dig,
Aabenbaret dig mit Forsæt,
Selv idag jeg det forsøgte.
Men mit Ord du aldrig agted,
Tog for Skrømt hvad der var Alvor,
Og med Afskedstanken spøgte.
Da sank Modet, og paa Læben
Før det fødtes Ordet døde.

AMMEN.
O, Gud staa mig bi, mig Stakkel!
Mig, som kom med Spøg imøde
Ham, som kom med ramme Alvor.
Græd dog ikke nu, du Søde,
Mindst jeg dig anklage turde,
Dig, som selv er saa bedrøvet
For det Løfte, Gud du gjorde.
O men ham, den Skurk af Pil'grim,
Din Forfører gad jeg ramme!

BENEDICT.
Og hvad Ondt har han da gjort mig?

AMMEN.
Han? Ja, han sig vel maa skamme!
Fra en smuk og munter Yngling
Gjøre dig til Eneboer!

Lokke dig fra Rom til Ørknen,
For at sulte og forkomme;
Binde dig med Ed og Løfte,
Medens han for Livets Lykke
Dig saa lumskelig bedrager -

BENEDICT.
Af os Begge feil du tager!
Ikke ham det var, som lokked
Mig til Verden at forsage,
Og i Ørknen ud at drage.

AMMEN.
Ikke ham? Og hvem da var det?

BENEDICT.
Han, hvis Ord er Lov for Støvet,
Og hvis Fjed skal efterfølges:
Herren selv, om hvem staaer skrevet,
At til Ørknen Aanden drev ham,
For med Fristeren at kæmpe,
Før sit Livsværk han begyndte.

AMMEN.
Før sit Livsværk han begyndte!
Der du talte ret; men hvilket
Værk har da en Eneboer,
259Saadan En, som du vil være?

BENEDICT.
Ogsaa jeg jo Gud til Ære
Ud i Eensomheden drager,
For i Aanden mig at styrke,
Før min Gjerning jeg begynder.

AMMEN.
Hvilken Gjerning?

BENEDICT.
Før omkring mig
Menneskenes Børn jeg samler:
Denne Slægt, der nu, lig Hjorden,
Uden Hyrde vild jo farer.

AMMEN.
Nu du reent forstyrret svarer!
Eneboer, som forsamler
Menneskenes Børn. - Da priser
Ord jeg, som Forstand beviser.

BENEDICT.
Du forstaaer mig ei, Gyrilla!

AMMEN.
Der du talte sandt!

BENEDICT.
Deroppe
Vilde bedre du forstaae mig.

AMMEN.
Hvor?

BENEDICT.
Deroppe paa Terrassen -

AMMEN.
Oppe paa den høie Fjeldpynt,

Hvor saalænge du sad ene?

BENEDICT.
Saae du ned fra Bjergets Stene,
Vilde Synet dig forklare,
Hvad jeg her ei mægter sige.

AMMEN.
Men saa lad derop os stigel
Du for Suk jo knap kan tale,
Og jeg selv er saa fortumlet,
At mit Hoved nok kan trænge
Til i fri Luft sig at svale.
Kom! - Men hvad kan Det dog være,
Som deroppe jeg skal lære?
Kom, mit Barn! Ræk her mig Haanden!
Kagen kan vi altid spise,
Naar dit Hjerte du har lettet,
Og vi her er vendt tilbage
Meer til Glæde stemt i Aanden.
Her, idet endnu hun talte,
Reiste sig fra Bænken Ammen,
Rækkende sin Yndling Haanden.
Benedict stod op, og villig
Ud af Grotten hende fulgte
Ned i Gangen, hvor han standsed,
Dreiende sit Blik og Hoved
Efter Hyrdepibens Toner,
Der sig dæmpede lod høre.
Tonerne ham syntes røre,
Taus han stod, imens Cyrilla,
Der kun lidt paa Spillet agted,
Utaalmodig ham betragted.
Med sin Laurbærkrands om Panden,
Med en løvrig Qvist i Haanden,
Som i dybe Tanker stod han,
Lyttende til Hyrdestykket,
Hvormed gamle Markus her ham
Som til Afsked vederqvæged.
Afskedstanken ham bevæged,
Et Par Skridt han fremad gjorde,
Og sin Pengepung han glide
Lod i Haanden paa den Gamle,
Der med Fattigdom og Toner
Lige stærkt hans Hjerte rørte.
Da sin Ammes Røst han hørte:
Kom og følg mig! - Dagen lider;
Hvad jeg lære skal deroppe,
Vel maa skee, før Aftensolen
Bort i Mulm og Taage skrider.
Kom, mit Barn, og vær min Støtte!
Steil er Veien; jeg er mødig,
Og din Bistand har jeg nødig. -
Her hans Arm hun greb; men Markus,
Bagved Løvet, som ham dulgte,
Atter nu sit Spil begyndte,
Tolkende sin Tak for Gaven. -
Benedict Cyrilla fulgte,
Og til blide Toners Hilsen
Beggeto forlod de Haven.

III.

Men paa Fjeldterrassen skinned
Aftensolen i sin Nedgang
Mod Tyrrhenerhavets Bølge.
Det var lyst og klart deroppe,
Og i Klarhed nedenunder
Laa Campagnen, fri og aaben,
Imod Sønden kun begrændset
261 Af de blaa og dunkle Bjerge,
Alle her i Aftenrøden
Smykt med rosenrøde Toppe.
Og som Alt var lyst paa Fjeldet,
Var det stille: Vinden hviled
Fra sin Flugt, og neppe hørlig
Svang i Kreds sig Myggesværmen;
Ingen Lyd fra Bjergets Huulvei
Klang igjen som Livets Minde,
Og kun altimellem kredsed
Ørnen i en langsom Svæven
Høit i Luften Klippens Tinde.
Alt var som i taus Forventning
Af det Øieblik, da Lyset
I sin Kamp med Mørket viger,
Naar i Flammer Solen sender
Luft og Jord sin Afskedshilsen,
Førend, skjult bag Purpurdækket,
Ned i Bølgerne den stiger.

Midt i denne Stilhed toned
Pludselig Cyrillas Stemme,
Der med dæmpet Lyd og afbrudt
Nedenfra sig lod fornemme.
Lig Herolden, der gaaer forud,
Meer og meer sig nærmed Røsten,
Indtil Ammen selv sig viste
Paa den steile Sti forneden,
I en langsom Stigen-opad
Støttet fast paa Pleiesønnen.
Endelig hun høsted Lønnen
For sin Møie: heelt ved Maalet,
Stod hun høit paa Fjeldterrassen
Med sin Benedict ved Haanden,
Der ei meer forsagt med Taarer,
(Som i Grotten nys) men freidig
Saae sig om til alle Sider,
Med Begeistrings Glød paa Kinden,
Fyldt af Troens Mod i Aanden.
Ved hans Side stum og stille
Stod forventningsfuld Cyrilla,
Mens omkring sig, spændt opmærksom,
Hun med aabne Øine stirred.
Snart dog træt af denne Stirren,
Fæsted spørgende hun Blikket
Paa sin Følgesvend, og lagde
262 Haanden venligt paa hans Skulder,
Mens hun venligt tog tilorde:

AMMEN.
Saa, nu staae vi da heroppe,
Lille Benedict! og trøstet,
Ja med Rosenskjær paa Kinden,
Gudskeelov igjen jeg seer dig.
Glem kun Taaren og fortæl mig,
Hvor det Syn nu er, som her mig
Alle Spørgsmaal skulde spare
Og det Hele mig forklare.
Op og ned - tilhøire, venstre -

Rundt jeg seer - men Intet seer jeg,
Hvoraf jeg det Allermindste
Mig forklarer, og hvormed jeg
En bekymret Sjæl gjør rolig.

BENEDICT.
Seer du ei Campagnen for dig,
Ei Latinerfolkets Bolig?

AMMEN.
Godt jeg seer den!

BENEDICT.
Naar du følger
Hist med Øiet Solens Nedgang,
Seer du da ei midt paa Sletten,
End belyst af Dagens Stjerne,
Byen Rom, der halv sig dølger,
Halv sig viser i det Fjerne?

AMMEN.
Rom jeg seer, som mange Gange
Just fra denne Plet jeg saae den.

BENEDICT.
Og vil Meer du da forlange?
Her er Synet!

AMMEN.
Hvadfornoget!
Vil du have mig tilbedste?
Skal jeg slæbes op ad Bakke,
For at see Campagnen og det
Fjerrie Glimt af Hovedstaden
Med dens Buer, Kupler, Søiler,
Som jo tusind Gange bedre
Hjemme jeg kan see paa Gaden?

BENEDICT.
O Cyrilla! Ingen Steder,
Naar jeg Herrens Hjem undtager,
Ingen Steder rundt paa Jorden
Møder du et Syn som dette.

AMMEN.
Hvilket? - Hvor? - Paa denne Slette?

BENEDICT.
Just paa denne - Skuepladsen
For de gamle Romerdyder,
For et Liv i Kraft og Storhed,
Som det aldrig seet er vorden
263Og vel aldrig meer skal findes.

AMMEN.
Nu forstaaer jeg - det var Synet!
Her det gamle Rom du mindes,
Det, hvorom saa tidt du taler.

BENEDICT.
Det, hvis svundne Glands afmaler
Hisset sig i Purpurskyen! -
Seer du Skjæret over Byen?
Aftensolens Skin paa Tinden
Af det høie Capitolium,
Hvor det stærke Lys sig viser?
Der var Romerfolkets Arne,
Der, i Fædrelandets Fare,

Traadte frem de store Helte,
Som endnu hver Tunge priser:
Curtius, Scævola og Cocles,
Brutus, Decius, Camillus,
Fabius, Regulus, Æmilius,
Scipioner og Catoner -
O Cyrilla! hvilke Minder,
Straalende som Himlens Stjerner,
Stige her ei frem af Graven,
Hvor det gamle Rom nu blunder!
Hvilken Storhed gaaet under,
Hvilken Herlighed lagt øde,
Hvilke Seierstoner, trods den
Dybe Stilhed om de Døde!

AMMEN.
Men forsvundet er forsvundet;
Altfor nær du ta'er dig Tingen,
Det saa tidt jeg har befundet.
Op og ned gaaer Alt i Verden,
Dag og Nat bestandig mødes,
Og en stor Mand maa begraves,
Før en anden En kan fødes.
Død er Cæsar og Pompeius,
Men endnu din Farbro'er Lucius
Og Senator Varro lever.
Ned i Graven steg fra Thronen
Den berømte Keiser Titus,
Der kom hjem med Lyseln
Og med Jødefolket bundet;
Men saa throner jo til Gjengjeld
Gotherkongen i Ravenna,
Vor Theodorik, der fried
Os fra alle vore Fjender,
Og ifjor, da Rom han gjested,
Høsted Priis af alle Munde -

BENEDICT.
Men fra Graven Prisen toned;
Herligheden gik tilgrunde!

AMMEN.
Gik tilgrunde - hvor du taler!
For mit Blik endnu sig maler
Al den Pragt og Glands og Glimmer,
Som ifjor just Rom udfolded
Under Gotherkongens Indtog!
Husk paa Processionen, da de
Purpurklædte Senatorer,
Efterfulgt af Bisp og Præster
I de linnedhvide Klæder,
Droge gjennem Byens Gader
Med de tusind Kors og Kjerter!
Husk, hvordan til Kirkeklokkers
Uafladelige Kimen
Trommer og Trompeter toned!
Husk hvad selv vi saae, da Kongen
Paa sin hvide Hest, med Kronen
Over Hjelmen, Sværd i Haanden,
Red i Skridtgang ind ad Porten,
Fulgt af sine harske Gother:
Hvordan dybt for ham sig bøied
Romerfolkets Knæe og Ørne,
Krigens Mænd med sænkte Faner,
Fredens Mænd med Virakskaaler,

Øvrigheden, som med blottet
Hoved overrakte Sceptret -
Og hvor naadig Kongen nikked,
Medens alle Munde raabte:
Vivat Rex Italiæ. vivat!
Og da Kongen og hans Gother
Over blomstersmykte Tæpper
Saa red op til Capitoliet,
Hvordan ud af alle Huse
(Som paa Tærsklen paa Altanen)
Stimled Mænd i sneehvid Toga,
Qvinder klædt i Guld og Purpur,
Straalende af Ædelstene,
Alle svingende med Krandse,
Hilsende med Raab og Haandklap
Majestæten og Triumfen -
Ja, naar Alt hvad Stort og Kostbart
Da vi skued, jeg betænker,
Da, mit Barn, det gamle Rom jeg
Med dets Herlighed dig skjenker!

BENEDICT.

Men paa Æren ei du tænker,
Ei paa Skammen, ved at skue
Vore store Fædres Moder,
Rigets Dronning og Forsvarer,
Verdens gamle Herskerinde
Dybt i Støvet for Barbarer.
Seirens Krands er sønderreven,
Alles Skovisk er vi bleven!
Rundtom Skjændsel kun og Brøde,
For vor Afmagt ingen Støtte;
Landet vidt og bredt lagt øde,
Røveres og Voldsmænds Bytte.
Folket adspredt og forvildet,
Uden Lov og Ret og Orden,
Folkets Hyrder ikke bedre,
Næsten værre selv end Hjorden.
Og hvad er af Rom der vorden?
Rom, hvor Hedenskabets Ørne
Mod og Manddomsliv betrygged;
Rom, hvor Christenhedens Vidner
Sig med Martyrkrandsen smykked;
Rom, hvor hellige Apostle
Fast paa Klippen Kirken bygged:
Rom er fra sin Throne stegen,
Al dens Hæder er bortvegen.
Uden Mod og uden Helte
Har i Støv den ladt sig træde;
Uden Dyd og uden Troskab
I sin Skjændsel søgt sin Glæde;
Uden Blu sig selv fornedret,
Kastet fra sig Tugtens Bælte
Og sig iført Skjøgens Klæde !

AMMEN.

Der, mit Barn, du talte Sandhed!
Over Roms de store Synder
Mennesker og Engle græde.
Disse fæle Mænd og Qvinder,
Disse bandende Soldater,
Disse nedrige Krabater,
Disse Lov- og Retsfordreiere,
Disse ryggesløse Præster,
Disse lave Skjendegjester,
Disse slemme Spillefugle,

Disse glubske Aagerkarle,
Disse stygge Drukkenbolte,
Disse lumpne Tyveknægte,
Disse overstadig frække
Offentlige Fruentimmer,
Dem jeg Roms den aabne Skade,
Kræft og store Pestbyld kalder -
Men der een Ting ind mig falder!
Selv du kalder dig en Romer,
Rom var dine Fædres Hjemstavn,
Saa jo du er allernærmest
Til at redde den fra Faldet
Og at hjelpe os tilrette.
Ja mit Barn, min lille kloge
Benedict, betænk dog Dette!
Nu er du for ung, men inden
Lang Tid var du Byens Censor,
Vogter for de gode Sæder,
Naar du selv det bare vilde.
Da fik Nok du at bestille,
Naar paa Gader og paa Torve,
Naar i Kipper og i Kroer,
Naar i Kamre og i Kroge
Du paa Jagt var efter Skrabet,
Rigtig støved op i Snavset,
Og med Fængselsstraf og Bøder
Al den frække Trods fik avet.
Det var noget ganske Andet,
End at være Eneboer;
Meer behageligt for Himlen,
Og til større Gavn for Jorden.

BENEDICT.
Men kun spildt var Liv og Møie,
Lige fjern var Ret og Orden.
Nei, Cyrilla! hele denne
Slægt er dømt som Jødefolket,
Der i meer end fyrretyve
Aar i Ørknen maatte vandre. -
Sæd og Skik sig maa forandre,
Verden blive maa en anden
Og et andet Folk opdrages,
Før vor Ære kan oprettes
Og Velsignelsen modtages.

AMMEN.
Verden blive maa en anden:
Det er let sagt; var det bare
Lige let at gjennemføre.
Til et nyt Folk at opdrage,
Hvor er Manden? Hvem vil tage
Denne Byrde paa sin Skulder?

BENEDICT.
Jeg, Cyrilla!

AMMEN.
Du? . . . Forstod du
Hvad jeg sagde?

267

BENEDICT.
Ja, Cyrilla!
Jeg vil tage Byrden paa mig.

AMMEN.

Saa alvorlig han det siger
Og med Haanden lagt paa Hjertet -
Er det Alvor da du taler?

BENEDICT.
Det er Alvor.

AMMEN.
Du vil føre
Verden ind paa andre Veie,
Og en anden Slægt opdrage?

BENEDICT.
Denne Gjerning j e g vil gjøre.

AMMEN.
Du, mit Barn! Du lille Stakkel,
Fjorten Aar idag just gammel,
Du vil gjøre det Mirakel? -
Sig mig dog, hvor er du kommen
Paa de underlige Tanker?

BENEDICT.
Da jeg fra vor store Fortid
Vendte Blikket mod vor Nutid,
Skued Folket, trods sin Adel,
Trods Velsignelsen i Korset,
Trællesindet og forbandet.
Mange bittre Taarer græd jeg
Dengang over Fædrelandet,
Til igjennem Sorgens Toner
Klarlig Aandens Kald jeg spored,
Klart fornam dens Bud, at frelse
Mine Brødre, og til Herren
Samle Folkets Børn, som Moses.

AMMEN.
Ak, mit Barn, du er for ringe
Til at ta'e det op med Moses.
Moses var jo viis og gammel,
Havde til sin Hjelper Aron,
Og forstod sig paa Mirakler;
Dem i Skolen knap du lærte,
Og hvad anden Hjelp og Bistand
Har vel du at raade over?

BENEDICT.
Over Hjelp, der Seier mig lover,
Over Vaaben, der sig passe
For en Christen og en Romer.

AMMEN.
Hvilke Vaaben?

BENEDICT.
Troens Vaaben!
Thi fra Romerne, Cyrilla,
Som fra Skriften vel jeg mindes,
At i Troen kun er Seiren,
Hvorved Verden overvindes.

AMMEN.
Og hvad har du da isinde?

BENEDICT.
Offre mig til Gud, og vinde!

AMMEN.

Offre dig?

268

BENEDICT.
Ja heelt mig give
Hen til Gud, ved mig fra Verden
Og dens Væsen løs at rive.

AMMEN.
Men endnu er lige klog jeg!
Siig, paa hvilken Viis din Gjerning
Du begynder da og ender?

BENEDICT.
Maaden jeg endnu ei kjender;
Derfor ud i eensom Stilhed
Nu min Hu og Fod sig vender:
Der vil Herrens Aand mig raade,
Vise Midler, Vei og Maade.

AMMEN.
Ak, du er paa gale Veie!
Laan Fornuftens Raad dog Øre!
Her din Ammes Røst du høre!
Værket aldrig vil dig lykkes.

BENEDICT.
Jo, naar fast i Tro det bygges!
Spaa ei ilde! Heller Varsel
Tag af Solen, der bestraaled,
Just paa Dagen, da jeg fødtes,
Mine første Skridt mod Maalet:
See dens Glands og sku dens Purpur!
Førend denne Sol er nede,
Maa jeg fremad paa min Vandring
Og til Værket mig berede -
Dette Løfte Gud jeg gjorde.

AMMEN.
Meer du loved, end du burde!
Men jeg neppe selv det fatter:
Saa det virkelig er Alvor
Og til Graad er vendt min Latter?
Lynet fra en skyfri Himmel
Alt med eet Slag har lagt øde;
Alle Haab paa eengang døde;
Brat for Dag det Nat er vorden;
Bort han gaaer, og her paa Jorden
Aldrig Hjertets Savn vil stilles.

BENEDICT.
Men naar Troskab boer i Hjertet,
Ei for evig dog vi skilles.

AMMEN.
Af mit Barn jeg her forstødes -

BENEDICT.
Eengang dog med Fryd vi mødes.

AMMEN.
Hvert et Baand er sønderrevet -
O, du veed ei, hvad du var mig,
Hvordan jeg i dig har levet!
Vaagned jeg i Morgenstunden,
Da var du min første Tanke,
Benedict det første Billed,

Der med altid milde Miner
For det vaagne Blik sig stilled.
Stod jeg op til Dagens Gjerning,
Dig i Alt jeg saae og hørte,
Indtil Solen sank, og dit Navn
Frem for Gud i Bøn jeg førte.
Ja, dit Hjerte her det rørte,
Vidste du, hvortidt jeg gaaet
Er mig træt, for dig at møde;
Vidste du, hvortidt jeg staaet
Har forventningsfuld ved Vindvet,
For at see dig, naar fra Skolen,
I din lille korte Kappe,
Hjem med Bog i Haand du vendte.
Dine Sorger vare mine,
Mine vare dine Glæder,
Og Fornøielser (det veed jeg)
Skilt fra dig jeg aldrig kjendte.
Aldrig nød en Frugt jeg, eller
Hvad der Ganen kunde fryde,
Uden dig jeg længtes efter,
For det Halve dig at byde;
Just som i din spæde Barndom,
Naar vor Kage ret vi meelte,
Naar jeg paa mit Skjød dig maded
Og vi Skeens Indhold deelte.
Og nu er min Glæde borte;
Mørkt og øde nu er Hjemmet,
Og i Haabets Sted tilgjest jeg
Sorgens Minde skal udkaare.

BENEDICT.

O Gyrilla, spar din Taare!
Ogsaa du som jeg nu kaldes
Til for Seirens Løn at kæmpe,
Til, ved Offer af dit Hjerte,
Gud i Tro at herliggjøre.

AMMEN.

Ja, lad Daarlighed mig høre!
Rive Hjertet ud af Livet,
Tage selv din Fryd afdage,
Sig at pine og at plage,
Er det Gud at herliggjøre?
Men med mig det er det Samme!
Mig lad dette Slag kun ramme!
Men at du, du lille Stakkel,
Nu saameget Ondt skal lide,
Gjennem Savn og Sorg dig stride,
Det en Dolk er for din Amme.
Vildsom paa de øde Steder
Skal i Vintrens Kuld du gyse,
Røvet dine varme Klæder;
Mens jeg laver Mad derhjemme,
Sult og Tørst du skal fornemme;
Du skal gaae med bare Fødder,
Du, hvem over Livets Torne
Jeg saa gjerne bar paa Hænder;
Skilt ved Hjem og Slægt og Venner,
Skal du nøies med Guds Naade,
Nøies med en fugtig Hytte,
Uden Værn til dig mod Slanger
Og mod Udyr at beskytte.
Mørkt omkring dig, naar i Natten
Stormene du hører tude;
Kun en Steen til Hovedpude

Naar paa Vandring du vil hvile;
Og til Skjerm mod Solens Pile,
Svier Somrens Brand dig Issen,
Intet Dække meer, thi Krandsen
Om din Tinding da er vissen.

BENEDICT.
Hvad! Endnu jeg Krandsen bærer?
Reent din Laurbærkrands jeg glemte,
For at agte paa din Klage.
Tag den! Tag igjen tilbage
Lykkens Pant du mig bestemte,
Seirens Tegn, der Helten ærer.
Ingen Laurbær jeg begjærer,
Ingen Triumphators Throne,
O, men eengang Livets Krone!

AMMEN.
Livets Krone - ja, hvor er den?
Hvem har seet den?

BENEDICT.
Jeg, Cyrilla!

AMMEN.
Du? -

BENEDICT.
Ja, i sin Glands og Skjønhed
For mit Øie har den tindret!

AMMEN.
Livets Krone?

BENEDICT.
Ja, i Klarhed
For mit Blik den straaled!

AMMEN.
Hvordan
Saae da Kronen ud?

BENEDICT.
Dens Skue
Fyldte mig med salig Glæde;
Men med Farver ei den males,
Ei med Ord dens Glands udtales.
Eet jeg veed kun, at fra den Stund
Denne Krone blev mig synlig,
271Falmed alle Livets Krandse,
Blegned Lykkens Sol og Skinnet
Hvormed Ærens Purpur med.
Havde Kronen ei jeg skuet,
Var hos dig jeg her forbleven;
Men med evig Glands den blinker,
Fremad - opad den mig vinker!

AMMEN.
Vee mig!

BENEDICT.
Ei saa dybt du sukke!
Skal da jeg min Amme tysse,
Som har sunget for min Vugge?

AMMEN.
Ei i Søvn som Barnets Sorger
La'er sig denne Smerte dysse.

Bort du gaaer, og hvem er hos mig
I de lange, lange Tider?

BENEDICT.
Haabet, der forbi dem skrider,
Evighedens Haab, Cyrilla,
Vinkende med Livets Krone.
Denne Krone dig med Jordens
Savn og Taarer vil forsone.
Lær dens Herlighed at kjende
Af det Tab, den mig erstatted,
Af det Liv, som her fik Ende!
Kast et Blik ud over Sletten,
Vore store Fædres Bolig,
Nu saa øde og saa stille!
See omkring dig! her, hvor Magtens,
Lykkens, Ærens, Seirens Krandse
Smuldre hen i Oldtidsgraven
Med de Pander, som dem bare;
Her, hvor Riget er lagt øde
Med dets høie Helteskare;
Her, hvor sorgfuld Nat bedækker
Tidens Børn, og Mindets Tone
Hjertets stærke Gjenlyd vækker;
Her, hvor Alt om Død erindrer,
Her, just som i Mulm en Stjerne,
Straalte første Gang i Klarhed
For mit Øie Livets Krone.

AMMEN.
I dit Blik for mig den tindrer!

BENEDICT.
Tænk, hvad Glæde, naar vi Begge
Smykkede med denne Krone
Til et evigt Samliv mødes,
Og hvor alle Savn skal stilles
Troe hinanden Haanden række!

AMMEN.
Da vil søde Taarer spildes,
Naar min Benedict jeg Armen
Seer imøde mig at strække;
Naar mit Barn igjen jeg favner
Der, hvor aldrig meer man skilles:
Ingen Krone da jeg savner,
Naar til Hjertet dig jeg trykker.

BENEDICT.
Da for os af dunkle Skygger,
Med en Trøst som aldrig viger,
Paradisets Sol opstiger;
Ikke den forgængelige,
Der i Purpur hist gaaer under
Og mod Natten ned nu higer.

AMMEN.
Dagens Sol, gaaer alt den under?

BENEDICT.
Den gaaer under, og til Vandring
Mig den vinker med det Samme.

AMMEN.
Ak, min Dom du der afsiger!

BENEDICT.

Nu Farvel, min Barndoms Amme!

AMMEN.
O Farvel, mit Hjertes Søn!

BENEDICT.
Kjære Amme!

AMMEN.
Kjære Søn!

Og han kasted sig med Varme
I sin Ammes aabne Arme,
Og i lang Tid fast omsluttet
Holdt hun ham med Graad i Favnen.
Da rev atter han sig løs og
Viskende af Øiet Taaren,
Med et ildfuldt Blik mod Himlen
Og med opadløftet Hoved
Vendte han sig bort og vandred,
Let og tynd og ungdomssmidig,
Nedad gjennem Bjergets Huulvei,
I hvis dunkle Kløft hans Kittels
Hvide Farve dobbelt skinned.
Men paa samme Plet stod Ammen,
Begge Arme strakte mod ham,
Følgende med spændte Blikke
Skridt for Skridt ham hen ad Veien. -
Længe tydelig hun saae ham;
Solen i sin dybe Dalen
Med det gyldne Skjær ham farved
Nakken og de brune Lokker,
Og endnu han tabt ei syntes.
Uvilkaarlig i sin Længsel
Efter ham et Skridt hun gjorde:
Da - ved Veiens bratte Dreining
Brat afsyne svandt han hende,
Og ustandselige Taarer
Vælted frem af hendes Øine,
Ved det Mulm, som overskygged
Pludselig det piinte Hjerte.
Bøiet fremad i sin Smerte,
End med Armene udstrakte
Mod det Haab, der var forsvundet,
Saa utrøstelig nu stod hun -
Trøst dog vist hun havde fundet,
Havde med prophetisk Blik hun
Mægtet gjennemtrænge Tiden,
Og med Efterverdnens Øie
Seet sin Benedict at straale
Høi og herlig, som den dunkle
Middelalders lyse Heros:
Seet ham som Europas Lærer,
Videnskabens første Grunder,
Folkeaandens vise Leder,
Munkelivets faste Styrer,
Stærk i Daad og reen i Levnet;
Seet ham seirende ved Maalet,
Ham, hvem Kirken og Historien
Stor og hellig har benævnet.

FREMTIDSMAALET
(1864)

276
277

Brat af Slaget rammet,
Kastet haardt til Jord,
Ligger brudt og lammet
Du, vor gamle Mo'er.
Har Du anden Tanke
Nu end »lid og taal«,
Saa forkynd, o Danmark,
Mig dit Fremtidsmaal.

Søn! elendig, ussel,
Hjertet fuldt af Nag,
Tænker jeg med Blusel
Paa mit Nederlag;
Men trods Vee og Vaande,
Trods hver bitter Skaal,
Holder fast i Haabet
Jeg mit Fremtidsmaal.

Faaer ved Fredens Frugter
Først mit Saar jeg lægt,
Snart jeg mig optugter
Da en Helteslægt:
Ynglinger i Plade,
Drenge, klædt i Staal,
Mænd med faste Hjerter!
Det er Danmarks Maal.

Dernæst jeg opdrager
Mig en Pigeflok,
Som ei Hjemmet vrager,
Som i Lidt har nok.
Ingen Døgnets Flaner,
Rendt fra Bog og Naal,
Fromme, stærke Qvinder!
Det er Danmarks Maal.

278

Saa min Hu mon stande
Til en Ven, en kjæk,
Som med mig vil blande
Blod og ikke Blæk;
Som ei troløs svigter,
Høres Fjendeskraal:
Trofast Broderforbund!
Det er Danmarks Maal.

Kroner Lykken Enden,
Har jeg først de tre,
Drengen, Pigen, Vennen,
Svinder al min Vee.
Da til Lurens Toner
Blusser Bavn og Baal:
Slesvigs Land gjenvundet!
Det er Kampens Maal!

UNGDOMSKILDEN
EN FORTÆLLING
(1865)

280
281

Det var i de store Opdagelsers Tid. Den Vei, Columbus først havde betegnet, og paa hvilken en ny Verden ligesom var fremdraget af Havets Skjød, til Forbauselse for alle Datidens Vise og til Henrykkelse for alle Daarer: denne Vei var siden bleven fulgt af mange tappre og modige Mænd, og hver Dag hørte man om nye Opdagelser af Landskaber og Øer, af forhen useete Dyr og Planter, af uhyre Skove, af skyhøie Bjerge, af Floder svulmende som Havet, af nye Stjerner og Stjernebilleder, der her fremstraalede med ukjendt Glands; thi endog Naturen syntes i denne nye Verden at være bleven en anden. Lægger man hertil de mange Rygter og Beretninger om vidunderlige Folkefærd, om et Amazon-Rige, om et fundet Eldorado, der ved reisende Lykkeriddere bragtes til Europa, saa forstaaer man, hvordan i Europa alle Tanker fyldtes med Billeder af en overvættes Herlighed, alle Samtaler i den gamle Verden dreiede sig om Tilstanden i den nye, og alle Ønsker og Forhaabninger toge samme Løb som Solen, fra Øst til Vest, til Kysterne af det fjerne Guldland og Vidunderland.

Paa denne Tid levede i Spanien en ædelbyrdig Ridder ved Navn Diego de Herrera. Han var tilaars rnen endnu kraftig; hans Blod endnu ligesaa varmt, hans Aand ligesaa fyrig, som da han i sin Ungdom kæmpede mod Maurerne under Dronning Isabella af Castilien, af hvis Haand han paa Valpladsen havde modtaget Ridderslaget. Endnu før denne store Dronnings Død havde han taget sin Afsked baade som Kriger og Hofmand, og levede alt i flere Aar tilbagetrukken og bosat i den lille Søstad St. Lucar, med sin Hustru Donna Ines, to unge Døttre, Elvira og Isabella, og en næsten tyveaarig Søn, Fernando. Det gik imidlertid Don Diego i sin Tilbagetrukkenhed som en i Skygge stillet Plante, der higer efter Solskin: hans Blik var vendt udad; hans daglige Spadseretoure gjaldt Havnen, Samlingsstedet for Byens Kjøbmænd og Lediggængere, hvor Skibe ladede og lossede, afseilede til den nye Verden og vendte tilbage derfra, hjembringende Skatte og Reisende, der fyldte Folkets Øren med deres mærkelige Fortællinger. Ingen lyttede begjærligere til disse Fortællinger end Don Diego. Jo flere han hørte, des fattigere tyktes ham Hjemmet og det eensformige Liv i Fædrelandet, og i desto større 282 Glands viste sig Amerikas Herlighed. Meer og meer begjærede hans Sjæl Andeel i den fjerne Lykke; Tanken paa samme lod ham tilsidst ingen Ro Dag eller Nat, og da først hans Beslutning var moden, udførte han den rask. Han solgte Huus og Jord, bød Farvel til Slægt og Venner, og besteg med Viv og Børn Brigantinen, der for fulde Seil førte ham og alt hans Eie over Havet, den nye Verden imøde. Nu først aandede han frit! Med Smiil paa Munden vandrede han op og ned ad Skibets Dæk og lod Vinden spille med sine hvide Lokker, medens hans Blik som henrykt fulgte med Solen, naar den mod Aften nedsank i Vestens gyldne Skyer. Var Havet blankt og stille, kunde han staae hele Timer bøiet over Skibets Reling, stirrende ned i Atlanterhavets dybe og klare Vande. Da saae han i Billeder sin egen Forventning, der hentede Næring af Dybet, strømme sig forbi. Længst forsvundne Ungdomsdrømme nærmede sig ham atter, og gamle Minder viste sig i Bølgespeilet som straalende Haab. Hurtig henglede paa denne Viis Dagene for den gamle Drømmer. Da han en Morgen fra Skibets Forstavn sendte Blikket ud over Havet, laa hans Reises Maal, Øen San Domingo, for ham i Morgenrødens Skjær.

Som første Mand iland, og hilsende den nye Verden, svang Don Diego triumferende Hatten, hvorpaa han førte sin Hustru tilligemed de to hulde Døttre fra Borde, og i Følgeskab med dem og Sønnen begav sig op til Staden. Denne, af samme Navn som Øen og endnu i sin første Opkomst, laa paa en opadskraanende Høi, hvor Cathedralkirken, omkrandset af hvide Huse med mellemliggende Haver, allerede langtfra hilste dem. Ankommen til Byen, fæstede Don Diego Bolig til sig og Familie, og opsøgte derpaa flere her boende, ham fra Spanien bekjendte Landsmænd, der studsede ved Gjensynet, men forøvrigt modtoge ham paa det Bedste, og af hvem han strax erfarede Coloniens Tilstand og Forholdene der paa Stedet. Vilde han gjøre sin Lykke - og derfor var han formodentlig kommen - var der ingen Tid at spilde! Allerede i flere Dage laa Flaaden, hvormed der skulde gjøres en ny Opdagelsesfart, færdig til Afreise. Farten gjaldt et af Rygtet priist nordligt Guldland, og paa Veien vilde man opsøge Øen Bemini, om hvilken fortaltes utrolige Ting. Enhver som ønskede at deeltage i Toget, maatte uden Ophold give Møde ved Skibene, der kun ventede paa gunstig Vind. - Ingen glædeligere Nyhed kunde meldes Don Diego. Han ilede tilbage til sit Hjem, kyssede Donna Ines til Afsked paa Haand og Mund, omfavnede sine Døttre, anbefalede dem og Huset til Fernandos Varetægt, og begav sig derpaa skyndsomst til Havnen, hvor han ankom i sidste Øieblik og fik Plads paa Admiralskibet Argo. Vinden var just sprungen om, og hvor priste han sin Lykke! Neppe landet i den nye Verden, og allerede som en anden Jason paa Tog, for at vinde det gyldne Skind! - For en frisk Kuling heisede Flaaden Seil, og i Spidsen af Eskadren løb det Skib, hvorpaa han selv befandt sig tilligemed Togets 283 berømte Fører, Floridas Opdager, Admiralen Ponce de Leon, hans gamle Ven fra Spanien, og en Reisefælle af den store Columbus.

Seiladsen gik heldig. Ponce de Leon, hvis første Maal var Øen Bemini, styrede i nordlig Retning. Øen søgtes længe forgjæves; thi først da man naaede St. Salvador, hvor Columbus tidligere var landet, erfarede man Øens Sømærker og den nordvestlige Cours, der maatte følges. Vinden var gunstig, og med skummende Fart kløvede Skibskjølene Bølgerne. Alle vare i spændt Forventning, og paa hele Flaaden gik Navnet Bemini fra Mund til Mund. Hvad der fortaltes om denne Ø, lød jo vidunderligt; men i en Tid, hvor man daglig oplevede og forventede saa mange og saa store Undere, var Troen mægtigere end Tvivlen. Paa denne Ø - saaledes meldte Sagnet - skulde der findes en Kilde med et saa kraftigt Vand, at man vel kunde kalde den en Livets Kilde, da Livet ikke blot styrkedes, men fornyedes i dens Væld. Dukkede man deri en Blomst, selv nok saa falmet og vissen, strax vendte Duft og Friskhed og Farve tilbage. Sænkede sig en Fugl, der var truffen af

Pilen, ned i dens Vande, strax var Saaret lægt, og den lammede Vinge gjengiven sin Svingkraft og Flyvekraft. Badede sig et gammelt udlevet Dyr i dens Vover, snart saae man det atter stige op deraf i fornyet Skikkelse, kraftigt og skjønt som i dets bedste Ungdomstid. Saaledes lød Talen, der med nye Rygter bekræftede det gamle Sagn. Don Diego studsede. Var det Fortalte da virkelig muligt? lod virkelig den svundne Livskraft sig trylle tilbage? lod tørre, kolde, slappede Aarer sig paany fylde med blussende Ungdomsild? lod Aar, Rynker og Afmagt sig bortskylle, som i Lethes Bølger, i Tryllekildens Bad? - Blot ved Tanken svulmede den gamle Ridders Hjerte, og en aldrig anet Lykke foresvævede ham som hans Reises Maal.

Saa kom Bemini isigte, og Flaaden kastede Anker. Skibenes Besætninger erholdt skifteviis Landlov, og Baad paa Baad gled over Bølgerne ind mod Kysten. I Stavnen af den første stod ved Admiralens Side den gamle Ridder, for hvis Øine nu Øen klart udbredte sig med Dale og Høie, heelt bedækket med Skov, med Undtagelse af den nøgne Strandbred, hvor der hverken viste sig Spor af Træer, Huse eller Mennesker. Da man fra Kysten begav sig ind i Landet, sank efterhaanden de store Forventninger. Alt var øde, og de dybe Skove, hvor Jorden dækkedes af Krat og Torn, gave ingen Udsigt til gyldne Skatte og anden Herlighed, men vel til besværligt Arbeide og til streng Kamp med Naturen. Det var kun de Kjækkeste af Mandskabet, der sporede Lyst og Mod til at gjennemvandre Øen, for at søge efter Ungdomskilden, hvis Tilværelse forekom dem meer og mere tvivlsom, jo dybere de trængte ind i de uveisomme Skove og jo møisommeligere Fremgangen blev. Allerede før Solnedgang vendte de samtlige tilbage til Baadene, aldeles udmattede, og trætte af den forgjæves Søgen. Kun Een af Mandskabet - Diego de Herrera - vendte ikke tilbage. Allérede midt paa Dagen var han bleven skilt fra sine Ledsagere, da hans 284 brændende Higen ikke havde tilladt ham at hvile og standse, medens han med Øxen banede sig Vei gjennem det slyngede Krat og de hvasse Torne. Uden at trættes af Møien, og uden at opgive Haabet, skred han uafbrudt fremad. Dagen var næsten svunden, da han nærmede sig en friere Deel af Skoven, hvor Krattet ophørte og Noget, der lignede en Sti, viste sig mellem Træerne. Han kastede sig ned ved en Træstub, tørrede Sveden af Panden, aabnede sit Tornister, og efter at have styrket sig med Brød og Viin, fortsatte han sin Vandring. Himmelhvælvingen blev nu af og til synlig og en frisk Luftning kom ham kølende imøde. Fuglene sang omkring ham; han følte Haabet stige og Modet voxe. Med større Kraft satte han Foden paa Jorden og ilede frem ad Stien, indtil denne medeet ophørte og han pludselig, hvor Skoven aabnede sig, stod ligefor en stor, græsklædt Slette med en Høi i Midten, rundtom indfattet af en skarp, nøgen Fjeldkam, der straalede i Aftenrødens stærkeste Farveskjær. Som vakt af dybe Drømme, standsede Don Diego og spidsede Øren. Han fornam tydelig en Vandstraales Pladsken. I rhytmisk Fald, næsten som en Tryllesang, lod fra det Fjerne Lyden sig høre. Lyttende og tryllet saae han sig omkring i Aftenrøden, der lig en luende Rosenkrands omgav den græsgrønne Høi. Han tvivlede ikke længer. Henrykt ilede han hen over Sletten, og stod nu ved Foden af Høien, ud af hvis Side Vandstraalen krystalklar sprang frem, og derpaa udtømte sig i en stor, cirkelrund Dam nedenunder.

Med bankende Hjerte traadte den gamle Ridder hen til Bredden af Dammen, som paa hans Side var fuldkommen speilklar og stille, medens Vandet ovre ved Høiens Fod bevægedes i lette Kruusninger. Han bøiede sig ud over Vandet, og et Smiil fløi over hans Læber og et Suk fra hans Bryst. Hurtig kastede han sine Klæder og nedsteg nøgen i de klare Vover, der naaede ham til midt paa Livet. Idet hans Fod berørte Dammens Sandbund, gjennemfoer ham en stærk Gysen. Han dukkede sig tre Gange: den sidste Gang saa dybt, at Vandet overskyllede hans Isse, og for hver Gang fornam han en vidunderlig Kraft og Qvægelse i Hjertet og i alle Lemmer. Da han atter steg op af Badet, følte han sig som nyfødt, Foden saa let, som skulde han dandse hen ad Jorden, og ved at betragte sit eget Legeme, saae han med Forundring alle Tidens Spor og Mærker udslettede. Strækkemusklernes Striber langs ad Benene vare forsvundne, Lemmerne rundede sig, Brystet hvælvede sig som paa en Yngling, og ved at gribe en af sine egne Lokker, fandt han de hvide Haar forvandlede til kastaniebrune. Halv uvilkaarlig gjorde han et høit Spring, strøg derpaa Vandet af sig, og iførte sig Stykke for Stykke de nys aflagte Klæder. Hermed var han dog endnu ikke kommen tilende, før han følte sig betagen af en stærk Sovelyst. Tumlende paa Foden, kastede han som beruset endnu engang Blikket rundt i den straalende Aftenrøde, lagde sig derpaa ned i Græsset og sov øieblikkelig ind.

Da Don Diego igjen aabnede sine Øine, var det høilys Dag. Han 285
saae sig omkring og gjenkjendte Stedet, og Lyden af den pladskende Vandstraale kaldte strax Aftenens Minder tilbage i hans Sjæl. Han sprang hurtig op fra sit Leie og traadte hen foran Dammen, hvor nu hans egen ungdommelige Skikkelse, som han godt mindedes, lig en tyveaarig Yngling med funklende Blik, mørke Bryn, frisk Farve og krusede Lokker viste sig for ham, og levende kom ham imøde fra Vandspeilet. Det var altsaa dog ingen Drøm! Hans Fortid var virkelig vendt tilbage, og den Ungdomskraft, der gjennemstrommede ham, havde faaet sin ydre, tilsvarende Form. Kun med Møie løsrev han sig fra sit eget Billede; han maatte paa eengang undre sig og prise den undergjørende Magt. Paakaldende og takkende Madonna, kastede han sig paa Knæ, og lovede at anvende det nye ham skjenkede Liv ikke mindre til Guds og Kirkens Ære, end til sin egen og sin Families Lykke. Efter dette Løfte, og efter til Afsked at have drukket af Kilden, tiltraadte han Tilbagevandringen gjennem Skoven, hvor han dog snart igjen maatte gjøre Brug af Øxen, da det forrige Spor ikke var at finde. Først efter stor Anstrengelse og Møie naaede han ved Aftenstid Kysten, men forefandt her til sin Skræk hverken Mennesker eller Skibe. Flaaden var forsvunden og den Nat, der nu pludselig faldt paa, aabnede ham kun Udsigt til en rædselfuld Eensomhed. I mørke Tanker gjennemvaagede han Natten, men

Auroras første Smiil var ogsaa Fortunas. Idet han ved Solopgang kastede Blikket ud over Havet, blev han en Brig vaer, der førte spansk Flag, og i Forbiseiling nærmede sig Kysten. Hurtig fæstede han sin befjedrede Hat paa en Stang og gjorde dermed Tegn til Skibet. Tegnet iagttoges; Briggen vendte og kastede Anker, og kort efter sattes en Baad ud, som styrede lige mod Øen og efter nogen Parlementering optog Ridderen og bragte ham ombord, hvorpaa Skibet fortsatte sin Reise. Det var ganske rigtig, hvad han havde formodet, et af Flaadens Skibe; men dets Mandskab var ham ligesaa ubekjendt som dets aldrende Capitain, der gravitetisk og med Anstand nærmede sig ham og sagde: Unge Mand, vær os velkommen ombord! Nævn mig Eders Navn, Eders Stand, og fortæl mig, hvordan I kom i denne store Nød. - Don Diego, som ved Tiltalen: unge Mand! havde seet sig omkring, tog sig sammen og svarede, at han, der nylig var kommen fra Spanien, hørte til Besætningen paa Admiralskib et Argo, og var ved et Tilfælde ladt tilbage paa Øen. Var Hjælpen udebleven, vilde han i sin Eensomhed, og uden Fødemidler, sandsynligviis snart være omkommen. Derpaa nævnede han sit Navn og sit Ridderskab, hvortil Capitainen gjorde store Øine og udbrød: Ædle Ridder! Hvo der i Eders unge Alder er naaet saa høit paa Ærens Stige, maa have Fortjenester at fremvise, der kunne tjene os alle til Exempel. Lad mig forestille Eder for mine Officerer! Her vinkede han ad nogle unge Mænd, hvem Don Diego venskabelig rakte Haanden. Bekjendtskabet var snart gjort, og Ridderen erfarede i Samtalens Løb, at Flaaden, siden sin Afreise fra Bemini, havde havt Lykken med sig og for faa Dage siden mod Nord havde opdaget et stort og rigt Land, 286
der lovede Opdagerne overordentligt Bytte. Gapitainen var nu paa Tilbagereisen til San Domingo, for at hente ny Proviant til Skibene, der i længere Tid skulde krydse ved Landets Kyster. Med stigende Forundring hørte Don Diego denne Beretning, der reent forvirrede hans Tidsregning. Paa hans Spørgsmaal: Hvorlænge da Flaaden havde været borte fra Bemini, svarede Gapitainen: 12 Dage! - Netop for 12 Dage siden, ved Daggry, havde Skibene forladt Øen, paa hvis Skatte og Tryllekilde Ingen længer troede, efter at man i 3 Døgn, med forskjelligt Mandskab, forgjæves havde gjennemsøgt Landet, og allevegne fundet det øde og skovbedækket. Hertil svarede Ridderen Intel, men mærkede nu klart, at hans Søvn véd Kilden maatte have været dyb og langvarig, og at under den dybe Slummer Solen oftere maatte være gaaet op og gaaet ned. Han takkede Capitainen for hans Underretning, vendte sig bort, og overgav sig paany til sine Drømmerier, der aldrig havde spiret frodigere, eller taget hoiere Flugt. Forynget i Kraft, og gammel af Erfaring, hvad vilde han nu ikke kunne udrette i Verden! Hvilken glimrende Bane til Bedrift, Hæder og Rigdorn laa nu ikke aaben for ham, og ved ham for hans høitelskede Familie! Og hvorlænge vilde han ikke kunne nyde dette lyksalige Jordliv! Han maatte jo nu have et heelt Menneskeliv for sig, hvori han kunde undgaae alle fordums Vildfarelser og udføre alle sine opgivne Ungdomsplaner. - Af disse behagelige Drømme vaktes han pludselig ved Tiltale af En af de unge Officerer, der indbød ham til et Maaltid i Kahytten, hvor Capitainen vel ikke vilde være tilstede, men som til Gjengjæld skulde blive desto muntrere og lystigere. Don Diego tog mod Indbydelsen, og befandt sig snart ved Bordet, omgiven af lutter unge Mennesker, hvoraf et Par vare sande Galninger. Vinen gik rask omkring, Bægrene tømtes, og Talen dreiede sig, foruden om Midler til at gjøre sin Lykke, meest om Amouretter og smukke Fruentimmer. Den ene Kjærlighedshistorie op diskedes efter den anden; Enhver fremdrog Gammelt og Nyt til fælles Underholdning, og endelig opfordredes Don Diego, der hidtil havde været stum Tilhører, til ogsaa at aabne sit Hjerte og skrifte sine Synder. Ak, mine Herrer! svarede Ridderen: hvad kan i dette Capitel en Mand af min Alder have at skrifte? Naar man, som jeg, i mange Aar har været gift, og allerede har voxne Børn, falder det kun sparsomt med Elskovs-Eventyr. Disse Ord modtoges af hele Selskabet med en Skoggerlatter, og En af Galningerne udbrød: Har Ingen et Nysepulver, for at hjælpe vor ærede Gjæst til Besindelse? Nei, Hr. Ridder, saa stor en Tro maae I ikke forlange af Lægfolk! I! som knap kan være 24 Aar gammel, I skulde allerede have voxne Børn! Muligheden af Eders Ægteskab tør jeg ikke benægte, men har I virkelig, som I siger, været gift i mange Aar, saa har I neppe selv formaaet at knappe Eders Buxer, da I gik til Brudeskammelen. En ny Latter paafulgte og Galningen vedblev: Vor ærede Gjæst vil ikke ud med Sproget; men hans forlegne Mine taler høiere end Ord: Jeg foreslaaer en Skaal for hans ubekjendte 287 Skjønne, for denne Amanda, Miranda eller Galanta, hvad enten hun nu har fanget ham i sit Garn som Legefælle, Ægtefælle eller Musefælle. Alle svang Pokalerne, og Ridderen, som ikke kunde spille den Alvorlige midt i saamegen Munterhed, takkede for Skaalen, men tilføiede dog, idet han satte Bægeret paa Bordet: Det vilde være lavt af mig, at fornægte Hustru og Børn. Snart, mine Herrer! haaber jeg at gjøre Dem bekjendt med min Familie, og at overtyde Dem om Sandheden af mine Ord. Paa en lykkelig Reise! og paa et lykkeligt Gjensyn med dem vi elske! - Alle klinkede og man reiste sig fra Bordet; men fra denne Stund af var det forbi med Ridderens Eensomhed. Trods sit tilbageholdne og noget alvorlige Væsen, havde han i hoi Grad vundet de unge Officerers Tilbøielighed, og under hele Reisen vare de hans stadige Selskab. Han maatte deeltage i deres Vaabenovelser og Maaltider, og lade sig betroe deres Hemmeligheder. Især var den Ene af de omtalte Galninger, hvis Navn var Leandro Gomez, uuatømmelig i fortrolig Meddelelse. Han havde to Elskerinder, om hvis Yndigheder han uafladelig underholdt Don Diego, hvem han lovede at indføre hos Begge, for at han kunde dømme om deres Elskværdighed, og hjælpe ham selv til at afgjøre, hvem af dem der fortjente Prisen. Ridderen undslog sig for dette Dommerkald, og følte sig i det Hele noget trykket ved dette bestandige Samliv med den glade Ungdom, hvis Tanker til syvende og sidst dreiede sig om Lykke i Spil og Kjærlinghed. Dens Sprog var blevet ham fremmedt, dens Interesser kunde han ikke dele, dens Leveviis forekom ham daarlig og letsindig, og dens Tale drev ham mangengang Blodet op i Kinderne. Saa ofte det lod sig gjøre, unddrog han sig derfor det muntre Selskab og henvendle sig til den gamle, lidt pedantiske Skibschef, som daglig slog flere Timer ihjel, ved at spadsere op og ned ad Dækket. Her maatte han dog være lutter Øre, da den gravitetiske Capitain let blev stødt cg tilbageviste enhver af hans Bemærkninger og Indvendinger med de Ord: Ja, ja, min unge Mand!

derom ville vi nok enes, naar I bliver en Snees Aar ældre. Hermed maatte saa Ridderen lade sig nøie. Han faldt nu igjen tilbage til sit unge Selskab, af hvis Omgang han dog, som sagt, havde faaet Meer end Nok, da man efter en langvarig Seilads atter fik San Domingo isigte.

Idet Skibet løb ind i Havnen og lagde til ved Bulværket, hvor en Mængde Mennesker vare forsamlede, blev Don Diego, som just havde taget Afsked fra sit Reiseselskab, to unge Damer vaer, der Arm i Arm spadserede paa Skibsbroen. Ved første Blik gjenkjeridte han sine Døttre. Han følte Faderhjertet svulme, sprang hurtig iland og iilte dem imøde, under Udraabet: Elviral Isabella! - De unge Piger standsede og betragtede ham med Studsen. Mine Børn! (vedblev han) her har I mig tilbage! Han udstrakte Armene, favnede dem og drog dem op til sit Hjerte; men rødmende, stønnende, og vridende sig i hans Favn, reve Pigerne sig løs, under de Omstaaendes Latter og medens Officererne fra Skibet raabte: Bravo, Don Diego! Bravo! - 288
Idetsamme ilede en ung Mand til med blottet Kaarde, og stillede sig skjermende foran de unge Damer. Fernando! raabte Ridderen: Min Søn! Hvad skal det sige? Stik Kaarden ind og tal dine Søstre tilrette! - Tilbage, Skurk! (lød Svaret) Vov igjen at røre disse Damer, og du er dødsens! - Mine Børn! sukkede Ridderen: Har I da ingen Øine og Øren? Kjender I ikke længer Eders Fader? - Afsindige! raabte Fernando: Bort med dig! at ikke din Galskab skal smitte mig, saa jeg udgyder en Vanvittigs Blod. - En Vanvittig! gjentog Don Diego, idet han stirrede stivt paa Sønnen: Men du har Ret. Kom, følg mig til Eders Moder! Følg mig til Donna Ines! Her vække vi kun Forargelse, og beskæmme hverandre! - Med disse Ord vendte Don Diego sig hurtig bort fra den gabende Mængde og begav sig ind mod Byen, fulgt et Stykke paa Vei af Drenge og Folk, der begloede ham fra alle Sider. Endelig befriet for denne besværlige Cohorte, sagde han til sig selv: hvor besynderligt, at jeg altid selv forglemmer det skete Under! Hvor kan jeg vente, at Andre skulle tage mig for den Gamle, naar jeg fremstiller mig ung for deres Blik? Hvad nu er hændt, skal være mig en Lære for Fremtiden. Selv vil jeg være min egen Herold hos min Hustru! - Med denne Beslutning ilede han ind i Staden til sin Bolig, hvor han lod sig melde hos Husets Frue. Han blev strax modtaget af Donna Ines, en ærværdig og trods sine graa Haar endnu smuk ældre Dame, der betragtede ham vist og derpaa bød ham tage Plads og udrette sit Ærende. Jeg har en Hilsen at bringe Eder fra Eders Husbond, begyndte Ridderen; han bad mig forkynde Eder hans snarlige Hjemkomst. Budskabet syntes i høi Grad at glæde Damen; hun erkyndigede sig om Don Diegos Befindende, om hvor han sidst var bleven seet, og var overhoved utrættelig i sine Spørgsmaal om hans Person og Reise. Om denne gav nu Ridderen en udførlig Beretning, ganske i Overeensstemmelse med hvad Læseren allerede har erfaret. Med Opmærksomhed, og holdende Øie med Fortælleren, lyttede Donna Ines til hans Tale. Jo længere Ridderen kom frem i sin Beretning, desmere spændte bleve hendes Træk, og da han endelig omtalte Beminis Kilde og det der foregaaede Under, skiftede hun pludselig Farve og udbrød: I Sandhed, I fortæller utrolige Ting! Eders Ord bringer mit Hjerte til at bæve. Det er, som droges jeg selv ind i den Tryllekreds, I aabner for mig. Eders Røst forekommer mig saa bekjendt; Eders Skikkelse, som jeg her seer for første Gang, gjenkalder mig saa levende min egen Ungdom og Billedet af min Husbond i hans feireste Aar. Just saaledes saae han ud, som I der sidder! Ligheden er fuldkommen: Haar, Træk, Miner, Blik og Farve - ja selv hans Hænder havde ganske den samme Form som Eders. Ræk mig engang Eders Haand - hvor vidunderligt! I fatter neppe den Sympathi, I selv vækker. Hvorledes kalder I Eder? Hvad er Eders Navn? Diego, svarede Ridderen med dæmpet Stemme. Diego! gjentog hun, og stirrede forbauset paa ham. Og Eders Efternavn? - de Herrera, svarede han, idet han kastede sig ned foran hende og udbrød: Ja, min Ines! det 289
er virkelig mig selv, det er virkelig Diego de Herrera, Eders Ungdoms Brudgom, der her ligger for Eders Fod. Det er kun Aarenes Vægt, kun deres fordunklende Slør, som er borttaget. Den I seer for Eders Øie, er den sande, den blomstrende, den lykkelige Diego, og det er hans forældede, hensmuldrede Billede, der er blevet tilbage, paa Bunden af Ungdomskilden. Da vee mig! hviskede Donna Ines, idet Taarerne rullede ned ad hendes Kinder: Eders Ord, og endnu mere Eders Udseende, fælder Skilsmissedommen imellem os. Hvorledes! udbrød Ridderen, idet han sprang op, og fyrigt trykkede hendes Haand til sine Læber: Skilsmisse - aldrig! Nu først gaaer Lykken os op i vor Ungdomssols Straaler! Nu tændes os Hymens Fakkel paany! - Saa døm da selv, sukkede Donna Ines, idet hun førte ham hen foran Speilet: Kan mine graa Haar forenes med Eders kastaniebrune? Kan disse blege, indfaldne Kinder, denne af Tiden mærkede Pande, denne bøiede Skikkelse: kan alt Dette harmonere med Eders friske, ungdommelige Aasyn, Eders funklende Blik, Eders ranke Figur? Aldrigl - Ridderen stod et Øieblik forvirret foran Speilbilledet, men udbrød derpaa: Ungdomskilden er ikke udtørret; den er til endnu! Hvad Møie det end skal koste, at bane ogsaa Eder Vei til dens foryngende Bad, vi ville ikke spare os den! - Spar Eder dog Møien, hviskede Donna Ines med et veemodigt Smiil: Dens Bad er ikke for mig. Aldrig hengav jeg mit Hjerte til Trolddom; aldrig vilde jeg kalde min flygtede Ungdom tilbage. Da maatte jeg jo skilles fra mine Børn, som her fra Eder, og tykkes dem en Fremmed. Tys! udbrød Don Diego, idet han pludselig foer sammen: jeg hører deres Stemmer. Underret I dem om Alt! Jeg gaaer bort, at I kan bane Vei for et fredeligt Gjensyn. Med disse Ord forlod Ridderen Værelset, og Børnene, der synlig bevægede kort efter traadte ind i Stuen, meddeelte deres Moder, hvad der var foregaaet ved Havnen med den vanvittige unge Mand, der havde udgivet sig for deres Fader. Donna Ines bad dem, ikke strax at fatte Nag til den Fremmede. De kjendte jo Alle af Rygtet den Livskilde, der skulde findes paa Øen Bemini, og som den sidst afseilede Flaade havde havt til Hensigt at opsøge. Hvad om Don Diego nu virkelig havde fundet Kilden og gjenfundet sin Ungdom i dens foryngende Bad? Hvad om den fremmede unge Mand virkelig var deres gamle Fader? - Fernando, ikke mindre end Elvira og Isabella, stirrede her spørgende, og som i høieste Forundring paa Donna Ines, der bevæget, men dog rolig vedblev: I

troer, at jeg taler over mig. Betragt da med egne Øine Den, i hvem jeg gjenkjendte min Ungdoms Brudgom. Hør med egne Øren, hvad han vil fortælle Eder om hans og vort lange Samliv, hvis nemmeligste Begivenheder han kjender. Her aabnede hun en Sidedør og bad Don Diego træde ind til dem. Idet han viste sig, vege Pigebørnene - der strax i ham gjenkjendte den Fremmede - forskrækkede tilbage, medens Fernando greb til Kaardefæstet. Donna Ines førte Ridderen ved Haanden hen imod Børnene, idet hun sagde: See her Eders Fader! Hans Liv er Eet med vores. Han sad ved Eders Vugge, og 290 har baaret Eder paa sine Arme. Spørg ham, og han vil svare Eder paa Alt! - De unge Piger stode forlegne, og kun tøvende tog Fernando mod Ridderens fremrakte Haand. Gjenkjendelsen faldt langt vanskeligere for Børnene, end for Donna Ines. De havde jo aldrig før seet denne ungdommelige Skikkelse, og kun Røsten og Talen mindede dem om deres Fader. Efter et længere Ordskifte, syntes de endelig at komme til en Slags Erkjendelse, men det var dog kun med Undseelse og Skamfuldhed at de lode sig indeslutte i de faderlige Arme og modtoge hans Kys. Denne Forlegenhed ophørte ikke, selv efter flere Dages Samliv, ja den syntes endogsaa at blive gjensidig, saa Ridderen kun med en vis Ængstelighed nærmede sig sine unge Døttre, eller indlod sig i Samtale med Sønnen. Mere og mere maatte han sande sin Hustrues Ord, at der var indtraadt en Adskillelse, en Skilsmisse mellem dem Alle. I Tjenestefolkenes Nærværelse, ved Maaltiderne og ved andre huuslige Sammenkomster viste Donna Ines sig ofte tilsløret og bestandig alvorlig, og Ridderens blotte Indtræden i Værelset drev Undseelsens Rødme op i hans Døttres Kinder. Fernando var stiv og ordknap; Dagene hengik i Taushed, og et fælles Foretagende - som en Spadsere- eller Ridetour - hvorved man i Forening skulde vise sig for Verden, hørte til Umulighederne. Denne gjensidige Sky og Forstemning blev tilsidst saa piinlig for dem Alle, at Ridderen besluttede sig til en frivillig Adskillelse fra sin Familie, indtil han ved Ponce de Leons Tilbagekomst kunde faae Leilighed til at forlade Øen paa en ny Opdagelsesreise.

I Overeensstemmelse hermed, indrettede Don Diego sig nu paa sine Værelser, saa at han ikke mere behøvede at samles til Middag, og andre bestemte Tider, med Hustru og Børn. En gammel Tjener besørgede hans Fornødenheder og gik Bud mellem ham og Donna Ines, hvorved, midt i Adskillelsen, et Slags Forbindelse dog vedligeholdtes. Ridderen følte imidlertid smertelig sin Tilstand, der var saa langt fra at svare til hans gyldne Lyksalighedsdrøm. Aftenen efter den første i Eensomhed tilbragte Dag, forlod han i sørgmodig Stemning sin Bolig, for paa en stille Spadseretour at hæve sit nedstemte Sind og, om muligt, under Tankernes frie Løb, at finde paa en Udvei. Det var første Gang, at han siden sin Hjemkomst viste sig offentlig. Ved at gaae ned ad Gaden, stødte han paa sit unge Reiseselskab fra Skibet, der strax jublende omringede ham og forlangte, at han, efter sit Løfte, skulde gjøre dem bekjendt med sin Familie, med sin smukke Kone, sine smukke Døttre, der vel endnu laae i Vuggen med Sut i Munden, og fremfor Alt med de smukke unge Damer, som han paa Skibsbroen havde trykket i sine Arme. Kun med Besværlighed befriede sig Don Diego fra de unge Galninger, der, til Held for ham, just samme Aften skulde afseile med Proviantskibet, og han fortsatte nu sin Spadseregang forbi Dominicanerklosteret ned til Strandbredden, hvor Maanen allerede var kommen op, og med sine Sølvstraaler spillede paa Bølgerne. Her vandrede han nu en Stund frem og tilbage i det stærke og 291
klare Maanelys, der fremkaldes af den tropiske Himmel, og overlod sig ganske til sine Tanker. Flere Spadseregængere mødte ham, og blandt dem en ældre, sortklædt Dominicanermunk, der et Par Gange gik ham forbi og betragtede ham stivt, men endelig ved en ny Omdreining standsede, og hilste ham med følgende Ord: En yndig og behagelig Aften, min unge Herre I Tilgiv, at jeg afbryder Eders Betragtninger; men Eders Udvortes forekommer mig saa bekjendt, skjøndt jeg i dette Øieblik ikke mindes, hvor jeg før har seet Eder. - Det maa sikkert være en Feiltagelse, gav Ridderen til Svar: jeg er først nylig kommen hertil fra St. Lucar i Spanien, og har kun faa Bekjendte her paa Stedet. - Fra St. Lucar! gjentog Munken, uden at agte paa Indvendingen: saa er I vist ogsaa bekjendt i Sevilla? - Saa temmelig! lød Svaret. O, min unge Mand (vedblev den Geistlige) saa slipper jeg Eder ikke, før I giver mig Underretning om nogle derboende fornemme Slægtninge, fra hvem jeg ikke har hørt i 10 Aar. Han nævnede et Par Navne, som Don Diego godt kjendte, og Samtalen var nu indledt, og fortsattes længe, som det lod til gjensidig Tilfredshed, medens Begge spadserede frem og tilbage paa Kysten. Kunde Ridderen give Broder Lorenzo, (hvis Familienavn var Tormado) Underretning om Spanien, saa gjorde Munken fuldkommen Gjengjæld, ved at fortælle ham om Forholdene her i Amerika, som han lod til nøie at kjende, og om alle de senest foretagne Opdagelsesrejser. Han skildrede ham Nugnez de Balboas Tog over Landtungen Panama, hvori han selv havde deeltaget, og beskrev det paa en saa livlig og underholdende Maade, at Beskrivelsen ganske henrev Diego. Han omtalte den fra Cuba iværksatte Expedition under Cortez, hvormed Rygtet nu havde travlt, og som levende beskæftigede alle Gemytter. Adskillige nye Oplysninger om dette store Foretagende, som han i de sidste Dage havde modtaget fra en Ven paa Cuba, lovede han at meddele Ridderen, naar denne næste Aften, ved Vesperklokkens Slag, vilde indfinde sig paa samme Sted; thi nu var Tiden saa langt fremrykket, at han maatte byde ham god Nat. Dermed adskiltes de nye Bekj endte, men Don Diego undlod ikke Dagen efter at give Møde ved Strandbredden. Ogsaa Broder Lorenzo indfandt sig og medbragte de lovede Breve, der indeholdt Oplysninger om Cortez og Toget til Mexico, som i høi Grad interesserede Ridderen. Han følte sig opflammet af Lyst til at slutte sig til dette berømmelige Tog, der lovede Deeltagerne saamegen Ære, og Broder Lorenzo billigede ganske hans Forsæt. Begge fordybede sig i Planen til Forsættets Udførelse, medens de langsomt vandrede op og ned ved Stranden, og ofte standsede og saae ud over det maanebelyste Hav. Aftenen var saa skjøn, Tormado saa veltalende, og Fortroligheden gjorde, efter den sidste Tids bittre Erfaringer, Don Diego saa godt, at det var med Beklagelse han igjen løsrev sig fra Munken, der nu ved Afskeden indbød ham til at besøge sig i Klosterhaven, hvor han vilde vise ham nogle sjeldne Blomster, af

vidunderlig Pragt og Farveskjær. Allerede næste Dag benyttede Ridderen sig af denne 292
Indbydelse, og den forekommende Tormado viste ham omkring allevegne, i Bygningen og Haven, ja syntes at fordobble sin Venlighed, jo mere Don Diego aabnede sit Hjerte for ham. Fra begge Sider voxede Tilnærmelsen under den livlige Samtale, og deres Vandring i Haven var endnu ikke tilende, da Tormado medeet stod stille og udbrød: I Sandhed! ikke havde jeg ventet, paa mine ældre Dage at stifte et saa kjært Bekjendtskab. I er ganske en Mand efter mit Hjerte; just et Modstykke til hine Lykkeriddere, af hvem vi her omsværmes. Begjærligheden efter Guld er hos Eder underordnet en priisværdig Attraa efter Ære og Berømmelse. Vel er I en ung, ja, efter Eders Udseende at. dømme, en meget ung Mand; men Eders Erfaring er stor: Eders Tale og Adfærd er ganske som den prøvede Mands, og det er med fuldkommen Tillid, at jeg her følger mit Hjertes Drift, og tilbyder Eder Broderskab og Venskab. - Jeg tager med Glæde derimod, svarede Ridderen, idet han greb den rakte Haand; jeg skal ikke svigte Venskabet, og heller ikke skal den Ungdom, I omtaler, gjøre Skilsmisse imellem os. Eet - afbrød ham Munken - Eet vil forhindre det, og hurtig udfylde Aarenes Kløft: Eders fulde Fortrolighed! dette Venskabets store Pant og Privilegium. - Ja, gav Ridderen til Svar: hvorfor ikke lønne Eders Tillid med Aabenhjertighed og indvie Eder i mit Livs Hemmelighed? I er en geistlig Mand; et Skriftemaal for Eder vil lette mit Hjerte, der ofte er omspændt af Tvivl og Bekymringer. Her drog han Broder Lorenzo ned paa Bænken under et skyggefuldt Træ, og begyndte sit Skriftemaal. I korte og klare Træk fremstillede han, under Munkens dybe Taushed, sin Ungdoms og Manddoms Historie; sit Liv i Spanien som Kriger, Hofmand og Familiefader; sin Afreise til den nye Verden, og endelig Toget til Bemini, hvor han i Ungdomskilden ombyttede Oldingens Skikkelse med Ynglingens. Da han taug, hævede Tormado langsomt Hovedet og sagde: Det er vidunderlige Ting I der beretter. Nu forstaaer jeg, hvordan jeg i Omgang med Eder, trods Forskjellen i Alder, følte mig tiltrukken som af mine Lige. Til min Tak for den beviste Fortrolighed føier jeg den Bøn, at I skriftlig vil meddele mig, hvad I her mundtlig har fortalt, for at jeg i min Eensomhed kan grunde derover, samle de adspredte Træk til et fuldkomment Billede af Vennen, og i hans Skjæbne erkjende Viisdommen af den guddommelige Styrelse. Don Diego lovede at opfylde hans Ønske, og allerede Dagen efter tilsendte han Tormado, i en udførlig Epistel, et Omrids af sit nys fortalte Liv, og ventede nu Vennens Svar og lovede Besøg, for i Forening med ham nærmere at drøfte Brevets Indhold. Svaret udeblev imidlertid, og heller ikke lod Broder Lorenzo sig see i hans Bolig. Endelig, tre Dage efter, da Ridderen i sin Eensomhed sad tilbords, meldte hans gamle Tjener to geistlige Sendebud fra Dominicanerklosterets Prior. De overbragte en Stævning, lydende paa Diego de Herrera, som ifølge samme uopholdelig havde at møde for Inqvisitionens Domstol. Der var medgivet Sendebudene militær Escorte, saa Ridderen strax 293 maatte adlyde Opfordringen. Han fik neppe Tid til med et Par Ord at berolige sin gamle Tjener, og paalægge ham at melde Donna Ines Sagen, men hverken som vigtig eller farlig. Den gamle Tjener udrettede sit Ærende, men da han kun slet formaaede at dølge sin egen Ængstelighed, satte han Donna Ines og hele Huset i største Uro og Bevægelse.

Imidlertid var Don Diego bleven henbragt til Inqvisitionsfængslet, hvor han kort efter underkastedes et foreløbigt Forhør. Under dette erfarede han, at han sigtedes for Trolddom, og at hans Brev til Tormado paa eengang indeholdt Stævningens Grund, og Hovedbeviset imod ham. Vel havde et foregaaende Rygte, der kort efter hans Hjemkomst fra Bemini var udgaaet fra hans egne Tjenestefolk, givet Anledning til Mistanke, og til at Broder Lorenzo sattes ud paa ham, for at udfritte og udspeide ham; men uden hans egen skriftlige Tilstaaelse vilde Anklage ikke været reist, og han selv Intet havt at befrygte. Nu derimod var Sagens Udfald utvivlsom, hvis han ikke fuldstændig formaaede at modbevise, ikke blot Beskyldningen for Trolddom, men Sandheden af sine egne Ord, Med disse sørgelige Udsigter forlod Don Diego Retssalen og førtes atter tilbage i den mørke Fængsels-Celle, hvor han ret havde Tid til at overveie, saavel sin egen Ubesindighed som Menneskenes Falskhed og Troløshed. Det varede flere Dage, før han igjen toges i Forhør, og i det Hele var der vel hengaaet en Maanedstid siden hans Indspærring, da han en Aften, just som han sad trist og sammenbøiet i sin Celle, hørte Fodtrin udenfor, og blandt flere Stemmer en bekjendt Røst, der nævnede hans Navn og forlangte at indlades. Røsten syntes ham at tilhøre hans gamle Ven, Admiralen Ponce de Leon, som altsaa maatte være vendt tilbage fra sit Tog, og som ogsaa virkelig strax efter traadte ind i Fængslet, hvorpaa Slutteren slog Døren i, og lovede, snart at vende tilbage med Lys. - Er I her, Don Diego? hviskede den Indtrædende, idet han famlede sig frem i Mørket. Det er mig, Eders Ven, Ponce de Leon, som her kommer at besøge, og om muligt at frelse Eder. - Saa vær mig velkommen I svarede Ridderen fra sin mørke Krog: I har paa Reisen havt Lykken med Eder; det er Mere end jeg kan sige, som vel naaede Maalet, men gik glip af Prisen. - Ja, det er i en sørgelig Forfatning jeg træffer Eder, gjensvarede Vennen. Saavel Skjæbnen som Rygtet har behandlet Eder haardt, siden vi seilede fra Eder, og af en Feiltagelse lod Jer tilbage paa Bemini. Kan man troe den løgnagtige Fama, skal I jo have drevet Trolddom der paa Øen, og i forgjort Skikkelse være kommen her tilbage. I dette Øieblik traadte Slutteren ind med Lys og satte det paa Bordet foran Fangen. Hvor er Don Diego? spurgte Admiralen, idet han saae sig omkring i Fængslet. Der, Herre l lige for Eder! svarede Slutteren, som nu atter fjernede sig, medens Ponce de Leon i taus Forbauselse stirrede paa Ridderen og derpaa udbrød: Hvem skal jeg troe: mine Øine eller Øren? - Her er jo ingen Anden - Tal, unge Mand? Er I virkelig min gamle Ven, Diego de Herrera?
294

- Ham selv! gav Ridderen til Svar: ham selv, den gamle, hvidha årede Diego, hvem I skiltes fra paa Veien til Tryllekilden, hvor han gjenfandt sin Ungdom, men tabte sin Lykke. - Ja, det er hans Stemme! udbrød Admiralen paany: det er virkelig hans Stemme; og naar jeg tænker paa vort første Møde i Sevilla, for 40 Aar

siden, er heller ikke dette Aasyn mig fremmedt. Her greb han sin Vens Haand og tilføiede bevæget: Har I drevet Trolddom, Diego! saa har vi Alle havt Deel i Brøden. Alle søgte vi Tryllekilden, og at I naaede Maalet, gjør ikke Eders Skyld større. Men reis Eder! I er en dødsdømt Mand, Skal I frelses, har vi ingen Tid at spilde. Hurtig! Kast denne Munkekappe om Eder. Fangevogteren er i min Sold, og Skibet, der vil føre Eder herfra, ligger allerede seilfærdigt. Alt er ordnet: Her har I Anbefalingsbreve til Cuba, eller hvor I ellers kommer hen, og selv skal jeg underrette Eders Familie om Afreisen og bringe Eders Hustru og Børn Eders Farvel. Kom! Hvad skal jeg kalde Eder: Aand eller Menneske?

- Hvor forunderligt, naar jeg saadan holder Lyset op for Eders Ansigt! Trods Eders blomstrende Udseende og vort lange Bekjendtskab, kunde jeg gjerne blive bange for Eder. I er jo virkelig en Gjenganger, der ikke meer passer blandt gamle Venner og til Eders forrige Omgivelser. Kom! Følg efter mig, men i dybeste Taushed! - Her gav Admiralen den udenfor ventende Fangevogter et Tegn, og pustede Lyset ud. Døren aabnede sig sagte, og gjennem flere dunkle og bugtede Gange førtes nu Ridderen ud af Fængselsbygningen og ned til Skibet, hvor Ponce de Leon med hemmelig Gru modtog hans sidste Omfavnelse og Haandtryk, og et Øieblik efter, med lettet Hjerte, saae Skibet for en frisk Kuling forlade Havnen og Øen.

Morgensolen frembrød, og Skibet befandt sig midt paa det aabne Hav. I sin ungdommelige Skikkelse, med Fjerbaretten paa de brune Lokker og svøbt i sin Kappe, vandrede Don Diego op og ned ad Skibsdækket. Han kastede flere Gange Blikket tilbage i Retningen af St. Domingo, og da hverken Byen eller Øen mere vare isigte, udbrød han: Nu kunde jeg sige med Cæsar: Loddet er kastet! Mit hele Liv ligger bag mig. Den fordums Diego, med Hustru og Børn, Slægt og Venner, har jeg sagt Farvel, og nu gaaer jeg som Yngling atter ud i Verden, for at gribe den flygtende Lykke. Har end Hjemmets kjærlige Favn lukket sig for mig; passer jeg end ikke længer til Vennerne og mit fordums Selskab, hverken det gamle eller unge: endnu har jeg dog mig selv, endnu det vinkende Haab, det trøstige Mod, min vundne Indsigt, min kraftige Arm, og dertil min tabte, min gjenfundne Ungdom. Fremad, Diego! Fremad! Den lange Tid, der ligger for dig, vil 295
udfyldes: Den taler om store Bedrifter, om glimrende Daad, om Ærens Løn, om.Seirens Krandse og Lyksalighedens Krone! - Under slige Udbrud og Betragtninger hengled Tiden hurtig, og begunstiget af Vinden naaede vor Helt snart Øen Cuba, hvorfra han, efter faa Dages Ophold, fortsatte Seiladsen videre mod Vest til Ny-Spanien og Vera-Cruz, den nylig paa Fastlandet anlagte Plantestad, fra hvilken han derpaa, i Følge med en Afdeling Rekrutter, over Land begav sig til Hæren foran Hovedstaden Mexico, som Gortez just dengang beleirede. Allerede Reisen gjennem dét vidtudstrakte frugtbare Land, rigt paa store og blomstrende Stæder, fyldte ham med Beundring; men endnu høiere voxede hans Mod, da han kom over Bjergene, og efter faa Dages Marche, midt paa Sletten, i den speilklare Indsø blev Hovedstaden vaer, med sine lange Dæmninger, sine talløse hvide Huse, Templer og Taarne. Han begav sig strax til Leiren, ved Enden af Hoveddæmningen, hvor Gortez havde sit Telt og hvor Alt var i Bevægelse, da Spanierne, understøttede af de indfødte Hjælpetropper, just forberedte et Angreb paa Staden, baade fra Sø- og Landsiden. - Anmeldt hos Gortez som Landsmand og frivillig Soldat, modtoges Don Diego med megen Forekommenhed af den store Hærfører. Gortez erkyndigede sig om hans Ønsker, hans Slægtskab og tidligere Tjenesteforhold her i Amerika, og da han hørte at han var en Bekjendt af Ponce de Leon, udbrød han: Det er Anbefaling nok! Har I gjort Tjeneste under denne Mand, vil I ikke her svigte Fanen. I skal faae en Plads, hvor der er Ære at vinde. Var I ældre, vilde jeg give Eder en egen Gommando. Nu maa jeg stille Eder som yngste Officeer under Gonzalo de Castro, en dygtig Soldat, men haard som Flint. Tag Eder iagt for at spille Staalet, thi da vil det gi'e Gnister. Her er Eders Bestalling! I maa strax melde Eder til Tjenesten, da vi snart vil have Brug for Eders Kaarde. Don Diego, skjøndt skuffet i sine Forventninger, vogtede sig vel for, til egen Anbefaling at paaberaabe sig sit Ridderskab eller sit fordums Krigerliv i Spanien. Her, hvor han var ukjendt af Alle, skulde ogsaa hans Fortid være gjemt og glemt, at ikke, som hidtil, det nye Liv skulde forqvakles af det gamle. - Efter at have taget Afsked med Cortez, begav han sig uopholdelig til Don Gonzalos Telthytte. Manden var ikke tilstede, men paa hans Vegne modtoges Ridderen af hans Datter Dorothea, en ung og overordentlig deilig Pige, der deels af Nødvendighed og deels af Lyst til Eventyr havde fulgt med sin Fader her til Leiren, halv som Page og halv som Bestyrerinde af hans Telt- og Huusvæsen. Hun var klædt i en bruun Soldaterfrak, der sluttede stramt om Livet, i hvis Læderbælte stak en Dolk, og over hvis nedslagne Krave de sorte, krusede Lokker frit rullede ned: en Dragt, der i al sin Simpelhed fremhævede den slanke Figur, det hvælvede Bryst og den ranke Holdning. Hendes Kinder farvedes af et svagt bruunligt Rødt, og over de store straalende Øine buede sig frit og kjækt de dunkle, fine Bryn. Hele Ansigtet udtrykte Godhed, Kjækhed og ungdommelig Munterhed, og idet hun aabnede 296
Døren for Ridderen, og ved Synet af den ubekjendte unge Kriger først studsede, men derpaa greb om sin Dolk: lignede hun paa eengang en tryllende Fee og en truende Amazone. Den stolte Skikkelse forvandlede sig dog snart til en venlig. Hun bad Ridderen træde ind i Hytten og oppebie hendes Faders Hjemkomst. Don Diego fulgte Indbydelsen, og Begge befandt sig snart ligeoverfor hinanden, i en livlig Samtale. Dorothea fortalte om Cortez og hans Krigere, om Mexicanernes og de indfødte Troppers Maade at kæmpe paa, samt om sit eget Liv her i Leiren, blandt alle disse Soldater og Marketentersker, hvoraf Mange vare hende paa Nakken som En, der gjorde Indgreb i deres Rettigheder. Men - lo hun - jeg bryder mig ikke derom, saa' lidt som om Harpeslagernes Vrede, der heller ikke kunne taale, at jeg om Aftenen spiller paa Mandoline for min Fader og hans Venner. Her tog hun Instrumentet ned fra Hylden og lod Haanden løbe over Strængene. Holder I af Musik? spurgte hun, idet hun saae paa Ridderen. Nu skal I høre en mexicansk Krigssang, at I kan være forberedt paa disse vilde og selsomme Toner, naar I faaer dem at høre i Kampen. Med Liv og

Begeistring istemte Dorothea Krigssangen, som hun ledsagede med en tilbørlig truende Mimik, for end ydermere at skræmme den supponerede Fjende. Ridderen beundrede Foredraget og Sangen, der netop var tilende, da Don Gonzalo, en høi, mørkladen Mand med skarpe Træk og graasprængt Haar, tilligemed et Par andre Officerer traadte ind i Teltet. Don Diego reiste sig og hilste, nævnte sit Navn og Ærende, hvorpaa Don Gonzalo, efter at have modtaget hans Bestalling, bød ham velkommen som Teltkammerat. Han vendte sig nu til sin Datter og sagde: Ved den hellige Jomfru! troer jeg ikke, Dorothea, at du allerede har underholdt vor Landsmand med din Sang og Qvinkeleren. Tag Tiden bedre iagt! Læg din Mandoline og sørg for Bordet! - Dorothea gik ud, og hendes Fader vedblev, idet han vendte sig mod Ridderen: I undrer Eder vist over, at see en ung Pige her i Teltet, og ovenikjøbet iført Soldaterdragt. Det Sidste er hendes eget Paafund; men som udcommanderet Officeer blev jeg nødt til at tage mit eneste Barn med i Felten, da hun paa Cuba hverken har Moder eller Slægtninge ilive. Og nu, mine Herrer, til vore Forretninger! Det var i rette Tid, at vor nye Krigskammerat indfandt sig. - Her bød han Ridderen og de andre Officerer at tage Plads, hvorpaa han meddeelte dem den nylig i Krigsraadet lagte Plan for Angrebet paa Staden, der var bestemt til næste Dag. De Tropper han selv commanderede, havde at indtage og forsvare en Dæmning, af hvis Fastholden Angrebets Udfald tildeels vilde afhænge. Som Commandeur indviede han sine Undergivne i de trufne Dispositioner, og i den Maade, hvorpaa han forlangte dem udførte. De andre Officerer bukkede og tilkjendegave deres fulde Bifald; men Don Diego, hvis lange Krigserfaring kom ham til Hjælp, yttrede Tvivl om Rigtigheden af et Par Bestemmelser, og forfegtede sin afvigende Mening med stor Iver og Kraft, Officererne rømmede sig forlegent, medens Don Gonzalos Mine 297
blev mørkere og mørkere. Endelig, da Ridderen taug, udbrød han: Unge Mand! I er den Yngste iblandt os, og dog vil I være den Klogestel I vil vide bedst Besked om Forholdene, og dog er I først igaar kommen her til Leiren! Lærte I maaskee al den Viisdom blandt de nøgne Indianere paa Hispaniola? Her i Ny-Spanien holde vi god Disciplin; her faaer Ægget aldrig Lov til at lære Hønen. Dette til foreløbig Underretning! men betræffende Kampen imorgen, da kjender I min Villie - gjør derefter I - Med disse Ord reiste Don Gonzalo sig fra sit Sæde, og vor Helt, som ihukom hvad Cortez havde sagt, forholdt sig taus og rolig. De andre Officerer søgte vel at bringe en Samtale igang, men dette lykkedes først, da den skjønne Dorothea paany indfandt sig, dækkede Bordet og fremsatte Retterne. Under Maaltidet glattedes efterhaanden Don Gonzalos Pande, Vinen gjorde ham oprømt, ja endog forsonlig, og neppe var Dugen tagen af Bordet, før han opfordrede sin Datter til at synge og spille, for at fornøie deres nye Gjæst og opmuntre dem Alle til den forestaaende Kamp. Dorothea fulgte Opfordringen, satte sig midt i Kredsen og sang med Liv og Varme flere Romanzer, digtede under Maurerkrigen, som alle udtrykte levende Begeistring for Tro og Fædreland. Diego lyttede henrykt til. Enkelte af disse Sange vare ham bekjendte fra hans egen Deeltagelse i Krigen, og hvergang den skjønne Sangerske havde endt en Romanze, spurgte han om en ny, om hun mindedes den og den, som han saa nynnede for hende, og næsten altid traf det sig, at hun strax var istand til at slaae ind i Tonen. Det var synligt, at hun følte sig smigret og glædet ved den Deeltagelse, der vistes hende af deres nye Bordfælle. Hun sendte tidt under Sangen Diego et flammende Blik, men hændte det sig, at hendes Øine mødte hans, rødmede hun og greb stærkere i Strængene. Hendes Fader var ikke den mindst Begeistrede blandt hendes Tilhørere. Han var stolt af denne Datter, af hendes Skjønhed og Talent, og det Velbehag hvormed han lyttede til hendes Toner, prægede sig ikke blot i hans tilfredse Mine, men udtalte sig ofte i et levende Braval Brava! under hvilket han da triumferende saae sig omkring i Kredsen. Paa denne Viis hengled Aftenen fredelig og behagelig. Don Gonzalo førte selv Ridderen til hans Leie i Sideteltet og bød ham Godnat. Det blev virkelig en god Nat for vor Helt -den bedste han i lang Tid havde havt. Hans Søvn var qvægende, og liflige Drømme fra hans Ungdomstid - maaskee Eftervirkning af Aftenens liflige Sange - omsvævede ham blidt. Styrket reiste han sig i den tidlige Morgenstund og iførte sig sine Vaaben. Altsaa, idag skulde han atter gjøre Prøve med disse Vaaben, med denne Kaarde, som han sidst havde svunget mod Maurerne, i Paasyn af sin store Dronning. Hvorlænge var det ikke siden! og dog følte han sin Arm lige saa kraftig, sit Mod lige saa svulmende som dengang. Hans Sorg var kun, at han her skulde gjøre Tjeneste som yngste Officeer, han, som efter sin Alder og Indsigt burde være Anfører. Imidlertid var han første Mand paa Samlingsstedet, og rykkede kampbegjærlig frem 298
mod Dæmningen i Spidsen for sine faa Soldater, til han omtrent midt paa Dæmningen indhentedes af en større Troppe-Afdeling, der førtes af Don Gonzalo og de øvrige Officerer. Paa dette Sted havde Fjenden for faa Dage siden ved et Angreb overskaaret Jordvolden, saa Vandet var brudt igjennem. Aabningen var ikke bleven udfyldt, og kun en af Bjælker dannet smal Bro var kastet over Gabet, Don Gonzalo førte saavel Tropperne som Skytset over Broen og gav sine Befalinger angaaende Stormen, som strax skulde finde Sted naar Fjenden viste sig, der ikke blot skulde kastes tilbage, men forfølges heelt ind i Staden til det store Tempel, hvor Spanierne og de indfødte Hjælpetropper, der ad forskjellige Veie vare brudte frem over Dæmningerne, da skulde forene sig til et Hovedangreb paa det forskandsede Tempel, hvorfra den mexicanske Rigsfane vaiede, Ved Overgangen over Broen, var Don Diego med sin lille Trop bleven Arrieregarde, og han kunde ikke afholde sig fra endnu engang at gjøre sin Commandeur Forer stillinger angaaende dette farlige Punkt, der allerede Dagen i Forveien havde udgjort Hoved-Stridspunktet imellem dem. Idetmindste den ene Kanon burde med tilstrækkeligt Mandskab blive tilbage ved Gabet, for i Tilfælde af et Uheld at dække Tilbagetoget. Kom Tropperne i Flugt, vilde de, efter Don Diegos Mening, her være forlorne. Men der bliver ikke Spørgsmaal om Flugt og Retirade, afbrød ham Gonzalo de Gastro, idet han rynkede sine tykke Bryn og saae barsk paa Ridderen. Her gjælder det Seier eller Død, men ingen Sikkerhed for Krystere! Fremad! Hører I Krigsraabet? Med disse Ord ilede Don Gonzalo frem, i Spidsen af sine Folk. Kolonnen satte sig i Marche, og ved den anden Ende af Jordvolden saaes nu tydelig store Masser af

Mexicanere, der brøde frem under vilde Skrig, ved Lyden af deres store Tromme. Don Diego svang sin Kaarde, for med sin lille Hob at følge Hovedtroppen, der allerede i rask Løb, under Hurraraab, styrtede frem over Dæmningen: da - just som han hævede Foden -paatrængte sig ham paany, og med uimodstaaelig Kraft den Overbeviisning, at Spanierne vare forlorne, hvis han ikke her beholdt sin Stilling. Hans Kaarde sank i hans Haand, hans Fod var som naglet til Jorden, og det eneste Ord, han mægtede at fremføre, var Ordet Holdt! - Hans Folk saae forbausede paa ham. Holdt! gjentog han med svag Stemme: her er vor Plads! I dette Øieblik fandt Sammenstødet med Fjenden Sted. Man hørte Geværskud og en Kanonsalve, der dog næsten overdøvedes af Mexicanernes Krigsraab. Kampen blev heftigere og heftigere, Masserne væltede sig ud og ind, frem og tilbage, men tilsidst maatte de faa spanske Soldater vige for de talrige Fjender. Med bankende Hjerte var Diego i Frastand Vidne til Kampen, til Geledernes Opløsning, og endelig til Spaniernes Flugt. Han gjorde Alt for at sikkre sine Landsmænd Tilbagetoget over Broen, men uden Artilleri indsaae han Umuligheden af at standse Forfølgerne. Han og hans Mænd stillede sig med fældede Landser foran Gabet i Dæmningen; men saa vild var Flugten, og saa voldsomt trængte Forfølgerne 299 paa, at han og hans Folk i stormende Fart kastedes tilbage og heelt ud i Vandet, hvor Nogle omkom, og han selv og Andre svømmende naaede den anden Bred. Kun endeel af Spanierne, og blandt dem Don Gonzalo, lykkedes det at komme over Broen, der utvivlsomt vilde være bleven taget af Fjenderne, hvis ikke Cortez med friske Tropper i dette Øieblik var kommen til Undsætning. Hans Klogskab og Fasthed standsede Fjendens rivende Fremgang. Under vilde Skrig og høie Triumfraab vendte Mexicanerne om, bortslæbende Byttet og de til Slagtoffere for deres Guder bestemte Fanger. Nu først kunde Spanierne oversee Storheden af deres Tab. Over halvhundrede Mand vare deels fældede, deels fangne; tre Kanoner vare gaaede tabt, og til Undskyldning for Udfaldet vidste Don Gonzalo kun at anføre sin nye Officeers Ulydighed, hvis Udeblivelse fra Kampen i det afgjørende Øieblik, han paastod var Skyld i Ulykken. Don Diego paa sin Side fremhævede Nødvendigheden af at dække Broen og sikkre Tilbagetoget, hvori Cortez maatte give ham Ret; men da han derhos paaberaabte sig sin lange Krigserfaring, afbrød Generalen ham kort: Ja vist, for Eders lange Krigserfaring taler Eders Jomfrukinder og skæggeløse Hage. Men I har overtraadt Eders Foresattes Befaling; en stor Ulykke er afstedkommet, og Krigsraadet maa dømme Eder imellem. Giv min Ledsager Eders Kaarde, og vær Arrestant paa Æresord! -

Saa berøvedes da Ridderen paany sin Frihed, hvorved han tillige røvedes Leiligheden til at deeltage i de næsten daglige Kampe, hvorved nu Mexicos Skjæbne afgjordes. I sit Fangenskab kunde han ret grunde og gruble over den nye Ulykke, hvoraf han her forfulgtes. En Hovedgrund til den laa i hans tilsyneladende Ungdom, som altid vilde hindre ham i at opnaae en overordnet Gommando-Post, der atter var Betingelsen for selvstændig Daad og Bedrift. Hvad dog meest beskjæftigede hans Tanke, var en ny Erfaring med Hensyn til hans eget Indre. I det Øieblik, han paa Dæmningen havde modtaget sin Commandeurs Befaling til at rykke frem, og allerede hævede sin Fod for at efterkomme Budet, havde han i sig selv sporet den forunderligste, selsomste Fornemmelse, hvorved Bevægelsen pludselig var lammet. Det var ikke blot hans Overbeviisning om Nødvendigheden af at dække Broen, der dengang holdt ham tilbage og naglede hans Fod til Jorden; men det var en indre Spaltning i ham selv, der med uimodstaaelig Magt havde gjort sig gjældende. Han havde i det Øieblik tydelig følt sig som to modsatte Personer: den ene let og flygtig, den anden tung betænksom; den ene ildfuld glødende, den anden kold beregnende; den ene higende og gribende, den anden slippende og vigende - og Følgen var bleven Ubevægelighed i Villie, og fuldstændig Opgiven af al Handlen. - Hvorfra skrev sig denne forunderlige Sjælstilstand, som han ikke før havde kjendt, og som, hvis den blev vedvarende, vilde tilintetgjøre enhver Bedrift? Han selv formaaede ikke at løse denne Gaadef Nedstemt og ulykkelig kastede han sig paa Jorden og forbandede 300
sin Skjæbne. Da hørte han pludselig, nærved i Sideteltet, trøstende Toner og liflig Musik. Det var den skjønne Dorothea, som her lod sig høre. Med levende Smerte havde hun erfaret hvad der var skeet, og lod nu sin Deeltagelse komme saavel sin Fader som hans Modpart tilgode. Hun følte en dyb Medlidenhed med den unge Mand, der saa nylig var kommen til Leiren, og allerede var bleven som et Udskud og en foragtet Lampe. Og det var ikke blot denne Aften, at hun gav sit beklemte Hjerte Luft, og samtidig sendte sin nye Ven Tonernes Trøst: daglig fornyede hun sin Medlidenheds Offer, gjentog hver Dag til bestemte Tider sit Spil og sin Sang, saa Tonerne snart bleve som levende Sendebud imellem dem, der fløi frem og tilbage med Spørgsmaal og Svar. Ridderen var nemlig paa sin Side heller ikke ledig. Hos sin Vogter havde han laant en gammel Luth, til hvis Strænge han tolkede sin Tak og sin Stemning, idet han derhos opfriskede sin Ungdoms halvglemte Troubadourkonst. - Paa denne Viis hengik flere Uger, og endnu var Don Diego ikke kaldt for Krigsretten for at forsvare sig og modtage sin Dom. Cortez og hans Krigere vare altfor optagne af deres store Formaal, Hovedstadens Erobring, til at beskjæftige sig med en saa ringe Sag. Endelig var, efter blodige Kampe, Maalet naaet. Mexico var falden, Kongen flygtet og tagen til Fange, og Spaniernes Herredømme grundfæstet. Nu først lod Gortez Ridderen kalde for sig, dog ikke til Forsvar og Dom, men for at underrette ham om, at Sagen ikke videre skulde forfølges. Hans Vederpart, Gonzalo de Gastro, havde i de sidste Kampe, og især ved Hovedstadens Erobring, lagt saa stor Dygtighed og Bravour for Dagen, at den tidligere Feil maatte betragtes som udslettet. Hvad Ridderen selv angik, da agtede Generalen ikke paa ham at statuere noget Exempel. Hans Ulydighed kunde maaskee undskyldes ved Forholdene, og der var for faa Officerer i Hæren, til at Nogen burde afskediges uden den yderste Nødvendighed. Mexico var vel erobret, men mange af Provindserne befandt sig endnu i Fjendens Hænder. Det var besluttet, at udsende Hærafdelinger til flere Sider, for at kue Modstanden og bringe de indfødte Stammer til Underkastelse, og til Deeltager og Næstcommanderende ved en slig Expedition var Don Diego bestemt. Men da Expeditionen skulde finde Sted

under Anførsel af hans gamle Chef, Don Gonzalo, maatte Cortez formane ham til Iagttagelse af den strengeste Disciplin, og til at udvise den Ærbødighed, som Ungdommen skylder Alderdommen. Med denne Formaning tilbagegav Cortez ham sin Kaarde og sin Frihed, og ikke uden Bitterhed fjernede sig Don Diego, der var bleven udelukket fra Deeltagelse i de store Bedrifter, og nu skulde bruges til en Tjeneste, hvori der maaskee var Guld, men ingen Ære at vinde, og hvor han ovenikjøbet ganske skulde underordne sig en fremmed, en Modstanders, Villie. Imidlertid besluttede han at føie sig efter Omstændighederne, for ikke selv at forspilde enhver Fremtidsudsigt. Han meldte sig endnu samme Dag hos sin Chef, af hvem han blev modtaget med større Høflighed, end han havde ventet. Det var 301 øiensynligt, at Don Gonzalo ikke var upaavirket af Cortez, og at han ønskede at bringe den gamle Strid i Forglemmelse. Han betvang fuldkommen sin indre Harme, indviede Ridderen i sine Planer, med Hensyn til den forestaaende Expedition, og lod ham vide, at Opbrudet vilde skee næste Morgen. Til Afsked rakte han ham Haanden og sagde: I skal see, min unge Ven! vi ville faae en fornøielig Campagne. Ved Sværdet ville vi vinde Hedningernes Guld; ved Broder Francisco frelse deres Sjæle; og i Teltet vil min Datter Dorothea sørge for vor Forpleining og Underholdning. -

Det er ikke Fortællerens Agt, at lade Læseren Skridt for Skridt følge Helten paa dette Streiftog gjennem Mexicos nordlige Provindser. Hvo som ønsker nærmere Underretning, kan finde den i de spanske Krigsannaler fra hiin Tid. Vi skulle blot bemærke, at Toget i ingen Henseende adskilte sig fra de mange lignende Expeditioner, som dengang og senere fandt Sted. Man gjennemstreifede Landet, fratog Indvaanerne deres Skatte, lod deres Høvdinger (Gazikerne) hylde den spanske Konge, medens samtidig de fanatiske Munke, der ledsagede Tropperne, anvendte deres Overtalelsesgaver og Konster, for at frelse de fortabte Sjæle. Det gik sjelden af uden Blodsudgydelse og Ildbaal, paa hvilke de trodsige Caziker og de forstokkede Hedninger modtoge deres Straf. Kun med Modbydelighed og Harme var Don Diego Vidne til disse Scener, hvorimod hans Ghef i Troessager ganske lod Broder Francisco raade, og kun forbeholdt sig selv det militære Dommerkald og Ret til at udpresse og udsuge de Indfødte. Der gjordes et umaadeligt Bytte, som efter at Kronens Part var fradragen, deeltes mellem Officererne og Mandskabet. Ved denne Fordeling iagttog Chefen en sjelden Redelighed, hvori han satte sin Stolthed, og Don Diegos Part forøgedes snart i den Grad, at hans Rigdom begyndte at tynge og besvære ham. Forøvrigt bevirkede Samlivet og den daglige Omgang ingen Forandring i begge de Commanderendes Forhold. Ridderen forblev kold, høflig og ordknap som før, og Don Gonzalos Nedladenhed var atter gaaet over til det gamle, hovmodige Væsen, der yttrede sig i en kort og skarp Befalingstone. Det Eneste, hvori Begge samstemmede, var deres fælles Behag i den skjønne Dorotheas Person, Samtaler og Sange. Hun var Teltets gode Aand og vidste altid at tilbagekalde Freden, naar et skarpt, bittert Ord, eller en tilfældig Omstændighed, havde forjaget den.

Ved at passere en Flod og en lav Bjergryg, vare Tropperne, efter flere Ugers Streiftog, trængte ind i et bakket og rigtbefolket Landskab, hvor de indfødte Høvdinger gjorde Spanierne en lang og haardnakket Modstand, der dog som sædvanlig endte med Gazikernes Tilfangetagelse, og Indvaanernes ved Vaaben fremtvungne Omvendelse. Ved denne Leilighed besluttede Broder Francisco og Don Gonzalo at statuere et stort og for Nabofolkene afskrækkende Exempel. Et høit Baal blev opreist, og meer end Hundrede af de fornemste Indfødte maatte bestige det, for at luttres i Ilden og ved Døden afsone deres Trods.
302

Med dyb, indre Fofbittrelse havde Don Diego deeltaget i Forberedelserne til denne Dødsfest, der forekom ham endnu afskyeligere end de Autodaféer, hvortil han i sin Ungdom havde været Vidne, og hvis Minder endnu mangengang, saavel i vaagen som drømmende Tilstand, fyldte ham med Rædsel. Selv havde han her, paa sin Commandeurs Befaling, maattet lade Offrene gribe og føre op paa Baalet, for der at bindes til Pælene, og i stærkt indre Oprør begav han sig nu tilbage til Teltet, for at melde, at Alt var udført efter Ordre. Nei! (udbrød han ved sig selv) det var ikke saaledes jeg tænkte at indvie mit nye Liv til Guds og Kirkens Ære! Det var ikke Bøddelbedrifter jeg attraaede! ikke Piintes Suk og Forbandelser, jeg vilde drage over mig!

- Med Varme forestillede han sin Chef det Uretfærdige og Ugudelige i Domfældelsen; bestormede ham først med Bønner, og da disse ikke hjalp, med heftige Bebreidelser, for at faae de Ulykkeliges Straf eftergivet, og erklærede tilsidst, da han afvistes med Strenghed, at han ikke agtede meer at deeltage i Dommens Fuldbyrdelse. - Hvordan! (lød Svaret) I nægter mig atter Lydighed? Betænk Jer vel, unge Mand! Husk paa, at I endnu har Eders Straf tilgode, og at I her er i min Vold. Ved disse Ord antog Don Gonzalos Aasyn et mørkt og ildespaaende Udtryk. Han befalede Ridderen øieblikkelig at følge sig, og Begge begave sig nu til Retterpladsen, hvor Soldater med skarpladte Geværer stode opstillede foran det endnu ikke antændte Baal, og Munkene allerede istemte deres Sange, for at berede de Dømtes Sjæle til den forestaaende Ildprøve. Don Gonzalo rev en tændt Fakkel ud af Profossens Haand og rakte den til Ridderen, der modtog den som halv i Tanker, medens han med bøiet Hoved saae ned for sig. Der! udbrød Commandeuren med høi Røst, idet hans Blik gik rundt blandt de Tilstedeværende: der, Don Diego! overgiver jeg Eder Faklen, for at tænde Baalet, og som Retfærdighedens Haandlanger hævde Guds og Kongens Ære. Fremad, Mand! og gjør Eders Pligt! - Don Diego hævede Panden og stirrede taus paa ham. Gjør Eders Pligt! gjentog Chefen: Tænd Baalet eller vær Døden vis! - Alles Øine fæstedes paa Ridderen, der stod vaklende og ubestemt, som halv fraværende. Endelig drog han et dybt Suk, lod Faklen falde til Jorden, og skjulte med Haanden Øine og Pande. I denne Stilling forblev han ubevægelig, til han paa Don Gonzalos Befaling under Bevogtning førtes bort, hvorpaa Baalet tændtes af Profossens Haand, og Executionen gik for sig, under Iagttagelse af de sædvanlige religiøse og militære Ceremonier.

Hvad foregik under den nys fortalte Scene i Don Diegos Hjerte?

- Dette Spørgsmaal beskjæftigede ham netop selv, da han kort Tid efter befandt sig eensom og bunden i den dunkle Hytte, og i Fængslets Stilhed lyttede til Skildvagtens afmaalte Gang udenfor. Det var med en stærk, indre Bevægelse, at han fæstede Tanken paa sig selv og paa den Sjælstilstand, hvori han dengang havde befundet sig. Huskende paa Cortez, der befriede den paa Gløder lagte Mexicanerdrot, havde han dengang havt til Hensigt, at kaste den brændende Fakkel for sin 303
Commandeurs Fod, og i Kongens Navn opfordre Soldaterne til at nedrive Baalet, og løse og befrie de bundne Offere - men Udførelsen af denne Beslutning havde været ham umulig. Just som hans Haand løftede Faklen, havde han atter i sig selv fornummet hiin Dobbelthed i Villie og Væsen, hiin Følelse af tvende stridige og modsatte Naturer, i hvis indre Splid hans Jeg gik under, og hans Handlekraft ophævedes. Ligesaalidt som under hiin Kamp paa Dæmningen, havde han her formaaet at udføre sit Forsæt Faklen var falden ham af Haanden, Ordet forstummet paa hans Læber, og lammet i sin inderste Personlighed, havde han kun formaaet at hengive sig i sin Skjæbne. Det var med hemmelig Gru at Don Diego tænkte paa denne selsomme Sjælstilstand, denne indre Disharmoni, der nu atter havde aabenbaret sig, og næsten gjorde ham til en Fremmed for sig selv. Var det maaskee Badet i Ungdomskilden, der havde bevirket denne Spaltning i hans Væsen, denne Strid i Følelse og Villie, og derved denne Afmagt til at handle? - Han turde ikke mere tænke derpaa; det kunde jo gjøre en Mand afsindig, saaledes at vide sig sjælelig lammet. Med Anstrengelse vendte han Tankerne i anden Retning. Følgerne af hans Insubordination, af hans Commandeurs hadefulde og hævngjerrige Sindsstemning, fremstillede sig for ham. Det var ikke lyse Billeder og Fremtidsudsigter, der her viste sig, og dog vare disse Tanker ham langtfra saa piinlige, som de nys forjagne. Han følte sit Hjerte lettet, lagde sig paa det haarde Leie, og faldt kort efter i en dyb Søvn. Af denne vaagnede han først ved Midnatstid, da en Skikkelse stod for ham med en Lampe i Haanden. Idet han slog Øinene op, gjenkjendte han Dorothea, der var i Reisedragt og med iilsom og bevæget Røst tiltalte ham saaledes: Staa op, Don Diego! hurtig! Tag denne Kniv og skær Eders Baand over og følg mig! Det gjælder Eders Liv. Forblev I her, vilde den næste Morgen ikke see Eder levende: jeg veed det af En, som raader over Eders Dage. Har I Tillid til mig, saa følg mig ufortøvet! Ved min Side skal der ikke krummes et Haar paa Eders Hoved. - Ja vel har jeg Tillid til Eder, svarede Ridderen, idet han reiste sig op, hvorpaa han med Kniven skar Baandene over, og fulgte hende ud af Hytten i det klare Maaneskin, hvor Skildvagten var forsvunden og en indfødt Mand med to opsadlede Heste ventede paa dem. Her er vor Ledsager, sagde Dorothea, pegende paa Indianeren: han kjender Vei og Sti, og vil føre os sikkert gjennem Landet. - Hvordan, Dorothea! udbrød Ridderen: I følger med? I vil forlade Eders Fader? - Min Fader har fældet Eders Dødsdom, gav hun alvorlig til Svar: Han har hverken agtet Bønner eller Taarer, og jeg har truffet mit Valg mellem Eder og ham. I vil dog ikke lade mig i Stikken? - Aldrig! svarede Ridderen. - Nu vel, vedblev hun: saa sæt Eders Fod i Bøilen og stig op! Eders Randsel er pakket og Eders Skatte bag paa Hesteryggen. Med disse Ord svang sig Dorothea let i Sadlen, og Don Diego fulgte Exemplet. De rede rask afsted, mens Indianeren løb ved Siden af Damens Hest, som han 304 fastholdt i en tynd Snor, og holdt under Løbet uden Vanskelighed Skridt med Dyret. Saaledes gik Flugten fremad i flere Timer, til de ved Morgengry naaede en Palmeskov, hvor de toge en kort Hvile. Saavel Dorothea som Ridderen vare tause, og syntes Begge optagne af deres Tanker. Deres Ledsager holdt med speidende Blik Udkig over Sletten, og forlod ikke sin Post, før de atter vare komne i Sadlen, hvorpaa Reisen fortsattes indtil Mørket faldt paa. En Indianerhytte gav dem Herberg om Natten; men allerede ved Solopgang stege de paany tilhest og gjennemrede nu et vidtudstrakt, bakket og skovdækket Land, hvor de bestandig droge i østlig Retning. Indianeren syntes som Fører at lugte sig frem og gjorde kun sjelden en Afstikker til en og anden fjerntliggende Hytte, for at skaffe sig Underretning om Veien. Paa denne Viis fortsattes Reisen i flere Dage. Om Nætterne laante de Indfødtes Hytter, og om Dagen i Middagsheden et skyggefuldt Træ dem Ly. De havde nu Høilandet i Ryggen og nærmede sig Havet og Kysten. Her slog deres kyndige Fører ind paa en ganske modsat Vei, saa at de næsten uafbrudt paa den øvrige Reise beholdt Havet isigte. Efter nogle Dages Ridt og efter adskillige Eventyr, som vi dog ikke her skulle opholde os ved, naaede de endelig Colonien Vera-Cruz, hvor de i Havnen forefandt flere spanske Skibe, og hvor deres trofaste Ledsager og Fører tog Afsked med dem.

Det var i en forunderlig eventyrlig Stemning at Don Diego, Dagen efter Ankomsten til Vera-Cruz, sad i Verandaen paa det spanske Herberg og saae ud over Haven, Søen og Skibene. Hans lange og fortrolige Samliv med Dorothea, med hvem han paa Reisen havde deelt Sol og Vind, Godt og Ondt, havde givet hans Tanker en usædvanlig Varme, og hans Indbildningskraft fremmanede uafladelig Billedet af den skjønne og kjække Pige, der for hans Skyld havde opgivet Alt og trodset Farer og Møisommeligheder. Som han saaledes sad halv drømmende, fordybet i Erindringer, saae han fjerntfra en qvindelig Skikkelse, der, holdende en Solskjerm for Ansigtet, kom op igjennem Havegangen. Af den slanke Figur og lette Gang sluttede han sig til en ung Pige, og jo nærmere Skikkelsen kom, desmere bekjendt tyktes den ham. Den unge Pige steg op ad Terrassen, lige for Verandaen, og idet hun gik forbi Ridderen, bøiede hun Solskjermen tilside og hilste ham, hvorpaa hun i nogle Skridts Afstand satte sig paa en Bænk, dog saaledes, at hun vendte Siden til ham, og halv skjultes af en lille Busk. Don Diego sad stum i sin Forundring. Det var jo Dorothea, dog ikke længer iført Soldaterklæder, men i qvindelig Dragt, med Haaret opbundet og fastholdt af en Sølvpiil, fra hvilken et langt hvidt Slør bølgede hende ned ad Nakken. Man kunde troe, at Venus selv havde laant hende Bæltet, der sammenholdt hendes Klædning, saa yndig fremtraadte den ranke, ungdommelige Skabning. Idet hun skred forbi Ridderen, gled et Rosenskjær over hendes Kinder, og hun nedslog hurtig sit neppe løftede Blik. Nu sad

hun halv skjult bag Grenen, da Ridderen udbrød oppe fra Verandaen: Dorothea! Er det 305
virkelig Eder? Skjul ikke Eders skjønne Aasyn, men stig herop og tag Plads hos Eders Ven! Eller tøv! Jeg kommer ned til Eder. -Bliv hvor I er! lød Svaret; det er med Forsæt jeg sætter mig her, hvor I vel kan høre mig, men ikke betragte mig. Jeg har aflagt Soldatens Klæder, og iført mig dem, der passe sig for mit Kjøn; det er ikke mere Eders dristige Teltkammerat, men en ung Pige, der taler til Eder. Hør mig, Don Diego, men med Overbærelse! Det er en Bekjendelse, jeg har at aflægge. - Tal! svarede Ridderen, og Dorothea begyndte: Da I, Don Diego, første Gang traadte ind i min Faders Telt og jeg kom Eder imøde, maa I sikkert have bemærket min Overraskelse. Jeg havde kort i Forveien ladet mig spaae af en gammel Mexicanerinde, at jeg just paa den Dag vilde i en Ubekjendt træffe min bedste Ven og min værste Fjende. Min Ven skulde være en ung, skjøn Mand, som efter hendes Beskrivelse ganske kom til at ligne Eder; og min Fjende en gammel Mand, der var nærbeslægtet med den unge, og fulgte med ham. Da I nu stod for mig, og jeg strax af Eders Træk, efter Beskrivelsen gjenkjendte Vennen, ved hvis Syn jeg studsede: blev jeg, ved at see Eder ind i Øinene, betagen af en selsom Skræk. Erindrer I, at jeg greb til min Dolk? Det forekom mig, som saae jeg min Fjende, den gamle Mand, dybt inde i Eders Øine. Dette Syn varede vel kun et Øieblik, men Virkningen af det dobbelte Indtryk er usvækket vedbleven under vort Samliv, under al den Modgang og Sorg I har prøvet, og al den Medlidenhed og Deeltagelse, I har vakt. I blev virkelig, Diego! min bedste Ven: min Tanke var bestandig hos Eder; Eders Billede stod altid for mig, hvad enten jeg vaagede eller drømte, ja, I gik over i mit Aandedræt, og min høieste Attraa var, at den Kjærlighed, jeg nærede for Eder, maatte vække Eders Gjenkj ærlighed. Mangengang tyktes det mig, at mit Ønske var opfyldt; men kom jeg saa af en Hændelse til at sidde ligefor Eder og see Eder ind i Øinene: da syntes mig igjen at jeg saae hiin gamle Mand, som ud fra Eders Blik betragtede mig med Kulde og Ligegyldighed, ja stundom ganske forskød mig. Saaledes vexlede uafladelig Haab og Frygt, og mit Hjerte var under vort lange Teltliv et Rov for nagende Tvivl. Er det ikke en ydmygende Tilstaaelse jeg gjør Eder? Men just derfor har jeg iført mig Qvindeklæder, for at tale dette ydmyge Sprog. Siden vor Flugt, paa hele vor Reise, har I viist Eder saa god imod mig, saa fuld af Omhu, saa trofast beskjermende, at jeg ikke mere har Brug for Soldatens Dolk og Maske, men tør vedkjende mig Qvinden. Ja, Don Diego! det er Eders ydmyge Tjenerinde, det er en svag Pige, Eders stolte Fjendes hjælpeløse Datter, som her henvender sig til Eder. For Eders Skyld - for i Eder at vinde den bedste Ven - staaer jeg forladt og eensom i Verden. Udstræk da nu Eders Arme til min Beskyttelse! Giv mig et Tegn paa Eders Kjærlighed, et Pant paa Eders Troskab! Jeg har intet Hjem paa Jorden, hvis I forskyder mig, ingen Ven, hvis I svigter mig! - Ved disse Ord var Dorothea i stærk Bevægelse traadt frem og knælede nu som en ydmygt Bedende, med 306 fremrakte Hænder, paa det nederste Trin af den Trappe, der førte -op til Verandaen. Don Diego reiste sig hurtig og udstrakte allerede Armene mod den Knælende, for at løfte hende op og trykke hende til sit Hjerte: da trængte sig pludselig Billedet af Donna Ines og hans Fortid sig mellem ham og den unge Pige. Han fornam igjen hiin Spaltning i sit Inderste, hiin Modsætning og Dobbelthed i Tanke og Følelse, i Væsen og Villie, hvorved han nu oftere havde følt sin Beslutning tilintetgjort og sin Handlekraft lammet. Hans Arme sank slappe ned; og som om han var gaaet istaa stod han der ubevægelig taus og stirrende, Blikket fæstet paa den unge Pige. Endelig drog han et dybt Suk og vendte sig bort, idet han mumlede: I skal høre fra mig, Dorothea! - Langsomt fjernede han sig, men Dorothea slog Hænderne sammen over sit Hoved og udbrød: Vee mig! Han stod atter for mig, den gamle Mand - min værste Fjende! -

Da Don Diego var kommen i Eensomhed, overgav han sig ubunden til sine sørgelige, ja fortvivlede Tanker. Det faldt ham som Skjel fra Øinene; hans Tilstand blev ham medeet klar. Ynglingen og Oldingen boede med samme Liv i hans Indre, og kun af deres modsatte Drifter, Tilbøieligheder, Tanker og Stemninger, lod hans Sjælstilstand sig forklare. Ved ligegyldige, intetsigende Handlinger, saalænge han holdt sig rolig og passiv, mærkede han intet til Modsætningen; men hvergang han tog sig sammen til virkelig Beslutning, traadte Spaltningen frem: Striden i Villie og Følelse, der bevirkede en pludselig Tilintetgjørelse af Handlekraften, en aandelig og legemlig Afmagt. Hvad var nu Livet mere for ham? hvor var der Udsigt til Daad og Bedrift? Hvad hjalp ham Ungdom og Skjønhed, Sundhed og Styrke, naar hans Væsens Kjærne var fordærvet, hans Daadskraft brudt, hans Lykke opløst i et Intet? - Men for hans Skyld skulde en Anden ikke lide! Han satte sig strax ned og skrev et Brev til Dorothea, hvori han tog Afsked med hende, testamenterede hende sine Skatte, og paalagde hende uopholdelig at begive sig til San Domingo med det Skib, der laa færdig til Afreise. Der vilde hun træffe hans nære Slægt og Venner, hos hvem hun vilde finde Trøst i Sorgen, Hjælp i Nøden og, som han forvist haabede, en lykkelig Fremtid. Hoslagt medfulgte et Brev til en Dame, ved Navn Donna Ines de Herrera, hos hvem hun skulde tage Ophold, og som vilde underrette hende om Grunden til hans selsomme Adfærd, og gjøre hende bekjendt med hans tidligere Skjæbne.

Brevet til Donna Ines lød saaledes: Naar I, min høitelskede Hustru, modtager disse Linier, er jeg langt borte fra Ny-Spanien, paa et fjernt og eensomt Sted, hvor jeg agter at gjøre Bod for mit Livs Daarskab, og hvor jeg haaber at Himlen i sin Naade vil tilgive mine Feiltrin og udslette deres Følger. Jeg er vaagnet af min Drøm; jeg seer med Forfærdelse omkring mig og betragter mig selv med Gru. Trods Ungdom, Kraft og Sundhed, er jeg gammel, afmægtig og syg, og kun ved at vente, tør jeg haabe Helbredelse. Først naar Tiden paany har kølet mit Blod, bleget mit Haar, rynket min Pande, og afført mig 307 mit laante Ungdomssmykke: først da vil Kløften i mit Væsen udfyldes, mit spaltede Sind og min splittede Villie heles. - Lev vel, min Ines! Naar vi gjensees, er det i en anden Tilværelse, i forynget og fornyet Skikkelse. I har havt Taalmodighed med mig her paa Jorden, og nu skal jeg selv tilegne mig denne Dyd i den lange Læretid, der forestaaer mig. - Den unge Pige, som overbringer Eder dette Brev, er mit Livs Frelserinde, og jeg er i dyb Gjæld til hende. Gid min

Hustru og mine Børn vilde betale den for mig! Gid hun maatte finde en Moder i Eder, Søstre i Elvira og Isabella, og gid Fernando, som I saa tidt har kaldt mit udtrykte Billede, maa skjenke hende den Lykke, som hun forgjæves søgte hos hans Fader! -

Det var med en vis Tilfredsstillelse at Don Diego, efter at have afgivet sine Breve, om Aftenen saae Skibet afseile til San Domingo med den skjønne Dorothea. Selv gik han den næste Morgen ombord paa et andet Skib, hvis Maal var Bugten ved Darien og Landtungen Panama. Den Skildring, som den falske, men aandrige Tormado engang havde gjort ham af disse Egne, og af Spaniernes Tog over Panamas Bjergryg til det stille Ocean: denne Skildring fyldte og bevægede endnu hans Sjæl. Han mindede sig Fortællingen om Eneboeren, som var bleven efterladt der, og selv at føre et lignende eensomt og forventningsfuldt Liv, tyktes ham den eneste ham levnede Udvei. Denne Tanke optog ham ganske under hans korte Søreise. Efter en hurtig og heldig Seilads, landede han i den lille Havn, Santa Maria, og tiltraadte faa Dage efter, ledsaget af et Par af de Indfødte, Toget til Bjergene, ad samme Vei som fordum Balboa og hans Soldater. Som disse havde han paa sin Vandring at kæmpe med utallige Kryb og Slanger, og da han endelig fra det fugtige Sumpland steg op mod Høilandet og Bjergene og aandede den renere Luft, følte han sit Bryst svulme af samme Forventning og Begeistring, som den, der efter Tormados Beretning havde grebet Helten Balboa, da han lod sine Soldater blive tilbage ved Bjergets Fod, og ene steg op paa Toppen, for først af Alle at nyde det forventede Syn: det anede, men aldrig sete sydlige Ocean. Snart stod nu ogsaa Diego paa Fjeldtinden, paa samme Plet, hvor Helten fordum havde knælet og takket Gud, at Han havde ladet ham opleve og skue saa store Ting - og i Sandhed! Synet var stort og majestætisk: Rundtom og opad den Meste Udsigt i den klare blaa Æther; mod Syd og Nord en Kjæde af sneedækte Bjergtinder, og nedenfor i Dybet det uendelige, solbestraalte Verdenshav, hvis Bølger rørte sig i sagte Takt. Beundring og Sorg greb samtidig Ridderens Hjerte: Beundring over Scenens Storhed og Høihed, og Sorg ved Tanken om hans eget strandede Haab og forspildte Liv. Det var Bedrifter, som dem Balboa, Cortez, Columbus havde udført, hvorom han havde drømt; men Drømmen havde opløst sig i et Intet. Skjæbnen havde afsagt Dommen: ikke mange Skridt borte laa hans Livsvandrings Maal, Eneboerens Hytte, hvori han nu traadte ind, efter at have lønnet og afskediget sine Førere.
308

I Hytten traf han endnu den samme Munk, som Tormado havde omtalt, en gammel Franciscaner, der modtog Ridderen med stor Venlighed, vederqvægcde ham med et tarveligt Maaltid, og erkyndigede sig om Anledningen til hans Fjeldvandring. Ridderen forkyndte ham sin Hensigt, at bygge en Hytte som hans paa denne Bjerghøide, og deri at føre et lignende Eneboerliv. Munken studsede, rystede paa Hovedet og sagde: Nei, min unge Ven! Et sligt daadløst og eensomt Liv passer ikke for Eders Alder. Hvad vilde I vel opnaae derved? -Hvad I selv har opnaaet, gav Diego til Svar: hvide Haar, runkne Kinder, en bøiet Nakke og zittrende Lemmer, disse Dødens Forbud og Tidens herlige Gaver. Franciscaneren betragtede ham forundret og Ridderen vedblev: I seer saa vist paa mig. Maaskee lyde mine Ord selsomme i Eders Øren; de tykkes Eder maaskee at komme fra en Afsindig. Men I tager feil: det er en Ulykkelig, som taler med Eder; en Mand, der flygter fra Fortvivlelsen. Her gjorde Don Diego en kort Pause, og begyndte derpaa en, af mange Suk afbrudt, Fortælling om sit foregaaende Liv, hvortil Franciscaneren deeltagende lyttede. Da Ridderen under stærk Bevægelse havde endt sin Beretning, greb Munken hans Haand og udbrød: Vær en Mand, og vær ikke fortvivlet! Jeg seer af Eders Livs Historie, at I hører til Dem, som Forsynet sætter til Exempler i denne Verden. Jeg billiger nu ganske Eders Beslutning, her, under from Betragtning, at lade Tiden drage Eder forbi, indtil den har fortæret Eders Ungdom og ført Eders Alderdom tilbage. Da vil ogsaa Hjertets flygtede Fred vende tilbage. Kom! Vi ville oplede en Plads til Eders Bolig. - Med disse Ord førte Eneboeren sin Gjæst ud i det Frie, og efter nogen Søgen fandt de, i kort Afstand fra Hytten, en eensom Plet, der syntes dem at svare til Hensigten. Allerede den næste Dag lagde Diego her Haand paa Værket og Grundvolden til sit Fremtidshuus, der i Sandhed kunde siges bygget paa en Klippe. Inden en Maaned var Hytten færdig, et Par Huusdyr anskaffede, den lille Have anlagt og besaaet, og Alt indrettet til et langt og eensomt Liv. Indenfor paa Bordet, i den lille Stue, saaes et Crucifix og nogle Bøger, og udenfor Døren under Træet en Bænk, hvorfra havdes den videste Udsigt over Bjerg og Dal, Himmel og Hav. Her valgte den nye Eneboer første Gang sin Hvileplads, da Aftensolen med al den tropiske Himmels Glands gled ned i Oceanet; her sad han daglig med Billedet af Guds Almagt for sig, og med Hans voxende Viisdom i sit Hjerte.

Thi ikke frugtesløs henrandt Tiden for Diego under hans nu begyndte Eneboerliv. Lidt efter lidt lagde sig hans Hjertes stærke Bølgegang, og som han her fra Klippetinden saae ud over Verden, lærte han efterhaanden i ophøiet Ro at see tilbage paa sit Liv. Saavel i stille Betragtning, som i Samtale med den gamle Nabo-Eremit, oplod sig meer og meer hans Tanke for Skaberens Hensigt med den omskiftelige Verden og med den for Skabningen indstiftede Orden. Ikke blot erkjendte han nu det Gode, men det Skjønne i Tidens Former, i 309 Ungdom og Alderdom, i Vext og Udvikling, i Blomstring og Henvisnen; men i sit eget Indre gjenfandt han i Haab og Erindring de samme vexlende Livsformer, den samme Viisdoms Love. Saaledes førtes hans Aand gjennem Tidens skiftende Phænomener ind i det Uforanderlige og Evige, hvortil han nu hengav sig med hele sin Sjæl, og med hvis Betragtning han i den lange Læretid udfyldte Timer og Dage.

Men hvorledes maalte og talte han disse Dage i sit eensformige, næsten af ingen udvortes Begivenhed afbrudte Liv? Ganske havde han ikke kunnet betvinge den Drift til at virke, til at udrette Noget, der saa stærkt havde rørt sig i hans Bryst. Allerede den første Dag efter hans Ankomst paa Fjeldtinden, havde han i

nogen Afstand fra Eremitboligen opdaget en Steenørk, hvor talløse Steen, af alle Former og Størrelser, laa omstrøede og spredte. Disse Steen besluttede han at gjøre til sine Tidsmaalere, ved Dag for Dag at lægge Steen paa Steen, og samtidig at lade dem tjene hans Virksomhedsdrift, ved at føie dem sammen i Lag, og af disse Granitlag at bygge hele Pyramider, hvoraf een aarlig fuldendtes og afsluttedes, og kom til at indeholde lige saamange Steen som der var Dage i Aaret. Det blev hans stadige om end langsomme Gjerning, at reise disse Steenbygninger, at opføre dem paa passende, for Øiet fremspringende Steder, at give dem forskjellig Form og Høide, og lade dem alle tjene til tankevækkende Indfatning af den Hytte, hvorfra han selv skuede ud, og ved Synet af de ubevægelige Steenstøtter mindede sig den tilbagelagte Tid og det flygtende Liv.

Saaledes henrandt Tiden - Dag for Dag, Aar for Aar. Steen lagdes paa Steen, den ene Pyramide reiste sig efter den anden, den ene Verdensbegivenhed afløste den anden: Guldlandet opdagedes, Peru erobredes, Verden omseiledes - og endnu sad Don Diego paa Klippen i sine stille Betragtninger. Sporløs gik dog Tiden ikke forbi ham: ogsaa paa disse eensomme Bjerghøider gjorde den sin Ret gjældende. Den gamle Nabo-Eremit døde, og en ung Munk af samme Orden tog Bolig i hans Hytte. Saaledes fik Ridderen nyt og ungt Selskab; men han selv var da allerede saa fremrykket i Aar, at det nu var ham, der maatte tjene den Yngre til Lærer og Veileder. En anden Virkning af den uafladelig og i Stilhed arbeidende Tid, var den Opløsning af alle stridige Elementer, der, alt som Aarene randt, foregik i hans Indre. Den dybe Disharmoni, som stammede fra Badet i Ungdomskilden, og som han siden den Tid uafladelig havde sporet: denne Disharmoni tabte sig meer og meer, jo mere hans Legemskraft svandt, og hans Ynglingsskikkelse gik over i Mandens og Oldingens. Det var, som om i hans Indre den ene Knude løstes efter den anden, den ene Bølge efter den anden sank og udglattedes, og i Bruusningens og Kruusningernes Sted et Fredens Dække, lig et speilklart Hav, udbredte sin dybe Ro over hans Væsen.

Saaledes henglede Aarene. Lig Draaben der huler Stenen, Dryp efter Dryp, havde under det lange, eensformige Liv Tidens mægtige Kraft - Evigheden - gjennemtrængt hans Væsen. Det var et Forventningens
310 Liv han forte. Hele hans Haad og al hans Attraa var Tilbagevendelsen af den Alderdom, hvorfra han var flygtet. Hans Haabs Opfyldelse var kommen. Ved utrættelig og taalmodig at vente, var Maalet naaet. Sneehvide Lokker omkrandsede paany hans indfaldne Kinder og ærværdige Hoved; et langt, hvidt Skjæg bølgede ned paa hans Bryst, og over de milde, drømmende Øine hævede sig, som et Speil af Hjertets Fred, den høie, klare Pande. Saaledes stod han en tidlig Morgen i sin brune Munkekappe foran Hyttedøren, og saae ud over den Hær af Steenstøtter, der omgave hans Bolig, og hvormed han havde mærket sig de mange henrundne Aar. Han syntes at tælle dem, thi hans Øie dvælede ved hver enkelt iblandt dem, hvorpaa det med et veemodigt Udtryk vendte sig ud mod Himmel og Jord, Luft og Hav. Trods det vide Rum, der omgav ham, sukkede han dybt, som en Fange i sit snevre Fængsel. Langsomt hævede sig hans Blik, og fulgte længe med de lette, røde Skyer, som giede hen over Himmelbuen, ovenover en forbidragende Fuglesværm, der søgte hjem til Rederne: Da var det, som om hans Hjerte pludselig blev grebet af en uendelig Længsel efter den evige Ungdom, hvori Sjæl og Legeme have lige Deel, hvori Alle skulle forenes, og ingen Adskillelse mere finde Sted. Med udstrakte Arme ilede han hen ad Bjergstien, forbi Nabohytten. Der stod den unge Eremit i Døren og spurgte om Maalet for hans Løb. Seer du da ikke Dødsengelen? svarede Oldingen med et straalende Blik: seer du ikke hans løftede Vinger og udbredte Arme? Her ilede han Munken forbi og videre frem ad Stien, til han paa eengang standsede og, som greben af Nogen, bøiede sig heelt tilbage og sagte sank til Jorden. Eremiten ilede ham til Bistand, men han fandt ham allerede død, hvilende paa Ryggen, med lukkede Øine og et Smiil paa Læberne.

Den unge Eremit bar den gamle tilbage til Hytten, og erfarede der, af Diegos efterladte Optegnelser, hans Familienavn, Slægt og Skjæbne. Ved Munkens Foranstaltning blev Liget kort efter bragt ned til Kysten, og derfra overskibet til San Domingo, hvor det modtoges af Fernando de Herreras og den skjønne Dorotheas Børn og Børnebørn, som lode det bisætte i Cathedralkirken, ved Siden af den forlængst afdøde Donna Ines, og lige overfor det Gravmæle, der indesluttede den store Columbus. Endnu ved Slutningen af forrige Aarhundrede var Ridderens Gravmonument - en sort Marmorsarkophag - at see i Kirken, men skal senere være ødelagt under de mange borgerlige Uroligheder. Den latinske Inskription lød i Oversættelse saaledes:
311

STANDS, O VANDRER, FOR DENNE SARKOPHAG.

HER GJEMMES STØVET
AF
DEN TAPPRE OG BERØMMELIGE RIDDER
D. DIEGO de HERRERA,
SOM I SIT LANGE JORDLIV BLEV TO GANGE YNGLING
OG TO GANGE OLDINGJ MEN FØRST SOM
ENEBOER LÆRTE AT FORSTAAE DEN
GUDDOMMELIGE STYRELSE.

OM HANS LANGE LIDELSE,
HANS STORE TAALMODIGHED OG DAADKRAFTIGE AAND
VIDNE HØIT PAA FJELDET

HALVTREDSINDSTYVE AF HAM REISTE
STEENPYRAMIDER,
HANS EENSOMME LIVS VÆRK.

EN TAKNEMMELIG EFTERSLÆGT,
SOM VED HANS ULYKKE BERIGEDES MED GULD
OG VIISDOM
SATTE HAM DETTE MINDE.

ADONIS
ET MYTHISK DIGT
(1874)

314
315

Charon, Plutos Færgemand,
I sin Baad fra Land just stødte,
For den svage Vind at nytte,
Der bar hen mod Dødens Strand.
Tag mig med! da lød en Røst,
Og før klaret var ham Gaaden,
Sprang en Ungersvend i Baaden,
Der gled bort fra Livets Kyst.

Hvem er Du? lød Charons Ord,
Mens han tvær omkring sig vendte:
Brat Du selv i Døden rendte,
Kom dog levende ombord.
Vil, skjøndt ung, Du alt i Havn?
Eller gjælder det et Møde
Her med mine andre Døde? -
Siig dit Ærind og dit Navn!

Jeg Adonis nævner mig,
(Svaret lød) paa Jorden Alle
Mig den skjønne Yngling kalde,
Guder selv i Skjønhed lig.
Roser brød jeg uden Tal,
Thi mig Kjærligheds Gudinde
Lykken i sin Favn lod finde:
Venusdyrker var mit Kald.

Ak, men Lykken var for stor;
Tidt saa mægtig var min Længsel,
At mig Livet blev et Fængsel,
Glædens Sang et Sorgens Chor.
Da kom Dødens Stævning brat,
Bort fra Nydelsen jeg iler,
Hos Prosérpina mig hviler,
Hun, hvis Favn mig er opladt.

316

Thi jeg altid elske maa,
Altid elske en Gudinde,
Den Lod lod mig Skjæbnen vinde
Strax, da Livets Lys jeg saae.
Venus og Prosérpina
Ved min Fødsel var tilstede;

To Gudinder allerede
Om mit Hjerte kæmped da.

Af dem Begge kaldt til Dom,
Guders Fader Striden endte,
Dengang Begge han tilkjendte
Skatten, som de stredes om.
Ved hans Dom for mig bestemt
Var fra den Tid Livets Veie:
Først mig Venus skulde eie,
Dødens Dronning være glemt.

Var tilende Livets Lyst,
Dødsgudinden jeg tilhørte,
Til mig Skjæbnen atter førte
Nyfødt op til Lysets Kyst.
Saadan, Gamle! Dommen lød;
Navn og Ærind nu Du kjender,
Ro nu til med begge Hænder,
Før fra Livet mig til Død!

Du har Hastværk, Ungersvend!
Færgemanden rolig sagde,
Hvorpaa ud han Aaren lagde,
Og sin Kappe kasted hen.
Bedst - han vedblev - Du din Gjeld
Til vor Dronning her indfrier,
Naar til Natten Du Dig vier,
Siger Dagens Lys Farvel.

Fjæl Dig mellem Skygger da!
Skjul i Mulm de blege Kinder!
Her, hvor ingen Sol beskinner
Veien til Prosérpina.
See Dig om i Taagers Land,
Mens paa Dybets Strøm Du gynger,
Venus glem, hvor Fugl ei synger,
Hvor ei Roser voxe kan.

317

Charon taug og Plads han tog
For med Aaren fat at tage,
Kastende med Kraft tilbage
Bølgen, der mod Kjølen slog.
Taus imens paa Baadens Rand
Sad Adonis, og hans Øie
I det svage Lys med Møie
Skjelned Fjeld fra Flodens Vand.

Thi heel nær ved Baadens Toft,
Næsten, som med Fald den trued,
Klippens Hvælving sort sig bued
Over Floden, lig et Loft.
Under Fjeldet frem sig skød
Baaden, som nu Mulmet dølger;
Aarens Slag mod Dybets Bølger
Kun den dybe Stilhed brød.

Frem en Stund saa Reisen gik,
Til medeet sig Floden bredte
Og der Stjerner bleve sete,
Klarende Adonis' Blik.
Fjeldet veg med Mørkets Slør,
Fjernt en Kyst han saae fremtræde,
Og i Baaden, nær sit Sæde,
Hvad ham Natten skjulte før:

Hele Færgebaadens Fragt,
Charons sidste Ladning Døde,
Som de Dødes Hjem imøde
Seiled her i Ligets Dragt.
Side de om Side laae,
End med lukte Øienlaage,
Halvt som dækked af en Taage,
Unge, Gamle, Store, Smaa.

Hvilende den trætte Krop,
Livets Kalden dog de hørte;
Thi medeet sig Alle rørte,
Een for een slog Øiet op.
Drømmende de saae sig om,
Alt mens Lemmerne de strakte,
Indtil, heelt til Liv gjenvakle,
Underverdnen nær de kom.

318

Ind i Havnen Baaden flød;
Der en Dødning sad ved Vandet,
Som, saasnart de stod paa Landet,
Dem tilgjæst hos Pluto bød.
Ingen Indbudt svared Nei,
Alle Plutos Tjener fulgte;
Men trods Stjerners Skin sig dulgte
For Adonis deres Vei.

Da et nyt Syn greb hans Aand:
Ud fra Mørket i det Fjerne
Traadte der en dødbleg Terne
Med en Fakkel i sin Haand.
Heelt til Floden skred hun ned,
Raabte: Charon, er han kommen?
Ja, lød Svaret, nys ankommen:
Bring din Dronning den Besked!

Her, imod Adonis vendt,
Færgemanden haanlig sagde:
Lang Tid alt, naar bi jeg lagde,
Denne Terne Bud har rendt.
Stadig med de samme Ord
Fyldte daglig hun mit Øre;
Daglig kom hun, for at høre,
Om Du ei var med ombord.

Denne Gang var Lykken god.
Følg Du trøstig kun med hende!
Jeg tilbage nu maa vende,
Er end Vind og Strøm imod.
Ræk din Færgemand hans Løn,
Som de andre Skygger gjorde -
Lønnen fik han, og fra Borde
Gik Adonis, Myrrhas Søn.

Fyldt af Dødsgudindens Priis
Stod han længselfuld i Aanden,
Da ham Ternen rakte Haanden,
Hvid som Snee og kold som Iis.
Om hans Øine saa et Bind,
Mens han Faklen holdt, hun lagde:
Nu, Adonis! blidt hun sagde,
Har for Skræk jeg gjort Dig blind.

319

Paa vor Vandring slip mig ei,
Heller ei et Ord Du sige,
Mens i Mørkets tause Rige
Jeg i Taushed viser Vei.
Intet høre, Intet see,
Dertil maa Du nu Dig vænne;
Er din Vandring først tilende,
Vil et Under med Dig skee.

Her med Faklen skred hun frem,
Og paastand Adonis fulgte,
For hvis dækte Blik sig dulgte
Synet dog af Dødens Hjem.
Natligt Mulm kun omgav ham,
Dødens Stilhed traf hans Øre,
Fast han syntes den at høre
Her, hvor Intet han fornam.

I hvor lang Tid saa han skred
Frem i Stilhed, ei han vidste;
Mærked dog, at paa det Sidste
Veien gik i Dybet ned.
Sig i Vold han Ternen gav,
Som i hans Sted saae og sandsed,
Til i Dødens Borg hun standsed
Og hans Øienbind tog af.

Der en Hal laa for hans Fod,
Aaben mod den aabne Himmel,
Hvor, blandt blege Stjerners Vrimmel,
Halvtilsløret Luna stod.
Spredt i Straaler Lyset sank
Ned i Hallen foran Thronen,
Hvor Prosérpina, med Kronen
Dronningsmykt, sad høi og rank.

Livfuldt Dødsgudindens Blik
Rundt i Dæmringslyset sværmed,
Ja, da sig Adonis nærmed,
Liliekinden Farve fik.
Ham ved Navn hun havde kaldt,
Og med Haanden paa sit Hjerte,
Deelt imellem Lyst og Smerte,
Ned for hendes Fod han faldt.

320

Elskede! brød høit han ud:
Du, som her paa mig har biet,
Mig, som blev til Dig indviet
Alt i Svøbet af en Gud:
Mellem Dig og Venus deelt,
Haabed Lykkens Krands jeg vinde;
Lykken svigted - Dig, Gudinde!
Vier jeg mit Hjerte heelt.

Lang Tid alt jeg har Dig kjendt.
Hvergang Glædens Skaal jeg tømte,
Paa dens Bund dit Billed drømte,
Og da strax var Rusen endt.
Hvergang Venus jeg tilbad,
Dæmped Du mit Hjertes Gløden;
Altid Nydelsen og Døden
I mit Jordliv fulgtes ad.

Træt jeg er af denne Splid
Mellem Lidenskabens Flamme

Og den Magt, som vil den lamme:
Bring tilende Hjertets Strid!
Du alene det formaaer!
Ak, først nu, da Livet ender,
Ret din Skjønhed jeg erkjender
Og dit Væsens Dyb forstaaer.

Deilig er Du - Magt Du fik
Fremfor hver en Magt paa Jorden;
Nu Du synlig er mig vorden,
Falmer Venus for mit Blik.
Udeelt Haab og udeelt Lyst
Kalder frem kun Hjertets Varme:
Tag mig op i dine Arme,
Skjenk mig Lægedom og Trøst!

Her Adonis reiste sig,
For ved Dødsgudindens Hjerte
Bort at kaste Livets Smerte,
Men den Høie blev sig lig:
Med sin Arm mod ham udstrakt
Viste hun ham mildt tilbage,
Og til Gjensvar paa hans Klage
Dette Velkomstord blev sagt.

321

O, Adonis! (Ordet lød)
Skal dit Komme jeg velsigne,
Ei med Venus Du mig ligne,
Hun, som tusind Eder brød.
Elskovssyg, og uden Blu,
Lod sin Skjønhed hun Dig nyde;
Ved dit Skue mig at fryde,
Dertil ene staaer min Hu.

Meer end hun jeg har Dig kjær;
Thi mens flygtig hun Dig daared,
Har jeg trofast Dig udkaaret
Og et Hjem beredet her.
For den korte Fryd hun gav,
Tryggest Hvile jeg Dig lover;
For en Lyst, der strømmer over,
Dybest Ro i Sorgers Grav.

Derfor søg hos mig kun Trøst!
Ikke Lidenskabens Trængsel,
Ikke Savn og Suk og Længsel,
Men Betragtning er min Lyst.
Find den Fred Du leder om!
Og endnu som Fæstensgave
Skal min Velkomstdrik Du have,
Til dit Hjertes Lægedom.

Her et Vink hun Ternen gav,
Som med slukket Fakkel hviilte
Fjernt i Hallen, og nu iilte
Hen til Letheflodens Grav.
Med et Bæger i sin Haand
Kom igjen hun, let som Vinden,
Satte Bægret for Gudinden,
Og forsvandt saa, lig en Aand.

Dødens Dronning Bægret tog,
Holdt det op, mens nedad bøiet
Hun Adonis saae i Øiet,
Just som dybt et Suk han drog.

Elskede! hun hvisked øm:
Drik, at selv Du maa fornemme,
Lykken er, sig selv at glemme
For Lyksalighedens Drøm.

322

Bægret, fyldt med Lethes Vand,
Satte iilsomt han for Munden,
Og før det var tømt til Bunden,
Drikkens Virkning spore d han.
Af hans Hjerne brat forsvandt
Alle Fortidslivets Minder,
Saa til Livet nu ham binder
Traaden kun, som Haabet spandt.

Op han saae, som halv i Blund,
Mod det Blik, der ham henrykked,
Og Prosérpina nu trykked
Elskovsseglet paa hans Mund.
Strax han sank i Slummer hen,
Der Lyksalighed ham loved,
Støttende med Smiil sit Hoved
Op til hendes Knæ igjen.

Saadan, ved Gudindens Fod,
Sad nu midt i Dødens Rige
Slumrende den Lykkelige,
Som sin Fortid fare lod.
Venus - ja selv hendes Navn -
Bort i Taage svandt med Mindet,
Mens han selv i Drømmespindet
Afsked tog med Sorg og Savn.

Fastholdt ved den Elsktes Fod,
Han i hendes Favn sig drømte,
Hvorfra Lykkens Væld udstrømte,
Hævende hans sunkne Mod.
Ved Lyksalighedens Daab
I sit Væsen, som forvandlet,
Uden at han selv nu handled,
Fødtes ham et evigt Haab.

Som et Barn ved Brystet lagt,
Livets Næring kun han ændsed,
Med en Tillid, ubegrændset,
Given hen i Dødens Magt.
Og som Vogter hos ham sad,
Støttende med Haanden Kinden,
Taus og stille Dødsgudinden,
Trofast, moderlig og glad.

323

Mod hans Aasyn bøiet ned,
Paa hans skjønne Træk hun agted;
Ret med Fryd hun dem betragted,
Nydende sin Kjærlighed.
Hendes var han - hendes var
Skatten, tabt men atter funden;
Seiren, over Venus vunden,
I hans Smiil var aabenbar.

Saadan sad i Dødens Bo,
Ikke langt fra Glemsels Kilde,
Begge Elskende nu stille,
Som i Evighedens Ro.

Ingen Lyd sig høre lod,
Over dem med Stjerners Vrimmel
Hvælved sig den aabne Himmel,
Maanen i sin Nedgang stod.

324
325

KOMMENTAR

326
327

LUFTSKIPPEREN OG ATHEISTEN

Affattelsestid: Tiden mellem Septbr. 1851 (se Anm. til Side 7 Linje 10) og Septbr.-Oktobr. 1852 [i November 1852 befandt Manuskriptet sig i Trykkeriet, som det ses af et Brev af 24/11 1852 fra Chr. Molbech til Sønnen (Chr. Molbech og Chr. K. F. Molbech. En Brevveksling, Side 32): "Af Paludan-Müller udkommer et nyt Digt til Nytaar; det bliver stort d.v.s. i meget stort Format; ellers kun 5-6 Ark, efter Thieles Formening. Hvad det er eller kaldes, veed jeg ikke; jeg vilde ikke spørge ham selv derom"]; **udkom** den 17de December 1852 (paa Titelbladet staar: 1853), trykt 2den Gang 1879 (i "Poetiske Skrifter" II), 3dje 1901 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VI), 4de 1903 (4de Udgave).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1853 (d.v.s. 1852), den eneste af Digteren selv besørgede.

Versemaalet er det samme, som anvendes i "Dandserinden" og "Adam Homo": det italienske *ottave rime*, hvorom henvises til Bemærkningen i nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 483.

Æmnet. "Luftskipperen og Atheisten" er et Indlæg i den Kamp mellem *Tro* og *Viden*, som førtes herhjemme i Aarene 1850-52. Anledning til Striden gav H. C. Ørsteds 1849-50 udkomne berømte Skrift "Aanden i Naturen". Det vakte Indsigelse hos Teologerne, af hvilke navnlig Sjællands Biskop J. P. Mynster tog til Orde mod det, men det toges til delvis Indtægt af Tidens Fritænkere, af hvilke navnlig Lægen Frederik Drejer (1853) og Journalisten Rudolf Varberg (1869) med stor Voldsomhed rettede et Angreb paa Kristendommen. Den første udgav 1852 "Aandetroen og den frie Tænkning", den sidste i April 1851 under Mærket *H-t* "Striden mellem Ørsted og Mynster eller Videnskaben og den officielle Theologi". [Om Striden se O. Waage, J. P. Mynster og de philosophiske Bevægelser paa hans Tid i Danmark, Side 161 -90.]

P.-M.'s Digt er fremkaldt af Varbergs Pjece. Dette erkendtes af Samtiden (se Dagbl. 1853 No. 39, Fædrel. 1853 No. 6 og Erslews Forfatter-Lexikon, Supplement III (1868), Side 543), og for den, der sammenholder Pjecen med Digtet, er Tvivl herom heller ikke mulig. Ikke alene hentydes der, som det vil ses af Anmærkningerne, Gang paa Gang direkte til netop denne Pjece, men hele Anton Langes Forsvar Side 20-25 for Atheismen bestaar, som Dagbl. 1853 No. 39 gør opmærksom paa, for en stor Del af Sætninger, Udtryk og Ord, der er plukkede ud snart her, snart der fra den. Men P.-M. er gaaet videre endnu; det er ikke blot den unge Fritænkers Skrift, der har fremkaldt Digtet, men ogsaa hans Person har staaet ham for Tanken, da han skrev det. Der er en Række Lighedspunkter mellem Anton Lange og Rudolf Varberg, 328 som næppe kan være tilfældige: Anton Lange er (Side 21 Linje 10) 23 Aar - Varberg var den 28de Februar 1851 fyldt 23 Aar; Anton Lange er (Side 10 Linje 30) Litteraturanmælder - Varberg var paa den Tid Litteraturanmælder i "Berlingske Tidende" (se f. Ex. nærvær. Udgaves 2det Bind Side 538) og i "Fædrelandet" (blev det senere ved "Dagbladet"); Anton Langes Anmældelser lover os (Side 10 Linje 35) "høistens dog en Procurator" - Varberg studerede Jura og blev 1855 juridisk Kandidat; Anton Lange er spinkel og uanseelig af Legemsbygning - ifølge Meddelelse fra Hr. Dr. phil. Alex. Thorsøe var Varberg det samme.

Digtets ydre Form: at lade Fritænkeren deltage i en *Luftsejlads*, har P.-M. faaet Ideen til ved at overvære Luftskipperen Tardinis Opstigning fra Kristiansborg Ridebane i Sommeren 1851 (se Anm. til Side 7 Linje 10).

Tankegangen i det: at man kan omvende en Fritænker ved at bringe ham i en for ham ubehagelig Situation, har en Parallel i "Ivar Lykkes Historie", II (1869), Side 272-275, hvor P.-M. omvender en Fritænker ved at lukke ham inde en Nat blandt Gravene i Roskilde Domkirke!

Samtidens Dom.*Berlingske Tidende* 1852, No. 299: "Dette Digt bereder os en reel Nydelse, det er et tankevægtigt Arbeide, dybtgaaende og originalt i sin Idee. Det er paa eengang satirisk-comisk og dybt religieust; hiint er det ved Hovedpersonens Physiognomi og Skjæbne, dette ved Grundtanken, hvorpaa Digtningen hviler. Det fremstiller paa en sammentrængt Maade, hvorledes Virkeligheden fører til en saadan Forvandling af den atheistiske Anskuelse, som ingen Reflexion i samme Grad kan hidføre. Mellem Himmel og Jord, i den af Luften baarne Gondol, bringer Luftskipperen Atheisten til Erkjendelse af det Intetsigende ved et menneskeligt Liv uden Gud. - Digtet er affattet, som flere af Forfatterens tidligere, i fuldendt skjønne Ottavestanzer". - *Flyve-Posten* 1852, No. 378: "Vor poetiske Literatur er i disse Dage blevet beriget med et Digterværk, kun ringe af Omfang, men desto større af Værdi: "Luftskipperen og Atheisten, et Digt af Fr. Paludan-Müller". Det er mod Tidens Skjødesynd, den moderne Pantheisme, der allerede har forrykket saa mangen Hjerne og bragt saamangen Stymper til at drappere sig med "Videnskabens" Gevandt og træde op som "Humanist", som Naturens og Fornuftens Forfægter mod den gamle Overtro paa et almægtigt Forsyn, Digteren her er traadt i Skranken. De høie Sandheder, han opstiller mod vore philosopherende "Kyllingehoveders" taagede Theorier, fremtræde her understøttede af al den begejstrede Kraft, fine Ironi og dybe Humor, hvormed "Adam Homos" og "Dandserindens" Sanger saa ofte har fortryllet os, og de smukke ottave rime ere behandlede med den berømte Versificators bekjendte Virtuositet." - *Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark*, udg. af J. M. L. Hjort, 1ste Bind (1853), Side 47: "Som Danmark glæder sig over sin *store* Digter, saaledes glæder Kirken sig over sin *christelige* Digter. Paludan-Müller træder i dette Digt op med dyb Foragt for den saakaldte humanistiske Videnskab og lader en af dens Tilhængere corrigeres paa følelig Maade, idet han synes i den unge Piges Ord til Montechriste:

> Og kunde blot hans stolte Mod De tvinge,
> Da vilde sikkert frelst De hjem ham bringe, -

at have lagt den Anskuelse for Dagen, at slige Personer skulle overvindes ikke ved Videnskab, men ved Straf. Vi indrømme, at den store Opdrager selv i mange Tilfælde retfærdiggjør denne Anskuelse, og under alle Omstændigheder: Digterens stærkt udtalte ubarmhjertige Foragt for de unge Atheister vil ikke være af ringe Virkning". - *Kjøbenhavnsposten* 1852, No. 302: "Først er man tilbøielig til at troe, at Digtet skal være alvorligt meent, at Forf. er religiøs og vil bryde Staven over den moderne Atheisme, som man henter j Feuerbachs og andre tydske Philosophers Skrifter. Snart seer man imidlertid, at dette ingenlunde er Meningen: Digtet er lagt an paa at være 329 ironisk, og det vil altsaa ikke docere nogen bestemt Lære, men skue smilende fra sit høie Stade ned paa alle menneskelige Kampe". Denne Opfattelse søger Anmælderen at begrunde ved at gennemgaa Digtet i Enkeltheder og slutter derpaa med Spørgsmaalet: "hvorledes er denne Ironie gjennemført. Saa maa Anm. da tilstaae, at han i Digtet finder formegen udenoms Satire, ikke hos Digtets Personer, - thi i deres Mund kunde vistnok Satire over Andet bidrage til at fremhæve det ironiske Lys, hvori de selv stode, - men hos Forfatteren. Det kan ikke nægtes, at han mere, end Ironiens Standpunkt tillader, lægger an paa at gjøre Atheisten latterlig, deels ved Satire, deels ved at bringe ham i Vaudevillesituationer. Saaledes skildres han som en daarlig æsthetisk Recensent og Forfatter, hvad der ikke synes at høre væsenlig med. Den stærke Detailleren hvad Atheisten angaaer skader overhovedet Ironien. Det faaer Udseende af som om Forfatteren ikke rigtig har vidst, om han vilde være Ironiker eller om han hellere skulde svinge Satirens Svøbe over visse daarlige Exemplarer af Atheister. Idet han har villet gjøre begge Dele, er ingen af Delene lykkedes. Man føler sig ikke hensat i Ironiens frie Regioner og naar man nærmere betragter Satirens Svøbe, seer den næsten ud som en Vaudevilletaktstok. - Sproget flyder som Melodie og Naturskildringerne ere nogle af de skjønneste, man kan ønske at læse". - [Mod denne Kjøbenhavnspostens Anmældelse bragte *Flyve-Posten* i sit No. 381 et Indlæg, hvori der hævdedes, at Anmældelsen beroede paa "en total Misforstaaelse af Digtet": "Kjøbenhavnsposten burde vistnok see sig om efter en bedre æsthetisk Recensent end den unge Mand, der her har vovet sig ud paa Glatiis". - I No. 306 af *Kjøbenhavnsposten* forsvarer den angrebne Anmælder sig og fastholder sin Opfattelse af Digtet: "Grundig Satire over Atheisterne findes ikke deri. Digteren har snarere givet dem Vaaben i Hænderne ved at lade Torturen anvendes imod dem."] - *Dagbladet* 1853, No. 13: "Det maa være os tilladt at fortælle Adam Homos geniale Forfatter, der paa en saa smuk og gribende Maade har skildret os saamange Forhold, en lille Historie. Vi beklage ikke at kunne gjøre det i de klangfulde Ottaver, som Digteren for det Meste behandler saa mesterlig, men at maatte give vor Fortælling paa simpel Prosa. - En Vagabond, ret en Karl af den allerværste Slags, udgaaet fra et Opfostringshus, kjøbt som Dreng af en omreisende Liniedansertrup, opdraget blandt Gjøglere af den laveste Klasse, bleven stor under Mishandlinger og Farer af enhver Art, forelsker sig i sin Principals Kone, som gjengjælder hans brutale Kjærlighed, og for ikke at generes af Ægtemandens Skinsyge, vælger han det simpleste Middel og slaaer ham ihjel; efterat have bemægtiget sig hans Penge og hans Kone, flygter han, og da Ballonerne just ere komne i Mode, kjøber han en saadan, leier de nødvendige Manipulationer og gjennemreiser nu Verden som den vidtberømte Professor N. N., der giver Forestillinger i den høiere Luftfartkunst. Han kommer paa sin Reise til Kjøbenhavn, slaaer Plakater op paa Hjørnerne og indbyder Passagerer til at gjøre Touren med. En theologisk Kandidat lader sig friste, betaler Passageerpengene, og op gaaer det i de høiere Regioner, som hidtil kun ere blevne besøgte af Fuglene.

Veiret er herligt, Ballonen glider med langsom Fart hen over Øresund. De tvende Luftreisende føle Trang til at tale med hinanden, og efterat have vexlet de sædvanlige Indledningsfloskler, begyndte Kandidaten at prise Guds Storhed og Almagt, som man først ret føler, naar man saaledes ene og hjælpeløs befinder sig ude i det store, ubegrændsede Himmelrum. Forbauset og forundret seer Luftskipperen paa ham. "Gud!" udraaber han, "der gives ingen Gud! Jeg troer hverken paa Gud eller Djævlen." - Nu er det Kandidaten, der bliver forfærdet. Han citerer Bibelen. Vor Luftskipper har aldrig anet en saadan Bogs Tilværelse. Kandidaten begynder at tale om Udødelighed, om et Liv efter dette. Luftskipperen husker pludselig paa sin Principal, som han har dræbt, og begynder at føle en vis Angst: det vilde jo være skrækkeligt, om der var en Gud til, som kunde straffe ham, der saa lykkelig er undsluppen Politiets Kløer.
330

"Skulde der virkelig gives en Gud, en alvidende og almægtig Gud?" tænker han ved sig selv; "vi ville probere". - Og uden at Kandidaten mærker Noget, lukker han op for Ventilen, lader Gassen strømme ud, og Ballonen synker; den nærmer sig Havets Overflade. "Gud forbarme sig!" raaber Kandidaten, "jeg synes -" "At vi gaae ad undas, mon cher, ja der er ikke to Meninger derom; der maa være kommen et Hul i Ballonen". - "Men hvad skulle vi gjøre?" udbryder den fortvivlede Passageer. - "Gjøre?" siger Luftskipperen med et satanisk Smiil, "see til at svømme i Land". - "Men jeg kan ikke svømme". - "Det er høist ubehageligt for Dem; saa veed jeg intet bedre Middel, end at De beder Deres almægtige Gud om Hjælp". Ligbleg i Ansigtet fremmumler Kandidaten en Bøn. Forventningsfuld seer Luftskipperen snart paa ham, snart mod Himlen, snart paa Ballonen, ligesom om han ventede, at en Engel skulde flyve ned og paa sine Vinger atter hæve Ballonen; thi skjøndt han ikke troer, er han overtroisk. Men Intet viser sig, og Ballonen vedbliver at dale. "Nu", raaber Luftskipperen barsk, "hjælper Deres Gud ikke snart?" - "Ak, der skeer ingen Mirakler i vore Dage!" - "Velan da, saa vil jeg hjælpe, men bekjend da først, at der ingen Gud existerer." - "Jo, der gives en Gud!" - "Saa ville vi da begge fare ad Helvede til! Seer De, nu have vi snart naaet Bølgens Top!" - "Frels mig bare, jeg vil jo erklære, hvad De vil - der gives ingen Gud!" - "Det var brav!" siger Luftskipperen, lukker Ventilen, kaster Ballast ud og fortsætter meget beroliget i Sind sin Reise, som faaer en lykkelig Ende. - Dette er vor Historie ... og hvad er da Moralen af vor Historie? Moralen er ligefrem den, at en Tro, en Overbeviisning, en Idee, den være rigtig eller forkeert, ikke kan bekæmpes med materielle Midler. Dette burde Forfatteren have betænkt, inden han lod en Atheist omvende sig, fordi han et Øjeblik svævede i en tilsyneladende Livsfare; han seer, hvor let det er at vende hans egen Fremstilling mod ham selv. Galilæi blev lagt paa Pinebænken, fordi han var Atheist; thi i hine Dage var det Atheisme at troe, at Jorden bevægede sig; de legemlige Smerter tvang ham vel til at tilbagekalde sin Atheisme; men neppe var Smerten forbi, før han udbrød: Og den bevæger sig evig. Vi have Intet imod, at Hr. Paludan-Müller bekæmper Atheismen, men vi ønske blot, at han vil gjøre det ved andre Midler. Alt kan latterliggjøres, men dermed er endnu Intet beviist. Man loe af den Første, der paastod at Jorden var rund, og at man kunde bruge Dampen som bevægende Kraft; ikkedestomindre er Jorden ikke flad, og ikkedestomindre seile og kjøre vi med Damp. Og ligesaalidt som Kandidatens Fornægtelse af Gud i den Historie, vi nys fortalte, beviser, at der ingen Gud er, ligesaalidt beviser Atheistens Omvendelse i Hr. Paludan-Müllers Digt, at der er en Gud. Man kan skade den bedste Sag ved et slet Forsvar, og intet fornuftigt Menneske vil et Øieblik betænke sig paa at tilstaae, at han, for at frelse sit Liv, med største Fornøielse vil give enhversomhelst Erklæring, der ikke skader Andre, og som aldeles ikke er bindende for ham; thi Martyrdommen er gaaet af Mode. - Vi skulle kun endnu gjøre opmærksom paa, at Hr. Paludan-Müller behøver en Katholik for at omvende den Vantro. Logisk rigtigt er det, Ikke-Troen kan kun beseires af den ubetingede, blinde Tro; men det er ikke meget smigrende for Protestantismen". - I No. 39 bragte *Dagbladet* en indsendt Artikkel, der strækker sig over 7 Spalter. Den indeholder en kraftig Protest mod Digtets Grundtanke; i Anledning af Side 11 Linje 3 (i nærvær. Udgave) bemærkes spydigt: "Det er ordentlig rørende at see Forfatterens Pietet for Professorer, saa meget mere som den hos ham er af et temmelig nyt Datum, ialfald mærker man ikke meget dertil i hans »Trochæer og Jamber«"; i Anledning af Atheistens Omvendelse ytres, at den sker "ved to Huusraad, Sult og Kulde, altsaa ved reen physisk Tvang", og der tilføjes: "I en Strid med H-t. [d.v.s. Varberg] lod Hr. Pastor Lind et Vink falde om Tugthuset; det synes at være denne Idee, der har begeistret Hr. Paludan-Müller". Men helt bortset fra Digtets Tendens mener Indsenderen at maatte udtale 331 følgende: "Bogens poetiske Fortjeneste indskrænker sig til et Par vellykkede Naturskildringer, hvoraf især Solopgangen er smuk, men ikke engang paa dette Gebeet kan Forf. holde den rette Tone heelt igjennem, men støder Læseren med en saa smagløs Lignelse som Side 55, hvor der siges om Himmelhvælvingen: En øde Dandsesal den syntes lig [o. s. v., nærvær. Udgave Side 37 Linje 9-16]. Ligesom her Tanken er uskjøn, saaledes indeholder den lille Bog en forholdsviis Mængde platte Udtryk og Billeder, som stikke stygt af mod de glatte Ottaver ... Vi troe altsaa med fuldeste Ret at kunne charakterisere dette Digt som et meget uheldigt Arbeide, og det vil vistnok kun vække liden Glæde hos de mange oprigtige Venner af Paludan-Müllers Muse. Ikke destomindre troe vi nok, at dets Udgivelse har været velkommen for en Deel af Publikum og det af ganske forskjellige Grunde. Atheisterne nemlig ville udentvivl triumphere over, at en af vore første Digtere er kommen saa uheldig fra et Angreb paa dem, og endeel Theologer, som føle sig bragte haardt i Bekneb af deres Modstander og som forgjæves have søgt at afvise Angrebene ved haanlige Bemærkninger om uvadskede Hænder og unette Manerer, ville med Kyshaand tage mod en formeentlig Undsætning. Det er vel imidlertid et stærkt Spørgsmaal, om dette meget tvetydige Bifald kan og bør trøste Forf. over Poesiens Venners Kulde". - *Fædrelandet* 1853 No. 6 af *-n* [ifølge Meddelelse fra Hr. Dr. phil. Alex. Thorsøe: senere Professor i Fransk ved Københavns Universitet Thor Sundby (1894)]: Digtets Titel "vakte naturligviis en Mængde forskjellige Anelser, Formodninger og Forhaabninger

hos Bogens forskjellige eventuelle Læsere. Optimisterne tvivlede ikke et Øjeblik paa, at det nye Digt vilde danne et uvisneligt Trekløver tilligemed *Göthes* "Faust" og *Byrons* "Manfred". De fulgte allerede i Aanden den philosophiske Icarus paa hans Flugt og saae, hvorledes han, svævende mellem Himmel og Jord, blev greben af "Frygt og Bæven" ved Synet af sin Lidenhed, hvorledes Forstanden, berøvet sit Fodfæste paa Jorden blev overvældet af den ringeagtede Følelse, hvis Vinger udfoldede sig mere og mere, jo høiere den steg mod Himlen. Pessimisterne derimod trak paa Skuldren og sagde: Titelen tyder paa, at det er et didactisk Digt, og didactisk Poesi pleier at have meget tilfælles med versificeret Prosa. Een Forventning var imidlertid fælles for Alle: Man ventede at see en Kamp mellem Troen og Vantroen, og da Kampen skulde holdes paa en saa ophøiet Valplads, var man overbevist om, at Kæmperne maatte være hævede, ikke alene over Usselheden, men ogsaa over Middelmaadigheden. Men Mennesket spaaer og - Paludan-Müller raader ... Hvilke forunderlige Kæmper, og hvilken forunderlig Kamp! Christendommens Ridder seer snarere ud som en Manfred, end som en Troens Apostel. Blege Kinder, sort Skæg, sarkastisk Smil og dæmonisk Blik, Beskyldning for begaaet Drab - det er jo lutter Pynt som synes at være røvet fra Atheisten for at smykke Theologen. Til Gjengjæld er hin bleven regaleret med

> Det flade Bryst, de smalle Skulderplanker,
> De spidse Knæ, de tynde, skæve Skanker,

der aldeles ikke charakterisere Gudsfornegterne fremfor Troens Egne. Lægger man hertil, at han er skildret som en jammerlig Dreng, der "hulker" og "tuder", medens han bliver straffet af sin Mentor, saa bliver det et ligesaa beskedent Hverv for Montechriste at beseire en slig Helt, som for Paludan-Müller at besynge en slig Seier. Men denne Seier vindes ikke engang paa ærlig Maade; thi medens Atheisten kæmper med Videnskabens Vaaben for at forsvare sine Vildfarelser, benytter Theologen sig af Løgn, Bedrageri og Tortur i Kampen for den sande Tro. Forunderligt er det, at Forfatteren har valgt en saa storartet Skueplads for sit Drama; thi al den Herlighed og Storhed, der udfolder sig for Atheisten paa den luftige Fart, bidrager ikke det mindste til at ydmyge hans lille selvkloge Jeg; heller ikke er det Dødsangsten, der lærer ham at folde sine Hænder, og gjenkalder det glemte Fadervor i 332 hans Erindring. Nei, det er kun de to rent physiske Onder Kulde og Sult, der tvinger ham til at læse den Bøn, som ingen ærlig Christen kan ønske at høre anvendt som et "Abracadabra" - og dette Experiment kunde ligesaa godt foretages i en Kjælder som oppe over Skyerne. Forunderligt er det ogsaa, naar Forfatteren og hans Yndling ville anvende corporlig Tortur, at de ikke foretrække det simple og hurtige Correctionsmiddel, som Holberg bruger for at omvende Erasmus Montanus - Stokkeprygl. Resultatet vilde have været det samme; thi det var dog hverken Christendommens Lys, der adspredte Mørket i Atheistens Sjæl, eller Christendommens Varme, der smeltede Isen om hans Hjerte - det var kun den raa Magt, der fejrede en Triumph, og at den her har allieret sig med Christendommen (eller Katholicismen) er jo en Tilfældighed. En nøgen Atheist, der bæver i Krampekulde, vilde man med Pistolen i Haanden lige saa let kunne tvinge til at læse en mahomedansk som en christelig Bøn. Vel vide vi, at Christi Bekjendere ofte have udbredt Kjærlighedens Religion med Raahedens Vaaben, vi vide, hvorledes Carl den Store lod Friserne, og Biskop Mynster Gjendøbernes Børn døbe efter Commando - men at "Amor og Psyches" Sanger nogensinde skulde stemme sin Lyre til Pris for slige Bedrifter var os noget aldeles Uventet... Vil man nu ved Slutningen af denne Anmeldelse erindre os om Bogens Ord:

> Bedømme Poesi med tør Forstand,
> Det gaaer i Evighed dog aldrig an,

saa svare vi blot, at det er ikke over Paludan-Müllers Poesi vi have fældet nogen misbilligende Dom; vi maae tværtimod beklage, at han har spildt sin smukke Poesi paa et uheldigt Emne. Kun en Omvendelse, der gaaer Hjertets Vei, egner sig til digterisk Behandling; bevirkes den derimod ved videnskabelig Discussion, tilhører dens Fremstilling Philosophien, og tilvejebringes den, som her, ved Tortur, bør den forbeholdes en af Inqvisitionens Historikere. Men maaske agter Paludan-Müller at bortbytte Digternavnet med Henrik den Ottendes Hæderstitel: "Troens Forsvarer"? Vi ville ikke haabe det; thi vore store Digteres Tal er kun lidet, medens de maadelige Theologers allerede nu er Legio". -*M. Goldschmidts Nord og Syd*, Ny Række, 3dje Bind (1853), Side 10-18: "Man skulde virkelig troe, at det var ironisk meent. En ubetydelig Atheist, der paa saadan Maade omvender sig, skal blive et Lys i Meniglieden ! Denne sidste Ytring kan jo opfattes som en skrækkelig Ironi over hele Præstestanden; men det er af hele Bogens Tone utvetydigt, at det ikke har ligget i Forfatterens Tanke ... Er det altsaa ikke Ironi, hvad er det da, der vækker et Tilløb til Munterhed og holder os i Uvished om, hvorledes Digteren egenlig har villet behandle Stoffet? Svaret herpaa er formeentlig, at den første Oprindelse til Digtet har været et spøgefuldt Indfald, maaske ved Synet af en Luftballon: Havde man en Atheist saaledes i sin Magt, saa skulde vi see, hvad der blev af hans Atheisme! Havde man - hermed falder Spøgen; thi den har kun Betydning under den Forudsætning, at den blev virkelig, og kun Den morer sig derved, som paa egen Haand gjør Tanke-Experimentet efter. Poetisk kunde Spøgen reddes, hvis den blev gjennemførl med stor Lystighed, med rig Vittighed, Satire, Humor. Men denne Lystighed og Glæde er ikke tilstede i Behandlingen, Paludan-Müller er ikke comisk Digter ... Digtet er et lunefuldt Indfald, anvendt paa alvorlige Ting, og Lunet er blevet kvalt under Sagens Alvor. Men imod Alvoren maae vi ogsaa gjøre Indsigelse, fordi Polemikens Gjenstand, Atheismen, er for slet repræsenteret. Vi maatte have seet den fremtræde i en ganske anden begavet Natur, og havde vi seet dette, vilde den anvendte Cuurmethode bevise endnu Mindre, end den nu gjør. At bringe et Menneske i Dødsangst og derpaa lade ham sulte og fryse - hvad kan man ikke paa saadan Maade faae den menneskelige Organisme til at bøie sig for! Og hvad kan

man ikke, naar der ingen Vidner var tilstede, fortælle, at den har bøiet sig for! ... Hvad sluttelig maa udhæves og beklages, er 333 Anvendelsen af Verset. Skulde Verset ikke være et ædlere, skjønnere Sprog end Prosaen? Skulde det ikke være Organ for sublimere Tanker, snart lig en Æther, hvori idealere Væsener bevægede sig, snart Midlet til, at naar Digteren vil tugte det Slette, Tugtelsen udføres med Fiinhed og Høihed? Skal Verset ikke altid bevise, at Rhytmus og Riim ere den sande Poesi, at "Skjønheden deri er skjønnere og Stygheden mindre kommer tilsyne, at intet Smaaligt drister sig til at fremstille sig i dette de Udvalgtes Sprog, at man uden Mistillid tør vove at overgive sig til Digterens melodirige Anskuelser" (Nisard om Byron)? Og vil det ikke tilsidst blive tydeligt, at ved den Virtuositet, hvormed man rimer "Betty Michelsen" paa "en Engel i Skikkelsen" og "ilter i Kalotten" paa "purrer sig i Totten" o. desl., har man rigtignok vidunderlig Magt over Sproget; men man staaer Fare for at degradere sit Lands, sit Folks poetiske Diction". - *Nordisk tidskrift*, utgifven af Aug. Sohlmann, 1852-1853, Nr. 11 & 12, Side 285: "Om man redan förut med rätta anmärkt, att Paludan-Müller alltför mycket begynnt att begagna den poetiska framställningen såsom omslutande ram för åtskilliga filosofiska och theologiska problemen, så kan denna anmärkning med dubbel rätt göras mot denna hans sednaste dikt, som alltigenom är tendens och ingenting annat. Men förf. står här icke mera qvar på den Martensenska dogmatikens standpunkt, han har bortkastat de spekulativa beståndsdelar, de "filosofiska smulor", som finnas i denna och hastigt utvecklat sig i riktning at höger, men icke stannat vid Kierkegaards "gudomliga ironi" och "credo quia absurdum" [d.v.s. jeg tror det, fordi det er fornuftstridigt], utan såsom det synes hufvudstupa kastat sig i papismens armar. Dikten skildrar en atheists omvändelse; men denna omvändelse kommer icke inifrån; den åstadkommes genom en katholsk äfventyrare Montechriste, som dervid använder hvarjehanda yttre tortyrmedel såsom köld, svält o.s.v.... Ingen borde känna sig mindre tjent med denna skildring än just theologien; ty är denne fräcke, hånfulle tusenkonstnär, som med fysiska tvångsmedel omvänder, en äkta representant för theologien, da bör man utan tvifvel sätta theologien i litanian bland de ting, för hvilka vi bedja Gud bevara oss."

Til sin Broder, Præsten Jens Paludan-Müller (1899) skrev P.-M. 5/2 1853 følgende, hidtil utrykte Brev (meddelt Udgiveren af Fru Sofie Haar, f. Paludan-Müller):

". . . Jeg gaaer nu over til dit sidste indholdsrige og interessante Brev, betreffende min Luftskipper og Atheist, som ikke blot glædede mig meget, men ogsaa i flere Henseender var mig belærende, uagtet Du vel begriber, at jeg, som Digtets Forfatter, vil være den Sidste, der indrømmer dine Ankeposter. Foreløbig vil jeg bemærke, at jeg selv kun nødig gaaer ind paa en Forklaring og Fortolkning af mine Arbeider; thi det var jo at tage al Fornøielsen bort af Digteriet, naar man selv skulde knække de Nødder, man byder Andre. Da Du imidlertid har viist saa stor Interesse for dette lille Arbeide og har tilskrevet mig saa udførligt derom, saa vilde jeg undsee mig ved her at gjøre mig kostbar, saameget mere som det jo er en privat Samtale og ikke nogen Debat, der holdes paa Torv og Gade, tilbedste for det store, døve, dumme Publicum. Blik ikke vred, fordi jeg her udskjeldte Publicum; men da dette Publicum, som det lader til, saalidt har havt Sands for og fundet Smag i Digtet, at dette ikke blot har vakt stor Modsigelse, men Forvirring og Forargelse, saa revancherer jeg mig kun her som Forfatter ved denne uskyldige Hævn. Enkelte (og det ikke af de mindst competente) have dog fundet meget Behag i mit lille Arbeide, og det er ved deres Dom at jeg holder mig skadesløs over alle mine offentlige Recensenter, i hvem det med min bedste Villie ikke er mig muligt at see andet, end forbittrede Belletrister og aandelige Fættere af Anton Lange. Min egen Mening om Digtet er saa lidt blevet rokket ved disse Angreb, at jeg kun endmere er bleven overbeviist om dets Betimelighed, Nytte og endelige Seir; dog har Udfaldet gjort mig lidt betænkelig ved nu strax at byde Publicum et andet Arbeide, saameget mere som dette skulde 334 tilegnes Madvig og jeg derfor gjerne (ogsaa for hans Skyld) ønskede det en god Modtagelse. - Men nok herom! I mit Svar vil jeg holde mig til Gangen i din Epistel, som Du vel selv har i Minde, og som saaledes bedst kan tjene til Udgangspunktet for mine Bemærkninger. Betræffende Brevets første Deel, hvori Du udvikler Atheismens Begreb og Natur mere skarpsindigt og slaaende end jeg vilde have formaaet, da kan jeg jo gjerne erklære mig fuldkommen enig med dig, saameget mere som Du selv er enig med mig i Rigtigheden af min Fremstilling; - til min Skam maa jeg dog bekjende, at slige dybsindige Betragtninger ikke have ført mig til denne Fremstilling af Sagen, men kun den simple Tanke, at lade Anton Lange engang mødes med sin Gud (d.v.s. Naturen) Ansigt til Ansigt og paa en Maade saa han maatte holde Stand og ikke kunde desertere, om end Guden blev ham nok saa ubeqvem og penibel. Gudserkjendelsen involverer ogsaa Selverkjendelsen - det vil sige, Fyren faaer Pjalterne af og seer sig i sin hele Nøgenhed. Alt dette vil jeg nu ikke udføre videre, da der som sagt ikke her er nogen Strid imellem os, men hellere vende mig til de andre Punkter. -

Omvendelseshistorien smager dig ikke. 1) fordi hverken A. L.' Personlighed er betydelig nok eller Montechrist saa klar tegnet, at hans Personlighed kan fremtræde med tilbørlig Vægt og gjøre den fornødne Virkning; og 2) fordi selve Omvendelsen ikke blot holder sig til Indøvelsen af Fadervor, men gaaer videre end til dette ene Fornødne. Men førend jeg besvarer disse Indvendinger maa jeg tillade mig at bemærke, at nogen egentlig Omvendelse har jeg ikke lagt an paa. Fyren er ved Dødsangsten og Faren bleven dygtig rystet, og kommer nu i Skole; thi at det Hele mere er at betragte som en Disciplin end som en Gjenfødelse i Aand og Sandhed forekommer mig tilstrækkeligt klart, ikke blot af hele Digtets Tone, men af ganske bestemte Antydninger, fex. at Bønnen skal læses paa Latin, eller af et andet Sted, hvor Ordet Disciplin endog ligefrem nævnes. Først da han er kommen hjem og sidder i sin Sopha foregaaer der Noget i ham, som jeg dog af gode Grunde har ladet staae aldeles dunkelt; thi at Digtets 2 sidste Stanzer ere Ironi, behøver jeg vel

ikke at sige. Ganske tørt fremsat er min Mening denne: Naar Fyren efter sin Rystelse og Indprentningen af Fadervor i en halv Snees Aar daglig har gjentaget dette, er bleven Præst, gift med Betty M. etc., saa kan der endnu af ham (som af vore mange andre smaa Atheister og Humanister) blive en ganske jevn og ordentlig Mand; men at han nogensinde skulde drive det til noget Stort, derom tvivler ingen mere end jeg. - Naar du nu, kjære Broder, med det her Anførte for Øie, endnu engang vil betragte Sagen, saa haaber jeg, vi skulle blive mere enige; thi heller ikke den Paastand af dig, at Digtet absolut fordrer, at det skal være en alvorlig og troværdig Omvendelse, kan jeg lade gjelde. Jo - siger du - thi det er tvende modsatte Livsanskuelser der ved denne Omvendelse skulde dømmes, derfor maa den virkelig være lykket. Nei - svarer jeg - dette behøves ikke, thi disse Livsanskuelser skulle vel dømmes men NB: for Læseren, og er det en fornuftig Læser, saa vil han, trods Digtets blandede Tone, aldrig kunne være i Tvivl om hvilken der her er den seirende, uagtet han ikke faaer Anton Lange at see med Palmer i Hænderne. Havde Læseren virkelig seet dette, da mener jeg hele Digtet vilde have faaet noget Flaut og Usandt, og Ingen vilde have troet paa Sandheden af en slig Omvendelse i en Haandevending, ved Hjælp af aftrukne Buxer, Underbuxer o. s. v. Derfor mener jeg ogsaa det er i sin Orden, at Montechrist er den blandede Personlighed som han er. Tænk dig ham som blot alvorlig eller blot spasende, og du vil see, hvor falsk og daarlig en Rolle han vilde have spillet oppe mellem Stjernerne, men dog trækkende Pjalterne af en sølle Student. Nei, jeg lover min Proteus - Montechrist! - en Aand, sig selv modsigende, men derfor just en stor og myndig Aand, der ned fra høi're Regioner stigende paa lavere Naturer lagde Baand. Synes du ikke 335 det baade er comisk og rigtigt, at denne Dom just udgaaer fra A. L. selv, da Staklen derved viser, hvor dybt det Indtryk er, som han har modtaget ? - Den sidste Indvending, at Omvendelsen burde standse ved Fadervor og ikke gaae videre, kan jeg heller ikke indrømme; thi det vilde ikke blot have givet Digtet en meget tør Slutning - hvorpaa Vinen nu raader Bod - men det vilde heller ikke have stemmet med hele Morgenscenen og Indseilingen i Tydskland (efter min egen Mening det meest Poetiske i Digtet) hvor der krævedes Pathos og Begeistring af den Talende, forat Ordet kunde svare til Situationen. Anton Langes aandelige Stemning og Tilstand lider heller ikke derved nogen Skade, men hæves snarere til el høiere Punkt. Og fremfor Alt - Digtet er skrevet for Læserens og ikke for Anton Langes Skyld; jo mere Poesi, desbedre, naar denne Poesi kun ikke ligger udenfor Emnet. Derfor forekom mig ogsaa den Paastand meget pudseerlig af Anmelderen i Fædrelandet, at Alt ligesaagodt kunde have foregaaet i en Kjælder som oppe i Luften under Stjernerne. Ja maaskee kunde A. L. have havt nok af nogle Bank i Kjælderen, men hvad var der saa blevet af Digtets Poesi, af den store Situation, af Ballonens Flugt, af de vexlende Naturscener, kort af alt det, hvorfor jeg egentlig har skrevet Digtet, der vel er et Leilighedsdigt med Hensyn til Tankeindhold, men dog, som jeg haaber, et virkeligt poetisk Værk. Efter at have indrømmet dig, at Anton L. rigtignok er temmelig tynd og ubetydelig - hvad ikke stod i min Magt at forandre, naar jeg vilde holde mig til vore egne smaa Atheister, der her skulde rammes og der have alle deres Varer paa anden Haand; og dernæst, efter at have gjort opmærksom paa, at det vilde have givet et afskyeligt Vrængebillede, om man (som Søster Louise forlanger) havde sat en stor Åand op i Ballonen under lignende Situation og Vilkaar; og endelig efter at have erindret dig om, at Motivet til Montechristes Adfærd og Opførsel ikke ligger i Anton Langes Vigtighed, men i Betty Michelsens Brev og oprigtige Kjærlighed - gaaer jeg nu over til din sidste Ankepost: Tonen og Sproget i Digtet. Denne Deel af dit Brev har i høi Grad interesseret mig, da den gav mig et levende Billede af Digtets Virkning under Læsningen og da jeg fra flere Sider har mødt de samme Invendinger[!] som du gjør. Er det Spøg eller Alvor? spørger du. Mit Svar er: det er *baade* Spøg og Alvor, eller med andre Ord: det er et humoristisk Digt, hvor Alvoren viser sig paa en spøgende, og Spøgen paa en alvorlig Grund. Hvad der er Ære værd, er holdt i Ære; hvad der fortjener Haan, er haanet, og det latterlige er stillet i et latterligt Lys. Da disse 3 Ingredienser - for ikke at tale om Satiren - findes i Digtets Opgave, i selve Stoffet, saa maa jo - efter min Formening - Behandlingsmaaden og hele Sprogtonen nødvendig antage denne blandede Characteer, der har vakt saamegen Forargelse og gjort Mange tvivlsomme om Autors egentlige Mening. Men jeg siger som før, gjør engang det Tankeexperiment og tænk dig det Hele behandlet reent alvorligt eller reent comisk - Umuligheden af en slig eensidig Løsning vil da snart vise sig for dig. Om jeg end kan indrømme, at Overgangene maaskee et eller andet Sted kunde være mere jævnede, og at enkelte Udtryk (i det Høieste dog vel 4 à 5) kunde være ombyttede med andre, saa paastaaer jeg dog i det Hele, at Sprogtonen og Behandlingsmaaden er i god Harmoni med Sujettet og at enhver anden Form, end denne changerende, havde forkludret Stoffet. Sproget er virkelig ikke løbet af med mig, og slige Stanzer i Hundredeviis skriver man ikke uden Flid og vedbørlig Agtpaagivenhed. Naar du engang faaer mit ny Arbeide at see, vil den sobre og simple Sprogtone nok opklare dig dette Punkt; men i et Digt som Luftskipperen og Atheisten, hvor foruden alle de ovennævnte Ingredienser ogsaa Luftfartens Lethed, Ballonens Flugt og Vindens Susen saavidt muligt skulde gjengives i Sprogets og Rhytmernes Bygning, der maatte det vel være tilladt at benytte sig af alle Konstens Midler, ja undertiden at gjøre selv halsbrækkende Konststykker, for at naae den tilsigtede Virkning. - Hermed 336 maa del nu være nok for idag. Jeg slutter med en hjertelig Tak for dit Brev og for det broderlige Venskab, der deri er udtrykt.

Din Frits P. M.

Undskyld disse abrupte og let henkastede Bemærkninger; men vilde jeg tilfulde gaae ind paa dit indholdsrige Brev, maatte jeg skrive en lille Bog. Her er imidlertid sagt nok til, at du ved Leilighed kan prøve det, om du skulde faae Lyst og Anledning dertil. Hvad jeg har sagt, er min sande Mening."

Litteratur. *Julius Lange*, Brudstykke af en Kommentar til Fr. Paludan-Müller, i Nær og Fjern, 1879, No.

352 (optrykt i Langes Udvalgte Skrifter III 249-58).

Side 5 Linje 1:

Atheist] (græsk) "Gudsfornægter".

Side 7 Linje 3:

med Folket Folk af Fjong] d.v.s. blandt Pøbelen ogsaa fine Folk. - Fjong (fransk) = Elegance; sml. J. L. Heiberg 1836 ("Nei"): "Jeg havde hørt, at du skulde være saadan en moderne Fjpng-Herre"; Ingemann 1852 ("Landsbybørnene"): "Saaledes skal Hatten nu just bæres med rigtig Fjong, bedste Greve!" (*fjong* som Tillægsord findes i nærvær. Udgaves 2det Bind Side 165 Linje 23).

Side 7 Linje 7:

Montechriste] Julius Lange bemærker, at Luftskipperen bærer samme Navn som Helten i den ældre Alexander Dumas" berømte Knaldroman "Greven af Monte Christo" (udkom 1841-45), og at Navnet hos P.-M. har "en halvskjult symbolsk Mening".

Side 7 Linje 10:

Tardini] Luftskipperen *Tardini*, som den 15de August 1851 var gaaet op fra Tivoli og var dalet ned mellem Lund og Landskrona, gentog Opstigningen Søndag den 14de September Kl. 6 Eftm. fra Kristiansborg Ridebane. Han havde med sig en ung Dame og en lille Dreng. Ballonen havde Vanskelighed ved at stige til Vejrs, og Sejladsen forløb meget ulykkeligt. Da Ballonen svævede hen over Amager, indtraadte en Katastrofe. Damen og Drengen lykkedes det Tardini at faa landsatte, og de blev reddede; men under Forsøget paa at bjærge Ballonen, druknede Luftskipperen i Kalvebodstrand, og Ballonen blev et Par Dage senere fundet i Nærheden af Schwerin i Mecklenburg; man fandt i den, foruden nogle Papirer, 3 ladte Pistoler, nogle Flasker Mælk, noget Hvedebrød, to stegte Duer [sml. Side 30-32] og en Mandsstøvle. (Fædrelandet 1851, No. 190, 214 og 219.) - P.-M. omtaler Tardinis Forulykken i Brev af 17/9 1851 til Hansteen (Frederik Lange Side 164): "En stor Sorg har vi havt ved Luftskipperen Tardinis bratte Død. Vi stod paa Slotspladsen og saa ham sidste Gang gaa tilvejrs med sin Dame i hvid Molls Kjole og himmelblaa Silkemantille. Det var et vidunderligt dejligt Syn, da han højt i Luften svingede Dannebrog og fyrede sine Pistoler af, medens Damen fra den gyngende Gondol kastede Deviser ned til os stakkels Jordorrne, der med gabende Mund og tindrende Øjne (thi hvem vil ikke gerne hæve sig over Mængden, straale og skinne og fare til Himmels) fulgte den dristige Flugt. Men hverken Ikarus eller Tardini undgik sin Skæbne. Guderne ere misundelige, og Kallebodstrand er lige saa skikket til en Grav som det ikariske Hav".

Side 7 Linje 11:

Mantille] (fransk) "Overstykke".

Side 7 Linje 13:

Icarus] se Anm. til 2det Binds Side 34 Linje 29.

Side 7 Linje 15:

Nemesis ei spare vil i Længden | Den Mand, der høit sig hæver over Mængden] Tankegangen er græsk, sml. Historieskriveren Herodot (ca. 424 f. Kr.): "Læg Mærke til, hvorledes Guden med sit Syn altid rammer de Skabninger, der hæver sig over andre, og ikke tillader dem at hovmode sig, medens de smaa og ubetydelige ikke vækker hans Uvilje; og læg Mærke til, hvorledes han bestandig lader sine Lynstraaler slaa ned i de højeste Huse og i de højeste Træer. Thi Guden plejer at nedtrykke alt det, der rager frem".
337

Side 8 Linje 5:

Iversyge] "Skinsyge, Jalousi", se Anm. til 2det Binds Side 297 Linje 32.

Side 8 Linje 18:

Sylfider] *i* middelalderlig Folketro og mystisk Litteratur Navn paa kvindelige Luftaander.

Side 8 Linje 38:

cafholsk Theologi] om P.-M.'s personlige Forhold til Katolicismen findes en Bemærkning i Indledningen i nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 25; det skal yderligere fremhæves, at allerede hans Ungdoms Heltinde i "Dandserinden" (Dione) er Katolik, og at sidste Sang af "Adam Homo" er stærkt katolsk paavirket.

Side 8 Linje 40:

sig fortæret] *fortærer sig*, der er laant fra Tysk (sich verzehren), betyder "fortæres, hentæres" og var i ældre Tid ikke helt ualm., sml. Joh. Ewald 1770 ("Sørge-Cantata over Sophie Magdalene"): "Dybt i et underjordisk Fængsel | Fortærer Fangen sig af Længsel, | At skue Solens Pragt"; J. P. Mynster 1837 ("Betragtninger"): "Den alvorlige Tid, hvorledes træffer den Menneskene paa Jorden? Den træffer Mange letsindige, henspøgende, henleflende Livet, som var der intet Ondt paa Jorden; Ulykken ramte endnu ikke dem. Sygdom og Sorg trængte endnu ikke ind i deres Huus, saa lade de roligen de Andre fortære sig i deres Elendighed" [Citaterne efter Levins Ordbogssamlinger].

Side 9 Linje 9-10:

det bevidste | Og ubevidste Publikum] d.v.s. det vidende og uvidende Publikum (baade de Folk, der kendte noget til Montechristes Liv, og de Folk, der slet intet kendte til det); vistnok usædvanlig Brug af Ordene.

Side 9 Linje 22:

Peer Gante] det gamle danske Ord *Gante* betyder "Taabe, Idiot", *Peer* bruges i en Mængde Forbindelser i nedsættende Betydning [sml. Anm, til 2det Binds Side 239 Linje 30], altsaa er *Peer Gante* = en Taabe, Nar, Idiot (*Peer Gantes Genvej* = en "Genvej", sorn i Virkeligheden er en Omvej).

Side 9 Linje 22:

Peer Paars] var vistnok, allerede før Holberg 1719 begyndte Udgivelsen af sit komiske Heltedigt "Peder Paars", Betegnelse for en naragtig Person (se S. Birket Smith i Danske Samlinger 2 R. II 243).

Side 9 Linje 24:

sarkastisk] (græsk) "spydigt, haanende".

Side 10 Linje 23:

ilter i Kalotten] se Anm. til 2det Binds Side 327 Linje 19.

Side 10 Linje 29:

Blækhorn] den ældre Benævnelse paa *Blækhus* (ligesaa Side 11 Linje 11), se Anm. til 2det Binds Side 95 Linje 29.

Side 10 Linje 30:

æsthetisk Recensent] d.v.s. Anmælder af Skønlitteratur (Varberg havde f. Ex. anmældt "Adam Homo" i Berl. Tidende, se nærvær. Udgaves 2det Bind Side 538 o. fl. St.).

Side 10 Linje 31:

Belletristen] (fransk) "Dyrker af de skønne Videnskaber [belles lettres] d.v.s. Skønlitteraturen"; Ordet bruges nu ikke mere.

Side 10 Linje 35:

høistens] i det højeste; Laaneord fra Tysk (höchstens).

Side 10 Linje 35:

en Procurator] ovf. er bemærket, at Varberg studerede Jura.

Side 10 Linje 39:

et Skrift] Varbergs ovf. omtalte Pjece: "Striden mellem Ørsted og Mynster eller Videnskaben og den officielle Theologi" (1851).

Side 11 Linje 3:

ei tilvands blot Professorer rider] *ride ên tilvands* = behandle ên overlegent (sml. 2det Binds Side 269 Linje 23). - Varberg udtaler sig i Begyndelsen af sin Pjece meget overlegent om *Professor H. L.* Martensen og hans 1849 udgivne Dogmatik. Professoren tvinger - hedder det - Tanken til "at indgaa et usædeligt Ægteskab med Troen"; der tales om "hans særegne uskjønne Armbevægelser under Foredraget", at han "kun kys ser Videnskaben for at forraade den", at han mangler "Evne til at gjennem skue Sagen", og at hans

Standpunkt "i Virkeligheden kun" er at ligne ved "et skrøbeligt Snedække"; hans Grunde for, at kun Jordkloden er beboet af fornuftige Skabninger, betegnes som "kuriøse" o. s. v. - Ogsaa om *Profes sor* Hauch (Digteren), der i en Afhandling havde forsøgt at forene Ørsteds 338 Verdensanskuelse med Kristendommen, udtaler Varberg sig i Pjecen; det siges, "at Forsøget faldt naturligvis ynkeligt ud ... og Professoren havde just ikke aflagt noget glimrende Bevis paa Skarpsindighed"; Hauch fremviser i det hele "den forunderligste Blanding af nøgtern Reflexion og stærk poetisk Begejstring, ædel human Livsopfatning og romantisk Skramler!" o. s. v.

Side 11 Linje 4:

selv med Sjællands Biskop gjør det af] Mynsters Indlæg mod Ørsted betegner Varberg som "Fantasterier og Deklamationer" og udtaler, at "Forsøget paa at hævde Theologien videnskabeligt er faldet ligesaa uheldigt ud for ham som for Martensen".

Side 11 Linje 5:

qua Humanist] *qua* (latin) "som". - Varberg benævner stadig i sin Pjece sig selv og sine fritænkeriske Meningsfæller *Humanister* i Modsætning til Teologerne.

Side 11 Linje 6:

Med Grunde, som en Tydsker ham indgav] Varberg støtter sig i Pjecen under Forsøget paa at klare Religioners Opstaaen navnlig til det 1841 udkomne berømte Skrift "Das Wesen des Christenthums" af den tyske Filosof Ludwig *Feuerbach* (1872) Ifølge Feuerbach er det Menneskene, der har skabt Gud, ikke omvendt: "At Mennesket skaber Gud, kommer deraf, at han paa sit lave Kulturtrin mangler Kundskaber om Naturen, han slutter da fra sig selv til Andet, fra sin Virksomhed til al anden Virksomhed. Naar han foretager en Handling, veed han, at den kan føres tilbage til en personlig Kilde, at til denne Virkning svarer en levende Aarsag, denne Slutning anvender han nu ogsaa paa Naturbegivenhederne, betragter dem som Handlinger, der have deres levende personlige Aarsag, Gud" (Rudolf Varberg) [det er denne Tankegang, P.-M. Side 22-24 lader Anton Lange forfægte - Side 44 Linje 18 nævner P.-M. Feuerbachs Navn].

Side 11 Linje 19:

et Par andre unge Atheister] de samme, som Linje 32 kaldes *Vennerne*, Side 15 Linje 27 *slette Venner*, og som nærmere omtales Side 44 Linje 17-20. - Varberg hørte til den lille, socialt og religiøst radikale Kres, der samlede sig om Lægen Frederik Drejer (1853), og som 1852 af "Flyveposten" (citeret efter O. Borchsenius, Fra Fyrrerne, I 95) omtaltes som "blaserede unge Mennesker, der kun gaae ud paa at udviske Alt, hvad der giver Livet Værd og Betydning . . . Løver, Hyæner, Ulve og Schakaler, lutter Atheister af første Rang".

Side 11 Linje 28:

Glas] d.v.s. Briller; ligesaa Side 33 Linje 18; ogsaa = Lorgnet, se Anm. til 1ste Binds Side 33 Linje 38.

Side 11 Linje 29:

Frak] om *Formen* se Anm. til 2det Binds Side 62 Linje 32.

Side 12 Linje 6:

confunderer] (latin) "forvirrer".

Side 12 Linje 7:

Realist] den, der kun holder sig til det reale, det virkelige, og kun tror paa det.

Side 12 Linje 17:

slaaet paa Planeten]d.v.s.slaaet for Panden; sml. Wessel 1784 ("Smeden og Bageren"): "Som sagt, de drak, | Og efter mange Skieidsord, hidsigt Snak, | Slaaer Smeden Fienden paa Planeten. | Saa stærkt var dette Slag, | At han saae ikke Dag, | Og har ei siden seet'en."

Side 12 Linje 21:

Souverainiteten] d.v.s. de høje Statsmagter: saavel Kongemagt som Rigsdag havde deres Sæde paa Kristiansborg.

Side 12 Linje 26:

Zahlkassen] kaldtes fra 1680 til 1848 den Del af Statskassen, hvor de direkte Skatter indbetaltes; ved Regeringsforandringen 1848 sloges den tillige med Zahlkammeret (hvor Udbetalinger af Statskassen fandt Sted) sammen til Finanshovedkassen. - Zahlkassen og Zahlkammeret havde Lokale i Forbindelsesbygningen mellem Slottet og Ministerialbygningerne, hvor Navnet Zahlkammerporten endnu minder om deres Existens. [Ordet *Zahl-* er Laaneord fra Tysk.]

Side 12 Linje 27:

Bibliotheket] det kgl. Bibliotek, der indtil 1906 havde Lokale i Forbindelsesbygningen rnellern Ministerialbygningerne og Tøjhuset ved Slottets Sydside (nu under Ombygning til Rigsarkiv).
339

Side 14 Linje 14:

den seige Lak] sml. Anm. til 2det Binds Side 204 Linje 37-38.

Side 15 Linje 11:

vi da paa Volden gik] om *Voldene* om København se Anm. til 2det Binds Side 65 Linje 16.

Side 15 Linje 40:

et Barn af Vreden] Eph. 2, 3: "vi vare af Naturen Vredens Børn".

Side 16 Linje 30;

Balles lille Lærebog] Biskop N. E. Balles (1816) "Lærebog i den evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler" fra 1791 var indtil Halvtredserne Grundlaget for Religionsundervisningen i Skolerne; Balslevs Katekismus, der afløste den, udkom første Gang 1849.

Side 17 Linje 15-16:

Skikkelsen | Af Deres Tjenerinde] nu vilde man sige: Deres Tjenerindes Skikkelse, se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 18 Linje 11:

forinden] nu: indvendigt, indenfor, se Anm. til 1ste Binds Side 30 Linje 15.

Side 18 Linje 14:

køl] om Formen, der kommer igen Side 23 Linje 23, se Anm. til 1ste Binds Side 106 Linje 33.

Side 18 Linje 30:

Spænd] Løjer, se Anm. til 2det Binds Side 384 Linje 30.

Side 19 Linje 24:

Bjørnen] Stjernebilledet *Karlsvognen eller den store Bjørn* paa den nordlige Himmel (sml. Anm. til 1ste Binds Side 161 Linje 6).

Side 19 Linje 24:

Orion] et af de pragtfuldeste Stjernebilleder paa den sydlige Himmel (sml. Anm. til 1ste Binds Side 161 Linje 28).

Side 19 Linje 24:

Plejaderne] Stjernebilledet *Syvstjernen* i Stjernebilledet *Tyren* paa den nordlige Himmel. [*Pleiaderne* var ifølge oldgræske Sagn Døtre af Titanen *Atlas* (Anm. til 1ste Binds Side 176 Linje 29) og Havguden Okeanos' Datter Pleione; de blev efter deres Død (af Sorg over deres Faders haarde Skæbne som nødtvungen Bærer af Himmelhvælvingen) af Himmelguden Zeus hensatte blandt Stjernerne.]

Side 19 Linje 40:

hvo veed, hvor nær mig er min Ende] Begyndelsesordene af en Salme af Thomas Kingo (1703).

Side 20 Linje 3:

feiler] fattes, mangler; Laaneord fra Tysk.

Side 20 Linje 20:

Deus ex machina] (latin) "en Gud fra Maskinen" (et svævende Stillads ell. desl.) kaldes en pludselig optrædende Person, der giver en forviklet Sag en heldig Vending. Udtrykket er laant fra de gamles (Grækernes og Romernes) Tragedier, i hvilke Knuden i Dramaet ofte løses ved en Gud, der ved Hjælp af Maskineriet aabenbarer sig svævende i Luften og ved sin Mellemkomst bringer Handlingen i Stykket til en ønskelig Slutning. (Nordisk Conversations-Lexikon.)

Side 20 Linje 38:

Contrebande] (fransk) "forbudte Varer".

Side 21 Linje 9:

Fra dorsk Autoritetstro] om Pastor Dr. phil. C. H. Kaikars Anrnældelse af Ørsteds Skrift i Dansk Kirketidende V siger Varberg i sin Pjece: "Mod Ørsteds dybe videnskabelige Udvikling satte han simpelthen den dorske Autoritetstro, mod Ørsteds Lærebygninger havde han ingen anden Indvending end den, Biblen siger det anderledes."

Side 21 Linje 9:

Fibel] Abe-bog; Laaneord gennem Tysk fra Latin.

Side 21 Linje 30:

Sphærernes Musik] Udtrykket er forklaret i Anm. til 1ste Binds Side 161 Linie 41.

Side 22 Linje 15:

Bêtise] (fransk) "Dumhed, Taabelighed".

Side 23 Linje 17:

Tanken bøsses op med Noget] Hr. Docent Dahlerup har tilstillet Udgiveren følgende Bemærkning: "Jeg kender kun "*bøsse op*" fra Pal.-M.; jeg antager, at han har dannet ordet selv, og at hans model har været *bøsse* = punge ud med, betale bøde, se Feiberg, Dansk Bondeliv (I), 2. opl. 1898, s. 22 - altså:*bøsse op* = fylde (som en sparebøsse)".

Side 23 Linje 37:

das ist die Frage] (tysk) "det er Spørgsmaalet".
340

Side 24 Linje 7:

Dens potenserede Reflex] dens forstærkede Genskin.

Side 24 Linje 31:

Troens Faar] *Faaret* er fra gammel Tid Symbol paa Menigheden, sml. Psal. 23, 1, Joh. 10, 11. .

Side 24 Linje 39:

Han, efter hvem sig Humanismen kalder] Ordet *Humanisme* er dannet af latinsk *Homo*, der betyder "Menneske".

Side 25 Linje 9:

forlise] om Brugen af dette Ord se Anm. til 1ste Binds Side 434 Linje 8.

Side 25 Linje 29:

gaae vi i Skuddermudren] d.v.s. gaar vi til Grunde; sml. Baggesen 1814 ("Poetiske Epistler"): "...jeg gik, som gaaer i Graven hver en anden, | I Skuddermudder, og tilsidst i Staae". [Ordet findes i Dansk allerede i det 14de Aarh. og betød dengang "Larm, Forvirring".]

Side 25 Linje 32:

ad undas] (latin) omtrent = ad Helvede til; egl. "i Bølgerne".

Side 26 Linje 29:

Vi er forlorne Folk] d.v.s. fortabte; *forloren* er Laaneord fra Tysk, nu gaaet af Brug.

Side 26 Linje 31:

uden alle Faxer, alle Fuxer] d.v.s. uden alle Hundekunster og Rævestreger; *Fax* (tysk: Faxen) bruges hyppigt f. Ex. af Baggesen i samme Betydning som nuvær. *Fixfaxerier*, sml. Baggesen 1814 ("Pindsvinet"): "...i sig selv en Fandens Fætter, | Der veed i Fold og Flud at giøre *Fax*, | Og svømme kan i Vandet som en *Lax*"; *Fuxer* er vel dannet efter tysk *Fuchs* = Ræv.

Side 28 Linje 26:

nøi't] fornøjet, tilfreds,

Side 28 Linje 32:

Chaos] (græsk) her omtrent = Uorden, Miskmask (egl. det tomme Rum, som var til, før Verden skabtes).

Side 29 Linje 6:

Gestalt] Skikkelse (om de tyske Laaneord med Forstavelsen *ge-* sml. Anm. til 1ste Binds Side 20 Linje 17).

Side 29 Linje 27:

en Priis] om Datidens Brug af Snustobak se Anm. til 2det Binds Side 227 Linje 18.

Side 30 Linje 7:

gungrer] ryster voldsomt.

Side 30 Linje 40:

Popoen] "pænt" Udtryk for: Bagdel; sandsynligvis af latinsk podex = Bag.

Side 31 Linje 7:

med Ho'det fuldt af Fluer] sml. Talemaaden: at sætte ên Fluer i Hovedet = gøre ham forvirret.

Side 31 Linje 18-19:

Solon . . . Krøsus] *Krøsus* var Konge i Lydien paa Lilleasiens Vestkyst. Han var umaadelig rig. Engang fik han Besøg af *Solon*, Athens Lovgiver, en af Oldtidens syv Vise, og spurgte ham, efter at have forevist sine Skatte, hvem han ansaa for det lykkeligste Menneske i Verden. Solon nævnede først en jævn atheniensisk Borger, der havde gode Børn og Børnebørn, som overlevede ham, og som selv faldt med Ære i et for Athenienserne sejrrigt Slag; han nævnede derefter andre, og da Krøsus tilsidst spurgte, om han da ikke ansaa ham for lykkelig, svarede han, at man ikke kunde prise nogen lykkelig, før han laa i sin Grav. [Fortællingen om Krøsus og Solon findes hos den græske Historieskriver Herodot (ca. 424 f. Kr.).]

Side 33 Linje 14:

Mentor] (græsk) "Vejleder, Opdrager, Lærer"; egl. Navn paa Grækerhelten Odysseus' Børns Lærer og Vejleder.

Side 33 Linje 30:

Muserne] i den græske Mytologi Gudinder for Digtekunst og Videnskab.

Side 33 Linje 33-38]

er rettet mod Udtalelser Side 17 ff. i Varbergs Pjece.

Side 35 Linje 16:

Paternoster] (latin) egl. "Fader vor", bruges i den katolske Kirke ikke blot om selve Fadervor, men ogsaa baade om hele Rosenkransen [se næste Anm.] og om de Kugler i den, ved hvilke Fadervor bedes.

Side 36 Linje 8:

Rosenkrandsen] en Snor med en Række større og mindre Perler, som man benytter i den katolske Kirke til at tælle, hvor mange Fadervor og Avemarier [Bønner til Guds Moder, egl. "Hil dig, Maria"] man 341 beder; ved Rosenkransen hænger et Krucifix [Fremstilling af den korsfæstede Kristus].

Side 36 Linje 20:

vigtig] saaledes for Rimets Skyld i Stedet for *vigtigt*.

Side 36 Linje 32:

midlertid] den gamle Form for *imidlertid*, som endnu findes af og til i det 19de Aarhundrede; sml. Holberg 1724 ("Julestuen"): "Leander gaar ud af en Side og Leonora siden af en anden. Midlertid gaar Jeronimus blinde Bock og Pernille mager det saa, at hand ikke faar fat paa nogen"; Oehlenschläger 1807 ("Hakon Jarl"): "Nu har sig Sagen midlertid | Heel pludselig forandret, og med den | Hakon sit Forsæt".

Side 37 Linje 4:

Luna] det latinske Navn paa Maanegudinden (Maanen) i den græsk-romerske Mytologi.

Side 37 Linje 26:

Aurora] det latinske Navn paa Morgenrødens Gudinde (Morgenrøden) i den græsk-romerske Mytologi.

Side 37 Linje 30:

Dagens Drot] d.v.s. Solen (se Anm. til 1ste Binds Side 23 Linje 2).

Side 38 Linje 6:

katholsk] vistnok Ordspil; Ordets Grundbetydning er "*almindelig, almêngyldig*", den *katolske* Kirke - den almindelige, almêngyldige, Kirke.

Side 38 Linje 8:

Ignoranten] (latin) "den uvidende, Stymperen, Undermaaleren".

Side 38 Linje 9-24]

Polemik mod Troen paa Naturlovenes Uforanderlighed, hvorpaa f. Ex. Ørsted havde bygget den Verdensanskuelse, han gjorde sig til Talsmand for i "Aanden i Naturen", og som naturligvis ogsaa Varberg hyldede.

Side 39 Linje 1:

sublim] (latin) "høj, ophøjet".

Side 39 Linje 13:

I Skriften staaer] Psalm. 104, 15: "Viin glæder et Menneskes Hjerte, hans Ansigt bliver frydefuldt af Olie, og Brød vederkvæger et Menneskes Hjerte".

Side 40 Linje 19:

Stubbenkammer] en Række Kridtklinter paa Nordøstkysten af Rügen.

Side 41 Linje 33:

Omen] (latin) "Varsel".

Side 42 Linje 22:

Ballonens Syn] nu: Synet af Ballonen, se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 42 Linje 39:

Stamp mod Braadden] Apostl. Gern. 26, 14.

Side 43 Linje 40:

Rigsdaler] indtil 1ste Januar 1875 regnedes med Rigsdaler (= 2 Kroner) à 6 Mark à 16 Skilling.

Side 44 Linje 18:

à la Feuerbach] se Anm. til Side 11 Linje 6.

Side 44 Linje 19-20:

i stumpet Frak | Ved Rundetaarn og Petri Kirke lister] Frederik Drejer og Rudolf Varberg boede paa Walkendorfs Kollegium i St. Pederstræde ved Petri Kirke; andre af deres Kres boede som unge Studenter paa Regensen ved Rundetaarn.

Side 44 Linje 37:

Kasseking] (fransk) "Hjemmefrakke" (den er lang og vid); sml. Ingemann 1852 ("Landsbybørnene"): "Alverden gaaer omkring I en grøn Kasseking - | I en grøn Kasseking | Gaaer Alverden omkring"; Holger Drachmann 1882 ("Waterloo"): "O Wellington, Træmand i sort Kasseking, | Stivstikkeriet med Sporer og Sabel, | Med trekantet Hat, | Som er helt formidabel ..."

Side 44 Linje 38:

Væ] (latin) "ve!".

Side 44 Linje 39:

gaaer trøstig Deres Skud] d.v.s. Deres Gang, Deres Vej; se Anm. til 2det Binds Side 284 Linje 25.

Side 45 Linje 17:

Dæmon] (græsk) egl. "Guddom", dernæst "ond Aand".

Side 45 Linje 25-40]

i disse Vers mener Jul. Lange (Udv. Skrifter III 258) at finde P.-M.'s Selvportræt, men herimod protesterer Fred. Lange (Side 167-168), sikkert med rette.

Side 45 Linje 32:

Hjerter og Nyrer gransked og ransaged] sml. Psalm. 7, 10.

342

Side 46 Linje 13:

Solen Pile sendte] Solens Pile er Solstraalerne (sml. Anm. til 1ste Binds Side 23 Linje 2).

Side 46 Linje 19:

kredsed hans Person] sml. Anm. til 1ste Binds Side 346 Linje 21.

Side 46 Linje 28:

Genier] (latin) "Skytsaander".

Side 46 Linje 33:

Bryggen] Skibsbroen, Kajen.

Side 47 Linje 16:

Stud] forkortet af *Studiosus* (latin) = Student.

Side 47 Linje 24:

Spolier] (latin) "Krigsbytte".

Side 47 Linje 35:

recensere] (latin) "anmælde".

Side 47 Linje 37:

Raisori] (fransk) "Fornuft"

Side 47 Linje 39:

Attestatsen] (latin) "teologisk Embedsexamen".

KALANUS.

Affattelsestid: usikker; af "Prologen" til "Ahasverus" (nærvær. Binds Side 161 Linje 7-9) fremgaar det, at "Kalanus" var endelig fuldendt før Sommeren 1853; af det ovf. Side 333 under "Luftskipperen og Atheisten" anførte Brev af 5/2 1853 til Jens Paludan-Müller synes det, som om Digtet allerede først paa Aaret 1853 eller sidst paa Aaret 1852 var saa vidt fremskredet, at dets Udgivelse var nær forestaaende; **udkom** den 16de Maj 1854 sammen med "Abels Død" (Optryk, se nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 554) og "Ahasverus" under Titlen "Tre Digte", trykt 2den Gang 1857 (i "Tre Digte, 2den Udgave"), 3dje 1872 (i "Sex Digte, 3dje Udgave"), 4de 1879 (i "Poetiske Skrifter VI), 5te 1883 (i "Sex Digte, 4de Udgave"), 6te 1899 (i "Fire Digte", Gyldendals Bibliotek), 7de 1901 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VI).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Originaludgaven af "Tre Digte" har følgende Tilegnelse: "Forhenværende Cultusminister, Prof. og Doctor J. N. Madvig, Commandeur af Dannebrogen. m. m. Digternes Talsmand paa Bigsdagen, tilegnes Bogen med Høiagtelse og Taknemlighedsfølelse af Forfatteren".

Musik af C. F. E. Hornemann (udkom 1904: Samfundet til Udgivelse af dansk Musik, 2. Serie No. 20).

Teateropførelse. Om en i sin Tid paatænkt Opførelse paa det kgl. Teater fortæller Fr. Lange (Side 187-188): "»Kalanus« er det eneste af Forfatterens mythiske Digte, som det har været paatænkt at bringe paa Scenen. Tanken udgik først fra »gamle« Bosenkilde, der - besynderligt nok - havde faaet Lyst til at spille Sladderhanken Nicanors Rolle, en af de ubetydeligste i Stykket. Han foreslog en Bollebesætning, hvorefter Michael Wiehe - selvfølgeligt - skulde have spillet Kalanus, Høedt Alexander. Det sidste Forslag forbausede først Paludan-Müller: »Ja men Alexander den Store skævbenet,« sagde han, »det har jeg aldrig tænkt mig.« Ved nærmere Overvejelse tiltraadte han dog Forslaget. Tanken strandede imidlertid paa, at Digteren troede det umuligt at betro Thais til nogen ringere end Fru Heiberg, og hun havde just i de Aar - efter Heibergs Afgang som Direktør - trukket sig tilbage fra Theatret. Da hun atter var vendt tilbage, var Høedt forsvunden; og en senere Plan med Holst som Alexander blev der kun flygtigt Tale om. Scenen er vel heller ikke denne Digtnings Hjem".

Omtrent 20 Aar efter P.-M.'s Død bragte Dagmarteatret "Kalanus" frem. Stykket gik fra 1ste September til 23de Oktober 1906 ialt 10 Gange over Scenen. Iscenesættelsen var besørget af Martinius Nielsen, og Sangene i 2den Akt blev sungne af Julie Rosenberg. Rollebesætningen var følgende: *Alexander* 343 *den Store* - Adam Poulsen; *Hephæstion* - Jonannes Foulsen; *Meleager* - Alfred Møller; *Nicanor* - Henrik Malberg; *Pyrrhon* - Axel Strøm; *Mopsos* - Cajus Bruun; *Kalanus* - Martinius Nielsen; *Sankara* - Oda Nielsen; *Barkas* - Johan Knüttel-Petersen; *Thais* - Anna Larssen; *Leda* - Clara Rasmussen.

Af Bladenes Anmældelser faar man det Indtryk, at Dagmarteatrets Opførelse af "Kalanus" - nøgternt set - var en Fejltagelse. Pladshensyn forbyder at meddele mere end nedenstaaende Kritik i 3 af Hovedstadsbladene:

Berl. *Tidende* 1906, No. 206 (af *J[ulius] C[lausen]*): "Det blev en Forestilling, hvori alt det inderligste og dybeste i Paludan-Müllers storslaaede Digt udviskedes eller forfladedes. Den store Hymne til Ensomheden og Døden svævede højt ud i Rummet over Hovederne paa Tilskuerne i Direktør *Martinius Nielsens* uendeligt monotone og stillestaaende Kalanus-Fortolkning. Til Gengæld ganske vist ogsaa en Forestilling, hvor der var Liv og Farver over de enkelte bevægede dramatiske Optrin; i første Række Alexanders Bakkanal og Kalanus' Baalfærd. Her havde Iscenesættelsen tydelig nok strengt sig an for at give noget smukt og gribende, og det lykkedes tildels ogsaa. Men Paludan-Müllers Digt lægger jo saa langt fra Vægten paa dette, at det netop er den stille Tale, Betragtningerne over Livet og Døden, Sorgen over Illusionernes Bristen, som er Perlerne i det, Men alt dette er jo i og for sig ikke dramatisk, vil tvertimod virke stillestaaende, naar det ikke fremføres med en kunstnerisk Overlegenhed og Myndighed. Denne besidder Direktør Nielsen ikke, og hans Kalanus blev kun en stilfærdig og temmelig kedelig indisk Vismand. Han fremstilledes med en Uriel Acosta-lignende Maske1), og Hr. Nielsen spillede egentlig Kalanus ganske som Uriel Acosta og andre tragiske i Gudernes Tungemaal talende Skikkelser. Det blev et Drama om Alexander i Stedet for om Kalanus. Det blev det, fordi Alexanders

Fremstiller, Hr. *Adam Poulsen* paa ægte Cæsar-Vis ved sin blotte Indtræden saa, sejrede og vandt. Over hans skønne og ungdomskraftige Skikkelse, der illuderende nok ikke tog sin Tilflugt til Trikots, var hele Herskerdraget - det skønne, det sikre, det erobrende, ganske som vi havde tænkt os Idealbilledet af den store græske Verdenserobrer. Hermed være nu ikke sagt, at alt i lige Grad lykkedes for Hr. Poulsen. En vis Nervøsitet, navnlig i de første Optrin, bevirkede, at han i Spil og Tale næsten blev for voldsom, aabenbart i instinktiv Frygt for ikke at synes kongelig nok. I denne første Akt var noget vist outreret, næsten narcisagtigt, som intet Øjeblik bragte os til at glemme Skuespilleren. Men næste Akt, Alexander-Festen, blev helt ypperlig. Her var han den berusende, stolte, sejrssikre Yngling, overlegen overfor Filosofer som overfor Hetærer. Naar den mægtige Scene i fjerde Akt, Mødet mellem Alexander og Kalanus, ikke helt lykkedes for ham, var Skylden ikke saa meget hans. Thi Opfattelsen var den rigtige: man ser Helten - ligesom betænkende sig - vakle i Knæleddet, inden han kaster sig for Kalanus' Fødder - men denne Kalanus var os saa ganske uinteressant,.. Forestillingen blev altsaa som Helhed forfejlet, hvilket dog ikke forhindrede, at man kunde glæde sig over mange Enkeltheder, saaledes over Hr. *Johannes Poulsens* dygtige Forsøg paa at give Alexanders Ven, Hephaistion, et bestemt Fysiognomi som en ægte Kriger - Paludan-Müller har helt forsømt ham - og ikke mindre over Fru *Anna Larssen*s virkningsfulde Gengivelse af Hetæren Thais. Rigtignok var Arrangementet her yderst uheldigt. Thi da Fru Larssen formodentlig ikke har tilstrækkelig Sangstemme, havde man anbragt en Koncertsangerinde (Fru Julie Rosenberg) ved hendes Side, der sang løs, medens Fru Larssen gjorde Gebærderne. Og alt dette overfor en af Perlerne i Paludan-Müllers Digtning, Thais' Hymne til Sjælen! Dette var næsten Helligbrøde - en Recitation vilde her have været bedre paa Plads". -
* 344

Politikken 1906, No. 245 (af *Sven Lange*): "[Kalanus' Skikkelse] blev ikke levendegjort i Dagmarteatrets Udførelse, og da Teatrets Instruktion heller ikke havde formaaet at omskabe selve Dramaets abstrakte Præg og gøre de enkelte Optrin uvilkaarligt levende og scenisk anskuelige, faldt Forestillingen til Jorden. Hr. Martinius Nielsen spillede Kalanus, og han havde ganske Skikkelsens Ydre - egentlig ogsaa dens Væsen. Han var bleg og rolig, og i hans Øjne var der netop den Glød, der syntes at bringe Bud fra en stærkt bevæget Sjæl med voldsomt tilbagetrængte Lidenskaber og en fanatisk Tro. Men desværre blev det ved Øjnene. Bagved hans Tale var Mørke og Tomhed. Den forsigtige og afdæmpede Deklamation, han i de senere Aar har lagt sig efter og som han nu bruger til at føre alle sine alvorlige Roller frem, har vel det Fortrin, at den synes at samle Figurerne til organiske Helheder, men den virker usigelig monotont i Længden. Endnu en Smule Afdæmpning - og den bliver ganske sløv. Der var virkelig Øjeblikke iaftes, hvor Kalanus talte, som om han gik i Søvne. Dette kan man just ikke sige om Hr. Adam Poulsens Alexander. Hr. Poulsen har nok for Alvor studeret tysk Skuespilkunst i de sidste Aar - man kendte dens Svulst igen i dette Smil. Her var dens store Bevægelser og de høje Raab, hvormed den vil fylde sin Tomhed. Enkelte Udbrud kunde virke kraftigt, men alt i alt blev Skikkelsen borte i sin egen Larm. Som Hephæstion spillede Hr. Johannes Poulsen langt fastere og sikrere - han var overhovedet den eneste, der skabte en individuel Figur ud af sin Rolle. Og som Helhed gik Forestillingen til Grunde ved den Mangel paa Opfindsomhed, der prægede Sammenspillet overalt. De enkelte Figurer belyste ikke hinanden, og selv det store Drikkelag var uden Liv. Her bevægede Fru Anna Larssen - som Thais - sit smukke Legeme i sagte Dansetakter frem og tilbage mellem en Flok smaa, sløve Hetærer. Hun spillede ikke Komedie, men hendes Ynde og hendes giftigsøde, fortærende Smil var i Virkeligheden det bedste Minde, man førte bort fra denne forfejlede Aften". - *Nationaltidende* 1906, No. 10934 (af *A[lbert] Gfnudtzmann*]): "Digtningen var sat op i en rig og smagfuld ydre Ramme. Som Sceneinstruktør viste Hr. Martinius *Nielsen* sin maleriske Sans, sin Evne til at farve et Optrin, at faa det til at gaa med Liv og Appel. Et Optrin som Bakkantscenen i 2. Akt faar ikke paa nogen af vore Scener mere gnistrende Liv over sig end under hans Hænder, og ofte virkede Digtningen helt tableauagtig set med betydelig Skønhedsfylde. Det tør heller ikke bebrejdes ham, at Slutningsscenen, hvor Kalanus bestiger det brændende Baal, var scenisk uheldig. Den ejer i Digtningen en sjælden, mandigt-ædel Skønhed, men den taaler ikke at gøres haandgribelig. En Mand, der holder lange Taler paa et Baal, mens Luerne slaar sammen om ham - det kan ikke fremstilles. I det mindste ikke saaledes, at man føler sig grebet. Som Skuespiller ydede Hr. Martinius Nielsen sit Bidrag til Aftenen ved at bære Kalanus' store Rolle. Han havde formet den smukt med en rolig, lidenskabsløs Værdighed, men Figuren er i sig selv udramatisk, og skulde den fænge, maatte man hele Tiden føle denne ydre Ro gennemrystet af en indre Lidenskabs vulkanske Kraft. Dette mærkede man nu ikke, men alligevel - hvor langt bedre slog ikke Hr. Martinius Nielsens Kalanus til end Hr. Adam *Poulsens* Alexander den Store Man tør af et oprigtigt Hjerte ønske Dagmarteatret til Lykke med denne unge Skuespillers Tilbagekomst; han har været savnet; han skal nok fylde sin Plads! Men Alexander den Store kan han ikke spille - nej, nej! Det var ingen Verdenshersker; det var en Menig i Hæren, og en Menig, der altfor stærkt anstrængte sig for at synes et Verdensgeni. Kun rent malerisk gjorde han fuldt ud Fyldest i det sceniske Billede. Han var billedskøn. Foruden med ham fejrede Publikum Gensynet med Broderen Hr. Johannes *Poulsen* og med Fru Anna *Larssen*. Men ingen af dem havde Opgaver, der bød andet, end at de fik Lejlighed til at vise sig. Dette gjælder jo overhovedet om Digtningens fleste Skikkelser, at de vejer lidet til overfor de to, paa hvem dets store, afgørende Modsætning hviler. Man saa Fru Oda 345*Nielsen* som Sankara, Hr. *Malberg*, der havde formet en karakteristisk, lille Figur ud af den med Træben forsynede Hærfører Nicanor, og Hr. Cajus *Bruun* som en snurrig Mopsos, men ingen af dem havde Lejlighed til at give mere end det ydre Omrids af en Skikkelse ... Folk lagde hele Aftenen sin Agtelse for den alvorlige Stræben, der prægede Forestillingen, for Dagen ved at ledsage den med Bifald. Efterhaanden trættedes vel nok de fleste".

Æmnet er taget fra en Episode af Alexander den Stores Historie. Denne var naturligvis i sine Hovedtræk P.-M. bekendt fra Skoletiden, men Datidens Skolebøger indeholdt ligesaa lidt som Nutidens noget om Kalanus. Sin Viden om ham har han skaffet sig ad anden Vej. Men med det ringe Kendskab, man har til P.-M.'s Liv, er det ikke muligt med blot nogenlunde Sikkerhed at angive, hvorledes han er kommet over dette Æmne; det er ikke helt udelukket, at det er ved Læsningen af den Bog, som i hvert Fald blev hans Hovedkilde for alt det Indiskes Vedkommende, men sikkert er det naturligvis ingenlunde: han kan godt have anskaffet sig denne Bog efter ad anden Vej at være kommet ind paa Æmnet. Den Bog, hvortil der sigtes, og som findes opført i Auktionskatalogen over hans efterladte Bogsamling, er det i sin Tid højt ansete og meget fortjenstfulde Arbejde af den tyske Filolog *Peter von Bohlen* (1840): "*Das alte Indien mit besonderer Rüchsicht auf Aegypten*", I-II, Königsberg 1830 (390+493 S.). Under Skildringen af "Religion und Cultus" omtales i 1ste Bind Side 288-89 Kalanus som et af de mest karakteristiske Exempler paa Indernes Selvofring, og der henvises til en Del af de gamle græske Forfattere, der indeholder Efterretninger om Kalanus1). Da P.-M. nu viser sig i Besiddelse af en Viden om Kalanus' specielle Historie, der gaar ud over, hvad Bohlen meddeler, maa han enten have slaaet i alt Fald nogle af disse Henvisninger efter eller have søgt Tilflugt f. Ex. i J. G. Droysen: Geschichte Alexanders des Grossen, Berlin 1833, hvor Kalanus' Historie Side 501-503 udførligt fortælles efter Kilderne.

Da Alexander den Store paa sit verdenserobrende Tog i Aaret 327 f. Kr. rykkede ind i Indien, stiftede Grækerne for første Gang Bekendtskab med de indiske Vismænd (Gymnosofister, "nøgne Vismænd", kaldte de dem), der ved deres livsforsagende Verdensbetragtning, deres Selvpinsler og Selvofring vakte Grækernes Forundring og Interesse; Beretninger om dem optoges i temmelig udførlig Maalestok hos Alexandertidens Historieskrivere, men disse ældste Kilder er nu tabte og kendes kun gennem Citater og Uddrag hos Forfattere, der omkring Kristi Fødselstid behandlede Alexander den Stores Historie.

Saa vidt det kan ses, er Filosoffen *Cicero* (43 f. Kr.) den første, der - omend kun i Forbigaaende - omtaler Kalanus, men han gør det paa en Maade, der synes at vise, at han var den dannede Almenhed en ret vel kendt Person. I de praktisk-filosofiske Samtaler, som han i Aaret 45 f. Kr. holdt paa sit Landgods ved Tusculum med yngre Venner om, "hvad der er mest nødvendigt for at kunne leve lykkeligt" og som blev udgivne under Titlen "Tusculanae Disputationes", kommer han i 2den Bog, der handler om Taalmod i Smerter, i det 22de Kapitel til at nævne Kalanus: "Indieren Kalanus - siger han - en Barbar uden Dannelse, født ved Foden af Kaukasus, lod sig frivilligt levende brænde, og vi kan ikke med Sindsro udstaa Fodværk, Tandpine eller andre Slags legemlige Smerter!" I det omtrent samtidige Skrift "Om Varsler og Spaadomme" (De Divinatione) siger Cicero (1ste Bogs 23de Kapitel): "Der existerer sikkert ogsaa hos barbariske Folk noget forudanende og forudseende. Saaledes udbrød Inderen Kalanus paa Vejen til Døden, da han steg op paa det brændende Baal: "Hvilken herlig Bortgang fra Livet, naar Sjælen, som det skete med Herakles, efter det dødelige Legemes Opbrændelse $\overset{*}{-}$ 346 gaar ud til Lyset". Og da Alexander bad ham sige til, hvis han ønskede noget, svarede han: "Godt! vi ses snart." Og saaledes skete det: faa Dage efter døde Alexander i Babylon".

Hovedkilderne til Kundskaben om Kalanus er imidlertid ikke Cicero, men Historikerne Plutarch (ca. 120 e. Kr.) og Arrian (2det Aarh. e. Kr.) samt Geografen Strabo (24 e. Kr.).

Plutarch fortæller i sin Biografi af Alexander (Kap. 65): "Til de Gymnosofister, som stod i mest Anseelse og levede i Ro for sig selv, sendte Alexander Onesikritus, en Filosof af Kynikeren Diogenes's Skole. Denne fortæller selv, at Kalanus meget overmodig og barskt bød ham at lægge sin Kappe af og nøgen høre paa hvad han havde at sige; ellers vilde han ikke tale med ham, ikke engang om han kom fra Zeus selv . . . Kalanus blev imidlertid overtalt til at drage til Alexander. Hans egentlige Navn var Sfines, men da han hilste alle dem, han mødte, med det indiske Ord kale, som betyder "hil være dig", kaldte Hellenerne ham Kalanus. Denne Mand skal ogsaa have forelagt for Alexander et Billede paa, hvorledes en Regering bør være. Han udbredte paa Jorden en tør og haard Oxehud og traadte paa den yderste Rand af den; den blev da trykket ned paa ét Punkt og hævede sig i Vejret paa alle andre Steder. Paa samme Maade gik han rundt omkring den, trykkede paa dens Rand og viste, hvorledes dette paa et hvert Punkt havde den samme Følge, indtil han stillede sig midt paa den og holdt den saaledes nede, at alle dens Dele blev i Ro. Dette Billede skulde betyde, at Alexander især burde holde fast paa de midterste Dele af Riget og ikke strejfe om saa langt borte i Yderkanterne". - I Kapitel 69-70 omtaler Plutarch Kalanus' Død: "I Persis var det, at Kalanus, som en kort Tid havde lidt af en Underlivssygdom, bad om, at man vilde rejse ham et Baal. Han kørte hen til det, forrettede sin Bøn, besprængte sig selv med Vin, indledede Offerhandlingen ved at kaste nogle af sine Haar i Ilden, steg derpaa op paa Baalet, rakte de tilstedeværende Makedonere sin Haand og bad dem tilbringe denne Dag i Lystighed og drikke sig en Rus sammen med Kongen; ham selv skulde Alexander, sagde han, om kort Tid møde i Babylon. Med disse Ord lagde han sig ned, tilhyllede sit Ansigt og rørte sig ikke, da Ilden nærmede sig ham, men holdt sig aldeles ubevægelig i den samme Stilling som den, hvori han havde lagt sig ned; saaledes offrede han sig selv efter den fædrene Skik hos de Vise paa de Kanter. Da Alexander kom tilbage fra Baalet, samlede han en Mængde af sine Venner og Hærførere til et Gæstebud og lod anstille en Væddekamp om, hvem der kunde drikke mest ublandet Vin; Sejrherren skulde faa en Krans. Den, som drak mest, var Promakus, der drev det lige til fire Koer [omtrent = 24 af vore Vinflasker]; han fik da ogsaa Sejrslønnen en Krans til en Talents Værdi [en Talent omtrent = 4000 Kr. i vore Penge], men overlevede kun sin Sejr i tre Dage. Af de andre døde efter Kares's Fortælling 41 under Drikningen, idet en stærk Forkølelse slog sig til Rusen".

Ogsaa Historikeren *Arrian* omtaler i sit Værk om Alexanders Tog (Anabasis, Bog 7, Kap. 3) de indiske Vismænd og Kalanus. Først fortæller han, at Alexander sendte Bud til Vismændene om at træde i hans Tjeneste, fordi han beundrede deres Selvbeherskelse, men mødte stolt Afslag hos deres Ældste; derefter fortsætter han: "Kalanus, en anden af de derværende Vismænd, hvem Megasthenes1) forøvrigt beskriver som en højst uafholdende Mand, lod sig dog overtale; og Vismændene selv sagde, idet de dadlede Kalanus, at han forlod Lyksaligheden hos dem for at tjene en anden Herre end Guddommen. Dette fortæller jeg, fordi der i en Historie om Alexander ogsaa maa tales om Kalanus. Kalanus, saaledes fortæller man nemlig, som aldrig før havde været syg, * 347 blev i Persien af et noget svagt Helbred. Han vilde ikke følge den regelmæssige Levemaade [d.v.s. holde Diæt], som en Syg maa underkaste sig, men sagde til Alexander, at det under disse Omstændigheder var bedst for ham at gaa til sine Fædre, inden han paadrog sig en Sygdom, som kunde tvinge ham til at forandre sin tidligere Levemaade. Alexander søgte længe at overtale ham, men da han saa, at han ikke gav efter, men nok vilde vide at skaffe sig ud af Verden paa anden Maade, hvis man ikke føjede ham, saa befalede han at rejse et Baal efter Kalanus' egne Anvisninger og overdrog Livdrabanten Ptolemæus Lagi at besørge det fornødne. Nogle fortæller, at han ledsagedes af Folk til Hest og til Fods, nogle i fuld Rustning, medens andre bar Røgelse til Baalet. Efter andres Beretning blev der ogsaa frembaaret Guld- og Sølvdrikkekar og en kongelig Æresklædning; en Hest holdtes beredt til ham selv, fordi hans Sygdom gjorde det umuligt for ham at gaa. Men han formaaede ikke en Gang at stige til Hest og blev derfor baaret bort paa en Bærebør, bekranset paa indisk Vis og syngende paa indisk Sprog. Inderne forsikrer, at det var Lovsange til Gudernes og Indernes Ære. Hesten, som han skulde have besteget - det var et kongeligt Dyr af nysæisk Race - skænkede han, før han besteg Baalet, til Lysimachus, der ærede hans Visdom. Drikkekarrene og Tæpperne, som Alexander havde befalet at kaste paa Baalet til Ære for ham, fordelte han imellem sine Omgivelser. Saa steg han op paa Baalet og lagde sig med Anstand ned for Øjnene af den hele Hær. Alexander vilde ikke overvære dette Syn, da Kalanus var hans Ven, men for de øvrige var det et forbavsende Syn, at han ikke rørte et Lem i Ilden. Da Baalet var antændt af de dertil bestemte Folk, lød Trompeternes Skrald paa Alexanders Bud. Den hele Hær opløftede Krigsraabet, saaledes som det plejede at lyde paa Kamppladsen, og Elefanterne blandede deri deres gennemtrængende og krigeriske Toner, alt til Ære for Kalanus. Dette og Lignende har troværdige Mænd fortalt om Inderen Kalanus, ikke alt til Unytte for Folk, der gærne vilde overbevise sig om, hvor stærk og ubetvingelig den menneskelige Vilje er til at fuldbyrde sine Beslutninger". - I Kap. 18 har Arrian yderligere følgende: "løvrigt meddeles ogsaa følgende Beretning om Inderen Kalanus. Da han nemlig besteg Baalet for at dø, omfavnede han først alle Alexanders nærmeste Omgivelser, men Alexander vilde han ikke omfavne, men han ytrede, at han i Babylon vilde træffe ham igen og omfavne ham. Disse Ord var der i det Øjeblik ingen, der lagde Mærke til; men senere, efter at Alexander var død i Babylon, kom de, som havde hørt det, til at huske paa, at der dermed naturligvis var hentydet til Alexanders Endeligt".

I 15de Bog af sin store Geografi beretter endelig *Strabo* følgende om de indiske Vismænd:

"Onesikritus siger, at han selv var bleven sendt afsted for at samtale med disse Vismænd. Alexander havde nemlig hørt, at de gik nøgne, hærdede sig og stod i største Anseelse; de besøgte dog ikke andre Mennesker, men opfordrede dem til at komme til sig, hvis de vilde tage Del i deres Gærning og Samtaler. Da det ikke syntes ham passende selv at gaa til dem, og heller ikke at tvinge dem til at handie mod deres fædrene Skik og Brug var han bleven sendt til dem. Men han havde truffet 15 Mænd, tyve Stadier fra Byen, hver i sin Stilling, staaende, siddende eller liggende nøgne, ubevægeligt til om Aftenen, hvor de drog tilbage til Byen. Det værste var at udholde Solvarmen, der var saa stærk, at Ingen anden kunde taale den, medens de ved Middagstid med Lethed gik barfodede paa Jorden. - Han samtalede, efter hvad han beretter, med en af dem, Kalanus, som havde fulgt Kongen til Persien, og som efter den fædrene Skik endte sit Liv paa Baalet; den Gang laa han paa en Stendynge. Onesikritus gik altsaa til ham, tiltalte ham og sagde, at han var sendt af Kongen for at høre deres Visdomsord og give Beretning til ham; hvis han ikke havde noget derimod, vilde han høre til. Da hin saa, at han bar en Stridskappe, Hjelm og Halvstøvler, lo han 348 og sagde: I længst forsvundne Dage var alt fuld af Mel og Byg, som nu af Støv; og Kilderne flød dels med Vand, dels med Mælk, Honning, Vin og Olie: indtil Menneskene forfaldt til Overmod af lutter Overmættelse og Vellevned. Ærgerlig over denne Tilstand, tilintetgjorde Zeus alt og forlenede Livet med Besværligheder. Da der nu viste sig Maadehold og andre Dyder, opstod igen Overflod paa Goder. Nu er man allerede paa Grænsen af Overmættelse og Trods; derfor truer ogsaa de dygtige Folk med at forsvinde. Derefter bød han ham at aflægge sine Klæder, hvis han vilde høre paa ham, og sætte sig nøgen paa de samme Sten. Da han blev forlegen, skældte Mandanis, den ældste og viseste af dem, Kalanus ud for en Overmodig, uagtet han selv kæmpede mod Overmod. Han kaldte Onesikritus til sig og sagde til ham, at han priste Kongen, fordi han trods Styrelsen af sit store Rige interesserede sig saa meget for Filosofi; han alene var en Filosof blandt Krigere. Det var allerbedst, naar de, der besad Magt, var vise, saa at de kunde overtale de føjelige til at være fornuftige, og tvinge de genstridige dertil. Han maatte undskylde, at han ved denne Samtale, der førtes ved tre Tolke, som udover Ordenes Betydning ikke forstod mere end alle andre, ikke var i Stand til at føre Bevis for at noget saadant var det allerbedste; det vilde være som at forlange, at Vand der løber gennem Smuds skulde være rent. - Indholdet af det, han sagde, gik ud paa følgende: Den er den bedste Lære, som fjærner Lyst og Smerte fra Sjælen. Der er en Forskel mellem Smerte og Arbejde; for hin er til Skade for Sjælen, denne til Gavn. Man vænner sit Legeme til Arbejde, for at Aanden kan styrkes, hvorved Lidenskaberne undertrykkes og man bliver i Stand til at være Alles Raadgiver til det Gode, saavel i det offentlige, som i det

private Liv. Saaledes havde han nu raadet Taxiles til at tage imod Alexander. For hvis denne var bedre end han, vilde han gærne lyde ham; men var han slettere, kunde han gøre ham bedre. Derefter spurgte han ham, om ogsaa Grækerne lærte noget saadant; og da han sagde, at ogsaa Pythagoras lærte noget lignende, som f. Eks. at holde sig borte fra det levende, og desuden Sokrates og Diogenes, som han selv havde hørt, saa svarede han, at de syntes at have fornuftige Meninger, men at de dog fejlede naar de fulgte Loven i Stedet for Naturen; ellers vilde de ikke skamme sig ved at gaa nøgne som han og nøjes med daarlig Føde. For det bedste Hus var det, som trængte til mindst Husgeraad. ... At der er Mangel paa Overensstemmelse hos Forfatterne viser ogsaa det, som er sagt om Kalanus. At han kom til Alexander og frivillig besteg Baalet, er alle enige om, men ikke naar de angiver Maaden, hvorpaa det skete og Grunden dertil. Nogle fortæller, at han (imod de daværende Filosoffers Skik) var fulgt med Kongen som dennes Lovtaler, over Indiens Grænser. Thi disse befinder sig i deres Konges Omgivelser og forretter Gudstjenesten, som Magerne hos Perserne. Da han nu blev syg i Pasargadæ (her blev han syg for første Gang), skilte han sig af med Livet i sin Alders 73de Aar, uden at agte paa Kongens Bønner. Der blev rejst et Baal og paa dette blev der stillet en gylden Løjbænk. Herpaa lagde han sig, hyllede sig ind og lod sig brænde. Andre fortæller, at det var et Træhus fyldt med Blade og med en Brændestabel for oven, der omgav ham. Under højtidelig Ledsagelse begav han sig derind og lod sig brænde som en Bjælke tilligemed Bygningen."

Ogsaa hos andre Oldtidsforfattere nævnes Kalanus (man vil finde dem opregnede hos Bohlen og M'Crindle eller i Pauly's Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissenscbaft, Artikkel Calanus), men det er mest i Forbigaaende; Hovedstederne er de tre anførte. Man vil ved Gennemlæsningen af dem se, hvordan P.-M.'s Kalanus forholder sig til den historiske Kalanus; man vil navnlig se, at den Situation, der er Dramaets Midtpunkt: Sammenstødet mellem Alexander og Kalanus i 4de Akt, er der intet Støttepunkt for i den historiske Overlevering. Men hos en Forfatter fra Oldtidens Slutning synes det, som om Kalanus og Alexander er bragt i et noget lignende 349 Modsætningsforhold som hos P.-M.; om P.-M. har kendt dette Sted, vides der imidlertid ikke det mindste om. Stedet findes hos Biskop *Ambrosius af Milano* (397 e. Kr.).

I sin Kommentar til Davids 104de Salme siger Sanct Ambrosius i Anledning af Betragtninger over Dødsfrygt (Sct. Ambrosii Opera omnia, Köllnerudgaven 1616, I 409) følgende: "Angaaende Foragt for Døden tager jeg ikke de filosofiske Bøger frem, ikke heller de indiske Gymnosofister, af hvem fremfor andre Kalanus berømmes for sit Svar til Alexander, da denne bød ham følge sig: »Hvor kan du forlange, at jeg skal drage med til Grækenland som en Mand, der er Ros værdig, hvis jeg kan tvinges til at gøre, hvad jeg ikke vil?« I Sandhed, myndige Ord, men endnu mere et Sind, der viser Kærlighed til Frihed. Endvidere skrev Kalanus til Alexander: »Venner, der ikke engang i Drømme har set vore Gerninger, overtaler dig til at anvende Vold og Tvang mod Indernes Vismænd. Legemerne kan du slæbe fra Sted til Sted: Sjælen kan du ikke mere tvinge til at gøre, hvad den ikke vil, end du kan tvinge Stene og Træer til at tale. Ild volder levende Væsner størst Smerte og Fordærv: vi er hævede over den, ti vi brænder os selv levende. Der existerer ikke den Konge eller Fyrste, der ved Tortur kan tvinge os til at handle mod vort Fortsæt; vi ligner ikke Grækernes Vismænd, som lægger Vind paa Ord i Stedet for Handling for at opnaa Berømmelse. For os er Handling det samme som Ord og Ord som Handling: vi handler hurtigt, og vi taler lidt - i Dyden finder vi Frihedens Lykke.«"

Hvorledes nu end P. M. er kommet ind paa Kalanusskikkelsen, er det i hvert Fald sikkert, at med Hensyn til alt det Indiske har Bohlens ovf. nævnte Bog været hans Hovedkilde. Dette har allerede Samtiden erkendt (se Chr. K. F. Molbechs ndf. anførte Brev). I den har han fundet de kulturhistoriske Træk, han lejlighedsvis indfletter, Oplysninger om Indernes Religion og Kultus, Redegørelse for deres filosofiske Verdensbetragtning o. s. v.; de nærmere Enkeltheder vil Anm. gøre Rede for, uden dog at kunne udtømme Stoffet; man maa selv gaa til Bohlens Bog.1)

Samtidens Dom. *Kjøbenhavnsposten*, 1854, No. 126: "Vistnok er Kalanus en ideel Skikkelse; den dybe Alvor, hvoraf han er besjælet, idet Sandheden ikke blot er ham en Lære, men et Liv, vækker vor Beundring; men paa den anden Side ligger Ensidigheden i denne Opgiven af al jordisk Stræben, i denne indiske Askese, klar for Dagen. Vi kunne ikke tilkjende Kalanus Palmen, thi han falder ligesaavel under Dommen som Alexander; de repræsentere hver sin Side af Ideen. Ogsaa Alexander, den kjække Verdenserobrer, den begavede Herskeraand, staaer i Forhold til det Ideelle og vækker Interesse. Man kan derfor ikke finde det berettiget, at Digtet blot gaaer ud paa Kalanus's Forherligelse; den græske Livsanskuelse burde ikke have været stillet i Skygge; det burde være kommet til et Gjennembrud: Kalanus burde være standset paa sin Vei til Baalet og have indseet sin Vildfarelse, Alexander burde ikke have givet ham Tilladelse til at følge sin, fra en Grækers. Standpunkt afsindige Lyst - kort sagt, paa en eller anden Maade maatte en poetisk Forsoning have været bragt tilveie, medens nu begge Livsanskuelser blive staaende i deres Ensidighed, uden at forklares. Men anerkjendes maa det, at Kalanus fremtræder i sin Ensidighed som en skjøri og ædel Skikkelse, og Forf. har saaledes opnaaet sin Hensigt; navnlig ved Gjæstebudet seer man ret anskueligt Forskjellen imellem den indiske, asketiske Alvor og den græske Sandselighed". - *Flyve-Posten*, 1854, No. 138: "Kalanus er i det Hele den Hovedperson, der meest af Alle fængsler Interessen, en klart og smukt udført *—350 Figur, skjøndt Digteren ogsaa tildeels synes at hæve ham og den indiske religiøse Philosophi paa Grækernes Bekostning; idetmindste er Mopsos, der forsøger at slaae sig til Ridder paa Kalanus, kun en frivol og ubetydelig Person, og Pyrrhon, der dog aabenbart skal repræsentere den bedre Deel af de græske Philosopher, ikke synderlig dybere, kun en Tvivler af en ret brav og mandig Charakteer.... Ligeoverfor ham staaer Alexander, den livskraftige og geniale Herskeraand, der dog tillige momentant paavirkes af lavere

Magter og hengiver sig til dem, indtil hans ædlere Natur efter hvert Feiltrin og hver Overilelse atter træder frem med fornyet Kraft. Samtalen mellem Kalanus og Alexander efter Ankomsten til Pasargadæ hører til de smukkeste Partier i denne Digtning, i den anskueliggøres bedst Modsætningen mellem disse tvende Individualiteter, da Kalanus sætter Døden, der opfylder Sjælens Længsel efter det Evige og befrier den fra Legemets og Jordens Fængsel, som det Høieste, men Alexander paa hans Spørgsmaal "Hvad er da Meer end Døden" svarer: "... Livet!" ... Repræsentanterne for den græske Verden ere desværre ikke behandlede med samme Forkjærlighed som Kalanus. Mopsos' Vittighed er temmelig flau og Hephæstion noget borneret, Nicanor er en gammel Sladderhank og kun Thais synes nogenlunde værdig at repræsentere den græske Aandrighed. Alt, hvad der er tiltalende i denne Digtning, er concentreret i den indiske Vises Personlighed, og hans Verdensanskuelse faaer næsten en Berettigelse, som den indiske Mysticisme iøvrigt ingenlunde fortjener, ved Siden af hans Modstanderes negative og tomme Pjat, der endogsaa er blottet for al Vittighed; Digterens eensidige Forkjærlighed for den Kjødet dræbende Selvspægelse og indolente Contemplation, der betragter Livet som kun værende til for Dødens Skyld, en Aandsretning, som netop mere end nogen anden hilder Sjælen i phanlastiske Taagebilleder, hvorfor ogsaa Kalanus selv for seent indseer, at han har været fangen i Majas (Illusionens) Rige, lader denne Livsanskuelse i dens hele anelsesfulde Dybde fremtræde under en saa smuk Form, at vi kun i Alexanders ovenfor citerede Tale see fremhævet det Daadkraftige, Sunde og Menneskelige i den græske Aand, der føler Tilværelsens Guddommelighed, og paa Jorden igjennem Virksomhed og Kamp søger at hæve Mennesket til Idealet. Imidlertid har dette Digt talrige Skjønheder; Kalanus' Begeistring for Alexander, hans Sjælekamp og Fortvivlelse yttrer sig i et smukt og billedrigt Sprog, uden al falsk Pathos; der er i hans Udtalelser en Ro og Dybde, der viser os ham som det stille Vand, der har den dybe Grund, og gjør større Indtryk end megen Declamation. Blandt de smukkeste Steder i denne Digtning fortjene at fremhæves Kalanus' Samtale med Pyrrhon og Mopsos i Begyndelsen af anden Act, da han udvikler for dem "Majas" Væsen og giver dem hele sin Livsanskuelse, idet han lærer dem, hvorledes Mennesket skal udrive sig af Indbildningskraftens Blændværks Rige og bæve Sjælen op over Skinnets Verden; ligeledes Slutningen af samme Act, da han seer den Gud, han nylig tilbad, samt Sankaras Monolog i Begyndelsen af fjerde Act, da hun vaager ved sin Søns Leie og Kalanus vaagner op med den Beslutning at følge den Vision, han under sin Søvn har havt, og vende tilbage til Brama igjennem Offerdøden paa Baalet, skjøndt Alexander beundrende og ædelmodig anvender baade Bønner og Trudsler og glimrende Tilbud for at afholde ham derfra. Hvad man end kan indvende imod den Idee, der gaar igjennem Digtet, denne Forherligelse af Døden som al sjælelig Stræbens Maal og Meed, saa har det dog utvivlsomt Værd i poetisk Henseende og anbefaler sig desuden ved det klare og velklingende Sprog, der er eiendommeligt for Forfatteren". - Fædrelandet, 1854, No. 156: "De store Forventninger, hvormed man maa modtage ethvert nyt Arbejde af Tithons og Adam Homos Digter, har han ved dette sit sidste Værk ikke skuffet. Den samme ideale Flugt, den samme rene og ædle Form, som allerede charakteriserede hans Ungdomsarbejder, finde vi her igen, og tillige den større Inderlighed og den rigere Opfindelse, som udmærke hans senere Værker. De "Tre Digte" bære, ligesom hine sidste, 351 Vidnesbyrd om et stærkt bevæget indre Liv, om en dyb, kæmpende Natur; de vidne om en Digter, som mere har sænket sit Blik ind i sig selv, end vendt det ud i Verden. Naar han derfor, som her, bevæger sig i den rent objective Poesi, savner man vel den Friskhed og det Farvespil, det kraftige Omrids og den Individualisation af Figurerne, som en Digter kun naar ved at bevare en levende og uafbrudt Forbindelse med Omverdenen; men denne Mangel erstattes ved det dybere Indblik i det Fælles-Menneskelige, ved den rigere indre Verden, han oplader for os. ... Kalanus's Figur er helt igennem fortræffelig udført. Hans Forhold til Moderen, som i Alt bøjer sig for hans stærke Villie, hans Alvor og Renhed ligeoverfor de letsindige Grækere, hvis Spøg er ham uforstaaelig, ligesom deres Legen med alvorlige Ord modbydelig; hans Scener med Alexander ligefra den første, hvor han tilbedende bøier sig for den formentlige Gud, til den sidste, hvor han med stolt Overlegenhed seer ned paa Datidens største Mand, idet han dog rørt anerkjender det Store i hans Charakter - alt dette er fortræffeligt og er vistnok et af de mest fuldendte Billeder, Digteren nogensinde har leveret. Ogsaa Skildringen af Alexander fortjener stor Roes: dog paa dette Punkt kunne vi ikke negte, at vi ogsaa savne Noget. Det havde maaske været ønskeligt, om det bacchiske Raseri, som frembryder ved Maaltidet i anden Act, var blevet ført et Stykke videre endnu. Vistnok behøves der for Kalanus ikke mere, end der her er givet, til at rive Alexander ned af Gudethronen, men for Læseren vilde Modsætningen mellem de to stridende Aandsretninger og deres Conseqvenser træde langt klarere frem, hvis Thais's Vildskab havde forledet Alexander til en ogsaa for Grækermoralen uforsvarlig Gjerning, i Lighed f. Ex. med den omtalte Antændelse af Slottet i Persepolis. Især vilde derved Alexanders forandrede Sindsstemning i de senere Acter blive bedre motiveret, da nu hans Anger efter et airnindeligt græsk Gilde er noget uforstaaelig og næsten giver ham et sentimentalt Anstrøg. Med Hensyn til de andre Personer i Dramaet ville vi blot bemærke, at Mopsos forekommer os altfor uvittig til at hans Slethed kan taales i Alexanders Kreds." - *Dagbladet* 1854, No. 226: "De dogmatiske Sonnetter i Adam Homos's 3die Del og adskilligt Andet i samme Digtning kunde ikke Andet end vække Bekymring, og denne formindskedes sandelig ikke ved "Luftskipperen og Atheisten". Imidlertid ansaae man dette Værk for et temmelig plumpt og vel naivt Udbrud hos en Digter, der paa en ubekvem Maade var bragt til at mærke, at Grundvolden for den Verdensanskuelse, hvori han hidtil havde hvilet med Tryghed, ikke var ganske sikker. Man lod dette passere med et halvt Smiil. Med spændt Forventning modtoges de tre Digte, men Indtrykket, man erholder af dem, er hverken glædeligt eller frisk. Man kan ikke Andet end beundre Digterens store Talent, hans usædvanlige Formsands, hans Mesterskab over Sproget, men man maa beklage den Brug, der er gjort af disse Fortrin, til udelukkende at tjene en Idee, som har sit Hjem i Dogmatiken, men ikke i Livet og Poesien. Det er ikke Sundhed, Fylde og Friskhed, der hersker i Bogen, men en skrantende, hylende Utilfredshed med Nutiden;

fordi Forfatteren ikke kan finde sig tilrette i den, ikke kan tvinge dens aandelige Bevægelighed ind under det døde Dogmas Autoritet, troer han stadig at kunne spore Liglugten i Nutidens Færd .... Kalanus er Repræsentant for den indiske Mysticisme i Modsætning til den græske Filosofi, der gives en Slags Repræsentation i Pyrrhon og Mopsos; det er den rigtig ægte Supernaturalisme, der skal træde i Forhold til en human, livsglad Verdensanskuelse. Hvorledes lader Forfatteren nu disse Modsætninger optræde ligeoverfor hinanden? En Digter har naturligvis Ret til at lægge Hovedvægten paa den ene Anskuelse, fremstille" den klarere, livligere, aandfuldere end den anden, det er en ligefrem Nødvendighed, forsaavidt han tilhører en af Anskuelserne, men han er ikke berettiget til i et Værk, der skal gjengive en saadan Kamp, at lade det ene Parti optræde med Anskuelser, der ligefrem stride mod den Grundvold, hvorpaa han selv vil have det stillet, thi derved bliver Kampens og Seirens Begreb 352 ophævet, da det seirende Parti ingen Modstander har, men kun et Stykke af en saadan hist og her, der Intet er og Intet kan være. Det gaaer her som i "Luftskipperen og Atheisten": alle gode Kræfter lægges i den ene Person, den anden gjøres til et Intet, men netop derved tilintetgjøres den Virkning, som var Fremstillingens Hensigt. Medens Forfatteren ikke har opstillet nogen virkelig Modsætning til Kalanus i de to græske Filosoffer, som han har stillet aldeles forsvarsløse ligeoverfor ham uden at lade dem begrunde nogen Anskuelse, synes det et Øieblik, som han har villet gjennemføre Modsætningen i Alexander, der ikke som Kalanus tragter efter Dødens visne Krands, men efter Livets friske, og for hvem Jorden ikke er et skummelt Fængsel, men et Kampens og Udviklingens Hjem. Intetsteds fremkommer der dog en virkelig Debat. I Slutningen af 1ste Akt synes det, som om Kalanus, der ikke søger at gjendrive Alexanders Tale, vil optage endeel af hans Yttringer i sin Verdensanskuelse, i 4de Akt er der fra Alexanders Side kun Tale om ved reent udvortes Midler at drage Kalanus fra hans Beslutning. Maaske er Meningen at antyde, at en human Livsanskuelse ikke lader sig opstille ligeoverfor en Verdensbetragtning, hvis væsenligste Særkjende er den mystiske Fortabelse i eet eller flere overnaturlige Væsener. Isaafald kommer man rigtignok saare let fra Sagen." - *Adolph Hertz, Literairt Maanedsskrift*, 2det Bind, Side 83-98 søger nærmere at udvikle, at "Kalanus" er "et Digt, hvori en christelig Idee kommer til Anskuelighed i et hedensk Sujet" og henviser som positive Støtter for denne Opfattelse til "de lyslevende Allusioner til Aabenbaringen og til Christi Komme til Jorden, der indeholdes i Kalanus's Drøm i fjerde Act og i hans hele Forvexling af Alexander med en forventet Retfærdighedens Fyrste, og endelig torde Læseren endnu have den sidste Udvei, at kunne betragte de efterfølgende to Digte: "Den første og den sidste Død" [d.v.s. "Abels Død" og "Ahasverus"], som en videre Udførelse af Ideen."

C. Hostrup skrev 1854 til Ludv. Mynster (Breve fra og til C. Hostrup, Side 337): "Hvad siger du om "Kalanus"? Jeg kan ikke istemme Rømers Begejstring over det som Paludan-Müllers første Arbejde, men jeg har dog haft megen Glæde deraf. Og dog - er det ikke mere et dybsindigt - end et poetisk Værk? Fremstille ikke slige dramatiske Digtninger mere et Skyggerige end et Liv med Aandedræt og Blodcirculation. Disse lange, taagede Figurer, som tale saa underlig bredt og eensformigt og spøge paa saadan en løjerlig tvungen Maade, er det ogsaa riglige Mennesker? Og selv om denne dæmpede højtidelige Færd passer sig for den blege, indiske Præst, savner man da ikke den sunde, Oehlenschlägerske Rødme paa Alexanders Kinder? Det forekommer mig, at Folk i vore Dage digte som gamle Mænd; - slige blege Billeder mangle det rette Husvalende og Forfriskende. - Men jeg bliver uretfærdig; jeg vilde egentlig ikke have sagt nær saa meget, og med denne Erklæring vil jeg berolige min Samvittighed. Kalanus selv er fortræffelig, og han er individualiseret saa godt, Paludan-Müller formaaer det. For hans og hele Tankens Skyld holder jeg særdeles meget af Digtet." - Herpaa svarede *Ludv. Mynster* 12/8 1854 (smstd., Side 342-44): "Om "Kalanus" er jeg saa temmelig enig med Dig. Indtil 4de Act var jeg næsten mere aaben for dens Mangler end for dens Fortrin, men denne Act - fra Kalanus' Opvaagnen af Søvnen til Pyrrhons Bortgang fra ham - henrev ogsaa mig, og har tilvisse meget Ophøiet. Tredie Act derimod finder jeg næsten slet, og flere af de græske Personer altfor fladt og trivielt skildrede, ligesom jeg ikke kan finde mig i den, ikke blot brede og vidtløftigt-trivielle, men moderne (anti-Fibigerske) Diction, som findes i de mindre fremtrædende Scener, - f. Ex. Philosopherne i anden Act tale som i et Middagsselskab hos Heiberg: "Det er Qvæstionen" o. s. v., - "det er en vakker Mand". - Din Bemærkning om *Alexander*, at han savner den Oehlenschlägerske Rødme, forekommer mig dog mindre berettiget; thi man maa tage hver Digter, som han er, og ikke f. Ex. forlange af Schiller den Goetheske Concrethed, *da han* paa den anden Side har Noget, som *Hiin*353 mangler. Alexander har dog adskillige ret kraftige og smukke Replikker; mere støder det mig hos ham, at han undertiden taler saa *dumt*, møder Kalanus' Dybsind med Yttringer, der i deres Hverdagshed ikke passe for den historiske Alexander som havde Sands for den forskiellige Gudsdyrkelse, han allevegne traf, og stod paa Højdepunktet af den græske Dannelse. Jeg vover overhovedet den historiske (eller theologiske) Indvending, at denne "græske Dannelse" er maadelig fremstillet i Digtet, - fremstillet overfor den indiske Aand som en plat Forstandsprosa, hvilket vist er urigtigt. Mopsos og alle Personerne inaae dog i alt Fald antages at kiende *Plato* (- ligesom vi kiende *vore* Forfattere, - Alexanders Tid var just en *Læsningens*, Resultaternes Tid); - men denne *Plato* er jo fuld af *Myther*, tildeels *lignende* dem, som Inderen fremsætter; hvor kan da hans "Svaren i Myther" frappere dem som noget Uhørt? - hvor kunne de være saa *plat-dumme* at lee og finde det "Løier", at Kalanus taler om "to Siele" hos Mennesket, - Plato lærer jo ganske det samme, - at Enhver af os har to Gængere[?], een hvid og ædel, een sort, uædel. - Tildeels synes det mig at giælde om Kalanus, hvad endnu mere paafaldende giælder om Adam Homo: at der i en sielden Grad er to Siele i Digtet, een dyb og ophøiet, een anden kiedelig-triviel. Dette Indtryk har jeg ogsaa af Paludan-Müllers Personlighed - efter mit, ikke store, Bekiendtskab til ham, en Blanding af noget Nobelt - Dybtfølende og Stræbende - og af hypochonder Kiedelighed! - mindst fremtræder denne Contrast i "Tithon" (saa vidt jeg erindrer, er der den slette Side kun repræsenteret i Slavescenerne),

som derfor er det Digt af ham, jeg har kierest, ligesom jeg ogsaa finder Abels Død, der heltigiennem er varmt og beaandet, et i alt Fald *renere* Digt end Kalanus." - Historikeren Chr. *Molbech*, fra gammel Tid P.-M.'s ivrige Beundrer, skrev 6/6 1854 til sin Søn Chr. K. F. Molbech (Chr. Molbech og hans Søn Chr. K. F. Molbech. En Brevveksling, Side 112-113): "At din producerende Poesi ikke vil tabe sig eller lide for meget: haaber jeg; ja, jeg tør være vis paa, at den ikke vil det, saafremt dertil gives indvortes Aand og Kraft - og kun i dette Tilfælde vil jo Resultatet blive en ægte Vinding for Konsten og dig selv. Denne Overbeviisning maa Du selv holde fast ved. Digterens Konst maa have sin inderste Livskilde i hans Genius; har den en saadan, da vil "Værket prise Mesteren"; men hvad der ligger uden for denne Livskilde, eller ikke har Fylde og Kraft nok i denne, bliver aldrig ægte, eller genial Poesi. - Desværre - jeg siger det med sand aandelig Smerte - frygter jeg for at dette Phænomen let kunde være nær ved at fremtræde hos vor første nulevende Digter: Paludan-Müller - eller at man kunde være nær ved at troe, at "Adam Homo" har været hans Culmination. I hans to nye og nylig udkomne Værker: "Kalanus" og "Ahasverus" forekommer han mig at have dalet stærkt. Det første synes mig ulige svagere, trættende og *under sin Idee*, end "Adam Homo". Et af Menneskekiønnets mest geniale, colossale og poetiske Individer, *Alexander den Store*, er her bleven til en temmelig mat og svag Helt, hvis Bedrifter ingensteds træde levende og handlende frem - men kun rhetorisk og ved Declamation omhandies, og hvis Svagheder og Udskeielser paa en Maade spille en saadan Rolle, at de giøre ham mere beklagelig, end beundringsværdig. Denne Heros har - saa vidt jeg veed - endnu ingen Digter af nogen Betydenhed vovet sig til at ville poetisk personificere. Paludan-Müller har paa en Maade dristet sig til at prøve derpaa; men Forsøget er mislykket. Vel skal den indiske Philosoph - en tidligere, i egentlig Mening, *Forguder* af den græske Hellekonge, paa en Maade selv være den rette Helt i det dramatiske Digt; men heller ikke han er bleven til en sand poetisk Figur. Dog udgaaer fra ham og hans indiske Brama-Tro og ideale Beskuelse nogle af Værkets skiønneste lyriske Scener og Situationer. Men næsten alle andre Figurer, Alexanders græske Philosopher og Bordvenner, hans Fortrolige og Hiertensven, Hephæstion, Hetærerne, som ere reiste ham i Møde, og flere handlende Personer, synes mig at være mere matte og prosaiske end genialt og poetisk fremstillede.
354

I endeel af de dramatiske Scener og Dialog forekommer det mig mangengang, som man kunde tænke sig dem skrevne af en Begynder - ikke af "Adam Homo"s Forfatter - af "Amor og Psyches, Tithons, Dandserinden"s herlige Digter. Maaden, hvorpaa endeel af disse Scener *dramatisk* ere behandlede, sætter dem under "Dante" - ja, om jeg ikke feiler, endog under visse Partier i "Klintekongens Brud" og "Venusbierget"1). - Hos Paludan-Müller er der i endeel Scener alt for meget Prosa, og en vis *Hverdagstone*, som contrasterer med den, undertiden for meget lyriske Adel i dine Ungdomsarbejder." - Hertil svarede *Chr. K. F. Molbech* 14/6 1854 (smstd., Side 116): "Din Dom om Paludan-Müllers nye Digte har meget interesseret mig ved deres Overeensstemmelse med min egen. Jeg underskriver dine Yttringer om "Kalanus" i eet og Alt. Det er et Slags Læredigt i dramatisk Form - og hvad lærer man deraf? Det Nye deri er ikke sandt - jeg mener den udigteriske og uhistoriske Opfattelse af den historiske Heros, og det Sande er ikke nyt, - jeg mener de, forøvrigt skiønne, Sætninger af den indiske Gudelære, som Digteren har lagt Kalanus i Munden, efter selv at have hentet dem i v. Bohlens "Alte Indien" eller en anden lignende Bog. Paludan-Müllers Tendents til (modsat Oehlenschläger) at svinge sig over Jorden, har her baade forført ham og forladt ham, ligesom ogsaa i hans forrige Digt "Luftskipperen", der fra et æsthetisk-poetisk Standpunkt betragtet, er en Satire paa ham selv, og bl. a. naar man vilde angribe hans svage Side, kunde give ypperligt Stof til en Parodie. Dog vil jeg ikke fragaae, at den lyriske Skiønhed i enkelte Scener i Forbindelse med det ædle, rene Sprog, har ladet mig læse Kalanus med en vis Tilfredsstillelse." - Filosoffen *Hans Brøchner* skrev 5/7 1854 til sin Ven Chr. K. F. Molbech (Hans Brøchner og Chr. K. F. Molbech. En Brevvexling, Side 142): "I Pintseferien læste jeg de to betydeligste af dette Aars literære Productioner: Mynsters Memoirer og Paludan-Müllers 3 Digte .... I Paludan-Müllers Digte var der Meget, der tiltalte mig, Mest vel i det første [d.v.s. Kalanus]. Men jeg troer, at han er kommen ind paa en Retning, i hvilken han let kan gaae tilgrunde som Digter, da han bringer Elementer ind i sin Poesie, der ere Poesiens dybeste Ejendommelighed imod. Maaske kan han ende som religiøs Digter, som Psalmedigter f. Ex.; der vilde han maaskee, naar han strængt begrændsede sig, kunne frembringe noget Betydeligt; idetmindste er der i det sidste af de 3 Digte [d.v.s. Ahasverus] en Hymne ("Basunen lyder"), der virkelig er storartet. Men til at holde det polemiske Element oppe i sin Poesi, mangler han øiensynlig Tankens Klarhed og Styrke, og hvor han vil bruge det Comiske som Vaaben, bliver han næsten bestialsk. I Kalanus ærgrede det mig at læse det Vrøvl, han lader gaae som græsk Philosophie; jeg gad nok vide, hvilken græsk Philosoph, endog af 7de Rang, der vilde vedkjende sig det især paa Alexanders Tid, da Platos Philosophie var nye og Aristoteles opblomstrende. Pal.-M.'s græske Philosophie vilde paa den Tid have vakt en »udødelig Latter«."

Da P.-M. sendte sin Broder, Præsten Jens Paludan-Müller (1899) Bogen, skrev han 13/5 1854 til ham (hidtil utrykt, meddelt Udgiveren af Fru Sofie Haar, f. Paludan-Müller): "At Bogen nogenlunde maa tilfredsstille Dig, er mit Ønske; thi den er ikke populær, og skal den faa et Publicum, maa det være blandt dannede Folk, der baade kjende noget til Verden og til dem selv."

Side 49 Linje 1: *Personer*] med Undtagelse af *Mopsos, Sankara, Barkas* og *Leda* er alle de øvrige Personer historiske.

Alexander (græsk: Alexandros) *den Store*, Søn af Kong Philip af *–355 Makedonien og Dronning Olympias;

blev født Aar 356 f. Kr.; fik 13 Aar gammel Grækenlands ypperste Videnskabsmand Aristoteles til Opdrager og Lærer; staffede 18 Aar gammel i Slaget ved Chæronea (Aar 338) mod Grækerne ved sin personlige Tapperhed Makedonerne Sejren; blev Aar 336 20 Aar gammel ved sin Faders Mord Konge i Makedonien; besluttede, efter i Aaret 335 at have bragt de nord for Makedonien boende Barbarer til Underkastelse, og efter samme Aar at have tugtet det oprørske Grækenland ved at jævne Byen Theben med Jorden og sælge dens Indbyggere som Slaver, at realisere den af hans Fader fattede Plan om Persiens Erobring; gik i Foraaret 334 i Spidsen for en Hær paa ca. 40000 Mand over til Asien; besejrede samme Aar ved Floden Granikus i Lille-Asien den første persiske Hær; slog i November 333 Perserkongen Darius og hans ½ Million stærke Hær paa Sletten ved Byen Issus (ved Havet, nord for Syrien); drog derefter mod syd gennem Kystlandet, men standsedes af den Modstand, Staden Tyrus i 7 Maaneder ydede ham; erobrede i August 332 Tyrus og lod Indbyggerne dels korsfæste, dels sælge som Slaver; underkastede sig i Efteraaret 332 Palæstina og holdt samme Aar sit Indtog i Ægypten; vendte sig efter at have lagt Grunden til Staden Alexandria atter i Foraaret 331 mod Asien; slog den 1ste Oktober 331 med en Hær paa knap 50000 Mand Perserhæren paa ca. 1½ Million Mand under Kong Darius paa Sletten ved Arbela og Gaugamela i Mesopotamien og Persien; paabegyndte i Foraaret 330 en rationel Forfølgelse af Darius, men traf ham i Juli 330 som Lig, myrdet af en Undersaat; var i Slutningen af Aaret Genstand for en Sammensværgelse af makedoniske Stormænd, hvem han lod henrette; vendte sig i Vinteren 330-329 mod nord for at forfølge Darius' Morder, der blev fanget, pisket, lemlæstet og korsfæstet; var i Aarene 329-327 optaget af Kampe i det nordlige Afganistan ogTurkestan; ægtede 327 en Datter af en af de undertvungne Fyrster i hine Egne; trængte i Aaret 327 nordfra ned i Indien; vendte i Aaret 326 tilbage til Persien; var i de følgende Aar optaget dels af at kue Oprør mod sig blandt de makedoniske Soldater, dels af Ordningen af sit uhyre Riges indre Forhold; omgikkes med Planer om at erobre Arabien, omsejle Afrika, undertvinge Italien og grundlægge et Verdensrige; blev i Forsommeren 323 angrebet af Feber og døde i Babylon efter 14 Dages Sygdom, 32 Aar gammel; hans Lig førtes til Alexandria og bisattes dèr i et Tempel [1802 førte Englænderne Sarkofagen til London, hvor den nu er opstillet i British Museum]; - var baade som Feltherre og Administrator en af Verdenshistoriens største Genier; af Naturen aaben og oprigtig; hengiven til Vin og Kvinder; kunde af sine Lidenskaber forledes til overilede og uretfærdige Handlinger, men grebes da bagefter af bitter og voldsom Anger.

Hephæstion (græsk: Hephaistion), Søn af Amyntor, makedonisk Adelsmand, jævnaldrende med Alexander, hørte til dennes Fløjadjutanter og blev hans fortrolige Ven; førte i Aaret 332 Flaaden paa Toget til Ægypten; førte 326 under Tilbagetoget fra Indien en Del af Hæren; ægtede i Persien efter Alexanders Ønske en af Darius' Døtre (Søster til Alexanders Dronning); døde efter en Uges Sygdom Aar 324 i Ekbatana; blev begravet under uhyre Pragtudfoldelse fra Alexanders Side.

Meleager (græsk: Meleagros), Søn af Neoptolemus, makedonisk Adelsmand; førte en Del af Hæren i Slagene ved Granikus, Issus, Gaugamela og i Indien; tiltvang sig efter Alexanders Død Stillingen som Regent for Alexanders nyligfødte Søn og aandssvage Broder, men blev Aar 323 myrdet af Medregenten Perdikkas.

Nicanor: tre af Alexanders Feltherrer bar dette Navn, den ene deltog i hele det asiatiske Felttog og døde Aar 330, den anden levede endnu Aar 312, den tredje var Befalingsmand paa Alexanders Flaade og blev henrettet Aar 318.

Pyrrhon, fra Elis (Vestkysten af Peloponnes), levede ca. 365-275 f. Kr., Grundlæggeren af den skeptiske Skole i Filosofien [sml. nærv. Udgaves 2det 356 Bind Side 227 Linje 32 og Side 228 Linje 15]; studerede til at begynde med forskellige filosofiske Skoler. "Da det syntes ham, at Mening stod mod Mening, og alt var usikkert, kastede han sig over Studiet af Naturen og Mennesket. Han fulgte med paa Alexander den Stores Tog gennem Asien. Men alt bidrog kun til at fylde ham med Overbevisningen om det tilværendes Mangfoldighed og Umuligheden af at komme til en udtømmende Erkendelse deraf. Det er Livets Mangesidethed, som skaber hans Skepsis, og hans Lære har derfor en stor Betydning for den empiriske [erfaringsmæssige] Forsken, der stadig søger nyt Materiale og ikke slaar noget fast som absolut og udtømmende undersøgt. "Som Træernes Blade fødes og dø, saaledes opstaar og forgaar de dødeliges Meninger". Men Pyrrhons Skepsis gaar langt dybere end til at grunde i Mangfoldigheden og Rigdommen« af Erkendelsens Genstande; den bygger paa Erkendelsens Natur, der synes Pyrrhon at rumme en Antinomi [Selvmodsigelse]. Erkendelse er intet, naar den ikke er absolut, men en absolut Erkendelse kan ikke naas. Heller ikke det kan erkendes, at Erkendelsen er umulig, thi det vilde jo selv være en absolut Erkendelse. Opgaven for den vise bliver derfor at afholde sig fra faste Meninger. Denne Erkendelsesteori faar en praktisk Rækkevidde, som hænger sammen med den græske Filosofis hele Tendens gennem Visdommen at vinde Sjælefred og at opfatte Sjælefred som Sindets Uforstyrrelighed af Livets forskellige Tilskikkelser." (C. N. Starcke.)

Kalanus (i græsk Form: Kalanos): hvad der historisk vides om ham, er meddelt ovf. Side 346-48.

Thais og *Leda, græske Hetærer*. - *Hetærer* (egl. "Veninde") kaldtes i Oldtidens Grækenland de Kvinder, der levede i frit Kærlighedsforhold til Mænd, og som ofte, i Modsætning til de gifte Koner, udmærkede sig ved Aand og Dannelse. - *Thais* fra Athen var en af Oldtidens berømteste og skønneste Hetærer, fulgte Alexander paa Toget gennem Asien og skal under et Drikkelag have forledt ham til at stikke Ild paa Persernes gamle Kongeborg i Persepolis [se Side 107 Linje 1 med Anm.]; efter Alexanders Død ægtede hun

Kong Ptolemæus I af Ægypten [Side 150 Linje 10 med Anm.], hvis Elskerinde hun tidligere havde været, og fødte ham 2 Sønner og 1 Datter. - [Leda, et, navnlig i Mytologien, ikke ualmindeligt græsk Kvindenavn.]

Side 50 Linje 15: *Handlingen foregaar i Pasargadæ i Persien*] *Pasargadæ* var i Oldtiden Persiens gamle Residensstad, grundlagt af Cyrus [Anm. til Side 110 Linje 33] og indeholdende hans Grav; liggende ikke langt fra Persepolis. [Naar P.-M. henlægger Handlingen for sit Drama til Pasargadæ, er han i Overensstemmelse med Geografen Strabo, der lader Kalanus bestige Baalet i Pasargadæ (Arrian synes at angive Byen Susa som Stedet); men denne Overensstemmelse er ikke noget Bevis for, at P.-M. har læst Strabo, da ogsaa Bohlen lader Tildragelsen foregaa i Pasargadæ.]

Side 51 Linje 4-5:

Hil dig i din Opgangs gyldne Pragt, | *Rene Lys*] sml. Bohlen I 139: "Als höchste Gottheit gilt *die Sonne*, deren Dienst in Indien niemals aufgehört hat: noch gegenwärtig empfängt sie, wie im Alterthume, bey dem Aufgange das Homaopfer". [Hvad der forstaas ved *Homa*offer, forklares i Anm. til Side 51 Linje 22.]

Side 51 Linje 9:

Bramas Tjener] *Brahma* eller *Brahman* kaldes den højeste Gud hos Inderne. "Als mythische Gottheit führt die Sonne der Namen *Brahman* (der Leuchtende)" (Bohlen I 139).

Side 51 Linje 17:

ætherklare] *Æther* kaldes det fine Stof, som fylder Verdensrummet.

Side 51 Linje 22:

Maaneplantens Saft] Maaneplanlen, Asclepias acida; dens indiske *Navn* er *Soma*; dens Saft plejede man at drikke. "Dieses Trinken ist eine höchst heilige Handlung, und der Name *Somapas (Somatrinker*) steht geradezu für einen Religiösen; es geschah besonders bey dem 357 wichtigsten Opfer (*homa, d. j. Opfer*) an die Sonne bey deren Aufgange" (Bohlen I 270).

Side 51 Linje 31:

ned til Flodens Bølge nu jeg vandrer] sml. Bohlen I 268: "ein wesentlicher Punkt bey allen gottesdienstlichen Handlangen ist die religiöse Reinigung. Bey jedem Tempel sind zu diesem Behufe heilige Badstellen (tîrthâni) angelegt, in denen, wenn kein heiliger Fluss oder kein Zusammenfliessen zweier Ströme, welches besonders hoch gehalten wird, in der Nahe war, ein jeder täglich einige Male båden muss".

Side 52 Linje 7:

Indusfloden] den vestlige af Indiens store Floder, der i Retning nord-syd løber ud i det arabisk-persiske Hav. Det var i Aaret 326, at Alexander paa Tilbagetoget fra det indiske Felttog sejlede ned ad Indusfloden.

Side 52 Linje 9:

Hymner] (græsk) "Lovsange".

Side 52 Linje 13:

sine Lotus-Øines Straaler] *Lotus* (latin; græsk: Lotos) er Navn paa Planter af Aakandefamilien, der hos Inderne var hellige: "dem Inder ist der Lotus Alles in Allem; nichts ist so häufig in seinen alten Schriften als die Vergleichung des Auges (*padmalochana*), des Leibes (*pundarikodara*) und jeglicher Körperschönheit mit der Lotusblume" (Bohlen I 194).

Side 52 Linje 44 - Side 53 Linje 2]:

sml. Bohlen I 166-67: "die Gottheit hat dadurch sich der schwachen Sterblichen erbarmt, dass sie zu verschiedenen Malen in irdischen Gestalten auf die Erde herabgekommen, um eine Offenbarung und ein Gesetz zu geben, welches zur Richtschnur des Handelns dienen könne".

Side 53 Linje 5-10] sml. Bohlen I 213ff. (Side 214:

"gewöhnlich findet sich die Vorstellung, dass die Gottheit von einer irdischen Jungfrau sich zeugen lassen").

Side 53 Linje 17:

den hvide Ganger] sml. Bohlen I 234: "Die *zehnte Erscheinung* der Gottheit, unter dem Nahmen *Kalk1*. ist noch zukünf'tig; sie wird auf einem weissen Rosse kommen, um die Menschen von ihrer Sünde zu

befreien und alle Laster gänzlich zu tilgen".

Side 54 Linje 16:

Ganges] Indernes hellige Flod, løber fra vest mod øst og falder ud i Havet mellem For- og Bagindien.

Side 55 Linje 18:

Vellyst] her i den gamle Betydning: *Glæde* (nu kun om kønslig Nydelse); sml. Holberg 1748 ("Epistola 41"): "Jeg tør sige, at de smaa Kiøbstæd-Folk ere end større Jurister end Politici. Jura er deres Hoved-Studium og største Vellyst"; Wessel 1772 ("Kiærlighed uden Strømper"): "Min Smiil din Vellyst var, og mine Vink din Lov"; Baggesen 1792 ("Labyrinthen"): "Hvilken Vellyst, at see Broderen omfavne sin Broder! men - hvilken Salighed, - at see Nationer favne hinanden!"

Side 56 Linje 18:

ved Zeus] alm. græsk Ed; *Zeus* er den øverste Gud i den græske Mytologi.

Side 56 Linje 27:

dit Skind du axled] d.v.s. tog Kappen paa; Udtrykket er meget alm. i de gamle danske Folkeviser og er derfra optaget i moderne poetisk Sprog; betyder egl.: lægge Skindkappen over Skuldrene (Axel = Skulder).

Side 56 Linje 28:

Persepolis] Hovedstaden i det gamle persiske Rige; ødelagdes 330 af Alexander den Store; endnu er der pragtfulde Ruiner tilbage.

Side 58 Linje 36:

Satrap] det græske Navn paa de gammelpersiske Statholdere eller Vicekonger.

Side 60 Linje 4:

Perdikkas] en af Alexanders Feltherrer; blev efter Alexanders Død Rigsforstander, men dræbtes 321 af sine Soldater under et Tog mod Kong Ptolemæus af Ægypten.

Side 60 Linje 14-15:

*Kongens Daad, | Da Speiderne ham bragte Vand*358*i Hjelmen*] Episoden fortælles hos Arrian (Anab. 6, 26), med hvis Beretning P.-M.'s Vers saa temmelig stemmer overens.

Side 60 Linje 19:

qvælt af Tørst] *kvæle* = plage, pine, er Laaneord fra Tysk, endnu alm. paa P.-M.'s Tid men senere ganske forsvundet af Sproget; sml. Holberg 1720 ("Peders Paars"): "Fogdinden midlertid man saae sig meget qvæle | Og af U-rolighed hvert Øyeblik at tælle"; Oehlenschläger 1807 ("Baldur hiin Gode"): "Saa tal; men qvæl med Forekastelser mig ei"; Oehlenschläger 1833 ("Tordenskjold"): "Jeg har for eder kastet intet Garn, | Thi qvæl mig ei med Kiærlighedens Bøn".

Side 61 Linje 3:

Og dømmer, som en ægte Athenienser] d.v.s. som et Hovedstadsmenneske: hurtigt og overfladisk.

Side 61 Linje 6:

At du har hjemme Norden for Bøotien] d.v.s. er en grov og plump Bondekarl. *Bøotien* hed et Landskab i Mellem-Grækenland, hvis Indbyggere hos Athenienserne havde Ord for at være plumpe og lidet begavede (de var Oldtidens "Molboere").

Side 61 Linje 9:

huul] ligesom i 2det Bind Side 345 Linje 33 = snedig, listig.

Side 61 Linje 19:

Anthenor] et ikke ualm. græsk Mandsnavn.

Side 63 Linje 23:

Leonnatos] af makedonisk Fyrsteslægt, en af Alexanders Feltherrer, udmærkede sig særlig under Kampene i Indien, faldt i Kamp 322 f. Kr.

Side 66 Linje 16:

mørk og sørgelig er Enkens Lod o. s. v.] sml. Bohlen II 156: "Die Wittwe wurde in eine hülflose Lage versetzt . . . Die Wittwe soli in stetem Andenken an ihren Gatten als Btisserin eines eingezogenen und strengen Wandels sich befleissigen; sie hat keinen Antheil mehr an der Kindererziehung und muss nothwendig der schweren Ponitentz erliegen, da sie alles Ansehens, alles Schutzes, alles Schmuckes, und selbst der Haupthaare beraubt wird".

Side 67 Linje 38:

Olympen] Bjærg i Landskabet Thessalien (Nord-Grækenland), i den græske Mytologi Gudernes Bolig.

Side 67 Linje 40]:

Homer] Grækenlands og overhovedet den europæiske Oldtids ældste og berømteste Digter, Iliadens og Odysseens "Forfatter". - Alexander var en stor Beundrer af Homer. "Han førte stadig med sig - fortæller Plutarch - Iliaden, som han baade holdt for og kaldte en Vejviser i Krigerdygtighed, i en Afskrift, som Aristoteles havde rettet; efter hvad Onesikritus fortæller, havde han den bestandig tillige med en Dolk liggende under sin Hovedpude".

Side 68 Linje 31:

Kuld] om Formen se Anm. til 1ste Binds Side 433 Linje 7.

Side 69 Linje 6-12]:

bygget over følgende Sted hos Bohlen I 168: "»Was kann«, heisst es im Veda, »die Welt für Freude gewähren, wo Alles sich verschlimmert! Könige sind gestürzt, Ströme versiegt, Berge versunken, der Pol selbst hat seinen Ort verändert, Sterne sind aus ihrer Bahn gewichen, die ganze Erde ward durch eine Fluth heimgesucht, und die Geister sind vom Himmel geschleudert worden«".

Side 69 Linje 32-33:

Og paa Materien sig kun kan hævne | Ved Qval og Smertef som den selv maa dele] sml. Bohlen I 167: "Der gefühlvolle Inder, der kein Insekt tödten mag, ist unmenschlich gegen sich selbst, weil er eben so leicht aus seiner Ansicht folgert, dass jedwede Qual nur die Materie treffe, und gegen diese grausam zu seyn, in manchen Fällen eine Wohlthat sey".

Side 70 Linje 16:

Skyggerige] ifølge den græske Opfattelse førte de døde i Dødsriget en trøstesløs og glædesløs *Skygge* tilværelse, der er en Afspeiling af deres Liv paa Jorden.

Side 70 Linje 18:

Heltens Klagesang i Underverdnen] der sigtes til Homers Odyssees Ilte Sangs Vers 489-91 (Anm. til 1ste Binds Side 293 Linje 48-44).
359

Side 71 Linje 16:

Pareerne] det latinske Navn paa Skæbnegudinderne i den græsk-romerske Mytologi; de er tre i Tal: den ene spinder Menneskets Livstraad, den anden bestemmer dens Længde, den tredje klipper Traaden over.

Side 72 Linje 43:

mit Syn] nu: Synet af mig; om den hyppige (sml. særlig Side 137 Linje 25-30) Brug hos P.-M. af Ejeform eller Ejestedord i Stedet for Forholdsord se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 74 Linje 24:

Aristipp] græsk Filosof i det 4de Aarh. f. Kr. "Hans Karakter var Verdensmandens, let og behagelig i Omgang, nydelsessyg og skeptisk overfor alt, hvad der paalægger Mennesket Selvfornægtelse og Karakterstyrke". (C. N. Starcke.)

Side 74 Linje 25:

Plato] Oldtidens berømteste Filosof, Sokrates' Ven og Discipel, 347 f. Kr.

Side 75 Linje 25:

Tartarus] omtrent = Helvede; Pinselsstedet i den græske Mytologis Dødsrige (sml. Anm. til 1ste Binds Side 94 Linje 16).

Side 75 Linje 38:

Maja] ifølge indisk Verdensanskuelse Personliggørelsen af *Skinnet, Blændværket, det illusoriske*; sml. Anm. til Side 81 Linje 4.

Side 75 Linje 40:

Apelles] Oldtidens berømteste Maler, 308 f. Kr.; en Tid Hofmaler hos Kong Philip af Makedonien og højlig beundret af Alexander den Store; af hans Malerier, der alle er gaaede til Grunde, nævnes blandt de ypperste: Kærlighedsgudinden, stigende nøgen op af Havet (sml. Anm. til Side 85 Linje 24), og flere Portrætter af Alexander den Store.

Side 76 Linje 3:

Tyvegudens Moder] ogsaa Tyvene havde deres Gud i den græsk-romerske Mytologi, det var *Hermes* [Anm. til 1ste Binds Side 86 Linje 1]; Himmelguden Zeus avlede ham med Maja, en Datter af Atlas [Anm. til 1ste Binds Side 176 Linje 29].

Side 76 Linje 18:

Chaos] (græsk) det umaadelige tomme Rum, der existerede før Verden skabtes.

Side 77 Linje 45:

Saa hør mig, Kjære!] P.-M. lader Kalanus med Forkærlighed bruge "Kjære" i Tiltale; det er sikkert en Genklang af Bohlens Ord I 288 om Kalanus, at han "von seiner gewöhnlichen Anrede mit *Kalyâna*, *O Lieber* (Plutarch fasst es, dass er *χαλέ* [kale] statt *χαῖρε* [kaire] gesagt [se ovf. Side 346]) den Namen *Kalanus* erhalten hatte".

Side 78 Linje 18:

Budet: kjend dig selv] Indskrift paa Apollotemplet i Delphi (Midt-Grækenland).

Side 79 Linje 4-6:

Hvordan er Verden bygget . . . Der et Oven, Midten og et Neden] sml. Bohlen I 173-74: "Es zerfällt die.se wandelbare Sinnenwelt in drey Regionen, oder drey *Welten (Trailokya*), nach den drey Dimensionen des Raumes: *unten, mitten und oben*, und in diesen Regionen sind vierzehn Ordnungen von Wesen vertheilt, nach dreyen *Grundkräften (Traigunya*) oder Qualitäten, durch welche die Natur operirt". - Med Linje 14-21 maa sammenholdes Bohlen I 174.

Side 81 Linje 4:

Maja fra det gamle Chaos stammer o. s. v.] sml Bohlen I 161: "In einer Stelle des Veda, wo von der Schöpfung gehandelt wird, heisst es, dass anfänglich kein Seyn und Nichtseyn, *sat* und *asat* gewesen, sondern das grosse *Es* (*tad*) oder Brahma sich erst selber zum Seyn manifestirt habe, während die *Mâyâ* oder *Täuschung* rings um ihn in gestaltlosem Nebel als as at oder *nonens* gehangen habe; indeni aber nun so das Urwesen in dem Spiegelglanze der Maya sich selbst anzuschauen begann, ward durch diese seine Contempiation die Finsterniss (*tamas*) getheilt und die Liebe (*kâmas*) in seinem Gemüthe eine productive Schöpferkraft".

Side 83 Linje 38-39:

ei du nyder | Af noget Levende den mindste Bid] sml. Bohlen II 162: "von jeher enthielten sich die Entsagenden und alle, welche den Ruf einer besondern Heiligkeit zu erwerben trachteten, der 360 zusammengesetzten Speisen und lebten, wie es auch Megasthenes angiebt, von Kräutern und Früchten; eine Stelle des Mahabharata verabscheut den Genuss des Fleisches auf's höchste". - Om Nydelsen af Vin sms'd, 164 ff.

Side 84 Linje 11:

Keos-Viin] Øen *Keos* (nu: Tzia), en af Kykladerne i Ægæerhavet, var i Oldtiden bekendt for sin Vin.

Side 84 Linje 12:

Olynther] Vin fra Olynth, By paa Halvøen Chalkidike ved Makedoniens Sydgrænse.

Side 84 Linje 14:

Griflen] Grækerne benyttede Voxtavler til Brevskrivning, og man skrev med Metalgriffel paa dem; ved Forsendelsen lagdes de sammen to og to med Indersiderne mod hinanden.

Side 84 Linje 18:

Kleopatra] Alexanders ældre Søster, myrdet 308 f. Kr.

Side 84 Linje 19:

Antipater] en af Philip af Makedoniens mest erfarne og betroede Feltherrer; f. ca. 400 f. Kr.: blev, mens Alexander drog mod Persien, som hans Stedfortræder og Slatholder tilbage i Makedonien og overvandt heldig de Grækere, der prøvede paa at løsrive sig; blev 321 Rigsforstander for Alexanders Søn; død 319 f. Kr.

Side 84 Linje 23:

Aristoteles] Oldtidens og en af Verdens mest omfattende Videnskabsmænd; f. 384 f. Kr.; opholdt sig 343-335 ved det makedoniske Hof som Alexander den Stores Lærer; død 322 f. Kr.; nævntes i Oldtiden som Forfatter til mellem 400-1000 forskellige Skrifter over Filosofi, Naturvidenskab, Matematik og Politik; øvede hele Middelalderen igennem overordentlig Indflydelse paa det kristne Europas Videnskab.

Side 84 Linje 27:

Ferien] (latin) et Strafferedskab af Træ med en rund Klump i den ene Ende [brugtes i danske Skoler til henimod Slutningen af det 18de Aarh.].

Side 84 Linje 34:

sin Naturhistorie] som Naturhistoriker var Aristoteles banebrydende ved at indføre den erfaringsmæssige Behandling i denne Videnskab. Hovedværket, der endnu er bevaret, handler i 10 Bøger om Dyrene; et Værk om Planterne kendes nu kun gennem senere Bearbejdelser. Materialet skaffedes ham for en stor Del af Alexander den Store, der fra Asien forsynede ham med et rigt Stof af Dyr og Planter.

Side 85 Linje 6:

Knuden han i Gordium hugged over] se herom Anm. til 2det Binds Side 9 Linje 16

Side 85 Linje 24-25:

Den lille Phryne, som var opkaldt efter | Den deilige Hetære] *Phryne* var en af de skønneste og mest omtalte Hetærer i Athen i det 4de Aarh. f. Kr. Hun stod Model for Billedhuggeren Praxiteles til hans Statue af Kærligbedsgudinden, der nøgen stiger op af Badet ("Aphrodite fra Knidos" [se Anm. til 1ste Binds Side 312 Linje 21]), og for Maleren Apelles til hans Maleri af den af Havet opstigende Kærlighedsgudinde (sml. Anm. til Side 75 Linje 40). Ved en Fest i Byen Eleusis (i Nærheden af Athen) afførte hun sig i alles Paasyn sine Klæder, løste sit lange Haar, og for ret levende at fremstille Aphrodite, da hun steg op af Havet, gik hun, tiljublet af Bifald, nøgen ud i Vandet. Da en forsmaaet Bejler engang havde anklaget hende for Gudsbespottelse, og hun stilledes for Retten, fik hendes Defensor hende frikendt ved at klæde hende af for Dommerne.

Side 85 Linje 33:

tidt fik Skjender] Ordet hedder nu i Flertal *Skænd*, men paa P.-M.'s Tid ogsaa *Skænder*; Molbech anfører i sin Ordbog: "Hun fik mange *Skiender* for hendes Efterladenhed. (Daglig Tale)". Sine 86 Linje 10: *dog ei cynisk*] Ordspil; Ordet betyder: "*hundsk*" og er Navn paa en af den græske Oldtids filosofiske Skoler (Kynikerne).

Side 86 Linje 13:

Syllogismer] (græsk) "Fornuftslutninger"; oftest som her om Fejlslutninger beroende paa en falsk Sammenligning af Begreberne (som f. Ex. i Holbergs "Erasmus Montanus": "En Steen kand ikke flyve. - I kand ikke flyve. - Ergo er Moerlille en Steen").

Side 86 Linje 18:

et nyt sophistisk Skrift] se næste Anm. - Hvad 361 Grækerne forstod ved en Sofist er forklaret i Anm. til

2det Binds Side 344 Linje 22.

Side 86 Linje 34:

Du har en Hund o. s. v.] Syllogismen skriver sig opr. fra Platons Dialog "Euthydem", hvor Dionysodoros beviser, at Ktesippos er Broder til Hundehvalpe, paa følgende Maade: "Du har jo en Hund, der er Fader til Hvalpe. Den er din og den er *Fader*, altsaa er den *din Fader*, og du er altsaa Broder til Hundehvalpe". (Richard Christensen, Sophisterne, Side 126-27.)

Side 87 Linje 42:

med attisk Salt] d.v.s. med aandrig, vittig Skæmt (se nærmere Anm. til 1ste Binds Side 31 Linje 22).

Side 87 Linje 46:

den gamle Mopsos] tænkes der paa den Mopsos (fra Thessalien, ikke Sparta), der var med paa Argonautertoget (Anm. til 2det Binds Side 433 Linje 27-28) som Spaamand?

Side 88 Linje 21 - Side 95 Linje 11]:

med denne Diskussion om *Sjælen* og *Sjælevandringen* maa sammenholdes Bohlen I 170-177, der har givet P.-M. Momenter til Kalanus' Udviklinger.

Side 92 Linje 33:

Lad Andre kun i Løvehuden krybe] Hentydning, med Henblik til Mopsos, til Fablen om Æslet i Løvehuden hos den græske Fabeldigter Æsop (6te Aarh. f. Kr.): "Et Æsel, som havde iført sig en Løvehud, strejfede omkring og kyste alle de enfoldige Dyr, som det mødte. Da det saa en Ræv, forsøgte det ogsaa at forskrække den. Men saasnart Mikkel hørte dets Røst, sagde den: "Aa ja, hvorfor ikke! jeg var virkelig ogsaa blevet bange, hvis jeg ikke havde hørt din Skryden." De, der give sig Skin af Noget, som ikke hører dem til, forraade sig i Almindelighed ved at overdrive". (Chr. Winthers Oversættelse.)

Side 93 Linje 1:

Cypervinen] Vin fra Øen Cypern var højt prist i Oldtiden.

Side 93 Linje 9:

Pegasus] i den græske Mytologi en vinget Hest, som senere Digtere har sat i Forbindelse med Muserne (Gudinder for Kunst og Videnskab), saa den er blevet Digterhesten ("at bestige Pegasus" = at digte).

Side 93 Linje 13:

Pindar] Grækernes berømteste lyriske Digter, 442 f. Kr.; han sammenligner selv sin Sang med Ørnens Flugt.

Side 93 Linje 23:

Gjør os Besked i Vinen] om Udtrykket *gøre ên Besked* se Anm. til 2det Binds Side 247 Linje 29.

Side 94 Linje 41:

Blot for den tomme Lyst at flappe bort] Meningen er: hvorfor i Alverden skulde dog Sjælen forlade Gud, hvor den havde det rart, blot for at følge den tomme (idiotiske) Lyst *at flagre bort*; Udsagnsordet *at flappe* belyder alm. (sml. det engelske to flap) "at daske, baske, slaa", sml. Paludan-Müller 1869 ("Ivar Lykkes Historie"): "Se, hvor Seilene flappe ud og ind"; Joh. V. Jensen 1908 ("Bræen"): "... en Gang imellem flapper den [Renen] med Ørene, idet den ryster sit Hoved", [I Jydsk bruges *at flappe* om for stort Fodtøj, der slubrer, naar man gaar (Feilbergs Ordbog I 308).]

Side 95 Linje 32:

Bucephalus] Alexander den Stores Yndlingshest; det var eom Dreng lykkedes ham at tæmme denne Hest, som ingen anden havde kunnet styre, og han red den stadigt siden, indtil den døde paa Toget til Indien ; den blev begravet ved Floden Hydaspes (en Biflod til Indus), og en Stad blev efter den kaldt Bucephala.

Side 95 Linje 43:

Herkules] det latinske Navn paa *Herakles*, Grækernes kæmpestærke Nationalhelt.

Side 95 Linje 44:

Aurora] det latinske Navn paa Morgenrødens Gudinde (Morgenrøden) i den græsk-romerske Mytologi.

Side 96 Linje 15:

Lauren] Laurbærkransen, Sejrherrens Belønning og Sejrens Symbol.

Side 96 Linje 16:

Myrtherne] Elskovens Symbol.

Side 96 Linje 39:

Lux] Skælm, Filur; se Anm. til 2det Binds Side 414 Linje 25.
362

Side 98 Linje 10:

Nymphe] om dette Ords forskellige Betydninger se Anm. til 1ste Binds Side 9 Linje 13.

Side 99 Linje 23:

Tidsgudinderne] Horaerne, Aarstidernes Gudinder; hører til Skønhedsgudindens Tjenerskab.

Side 99 Linje 27:

Eros] det græske Navn paa Amor, Elskovsguden; hans Brud er "Sjælen" (Psyche) [se P.-M.'s Digt "Amor og Psyche", optaget i nærvær. Udgaves 1ste Bind].

Side 100 Linje 25:

præluderer] (latin) "spiller Forspillet" (nu særligt om at spille Forspil paa Orglet som Indledning til Gudstjenesten).

Side 101 Linje 6:

ful] led, modbydelig.

Side 101 Linje 34:

Raptus] (latin) "Anfald af Raseri eller Vanvid" [denne Betydning af Ordet er moderne; paa Latin betyder det "Rov"].

Side 102 Linje 17:

Pandora] se Anm. til 1ste Binds Side 247 Linje 13.

Side 103 Linje 9-11:

Et Arikelbaand | . . . | *Ved hvert et Skridt af Foden, vil de klinge*] sml. Bohlen II 170: ". . . Arm- und Knöchelspangen von Golde, Schildpatt, oder Elfenbein mit kleinen Glocken (*nûpura, kinkini*), welche bei jedem Schritte des Madenens klingelten".

Side 103 Linje 25:

Betel] sml. Bohlen II 173: "Em unentbebrliches Sttick des vornehmen, wie des geringen Inders ist schon im Alterthume eine Buchse mit Betel zum Kauen; der Hauptbestandtheil desselben ist das Blatt einer Pfefferart (*Tâmbûh, piper betle*) ... Das Kauen des Betels färbt Zähne und Lippen roth . . . Weisse Zähne sind dem jungern Scholiasten eines erotischen Gedichtes, welches die Zähne einer SchSnen dem Jasmin vergleicht, so ungewöhnlich, dass er hinzufugt: sie versage sich aus Schmerz den Betel, woher die Weisse komme".

Side 103 Linje 80:

Bundt af Myrrhaduske] sml. Bohlen II 173: "Man pflegte duftende Essenzen im Busen zu tragen, etwa wie hebraische Mädchen Myrrhenbüschel zwischen die Brüste legten".

Side 103 Linje 35-36:

Sandeltræ, hvormed du farver | *Brystvorterne og dine Negle røde*] smL Bohlen II 172-73: "Die Brustwarzen pflegte man mit wohlreichendem Sandelholze zu rothen" og II 170: "Die Fusszehen wurden, wie

die Fingernägel, mit rothem Sandelholze oder Lakka gerothet".

Side 104 Linje 6:

den Luft, som indisk Luft man kalder] om et "Klædningsstykke" af den her beskrevne Art har Udgiveren intet fundet hos Bohlen; er det fri Opfindelse af P.-M.?

Side 105 Linje 30:

Bacchantinde] *Bacchantinder* er i den græske Mytologi unge Kvinder med løstsiddende, flagrende Klæder og udslaget Haar, som berusede og i vild Dans danner Vinguden Bacchus's Følge.

Side 107 Linje 1:

vi stak Ild paa Slottet i Persepolis] Begivenheden fortæller Plutarch i sin Levnedsbeskrivelse af Alexander (Kap. 38) saaledes: "Da han efter dette vilde drage ud mod Darius, holdt han endnu engang i sine Venners Selskab et Drikkelag med alskens ungdommelige Fornøjelser; blandt andet kom ogsaa Kvinder ind til deres Elskere og drak med i Laget. Den, som man blandt disse fandt mest Behag i, var Thais, en Frille til den Ptolemæus, som siden blev Konge, en Attikerinde. Snart lovpriste hun med stor Kløgt Alexander, snart spøgte hun med ham, og tilsidst lod hun sig i Rusen rive hen til at sige et Ord, som ganske vist stod i god Overensstemmelse med hele den Bys Tankegang, hvorfra hun var, men som dog var mere storslaaet, end man skulde have ventet sig det af hende. Hun sagde nemlig, at alt, hvad hun havde maattet gennemgaa under denne Omflakken i Asien, havde hun faaet Erstatning for paa denne Dag, da hun kunde haane Persernes stolte Kongeborg; men endnu gladere vilde hun være, hvis hun kunde slikke Xerxes' Hus i Brand til Gengæld for, at han havde brændt Athen, og hun i Kongens Paasyn selv maatte lægge Ilden til det; da vilde det Ord komme ud blandt Menneskene, at endnu mere end de Hærførere, der havde kæmpet paa Hav og paa Land, havde Kvinderne i Alexanders Følge bragt Straf over Perserne 363 for Hellas' Skyld. Strax hun havde sagt dette, begyndte man fra alle Kanter at støje og klappe i Hænderne, og da alle hans Venner, den ene ivrigere end den anden, opmuntrede ham til at lade det ske, lod Kongen sig rive med, sprang op og gik i Spidsen med Krans paa Hovedet og en *Fakkel* i Haanden. De andre fulgte ham under Jubel og Skrig og stillede sig rundt om Slottet, ligesom ogsaa alle de andre Makedonere, der fik høre om det, glade løb til med Fakler. De mente jo nemlig, at saadant som at brænde og ødelægge Kongeborgen tydede paa, at man havde til Hensigt at vende hjem igen og at man ikke tænkte paa at slaa sig ned blandt Barbarerne. Saaledes fortæller nogle, at dette gik for sig; andre derimod paastaar, at det skete med Overlæg, men alle er de enige om, at Alexander snart angrede det og gav Befaling til at slukke."

Side 110 Linje 12:

Ekbatana] (nu: Hamadan), i Oldtiden Hovedstad i det Mediske Rige (den nordvestlige, bjærgfulde Del af Iran); paa Grund af sin kølige Beliggenhed de persiske Kongers Sommeropholdssted; 331 f. Kr. erobret af Alexander den Store, der her fandt uhyre Skatte.

Side 110 Linje 18:

Tributen] (latin) "Afgiften".

Side 110 Linje 32-33:

Man plyndret har | *Den gamle Kongeborg, hvor Cyrus hviilte*] Begivenheden fortælles udførligt hos Arrian (Anab. 6, 29).

Side 110 Linje 33:

Cyrus] det gamle Perserriges Grundlægger, 529 f. Kr.

Side 111 Linje 4-5:

Mindetavlen . . . | *Der slutted ind de kostelige Ord*] se ndf. Side 147 Linje 12-14 med Anm.

Side 112 Linje 31:

iversyg] skinsyg, jaloux; sml. Anm. til 2det Binds Side 297 Linje 32.

Side 114 Linje 11:

Achilles og Patroklus] se nærmere Anm. til 2det Binds Side 80 Linje 34.

Side 118 Linje 22:

der er dem, der for en Olding tog ham] ifølge Strabo (se ovf. Side 348) var Kalanus i sin Alders 73de Aar, da han tog sig af Dage. [Bohlen I 288 kalder ham "bejahrt", Droysen Side 501 "ein Greis".]

Side 120 Linje 7:

Phøbus] Tilnavn til Solguden Apollo; betyder: "den lysende".

Side 124 Linje 34:

Vær trøstet, Ven! Imorgen er du hos mig] srnl. Luk. 23, 43.

Side 125 Linje 39-40:

viet ind ... . til Offerdøden, | I Gangesflodens Bølger ud mig kaste] sml. Bohlen I 287.

Side 126 Linje 22:

Cypressen] er Dødens Træ.

Side 132 Linje 34:

den lokkende Sirenestemme] *Sirener* kaldes i den græske Mytologi skønne Havfruer, der ved deres Sang lokker de søfarende til sig, hvorefter de dræber dem.

Side 132 Linje 39:

Jordens Skive] de Homeriske Digte tænkte sig Jorden som en rund Skive, helt omflydt af Oceanet.

Side 135 Linje 1:

Halvguder og Heroer] et dansk og et græsk Ord for at betegne det samme: Sønner af Guder og jordiske Kvinder, der efter deres Død optages blandt Guderne.

Side 135 Linje 36-37:

naar selv Guderne | Bestandig høiere mod Maalet stræbe] sml. Bohlen I 175: "die höhern Wesen selbst streben nach immer grosserer Vollkommenheit".

Side 135 Linje 39-43:

Til hvilken Verden hører da din Himmel? - | Til den, hvorover Maanens Vexellys | Som Undergangens blege Vidne vandrer. | Skal denne Verden da maaskee forgaae? | Alt under Maanens Skive skal forgaae] sml. Bohlen I 173: "Anfänglich erstreckte sich die Schöpfung Brahma's nur auf die intelligible Welt, gleichsam die geistige Verstandeswelt, bis diese durch Verschlecterung herabsank und die materiellen Welt, oder die korporelle Sinnenwelt, nöthig wurde, um die Geister zu fesseln. Diese letztere reicht nur bis zum Monde, und einzig das Sublunarische ist der 364 Veränderlichkeit und dem steten Wechsel ausgesetzt, während druber hinaus ewige Ruhe und Seligkeit herrscht." - Med Kalanus' Udvikling her og paa næste Side maa overhovedet sammenholdes Bohlen I 170-77.

Side 138 Linje 12:

Troer du, at jeg ved Selvmord vil mig plette] sml. Bohlen I 286-87: "Man sollte vermuthen, dass von dem Wahnsinne der Bussenden bis zum Selbstmorde nur ein kleiner Schritt sey, aber dem ist nicht vollig so in Indien, wo es nur rühmlich ist, den Körper als den Kerker der Seele zu bezähmen, und der Gottheit es zu überlassen, dass sie die Bande löse, auf keine Weise aber dieselben eigenmächtig zu zerreissen, denn der Selbstmord ist durch Religion und Gesetz streng untersagt worden. Die einzige Ausnahme ist hier der Feuer- oder Wassertod; denn die Auflösung in diesen geheiligten Elementen wird nicht für Selbstmord erachtet, sondern für eine feierliche Opferhandlung, um sogleich in den Himmel zu gelangen".

Side 138 Linje 33:

Obol] en Skillemønt i det gamle Athen, omtrent = 10 Øre.

Side 139 Linje 25:

Som en thessalisk Hex] Befolkningen i *Thessalien* (Grækenlands nordligste Landskab) var i den senere Oldtid berygtet for Trolddomskunster. De thessaliske Kvinder kunde ved Salver forvandle Mennesker til Dyr eller Sten, og om Natten fløj de ud gennem Luften paa Elskovseventyr.

Side 143 Linje 19:

Man kalder Guderne for avindsyge] denne Opfattelse af Guderne udtaler den græske Historiker Herodot (ca. 424 f. Kr.), se Anm. til Side 7 Linje 15.

Side 144 Linje 26:

Hellas] Grækernes Navn paa deres Fædreland.

Side 144 Linje 39:

Klitos] Alexanders Rytteranfører og Ven; reddede Alexanders Liv i Slaget ved Granikus (334 f. Kr.); blev under et Drikkelag (Aar 328) dræbt af Alexander selv, fordi han roste Kong Philip paa Sønnens Bekostning. Alexander tog sig bagefter Drabet overordentlig nær, i tre Dage vilde han ikke tage Spise og Drikke til sig, og det kostede megen Møje at faa ham beroliget.

Side 147 Linje 12-14] efter Ordene, ikke efter Meningen, temmelig nøje Gengivelse af Indskriften hos Arrian:

"Menneske, jeg er Kyrus, Søn at Kambyses, Perserrigets Grundlægger og Asiens Behersker. Misund mig derfor ikke dette Mindesmærke".

Side 147 Linje 32-34]:

Begivenheden fortælles hos Arrian (Anab. 6, 9).

Side 148 Linje 16:

Susa] var Perserkongen Darius' Residensstad.

Side 149 Linje 26-27:

Apollos Sønner - | Jeg mener Musikanterne] Apollo er i den græske Mytologi Sangens og Musikens Gud.

Side 150 Linje 10:

Ptolemæus] en af Alexanders dygtigste og berømteste Feltherrer, blev efter hans Død Konge i Ægypten, 283 f. Kr.

Side 151 Linje 41:

Det gik mig over Skrævet] d.v.s. det var mig for meget; sml. Wessel 1772 ("Kiærlighed uden Strømper"): "Jeg staaer det ikke ud, det over Skrævet gaaer!"

Side 156 Linje 25-40]:

Momenter til denne Kalanus' Lovprisning af Brama har P.-M. vistnok fundet hos Bohlen I 156.

Side 157 Linje 3:

Køl] sval, kølig; se Anm. til 1ste Binds Side 106 Linje 33.

AHASVERUS

Affattelsestld: sidste Halvdel af 1853 (efter den 12te Juni - se Anm. til Side 162 Linje 16); udkom den 16de Maj 1854 sammen med "Kalanus" (se ovf. Side 49-157) og "Abels Død" (Optryk, se nærvær. Udgaves 1ste Bind 365 Side 554) under Titlen "Tre Digte", trykt 2den Gang 1857 (i "Tre Digte, 2den Udgave"), 3dje 1872 (i "Sex Digte, 3dje Udgave"), 4de 1879 (i "Poetiske Skrifter" VIII), 5te 1883 (i "Sex Digte, 4de Udgave"), 6te 1902 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VII).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Originaludgaven af "Tre Digte" har en Tilegnelse til J. N. Madvig, som er aftrykt ovf. Side 342 under "Kalanus".

Manuskript: egenhændigt Trykmanuskript til Originaludgaven, med adskillige Rettelser og Ændringer, i

det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 982.

Ærnet. P.-M.'s "Ahasverus" knytter sig til Sagnet om *den evige Jøde*, en sagnagtig Skikkelse, der skal have slaaet Jesus og til Straf derfor vandrede fredløs om paa Jorden uden at kunne dø. Hverken Evangelierne eller Legender fra den kristne Kirkes ældste Tid kender det mindste til ham og hans Synd; han dukker først op i det 13de Aarh. og er da en af Ypperstepræsten Kaiphas' Tjenere, som slog Jesus, da han var for Raadet. Men almindeligt bekendt blev han først i Begyndelsen af det 17de Aarh., da der (1602) orn ham udkom en tysk Folkebog - paa Grundlag af hans egen Beretning(i) -, der fandt en vid Udbredelse og blev oversat paa mange Sprog, ogsaa paa Dansk; fra nu af blev han en Skikkelse, hvormed Folkets Fantasi atter og atter sysselsatte sig, og i den følgende Tid fremkom den ene Beretning om ham efter den anden, at han snart var set paa dette, snart paa hint Sted, ligesom en Mængde Digtere har taget hans Skæbne op til Behandling (se Anm. til Side 164 Linje 28-30). - Det er gennem den tyske Folkebog, at han fik Navnet *Ahasverus* og blev gjort til *Skomager*.

Om hans Synd beretter den danske Folkebog, hvis Titel er: "Sandru Beskriffuelse Om en Jøde / som vaar Fød oc Baaren til Jerusalem / ved Naffn AHASWERUS, Huilcken Personligen haffuer været næruerendis tilstede / da Christus er bleffuen Kaarsfest oc indtil denne tid / vdaff den Almectigste Gud / ved Liffuet er bleffuen oppeholden / Nu nyligen fordansket. Prenlet i Kiøbenhaffn / Aar 1631", bl. a. følgende:

"Paa den tid / der Christus bleff Kaarsfest / vaar hand til Jerusalem, huilcken HERre Christum hand met de andre Jøder paa samme tid holde for en Ketter / oc icke andet troede eller viste / end hand vaar en aff Folckens forførere / oc haffde hand seet hannem Lifflig vdi egen Person / oc der hoss haffde hand med de andre Jøder paalagdt sin yderste flid / hannem som it oprøriske Menniske at affskaffe oc forjage / for huilcken de paa den tid antoge hannem / Men der JEsus hans Sententz Endelig aff Pilato vaar affsagt / maatte de strax føre hannem forneffnde Skomagers huss for offuer / der Skomageren det fornam / gick hand hasteligen hiem til sit Huss / oc det kundgiorde for hans Folck / paa det de oc Christum kunde see / huad hand vaar for it Menniske at de kunde høre hans tale.

Da dette vaar giort / haffuer Skomageren selff taget sit mindste Barn paa sin Arm / oc gick der met vden for sin Dør at staa / den HERre Christum at beskue / I det den HERre Christus nu vnder det suare Kaars bleff her frem ført / bleff hand lidet stille staaendis op til forneffnde Skomagers Huss at huile sig / men der Skomageren det saae / skyndede oc dreff hand den HERre Christum hasteligen oc vdi vrede aff sted / oc sagde / hand skulde packe sig bort did som hand hen hørde / huor vd offuer Christus hannem strax ansaa / oc sagde disse Ord til hannem: Jeg vil her staa oc huile / men du skalt gaa indtil den yderste dag.

Paa disse Ord / nedsette Skomageren strax forneffnde sit Barn / oc kunde slet intet lenger bliffue der samme sted / men effterfulde Christum hasteligen/ oc saaledis haffuer seet / huorledis hand endelige bleff Kaarsfest / Marteret oc ynckelige Dødet / oc der det vaar giort / oc fuldend / haffuer det strax siunis 366 Skomageren wmueligt at være / at hand kunde gaa tilbage til Jerusalem / haffde icke nogen tid været der i Staden / ey heller seet hans Hustru eller Børn siden den tid / men haffuer wfortøffuit begynt at igiennem reyse it frem -met Land effter det andet / som en arm oc bedrøffuit Pillegrim. Oc der hand en gang effter mange Aar vaare forløbne / vilde igien hiem Reyse til Jerusalem / fandt hand det slet Øde / oc Jammerlig forstørret at være / saa hand icke kunde see der samme steds / en Steen paa den anden / ey heller nogenlunde kunde kiende / hues [d.v.s. hvad] der tilforn Herligt oc kosteligt forhaande haffde været / huad nu den Almectigste Gud met hannem vdi sinde haffde / at hand hannem saaledis i denne Elendige Verden maatte omuandre / oc saa Elendige sig lade beskue / kunde hand icke anderledis tencke / end maa vel skee / at Gud vilde haffue hannem indtil den yderste dag til it Leffuendis Vidnisbyrd mod Jøderne. Paa det de Wtroendis oc Wgudeljge / skulle CHristi Død oc Pine ihukomme / oc dennem til plict oc bod igien o muende. For hans Person / saa oc ynskede hand gierne / at den Almectigste Gud i Himmelen / hannem aff denne Elendige Verden oc Jammerdal vilde heden kalde". -

[Nærmere Oplysninger om Sagnet om den evige Jøde finder man lettest hos *Kr. Nyrop: Fortids Sagn og Sange. II. Den evige Jøde*. 1907, hvor den danske Folkebog er fuldstændig optrykt. Af ældre Litteratur kan anføres: J. G. Th. Grässe: Der Tannhäuser und Ewige Jude. 2te Aufl. 1861, af nyere: L. Neubaur: Die Sage vom ewigen Juden. 1884.] -

Om mulige litterære Forbilleder for sin "Ahasverus" skrev P.-M. I9/12 1875 til Georg Brandes (Det nittende Aarhundrede 1875/76, Side 472-73): "Det hedder i Deres Skrift S. 510 [d.v.s. Brandes' Værk: Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur, Naturalismen i England = Brandes' Saml. Skrifter V 575]: »Han (d.v.s. Byron) gav da Hunt Domsvisionen og "Himmel og Jord", det skønne Verdens-Undergangsdigt, som i vor Litteratur har fremkaldt Paludan-Müllers Ahasverus«. - Her maa jeg protestere. At jeg nogensinde har læst »Heaven and earth« betvivler jeg; i hvert Fald husker jeg ikke det Mindste af Digtet. Nei! Hvad der har fremkaldt min Ahasverus er, som jeg i Indledningen selv angiver det, Kolera-Epidemien 1853 i Forbindelse med Dommedags-Spaadommene i det nye Testament. Hvis jeg dengang har tænkt paa Digte og Digtere, maa det have været paa dem, der efter min Mening have behandlet Ahasverusmythen urigtigt, ved at fremstille Jerusalems Skomager paa Vandring, istedetfor at fastholde ham ved Enden af Banen".

Samtidens Dom. *Kjøbenhavnsposten*, 1854, No. 126: "Angaaende "AhasverusV Tilbliven giver Digteren i en poetisk Prolog et Slags Oplysning. Han opholdt sig paa Fredensborg, Musen hendrog ham til muntre Scener, til lyse Skikkelser, til "Skjemt og Latter"; da kom pludselig Efterretning fra Hovedstaden om Morderenglen, som gik igjennem Folket. Nu forsvandt de lyse Skikkelser, som han allerede vilde fastholde, og Musen opfordrede ham til at skrive en Dommedagsprolog, som Ahasverus, den evige Jøde, skulde give Liv; men da hans Historie vilde blive for lang, beslutter Digteren at gribe ham ved Maalet, paa den yderste Dag; ved Musens Haand svinger han sig hen - hvor - "bag os rulle Tidens tunge Bølger og for os ligger Evighedens Udsigt". - Man seer saaledes at vi kunne beraabe os paa Digteren selv, naar vi sige, at dette Digt egentlig ligger udenfor Tidens Grændser; forresten har Forf. ogsaa i en anden Henseende sit Standpunkt udenfor Tiden, idet han nemlig ikke anerkjender nogen jordisk Udvikling eller Fremgang, ikke seer nogen Forandring undtagen fra Usselhed til Usselhed, fra Ondt til Værre. Dommedagens Komme begrundes da derved, at Fordærvelsen er stegen til det Høieste, og at Antichristen sidder paa Thronen. Man seer her let Misligheden af at holde sig til en saadan Overlevering i et Digt, thi det Spørgsmaal paatrænger sig strax: hvad Betydning har da Tiden havt? og Christen dommen? og hvorledes kan Ahasverus stole paa en Frelser, en Bibel, en Lære, som ikke bedre har kunnet forvandle Livet? Gaaer man nærmere ind paa 367 Ahasverusmythen, paatrænge sig ogsaa mange Spørgsmaal: er hans Straf retfærdig? skal han igjennem en Tortur, som er opfunden for ham alene, tvinges til at troe paa Ghristus? Klart er det, at Ahasverus ikke kan holde sig for Tanken som Individualitet, som Synder, at han ikke kan gjøres til Hovedperson i et alvorligt Digt, men at han maa behandles humoristisk. Dette har Forf. følt; hans Digt maa betragtes som en humoristisk Phantasi, og seet i dette Lys finder man sig bedre i Forf.s gjennemgaaende Pessimisme. Man maatte kun ønske, at Humoren var bleven bedre holdt som Grundtone helt igjennem, medens Læseren nu undertiden efter alvorlige, bittre, opbyggelige Betragtninger studser over en pludselig humoristisk Vending, som f. Ex. i Slutningen af Digtet, der er holdt i en alvorligere Tone, og hvor man dog træffer følgende Yttring af Ahasverus:

Ghoret: Til Dommedag skulle vi møde,
.. . .
men hvor er den evige Jøde?

Ahasverus (fra Graven):
Ja, led ham op! han Pip ei gi'er.
Her i den lune Seng jeg bli'er,
mens I til Dommedag ile".

Fædrelandet, 1854, No. 156: "Det tredie Digt, som er det yngste af de tre i Bogen [d.v.s. Tre Digte 1854] indeholdte, er "den sidste Død", d.v.s. den evige Jødes Død. Efter en lidt ubetydelig Prolog, der ogsaa er overflødig, see vi den gamle Vandringsmand paa en Kirkegaard, grublende over de Jordskjælv og Tegn i Sol og Maane, som alt ere foregaaede og bebude hans Forløsning. Forskjellige Scener af det fordærvede Menneskeliv drage os forbi; Antichristen prøver forgæves at sætte Mod i sine Tilhængere og sig selv. Hans Indvendinger mod Ahasverus slaaes af Marken ved at Basunen lyder, og de Døde rejse sig af Gravene Først see vi Pilatus, som nu har ligget i Aartusinder og grundet over sit Spørgsmaal til Frelseren: "Hvad er Sandhed?" og dernæst Marie Seguier, som Repræsentant for de rene Aander. Ved Basunens tredie Gjald lægger Ahasverus sig i Graven under Englenes Sang, og Menneskene drage i Chor op til Dommen. Skildringen af den yderste Dag er et saa uhyre poetisk Stof, at neppe menneskelige Kræfter kunne magte det. Der kan egenlig kun være Tale om at levere enkelte, løse Scener af dette uhyre Billede, og det er en heldig Tanke af Digteren at benytte den evige Jøde som et Midtpunkt, hvorom disse kunne samles. Imidlertid kunne vi ikke negte, skjønt vi indrømme, at Arbeidet indeholder store Skjønheder som: "De Frommes Sang paa Bjerget" Side 305 [nærvær. Udgaves Side 175-176] - "Basunens Røst" Side 357 [nærvær. Udgaves Side 201-02] - og meget Enkelt i Ahasverus's Mund, at Digteren her har forløftet sig, og at hverken den tragiske eller den comiske Muse ret har villet staae ham bi, især da ikke den sidste. "Den yderste Dag" frembyder de største comiske Motiver, saasandt den klarere end nogetsomhejst Andet aabenbarer de verdslige Bestræbelsers Tomhed og Intethed; men Digteren, som ogsaa i denne Retning har havt flere ypperlige Tanker, har ikke formaaet at gjennemføre dem tilfredsstillende (saaledes Scenen mellem de to Elskende, Antichristens Optræden o. fl.). En kjælen Elskovsscene kan være noget meget Smukt og Alvorligt, men naar Solen slukkes og Stjernerne falde, bliver den til Tant og Fjas mod Øieblikkets høiere Alvor, og de Elskende maae blive comiske. Saaledes er ogsaa Verdensforføreren, Antichristen, en meget alvorlig Figur, men i det Øieblik, Jorden ryster under ham, bliver han det Tommeste og Magtløseste af Alt, og hvis Digteren havde formaaet at skildre ham med mere comisk Kraft - thi ogsaa det Ynkelige maa skildres med Kraft - vilde vi ikke have Noget at indvende mod hans eiendommelige Opfattelse af denne Figur. Som et Feilgreb af Digteren maae vi ogsaa betragte 368 den hist og her anbragte, noget letsindige Spøgetone; thi det Comiske, som hører hjemme i en saadan Sphære, er virkeligt Humor, og Plaisanteriet er neppe paa rette Sted".- *Dagbladet*, 1854, No. 226: "I "Ahasverus" træder Hadet til det Humane langt tydeligere frem [end i "Kalanus"]. Ahasverus giver en Slags Forsøg paa Historiens Filosofi og siger: "men saa kom der et Væsen - Det kaldte sig Humanitet,

Og da paa Thronen det var seet,
Al Jorden rundt det blev tilbedt,

Thi hvert et grønt og vissent Skud
Af Adams Æt det holdt for Gud,
Og hvert et Drog og hver en Flane
I Støvet krøb for det Humane,
Og ved human Filosofi
Hver nedrig Sjæl erklærtes fri
Og Mennesket for Guders Lige.

Det kan ikke Andet end virke nedtrykkende at see en begavet Mand synke ned i den sædvanlige Trivialitet, som i det Høieste kan tilgives Borneerthedens bestaltede Repræsentanter, og troe, at ved at anerkjende det Almeemaenneskeliges Guddommelighed gjøres hvert Drog og hver Flane og hvert vissent Skud til Gud. Men denne Ufordragelighed og Uvillie til at anerkjende Aandsfrihedens og den frie Tænknings Berettigelse passer ret godt til Forfatterens Anskuelse af Tolerancen: Ahasverus siger:

Du med din Tolerance, med
Den lunkne kvalme varme Drik,
Som den, der kraftig Næring fik,
Igjen spyer ud og væmmes ved.

Jevnsides hermed gaaer Uvillien mod hele den nyere Tid, som charakteriseres ved Demagogen, der paa Tribunen gjør sit Talerkrumspring. Tiden maa høre ilde, fordi den pløiede Havet, Bølgerne aved og i Kraft af Fornuften beseilede Luften osv., den er uværdig til at bestaae, for den fattes:

En Konge som har Herskerstemplet
Ei blot paa Thronen, men i Templet.

Naturligviis maae vi, der staae paa et ganske andet Standpunkt, misbillige Digterens Tendents og maae antage, at det er en forkeert Retning, hvorpaa Forfatteren er slaaet ind, som sikkert skader hans Udvikling, men dog er det ikke muligt for Nogen, der er begavet med poetisk Sands, at undlade at beundre det store poetiske Talent, der selv paa de mest forfeilede Steder lyser gjennem Værket. Paludan-Müllers Fortrin ligge saa klart for Dagen og ere saa almindelig anerkjendte, at det er overflødigt og unyttigt nærmere at paapege dem". - *Flyve-Posten*, 1854, No. 138: "Hvad "Ahasverus" angaaer, der er skrevet i forrige Sommer, da synes det virkelig, som om Forfatteren har været under Indflydelsen af det aandelige Tryk, der under en Choleraepidemi siges at hvile paa de Fleste, saa formløst og taaget er dette Produkt blevet. Vi antage det for rimeligt, at der maaskee findes Nogle, der kalde en saadan Digtning baade dybsindig og christelig, men vi kunne ikke negte, at vi haabe, at det forunderlige Sammensurium af "Phantasianskuelse" og christelig Dogmatik, snart behandlet med Pathos og snart med uheldig Ironi, som her bydes Publikum, ikke vil vinde Berettigelse som Poesi. Forfatteren indfører Ahasverus ved hans Vandrings Ende, han skildrer i lange Monologer Verdens tiltagende Fordærvelse og kommer, ved at sammenholde de Tegn, der vise sig 369 i Sol og Maane, med, hvad der staaer i Bibelen, som han bestandig fører med sig, til det Resultat, at det ikke er usandsynligt, at Dommedag nu forestaaer. Forskjellige Optrin af Livet i Verden, til hvilke Ahasverus bestandig i ironiserende Monologer giver en Commentar, fremstilles nu for os. "To Mænd med dragne Sværd" træde frem og den Ene dræber den Anden og bemægtiger sig hans Pengepung; en Olding, der paastaaer i sin Tid at have været en dygtig Theolog, sandsynligvis af den Martensenske Skole, tør ikke følge Ahasverus' Raad, at begive sig paa Bjerget til de Rettroende, som der vente Herrens Komme, men vælger heller at slutte sig til Majoritetens store Hylerchor paa Strandbredden og trøster sig med: "commune naufragium dulce". Et Par Elskende kommer ind; Pigen siger: "O, hold mig! see Stjernerne falde!" Antichristen optræder, fulgt af Folket, ganske som i Prophetierne. Ahasverus gjør paany Bekjendtskab med Pilatus, der fortæller ham om sit sjælelige Liv fra Døden af indtil Dommedag, og Marie Seguier meddeler en derfra noget afvigende Beretning om de salige Aanders Tilstand, der bestod i

At Noget med mig foretoges,
At mod et Maal jeg droges,
At sig mit Væsen klared
Og en Forvandlings Virken jeg erfared.
Men selv jeg intet vilde.

Saa lyder Basunen præcis tre Gange, og medens Folket gaaer frem for Dommen, lægger Ahasverus, hvis Straf nu er tilende, sig gemytlig-ironiserende ned i Graven og venter paa at gaae "ind i den evige Hvile", og det ønske vi ogsaa maa blive Tilfældet med den Slags Digtninger, som hverken Poesien eller Christen dommen kan vedkjende sig. Det er umuligt at samle alle disse adspredte Fragmenter til noget anskueligt Totalbillede, enten af Ahasverus eller Verdens moralske Tilstand ved den yderste Dags Komme, og det synes, som om Ironien, der afvexler med dogmatiserende Pathos, er bleven anvendt for at skjule det Utilfredsstillende i hele Behandlingen og Forfatterens Magtesløshed ligeoverfor sin Gjenstand. Ligesom i Andersens Digtning af samme Navn, der paa sin Maade er ligesaa uheldig som denne, paa det nær, at den ikke koketterer med den speculative Christendom, giver Ahasverus os en historisk Udsigt over Verdens Forværrelsesproces indtil Dagenes Ende, men de Scener, der skulle anskueliggjøre for os Fordærvelsens

Culminationspunkt, ere langtfra at gjøre nogen gribende Virkning; den lange Udvikling af sin aandelige Kamp, som Pilatus giver tilbedste, er ikke andet end en Paraphrase af, hvad speculative Theologer lære om det indadvendte Liv, som Sjælen fører efter Døden, medens den forberedes til Dommen osv., og vi maae gjentage, at vi i den Tone, der gaaer igjennem det Hele, ikke kunne see Andet end et uheldigt Forsøg paa at benytte Ironien til at illudere Læseren og bringe ham til at oversee Manglen paa Kraft, Dybde og Klarhed i Opfattelsen og Udførelsen af det valgte Stof".

Chr. Molbech skrev 6/6 1854 til sin Søn Chr. K. F. Molbech (Chr. Molbech og hans Søn Chr. K. F. Molbech. En Brevveksling, Side 113-114): "Om »Ahasverus« (hvis Titelen er saaledes) kan jeg idag ikke skrive. Jeg vil kun sige, at denne poetiske Skildring af *Dommedag* er mere moderne og Paludan-Müllersk *satirisk*, end den er *dantesk*". - Herpaa svarede Chr. *K. F. Molbech* 14/6 1854 (smstd., Side 116-117): "Hvad »Ahasverus« angaaer, saa giør det mig ondt, at den virkelig storartede Idee: den evige Vandrer paa Randen af sin egen og Verdens Grav - ikke har kunnet løfte Digteren med sig. Her er det atter det, jeg vil kalde »det Menneskelige«, der svigter ham: Skrækken, Sorgen, Kiærligheden, Fortvivlelsen, overhovedet Lidenskaben - thi den, der vil skildre Verdens sidste Dag, maa have beruset sin Siæl i Forfærdelse, ligesom den, der vil male et Skibbrud, maa have seet det stormende 370 Hav, og ikke giøre sine Studier ved Bredden af en Indsø. Da først vil »den evige Jødes« rolige Skikkelse have sin Virkning, naar han, i sin eensomme Ro blev stillet ligeoverfor et oprørt Hav af Lidenskaber. Men dertil vilde fordres en Digter, der var en Forening af Dante og Shakespeare, hvilket vor Ven Paludan-Müller som bekiendt ikke er". - [Filosoffen *Hans Brøchners* Udtalelse om en Enkelthed i "Ahasverus" er anført ovf. Side 354 under "Kalanus".]

Side 161 Linje 2:

Et Værelse paa Fredensborg Slot] fra Begyndelsen af 50-erne havde P.-M. Sommerophold i Fredensborg (sml. Fred. Lange Side 188-89).

Side 161 Linje 4:

Musa] de ni Muser er i græsk-romersk Mytologi Gudinder for Kunst og Videnskab; de er Digternes Beskytterinder og paakaldes af dem.

Side 161 Linje 8:

Kalanus] det foran Side 49-157 trykte Arbejde af P.-M.

Side 161 Linje 26-29:

Rester af Fortids Liv og Daad . . . Gurre, Nakkehoved, Asserbo ... Søborg, Esromkloster] det forekommer mærkeligt at finde *Nakkehoved* anbragt blandt Minder om Fortids Liv og Daad, ti til det Nakkehoved, som ligger mellem Gilleleje og Hornbæk, og som er det, man uvilkaarligt nærmest tænker paa, vides ingen Fortidsbegivenhed (det være sig historisk eller sagnagtig) at være knyttet. Derimod ligger der et andet Nakkehoved ovre ved Rørvig, og dèr "ligger en større Banke, »Borrebanken«, hvorpaa der efter Sagnet har staaet en Borg, og der er truffet Murlevninger i Grunden" (Traps Danmark, 3dje Udg., II 507). Skulde det være dette Nakkehoved, P.-M. tænker paa?

Side 161 Linje 35 - Side 162 Linje 1:

Traf ei du her da paa en sjelden Aand, | Hvis Vingeslag din egen Aand har hævet] den Mand, der her sigtes til, er uden Tvivl (sml. Fr. Lange Side 190) Emil Frederik Vilhelm *Warburg*, f. 1817, cand. theol. 1840, Adjunkt ved den videnskabelige Realskole i Aarhus 1843, residerende Capellan for Asminderød, Grønholdt og Fredensborg 1851, Sognepræst ved Sct. Nikolaj Kirke i Svendborg 1859, d. 1886; sammen med Cl. Funch og J. Røgind Udgiver af en i sin Tid meget benyttet "Dansk Læsebog for de lavere Klasser" (udkom første Gang 1847 d.v.s. 1846). Om ham handler P.-M.'s Digt: "*Til Minde om Emil Warburg (som Capelian paa Fredensborg*)" [Poetiske Skrifter III (1879) 328-32], der skildrer ham under en Gudstjeneste i Laveskov ved Sletten:

Der stod han midt i Kredsen, tynd som Sivet,
Et Rør, men fyldt af Aandens Kraft han stod,
Med Blik, som Kjærlighedens Glands oplived,
Med Panden lysende af Troens Mod.
Et Skridt paa Græsset traadte han tilbage,
I Tankens Fylde hæved sig hans Bryst,
Og nu med Ild han saaes tilorde tage,
Og Alles Blik og Sind til sig at drage
Ved Talen, holdt med klar og stærkbetonet Røst.

Og hvorom talte han da her til Folket,
Der lyttende ham omgav som et Chor,

Og Hjertets Ærefrygt ved Stilhed tolked,
Ved Blik, hvori sig speilede hans Ord:
371 Om Himlens Haab til dem, der Førstegrøden
Af Jordens korte Sommerpragt nu saae,
Om Salighed til dem, der kjendte Nøden,
Om evigt Liv til dem, hvis Maal er Døden,
Om Naadens Kald til dem, der Straffen bærer paa.

Men af saa fuld en Vished her han talte,
At Troens Rigdom i hans egen Aand
Sin Herlighed, som i et Gjenskin, malte
Paa dem, der lod sig lede ved hans Haand.
Fra Jorden ind i Himlen han dem førte,
Og det Usynlige blev synligt her:
I mangt et Aasyn Naaden sig afslørie,
I mangt et Suk et evigt Liv sig rørte,
I mangt et Øie saligt Haab kom Savnet nær.

Og Talens dybe Indtryk han bevared
Ved Sprogets Alvor, uden Konst og Pynt.
Man følte, at han havde selv erfaret,
Hvad her for Andre blev med Kraft forkyndt.
Det var den Tro, der Prøve havde staaet,
Hvormed saa stærkt han rørte Sind og Hu;
Det var den Korsets Vei, han havde gaaet,
Det var den Frelsens Trøst, han havde faaet,
Det var hans eget Liv, hvorom han vidned nu.

Thi ei som Lærer blot, og endnu mindre
Som Taler, men som Vidne her han stod,
Og frembar Skatten af sit eget Indre,
Og i sit Hjertes Dyb dem skue lod.
Ham selv var dette Jordliv et forklaret,
Thi kun i Korsets Lys han Verden saae;
Ham selv Barmhjertighed var vederfaret,
Og i sit Vidnesbyrd han Ord ei spared,
At ogsaa Deel i den hans Brødre maatte faae.

Da med en Bøn derom han Talen endte,
Og i en Lovsang gav sin Længsel fri,
Hans Tro i Menighedens Hjerter brændte,
Og Psalmesangen høit de stemmed i.
Dens Toner sig mod Løvets Kroner hæved,
Mod Himlens Blaa, mod Paradisets Kyst,
Og som et fælles Offer opad svæved
Den Sang, hvori Naturens Stemme bæved,
Med Høitidstonerne fra Menneskenes Bryst.

Side 162 Linje 6-7:

Det var til muntre Scener du mig Jtendrog, | Til lyse Skikkelser, til Skjemt og Latter] "»Kalanus« var sluttet i Foraaret 1853, og Paludan-Müller fortæller selv i Prologen til »Ahasverus« - men om det er sandt eller kun en poetisk Fiktion, vêd jeg ikke - at hans Hjerte nu drev ham til at anslaa lysere og muntrere Strenge" (Frederik Lange, Side 191).

Side 162 Linje 16:

du vist Dagen mindes] Koleraen udbrød i København den 12te Juni 1853 og varede i 14 Uger (til 1ste Oktober); af Byens ca. 130,000 Indbyggere døde de 4737 af Koleraen.

Side 163 Linje 21:

Anafhema] (græsk) "Forbandelse".
372

Side 163 Linje 42:

Chimboraso] Bjærg i den sydamerikanske Republik Ecuador, i tidligere Tid anset for Jordens højeste

Bjærg.

Side 164 Linje 2:

Nero] romersk Kejser, 68 e. Kr.

Side 164 Linje 5:

Louis-Quatorze] Ludvig den 14de, Konge i Frankrig 1643-1715.

Side 164 Linje 28-30:

Hundrede Poeter | Greb fat den gamle Karl ved Kjoleskjødet, | For ham i Digtertjenesten at tage] som ovf. Side 365 nævnt, har "Den evige Jøde" utallige Gange været benyttet til digterisk Fremstilling, Allerede *Goethe* beskæftigede sig (1775) med Sagnet, men hans Behandling af det blev kun et Fragment. Af andre tyske Digtere har f. Ex. *Nicolaus Lenau* ("Ahaswer, der ewige Jude, ein Gedicht", 1833 og 1839) og *Robert Hamerling* ("Ahaswer in Rom", 1865) digtet om ham. Af franske Digteres Behandling er *Eugène Sue's* ("Le juif errant", 10 Bd., 1844-45) vel mest bekendt. Af amerikanske Digtere har *Henry W. Longfellow* (1882) skrevet om ham. Kunstnere som *Wilhelm von Kaulbach* (1874) og *Gustave Doré* (1883) har malet og tegnet Scener af hans Liv. - I dansk Litteratur udkom *B. S. Ingemanns* Digt "Blade af Jerusalems Skomagers Lommebog" 1833 og *H. C. Andersens* Digt "Ahasverus" 1848; C. *Hostrup* indførte ham 1844 som komisk Person i sin Komedie "Gjenboerne". [Tysk Digtning om ham finder man litteraturhistorisk gennemgaaet hos Johann Prost: Die Sage vom ewigen Juden in der neueren deutschen Literatur, Leipzig 1905.]

Side 165 Linje 8:

et Hyl] nu: et *Mylr* eller *Mylder*, se Anm. til 2det Binds Side 10 Linje 21.

Side 165 Linje 16:

Antichristen] *Antikrist* (græsk: "Modkrist" d.v.s. Kristi Modstander) er den kristne Kirkes Betegnelse for en Person, i hvem Hadet til Kristus tænkes at have naaet sin højeste Udvikling. Hans Fremtræden er (sml. 1 Joh. 2, 18) et Varsel om Verdens Undergang og Kristi Genkomst. Før han træder op, gaar en Tid, hvor al Tro paa Gud er forsvundet hos Menneskehedens Flertal, og hvor Usædeligheden hersker i sine mest tøjlesløse Former. I Antikristens Person samles al Verdens Ugudelighed. Han staar Kristus imod, som Djævlen staar Gud imod, og ved Djævlens Kraft gør han falske Tegn og Undere og vil frelse Menneskeheden ved dens egen Kraft, altsaa gøre Kristi Frelsergærning overflødig; men naar Antikristens Magt er paa sit Højdepunkt, kommer Kristus igen, "fortærer ham med sin Munds Aande" (2 Thess. 2, 8) og opretter sit 1000-aarige Rige (Joh. Aabenb. 20, 2-6). [Paa forskellige Tider i Kirkens Historie har man troet, at nu var Antikristen kommen Saaledes antog Forfatteren af Johannes' Aabenbaring Kejser Nero for Antikristen; i Middelalderen saa de forskellige kirkelige Retninger, som optraadte som Opposition mod Romerkirken, Antikristen i Paven, og denne Opfattelse deltes senere af Luther; i Begyndelsen af det 19de Aarh. mente Grundtvig, at Napoleon den Store vilde blive Antikristen.]

Side 165 Linje 19:

sig Folket troer caput] d.v.s. færdig, "fløjten"; nærmere forklaret i Anm. til 1ste Binds Side 7 Linje 6.

Side 168 Linje 34:

nu dobbelt dyre Guld] dyr staar her i den gamle, nu udenfor Poesi forsvundne Betydning: "*dyrebar*", der er alm. f. Ex. i de gamle danske Folkeviser.

Side 168 Linje 42:

Vid] her i den gamle, nu forsvundne Betydning: "Forstand" (sml. Anm. til 2det Binds Side 216 Linje 8) - Side 170 Linje 35 staar det i den nuvær. Betydning.

Side 168 Linje 43:

Kjød er Hø] Esaias 40, 6.

Side 171 Linje 25:

Magi] (græsk) "Hexeri".

Side 171 Linje 44:

Her af Matthæus skrevet staaer] Matth. 24, 29-36.

Side 171 Linje 46:

Hvad med Sanct Lukas sammenholdt] Luk. 21, 25-36.
373

Side 172 Linje 22:

raade Runen] det gamle nordiske Ord *Rune* betyder "Løndom, Hemmelighed"; *raade Runer* = gætte Gaader.

Side 173 Linje 15:

Stahøi] almindeligere er vistnok Formerne *Staahej* og *Stohej*.

Side 175 Linje 26:

Rhetorik] (græsk) "Talekunst, Veltalenhedslære".

Side 175 Linje 26:

Dialectik] (græsk) her omtrent = Disputerekunst.

Side 175 Linje 43:

Proselyter vil den gjøre] hverve Trosfæller (*Proselyt* er et græsk Ord).

Side 175 Linje 46:

Vi steg paa Bjergets Tinde] sml. Jesu Ord i Matth. 24, 15-16: "Naar I da see Ødelæggelsens Vederstyggelighed, om hvilken Propheten Daniel haver talet, at staae paa det hellige Sted; (hvo som det læser, give Agt derpaa!) da flye paa Biergene, hvo som er i Judæa".

Side 179 Linje 32:

Commune naufragium dulce] ofte citeret latinsk Talemaade, af ukendt Oprindelse; hetyder: "Fælles Skibbrud er sødt".

Side 182 Linje 2:

Harm] her i den ældre Betydning: *Sorg*, *Smerte*, se Anm. til 1ste' Binds Side 89 Linje 38.

Side 183 Linje 9:

gav mig Handsel] *d.v.s.* undte mig deres Søgning, handlede med mig; det gamle nordiske Ord H*andsel*, der opr. betød: Løfte givet ved Haandslag, bruges nu mest om de første Penge, som en Handlende faar efter at have aabnet sit Udsalg, men anvendes ogsaa ofte, i alt Fald i Ømaalene, blot = Handel (saaledes igen Side 186 Linje 31).

Side 185 Linje 3:

Der, Venus, brast dit gyldne Bælte] *Venus* er dels det latinske Navn paa Kærlighedsgudinden i den græsk-romerske Mytologi, dels paa Aftenstjærnen, den klareste Stjærne paa vor Himmel; her er Kærlighedsgudindens *Bælte* (om det se Anm. til 1ste Binds Side 229 Linje 34) overført til Aftenstjærnen.

Side 188 Linje 20-25]:

Antikristens Undergerninger er de modsatte af Kristus': Kristus forvandlede *Vand til Vin* (Joh. 2, 1-11).

Side 189 Linje 36:

Die Weltgeschichte ist das Weltgericht] d.v.s. Verdenshistorien er Verdens Domstol; Citat af *Schillers* Digt "Resignation" (1786); hyppigt anvendt; stod f. Ex. som Motto paa K. W. Rottecks (1840) meget udbredte Weltgeschichte, og citeres ikke saa sjældent herhjemme i de liberale Blade i Fyrrerne, f. Ex. i Fædrelandet 1849 No. 208 (Anm. af "Adam Homo").

Side 189 Linje 42-44]:

"»Det er en Overgang« sagde Ræven, da de flaaede den", anføres som Talemaade i Matthias Moths (1719) store haandskrevne danske Ordbog.

Side 190 Linje 17:

Heroer] (græsk) Helte af halv guddommelig, halv menneskelig Oprindelse, som paa Grund af deres Fortjenester nød guddommelige Æresbevisninger efter Døden.

Side 191 Linje 5:

Mester Urian] *Urian* var et af Middelalderens Navne paa Djævlen og brugtes i det hele om en Person, hvis Navn man ikke vil nævne (sml. "en vis Mand" = Fanden), senere blot = "*Personen*" [og særligt om en latterlig, enfoldig Person: Djævlen gik i Tidens Løb i Digtningen'over til at blive en komisk Figur ("den dumme Djævel")]; sml. Wessel ("Stella"): "Hun gik. Hr. Urian gik ikke. | Han vidste sig saa vel at skikke, | At ham tillodes af hans Skat | At blive fra Qvarteer den Nat"; Baggesen 1786 ("Kallundborgs Krønike"): "... en sort Krabat [d.v.s. en Skolediscipel] ... | Kom, henrykt i Qvintilian, | Og rendte paa Herr Urian [d.v.s. den hængte Tyv]"; Grundtvig 1818 (Oversættelsen af Saxo): [Der har skjult sig en Mand i Hamlets Seng.] "Amlet hoppede og sprang frem og tilbage i Sengen, for at mærke, om der skulde ligge Noget skjult der under, og da han fornam der var en Klump under Fødderne, tog han en Jern-Søger og jog derigiennem. Nu maatte Herr Urian for en Dag, og da Amlet havde faaet ham slaaet ihjel, skar han ham i Stykker . . ."

Side 191 Linje 35:

Trophæ] der menes den i Linje 16 nævnte 374*Æresstøtte* (Ordet betyder egl.: Krigsbytte: Vaaben, Faner o. s. v., der tilfalder Sejrherren som Sejrstegn).

Side 194 Linje 2:

Kobold] "Bjergtrold" (særlig om en Bjærgtrold af drillende Væsen [Laaneord gennem Tysk fra Græsk]); sml. Oehlenschläger 1802 ("Set. Hansaftenspir): ". . . Biergets Aand . . . Han hedder Kobolt, og er hvid Og er bekiendt fra gammel Tid".

Side 197 Linje 9:

vækker Abraham Børn af Stenene] Matth. 3, 9: "Mener ikke at ville sige ved Eder selv: vi have Abraham til Fader; thi jeg siger Eder, at Gud kan opvække Abraham Børn af disse Stene".

Side 198 Linje 7:

perplex] (latin) "raadvild, forbløffet".

Side 198 Linje 8:

Dei gratia Rex] (latin) "Konge af Guds Naade", fra det 15de Aarh. Tillæg til enevældige Kongers Titel (med Udtrykket forbandtes Forestillingen om Kongemagten som en guddommelig og ikke menneskelig Institution).

Side 201 Linje 33:

Id] gammelt nordisk Ord, der dels betyder "Gærning", dels "Stræben".

Side 201 Linje 38:

Bene] er en gammel Flertalsform, der ikke er ualm. i ældre Dansk [sml. Anders Sørensen Vedels Oversættelse af Saxo (1575): "Her ligger begraffuen den Kempe saa sterck, | Hos Være bro sees disse Steene: | Vnder oben Himmel paa vildene Marck, | Der huiles den Herris Beene"], optoges af Oehlenschläger, der med Forkærlighed brugte ældre Sprogformer (ofte under Indflydelse fra Vedels Sprog), og efter ham af andre Digtere for Rimets eller Versets Skyld [sml. Oehlenschläger 1823 ("Der er et yndigt Land"): "Der sad i fordums Tid | De harniskklædte Kæmper, | Udhvilede fra Strid; | Saa drog de frem til Fjenders Meen, | Nu hvile deres Bene | Bag Høiens Bautasteen"].

Side 203 Linje 21:

Dictator] her omtrent == Statholder; *Dictator* kaldtes i Oldtidens Rom den Mand, der i Tider, som var farefulde for Staten, blev valgt til at styre Staten med uindskrænket Magt.

Side 203 Linje 22-23:

Procurator Provincice] Romernes Betegnelse for Provinsstatholdere, Landshøvdinger.

Side 203 Linje 46:

forgjettet] glemt, se Anm. til 1ste Binds Side 45 Linje 30.

Side 204 Linje 9-10:

I landsforviist var vorden, | At her, saa langt fra Rom, I kom i Jorden] om Pilatus' senere Skæbne vides det, at han efter 10 Aars Regering (26-36 e. Kr.) af Samaritanerne blev anklaget hos den romerske Statholder over Syrien Vitellius for Vilkaarligheder og Grusomheder og af denne sendt til Rom for at forsvare sig. Efter nogle Beretninger skal han være blevet halshugget under Kejser Nero, efter andre Beretninger derimod *forvist til Vienne* i *Syd-Frankrig*, hvor han skal have begaaet Selvmord. [Ogsaa om Pilatus existerer der en vidt udbredt Folkebog, der paa Dansk haves fra 1663 under Titlen: "En kort Beskriffvelse om Pilati Fødsel, Herkomst, Lefnet oc Endeligt, disligest om Jesu Christi u-skyldige Død oc Pijne."]

Side 205 Linje 39:

Zions hellige By] Jerusalem; *Zion* er Navn paa den højeste af de Høje, hvorpaa Jerusalem er bygget, og paa hvilken Davids Borg laa.

Side 209 Linje 16:

da i Døden først jeg vaktes o. s. v.] om denne "Mellemtilstand i de Dødes Rige" inden Kristi Genkomst, hvormed P.-M. ogsaa havde beskæftiget sig i nogle af Almas Sonetter i "Adam Homo" (nærvær. Udgaves 2det Bind Side 493 Linje 1 - Side 494 Linje 10) bør efterlæses Martensens Dogmatik (Udg. 1849, Side 546-54). "Spørge vi - siger Martensen - hvorledes vi efter de Vink, som Aabenbaringen giver os, skulle tænke os Beskaffenheden af hiint Rige, saa betegner det Nye Testamente det som *Hades* (Luc. 16, 23), herved mindende om den gammeltestamentlige Forestilling om Scheol, om Skyggernes Rige. De Hedengangne betegnes i det Nye Testamente 375 kun som Sjæle, som Aander (I Pet. 3, 19, 20); de ere afførte deres Legemlighed, ere udtraadte af den fyldige, den dagklare Virkeligheds hele Sammenhæng og forvente den nye fuldkomne Legemlighed, med hvilken de skulle overklædes. Den hiinsidige Tilstand maa derfor tænkes som den directe Modsætning til den nærværende. I Sammenligning med den nærværende Tilstand maae de Hedengangne siges at befinde sig i en hvilende Tilstand, en Passivitets Tilstand, at være i den Nat, "i hvilken Ingen kan arbeide (Joh. 9,4). Deres Rige er ikke et Gjerningernes og Bedrifternes Rige, thi de udvortes Betingelser, under hvilke Gjerninger og Bedrifter kunne udføres, ere ikke tilstede. Ikke destomindre leve de et dybt aandeligt Liv; thi de Dødes Rige er Inderlighedens Rige, det stille Selvbesindelsens og Selvfordybelsens Rige, et *Erindringens* Rige i den fuldeste Betydning af Ordet, i den Betydning, at Sjælen her gaaer ind i sit eget Indre, gaaer tilbage til det, som er Livets Grund, til Altilværelsens sande Indre. Og just herpaa beroer denne Tilstands purgatoriske Betydning. Medens Mennesket i den nærværende Verden befinder sig i et Udvorteshedens Rige, hvor han under den timelige Adspredelse, under den verdslige Travlhed og Tummel kan undfly Selverkjendelsen, saa indtræder det Modsatte i hiint Rige. Det Slør, som denne Sandseverden med sin brogede, uafladeligt bevægede Mangfoldighed, beroligende og formildende udbreder over Livets strengere Alvor, men som ogsaa saa ofte maa tjene Mennesket til at skjule, hvad han ikke vil see - dette Sandselighedens Slør brister for Mennesket i Døden, og Sjælen befinder sig i de rene Væsenheders Rige. Verdenslivets mangfoldige Røster, som i den jordiske Tilværelse have lydt sammen med Evighedens, forstumme, den hellige Røst lyder nu alene, uden at dæmpes af den verdslige Tummel, og derfor er de Dødes Rige et Dommens Rige. "Det er Menneskene beskikket eengang at døe og derefter Dommen." (Joh. Aab. 14, 13). Langtfra, at den menneskelige Psyche her skulde drikke af Letrie, maa der meget mere siges, at dens *Gjerninger følge* den (Joh. Aab. 14, 13), at dens Livsmomenter, som ere forbigangne og spredte i Tidens Strøm, her opstaae tilbagesamlende i Erindringens absolutte Nærværelse, en Erindring, der maa tænkes at forholde sig til den timelige Bevidsthed, som Poesiens sande Visioner forholde sig til Endelighedens Prosa, en Vision, der baade kan oprinde til Glæde og til Forfærdelse, fordi den er Bevidsthedens egen dybeste Sandhed, og derfor ikke blot kan være saliggjørende Sandhed, men ogsaa dømmende og fordømmende Sandhed. Men idet de Hedengangne saaledes efterfølges af deres Gjerninger, leve og røres de ikke blot i det Salighedens eller Usalighedens Element, som de selv have beredet og udvirket i Timeligheden, men vedblive tillige at optage og at forarbeide et nyt Bevidsthedsindhold, idet de vedblive aandeligt at bestemme sig selv i Forhold til de *nye* Manifestationer af den guddommelige Villie, som her træde dem imøde, og saaledes udvikle sig til den sidste, den yderste Dom."

Side 206 Linje 41:

der ligger Lag] Vigtighed, Vægt.

Side 206 Linje 42:

pro og contra] (latin) "for og imod".

Side 206 Linje 43:

Pulje] (fransk) kaldes i Kortspil den Indsats, hvorom man spiller.

Side 208 Linje 17:

hans Syn] nu: *Synet af ham*, se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 210 Linje 18:

Harm] den ældre Form for Harme, se Anm. til 1ste Binds Side 74 Linje 17.

Side 211 Linje 14:

bryder Staven] Udtrykket er forklaret i Anm. til 1ste Binds Side 197 Linje 25.

Side 212 Linje 6-7:

Da jeg optaget blev i Kirkens Skjød, | Marie Seguier jeg døbtes] *da jeg optaget blev i Kirkens Skjød* d.v.s. i Kirken bares frem til Daaben. - *Marie Louise Seguier* var eneste Datter af Pierre Seguier, Marquis d'O & de Sorel, en Fætter til Frankrigs Kansler; hun blev født ca. 1626, til Gudmoder havde hun Marie de Gonzague (senere Dronning af Polen) 376 og gennem hende kom hun i Forbindelse med Angelica Arnauld, Abbedisse i Nonneklostret Port-Royal ved Paris, Hovedsædet for Jansenismen (en reformatorisk Bevægelse indenfor Romerkirken). Allerede som Barn var Marie Seguier i Besiddelse af et stærkt religiøst Følelsesliv, hendes højeste Ønske var at blive Nonne, og da dette ikke tillodes hende, overtalte hun en ung Slægtning til at tage en Plads for hende i et Kloster. Ganske ung blev hun gift med Louis-Charles d´Albert, Hertug af Luines, Stor-Falkmester af Frankrig (deres førstfødte døde i August 1645 "i en ung Alder"). De byggede sig et lille Slot (Vaumurier) paa Port-Royals Grund, men foreløbig maatte Hertuginden deltage i det selskabelige Liv i Paris, hun brugte alle Slags behændige Paafund for at slippe udenom, hvilket ikke altid lykkedes hende "trods den rørende Iver hun viste". Hendes Mands hovmodige pragtelsken de Slægt førsøgte mere end én Gang at stikle paa hendes kristelige Ydmyghed, men hun lod sig ikke paavirke deraf og sagde "paa sin elskelige Maade, at hun meget gærne vilde have ønsket, at hendes Taburet kunde blive solgt, og at hun med Fornøjelse vilde staa op i Dronningens Nærværelse, naar der var saa mange Stakler, der ikke havde noget at sidde paa." Ægteparret fik 8 Børn; da hun gik i det Svangerskab, som kostede hende Livet, var det, "som om det religiøse Liv modnedes hos hende med dobbelt Hast". Hun læste Kirkefædrene, især Augustin og Cyprian, og hun tog det Løfte af sin Mand, at de herefter vilde leve i et rent aandeligt Ægteskab. Den 13de September 1651 døde hun, efter at have født Tvillinger til Verden, med de Ord [sml. Side 213 Linie 27] af Augustin paa Læben: "*O! elske evigt, o! aldrig dø, o! leve altid*". Tvillingerne døde en Maaned efter Moderen og blev nedlagte i samme Grav. Efter hendes Død giftede Hertugen sig igen med Anne de Rohan, med hvem han havde 7 Børn, og efter hendes Død med Marguerite d'Aligre, med hvem han ingen Børn havde. (Moreri, Le grand Dictionnaire historique, I (1759), Side 276-77; Herm. Reuchlin, Geschichte von Port-Royal, I (1839), Side 565-66; C. A. Sainte-Beuve, Port-Royal, 3. éd., II (1867), Side 311-13; - som det ses af Efterskriften til "Sex Digte, 3. Udgave, 1872", er det Reuchlins Bog, der er P.-M.'s Kilde.)

Side 214 Linje 45:

Vesperklokke] Aftenklokke (latin *vesper* = Aften).

Side 216 Linje 8:

Rad i Rad] Række efter Række; om denne Brug af *i* se Anm. til 2det Binds Side 201 Linje 36.

Side 217 Linje 23:

Finis] (latin) "Ende, Slutning".

KAIN

Affattelsestid: ukendt; udkom den 21de Oktober 1861 sammen med "Paradiset" (ikke optaget i nærvær. Udgave) og "Benedict fra Nursia og hans Amme" under Titlen "Nye Digte", trykt 2den Gang samme Aar (i "Nye Digte, 2det Oplag"), 3dje 1872 (i "Sex Digte, 3dje Udgave"), 4de 1879 (i "Poetiske Skrifter" VII), 5te 1883 (i "Sex Digte, 4de Udgave"), 6te 1899 (i "Fire Digte", Gyldendals Bibliotek), 7de 1902 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VII).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Originaludgaven af "Nye Digte" har følgende Tilegnelse: "Professor Martin Hammerich, Frembringeren af skønne Værker, tilegnes Bogen med Høiagtelse og Venskab."

Manuskript: egenhændigt Trykmanuskript til Originaludgaven, med adskillige Rettelser og Ændringer, i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 1942.
377

Æmnet. Fri Digtning med Tilknytning til 1. Mosebog 1-17: "Og Adam kiendte sin Hustru Eva; og hun undfik, og fødde Cain, og sagde: jeg eier en Mand, som er Herren. Og hun blev ved at føde, nemlig hans Broder, Abel; og Abel blev en Faarehyrde, og Cain dyrkede Jorden. Og det hendte sig, der en Tid var forløben, at Cain frembar et Madoffer til Herren af Jordens Frugt. Og Abel, ogsaa han bar frem af sin Hiordes første Affødning, og af deres Fedme; og Herren saae til Abel og til hans Madoffer. Men til Cain og til hans Madoffer saae han ikke; da blev Cain meget vred, og hans Ansigt falmede. Og Herren sagde til Cain: hvi er du vred, og hvi er dit Ansigt falmet? Er det ikke saa? at dersom du giør Godt, da er du behagelig, og dersom du giør ikke Godt, da er Synden den, som ligger for Dørren, og dens Attraa skal være til dig, og du, du skal herske over den. Og Cain talede med Abel sin Broder; og det hendte sig, da de vare paa Marken, da opstod Cain imod Abel sin Broder, og ihielslog ham. Og Herren sagde til Cain: hvor er Abel, din Broder? og han sagde: jeg veed ikke; mon jeg være min Broders Vogtere? Og han sagde: hvad haver du giort? din Broders Blods Røst raaber til mig af Jorden. Og nu er du forbandet; frem for Jorden, som oplod sin Mund, til at tage din Broders Blod af din Haand. Naar du dyrker Jorden, skal den ikke ydermere give dig sin Formue; ustadig og flygtig skal du være paa Jorden. Da sagde Cain til Herren: min Misgierning er større, end jeg kan bære. See, du haver drevet mig i Dag fra at være paa Jordens Kreds, og jeg maa skiule mig for dit Ansigt; og jeg bliver ustadig og flygtig paa Jorden, og det vil skee, hvo mig finder, slaaer mig ihiel. Men Herren sagde til ham: derfor, hvo som ihielslaaer Cain, paa ham skal det hevnes syvfold; saa satte Herren Cain et Tegn, at ingen skulde ihielslaae ham, som ham fandt. Saa gik Cain ud fra Herrens Ansigt, og blev i det Land Nod, Østen for Eden. Og Cain kiendte sin Hustru, og hun undfik, og fødde Hanoch; og han bygde en Stad, og kaldte Stadens Navn efter sin Søns Navn, Hanock."

I Efterskriften til "Sex Digte, 3dje Udgave, 1872" siger P.-M.: "*Kain* maa, ligesom det forudgaaende, *Abels Død*, forstaaes symbolsk og ikke historisk. Slutningen tilsigter ikke at lægge en ny Skyld paa den tilstrækkeligt Betyngede, men drager kun den uundgaaelige Conseqvents af fortsat Vrede mod Gud."

Samtidens Dom. *Berlingske Tidende* 1861, No. 257: "»Kain eller Vredens Barn« er Pendant til det fortræffelige Digt af samme Forfatter: »Abels Død«, der første Gang læstes i Heibergs Urania for 1845. Her er det Kains hvileløse Flugt, der er skildret med en gribende Kraft, og man seer, hvorledes hans Brøde følger ham i Hælene, og hvorledes Anklageordet "Skyldig" møder ham overalt, selv i hans trofaste Hunds Øine og paa hans nyfødte Tvillingebørns Pande. For ham er der ligesaa lidt Frelse, som der er Hvile, og hans Livs Historie har Digteren træffende udtalt i den allersidste Linie af Digtet: "Tabt for Gud, fortabt han gik". - *Flyve-Posten* 1861, No. 322 (af P. C. ' Zahle): »Kain eller Vredens Barn«. Her føler Forf. sig friere og Versemaalet er heelt igjennem eensartet, men med noget kortere Linier, end Stoffet egentlig egner sig til. Ogsaa heri er der nogle mærkelige Vendinger, f. Ex. Side 132: "Disse Haab, bestandig omme", ligesom Billedet S. 143, at Kain sidder og bider Negle, kan være psyehologisk fortræffeligt, men ikke meget poetisk. Forf. tager Kainsmærket paa Panden bogstaveligt og lader der med læselig Skrift staae "Skyldig", hvilken Paaskrift gaaer i Arv til hans Børn, idet der siges: »Blodskyldstraffen alt i Vuggen | Her de skyldfrie Spæde naaer«. Digtet ender med den trøstesløse Tanke: »Og paa Flugt fra Naadens Veie | Tabt for Gud, fortabt han gik«, hvilket jo her skal betyde, at han gik fortabt, medens Udtrykket som det staaer, kunde betyde noget mindre farligt, nemlig at han gik og følte sig fortabt. Denne hele Sag er jo ikke noget tiltalende Emne for en Digter, der har Andet at bruge sine Evner til, og som ved "Abels Død" har viist, hvorledes han forstaaer at aflokke hine Sagn en virkelig poetisk Side.
378

Her kan man sige, at "Kain eller Vredens Barn", der ender med at gaae fortabt, staaer i en skærende Modsætning til Lucifers Anslag. Imidlertid er der ogsaa her fortræffelige Tanker, f. Ex. hvor der Side 139 tales om den "frie Bedrift" at bygge Stæder, hvorom Kain siger: »Altsaa uden Herrens Naade | Livet dog man føre kan«, en trodsig Yttring om Guds Langmodighed. - *Folkets Avis* 1861, No. 283: "Digtet "Kain, Vredens Barn", der udmaler Brodermorderens Straf, er rigt paa poetiske Skjønheder, men det har i Slutningen en forunderlig Vending, idet Digteren paa Veien til Afrika lader ham blive "sort af Galde", faae Negernæse og Uldhaar og sløves i Tanken. Han skal saaledes øiensynlig gjøres til Stimfader for den æthiopiske Race; men da Kains Race blev udryddet ved Syndfloden, og da Sagnet gjør Noahs vanartede Søn Cham til Negerracens Stamfader, saa veed vi ikke ret, om vi skal betragte denne Sammenblanding af Kains og Chams Skjæbne som forsætlig eller som en Distraktion". - *Nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst, udg. af L. Dietrichson, I* (1863), Side 77: »Kain« er Natstykket, der paa den ene Side svarer mod det nys forladte Dagbillede [d.v.s. »Paradiset«], dels og navnlig mod Digterens ældre Arbejde: »Abels Død«, til hvilket det danner et bestemt Supplement: den Ondes Liv mod den Frommes Død. Og Kains Vandring er virkelig blevet et livfuldt Billede med dyb, forunderlig Skyggevirkning - især er det Øjeblik gribende, da han i Faderglæden har glemt sit Kainsmærke, og da pludselig opdager dets Spor paa de uskyldige Børns Pander. Fortabt gaar han atter ud paa sin vilde Flugt og hans Spor tabes - det er ligesom han er Forspillet til den vandrende, evige Jøde, hvis Ende Digteren andetsteds har behandlet, og ejendommelig er den Tanke, at gjøre ham til de trælbundne Negeres Stamfader: Synden avler Trældom."

Side 219 Linje 3:

Vredens Barn] Udtrykket er hentet fra Eph. 2, 3: "...Vantroens Børn; iblandt hvilke ogsaa vi alle forhen vandrede i vort Kiøds Begierligheder, og giorde Kiødets og Lysternes Villie, og var af Naturen Vredens Børn, som og de Andre."

Side 221 Linje 1:

Kain] maa af Hensyn til Versemaalet ligesom i "Abels Død" (nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 463 ff.) læses i to Stavelser.

Side 222 Linje 6:

Cheruben] (hebraisk) Engel (med Flammesværd).

Side 222 Linje 11:

Ordet "*Skyldig*"] det "Tegn", som Gud satte Kain, at ingen, som mødte ham, skulde slaa ham ihjel, opfattedes i den ældre Teologi som et Mærke, Gud havde sat paa Kain for at stemple ham som en Mand, der var hjemfalden til den Straf, Gud havde forkyndt ham, og som derfor intet Menneske maatte dræbe.

Side 222 Linje 39:

forgjettet] glemt; se Anm. til 1ste Binds Side 45 Linje 30.

Side 224 Linje 7:

svam] er den gamle Fortidsform af Udsagnsordet svømme, som paa P.-M.'s Tid forlængst var forsvundet af det levende Sprog, men som i Digtersproget var genindført af Oehlenschläger og efter ham bruges af andre af det 19de Aarhundredes Digtere.

Side 225 Linje 36:

Harm] den ældre Form for Harme, se Anm. til 1ste Binds Side 74 Linje 17; findes atter Side 230 Linje 30.

379

BENEDICT FRA NURSIA

Affattelsestid: ukendt; **udkom** den 21de Oktober sammen med "Paradiset" (ikke optaget i nærvær. Udgave) og "Kain" (trykt ovf. Side 219-31) under Titlen "Nye Digte"; trykt 2den Gang samme Aar (i "Nye Digte, 2det Oplag"), 3dje 1872 (i "Sex Digte, 3dje Udgave"), 4de 1879 (i "Poetiske Skrifter" VIII), 5te 1883 (i "Sex Digte, 4de Udgave"), 6te 1893 (i "To Digte, udg. af Dansklærerforeningen ved H. Trier"), 7de 1899 (i "Fire Digte", Gyldendals Bibliotek), 8de 1901 (i Poetiske Skrifter i Udvalg" VI), 9de 1909 (i "To Digte, udg. af Dansklærerforeningen ved H. Trier", 2. Udgave).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Originaludgaven af "Nye Digte" har en Tilegnelse til Martin Hammerich, som er aftrykt ovf. Side 376 under "Kain".

Manuskript: egenhændigt Trykmanuskript til Originaludgaven, med mange Rettelser og Ændringer, i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 1233.

Æmnet. I Efterskriften til "Sex Digte, 3dje Udgave, 1872" siger P.-M. om dette sit Digt: *"I Benedict af Nursia* er Alt, lige indtil Ammens Navn, at tage historisk". Denne Bemærkning er ikke uden Interesse, ikke saa meget af den Grund, at en moderne Historiker næppe trods Digterens Forsikring vil opfatte hans Digtning som helt igennem historisk, men fordi Udtalelsen kaster et Lys over Omfanget og Dybden af den, vistnok i særlig Grad teologiske og historiske, Læsning, P.-M. (sml. Indledningen i nærvær. Udgaves 1ste Bind, Side 25) i sine senere Aar efter Afslutningen af "Adam Homo" gav sig af med1). Ammens Navn finder man nemlig ikke paa Alfarvej, og det samme gælder Navnet paa Benedikts Moder, der nævnes Side 257 Linje 30, og Oplysningen om, at det var i 14-Aars-Alderen, Benedikt forsagede Verden og drog ud til et Eneboerliv i Ørkenen. Man kan gennemgaa de nyere, til Dels meget udførlige Fremstillinger af den kristne

Kirkes Historie (saaledes ogsaa den Kirkehistorie, som P.-M. ifølge Auktionskatalogen over hans efterladte Bogsamling selv ejede: August Neanders 11 Bind stærke Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche, 1825-1852 [her behandles Benedikt i Bd. II, Abtheil. 2, S. 558-66]), uden at finde noget som helst om dette, og det samme bliver Tilfældet, om man slaar op i de store teologiske Encyklopædier. Gaar man dernæst til det Skrift, som er Hovedkilden til Benedikts Liv, og det, hvorpaa alle nyere historiske Behandlinger hviler: *Pave Gregor den Stores* (604) Biografi af Benedikt (i 2den Bog af hans Dialoger [optrykt i Mignes Patrologia latina, Tome 66; oversat paa Tysk f. Ex. i Bibliothek der Kirchenväter, I 1873]), finder man ligesaa lidt Navnet paa Ammen og Moderen som nogen Tidsangivelse for hans Forsagen af Verden. Man maa gaa til det 17de og 18de Aarhundredes Skrifter om Benedikt og Benediktinerordenen for at faa disse Enkeltheder at vide. 1703 begyndte den lærde franske Benediktinermunk *Jean Mabillon* (1707) at udgive sit store Værk om Benediktinerordenen (Annales Ordinis Set. Benedicti, 1703-39, i 5 store Foliobind) og indledede det med en Levnedsskildring af Benedikt, bygget paa tidligere fremkomne Skildringer. Her finder man (I 3) anført, at Benedikts Moder hed *Abundantia*, at hans Amme hed *Cyrilla*, og at han besluttede sig til at forsage Verden og leve som Eneboer *i det Aar, da Theoderik den Store erobrede Ravenna*; dette skete i Aaret 493, og da Benedikt er født 480, var han altsaa dengang 14 Aar gammel. Man kan maaske ikke $\frac{*}{-}$380 paastaa, at det netop er Mabillons Værk, P.-M. har læst, ti det *vêd* man intet om, og de samme Oplysninger har han rimeligvis kunnet finde i andre gamle Skrifter om Benediktinerordenen1), men man tør ud fra dette sige, at hans teologiske og historiske Læsning ikke blot har indskrænket sig til Konversationslexika eller moderne og populære Fremstillinger: han er virkelig gaaet adskilligt bort fra, hvad der ligger lige for en Lægmand. -

Under Henvisning til en Artikkel af *Johannes Jørgensen*: Monte Cassino (i Tilskueren, Marts 1908, Side 237-53; optrykt i samme Forfatters "Fra Vesuv til Skagen", 1909, Side 41-78) skal her gives en kort Udsigt over Benedikts Liv, og Udgiveren tillader sig at bruge den, Herman Trier har leveret foran sin Udgave af Digtet2):

"Benedikt var født i Byen Nursia Nord for Rom Aar 480. Gregor den Store fortæller, at han allerede som Barn havde "en Oldings Hjerte" *(cor senile*). Han sendtes tidlig til Rom for at studere, og da han forarget over det Liv, han der var Vidne til, forlod Byen og søgte ud i Ørkenen, var hans Amme, der elskede ham højt, den eneste, der fulgte ham. Men ogsaa hende forlod han og skjulte sig i tre Aar i en Klippehule ved Subiaco. En nærboende Munk, som han havde mødt paa Flugten, hejsede af og til hemmeligt fra en Klippe Brød ned til ham. Saa fandt nogle Hyrder ham, han var klædt i Skind, og de troede først, det var et Dyr. Hans Navn blev nu kendt i Nabolaget, Folk opsøgte ham og lyttede til hans Tale, medens de bragte ham Føde. Fristet ved Tanken om en Kvinde, tænkte han paa at forlade sit Enebo, men sejrede over sig selv ved at klæde sig af og vælte sit nøgne Legeme i et tæt Krat af Nælder og Tjørne saa længe, til Smerten i Saarene kvalte hans Længsler. Efterhaanden fik han mange Disciple og blev, halvvejs mod sin Vilje, Forstander for et Kloster. Klosterbrødrene blev rasende over den strenge Tugt, han indførte, og kom Gift i Vinen, han skulde drikke; men Glasset brast, ifølge Gregors Fortælling, medens Benedikt efter Klosterskik løftede det og gjorde Korsets Tegn derover. Saa vendte han tilbage til sit Enebo, og lidt efter lidt rejstes der tolv Klostre omkring ham, hvert med tolv Munke. Paa Monte Cassino mellem Subiaco og Neapel laa et ældgammelt Apollotempel med Lunde rundt om, i hvilke der endnu ofredes til Guden. Herhen flyttede Benedikt, omstyrtede Altrene og Billederne, afbrændte Lundene, rejste i selve Templet et Bedehus for den hellige Martin og for Johannes den Døber og prædikede Troen for de omboende. Hans fromme Søster Scholastica, som fra Barndommen var indviet til Gud, bosatte sig i Nærheden, og een Gang om Aaret mødtes de to Søskende uden for Klosteret, som ingen Kvinde maatte betræde. Benedikt døde 543 - oprejst, støttet til sine Disciple, med Hænderne rakte mod Himlen i Bøn. Den Regel, han havde givet for Munkelivet, blev afgørende for Munkevæsnets Udvikling. Ingen optoges i hans Orden før efter et Aars streng Prøvelse og efter højtidelig at have lovet urokkelig Forbliven i Klosteret i Fattigdom og ugift Stand og først og sidst Lydighed mod sine foresatte og mod Klosterets Love. "Lediggang er Sjælens Fjende," derfor skal der daglig arbejdes i Hus, Mark eller Have: hvor Benediktinerne kom med "Korset og Ploven", der satte de Spor. Rundt om i Europa, særlig paa Bjærgene, skød deres Klostre frem. De holdt ud, hvor de havde taget fat, indtil Skove var fældede, Moser udtørrede og Heder omdannede til frugtbare Marker og $\frac{**}{--}$ 381 Haver. Boglig Syssel kom til, og i en Tidsalder, der endnu ikke kendte til trykte Bøger, hjalp deres pyntelige Afskrifter til at bevare og udbrede baade klassiske og kirkelige Forfatteres Værker. Fra Benediktinernes Orden skal der være udgaaet 24 Paver, 200 Kardinaler, 1600 Ærkebisper, 4000 Bisper, 1560 Helgene og 15700 Forfattere."

[Det var Benediktinermunke, som først prædikede Kristendommen i Danmark; det første Kloster, de anlagde her, var Voer Kloster i Aarhus Stift, senere kom hertil St. Bents Kloster i Ringsted, St. Knuds Kloster i Odense og St. Peders i Næstved (1261 flyttet udenfor Byen til det nuvær. Herlufsholm); af Nonneklostre nævnes Økloster i Børglum Stift og Vor Frue Kloster i Randers. - Et af de mest kendte Benediktinerklostre er vel nok St. Gallen i Svejts.]

Samtidens Dom. *Berlingske Tidende* 1861, No. 257: "»Benedikt fra Nursia og hans Amme« er egentlig kun en Situation, men udpenslet i hele sin Detail med en overordentlig Fiinhed, og selv det romerske Landskab er paa mange Steder fortræffeligt gjengivet. At man kommer til at interessere sig mere for Ammens Figur end for Benedikts er dog maaske en Mangel ved Maleriet" - *Flyve-Posten* 1861, No. 322 [af *P. C. Zahle*]: "»Benedict fra Nursia og hans Amme« er, forekommer det os, det bedste. Forfatteren har syslet

med Tanken om, hvad der vel foregik i den unge Benedicts Sjæl, da han 14 Aar gammel besluttede som Eneboer at reformere det forfaldne Munkevæsen og at gjøre Klostrene til Gjemmesteder for Lærdom midt under hele Middelalderens videnskabelige Mørke. Han lader Ynglingens Beslutning fremtræde i Samtale med hans Opdragerinde. Ved fra Monte Casino at se ud over Campagnen og det fra sin Storhed faldne Rom beslutter han at ombytte Borgerkronen med Livets Krone og tager for stedse Afsked med sin Ungdoms Ledsagerinde, som havde troet at skulle see ham blive noget Stort i Verden. Vi paastaae ikke, at Forf. giver os det fulde Billede af denne store Sjæls Ungdomsbeslutning, meri hvad der er meddeelt er smukt og livfuldt, Sproget sprudlende let og Tonen ypperligt varieret i Benedicts og Ammens Repliker." - *Folkets Avis* 1861, No. 283: "»Benedikt af Nursia« skildrer Afskeden mellem den fjortenaarige Yngling og hans Amme Cyrilla, da han, forarget af sine Samtidiges Laster, beslutter sig til at blive Eneboer. Tegningen af begge de to Figurer er klar og sikker, men det svage Punkt i Digtet er, at enhver Læser, der tænker sundt, maa give Ammen Ret imod den lille sygelige Asket, der istedetfor at blive i den Verden, hvori han har sit Kald, vil indelukke sig i en selvgjort - der istedetfor at kæmpe imod sin Tids Laster vil flygte for dem - og som tiltrods for Gregor den Stores Lovtaler endnu mindes som den, der har forplantet det indiske Munke-Uvæsen paa Christendommens Grund. Saa sandt som Verden har Krav paa hver Mands Kraft, saa sandt er det enten sygeligt, feigt eller hovmodigt, naar Benedikt besvarer den fornuftige Cyrillas Opfordring til at blive i Rom som "Vogter for de gode Sæder" med den Udflugt, at

> Kun spildt var Liv og Møie,
> Lige fjern var Ret og Orden.
> Nei, Cyrilla! hele denne
> Slægt er dømt som Jødefolket,

og saa sandt maa vi som Protestanter protestere mod, at "Munkelivets faste Styrer" fremstilles

> Høi og herlig som den dunkle
> Middelalders lyse Heros -
> . . . som Europas Lærer,
> Videnskabens første Grunder,
> Folkeaandens vise Styrer."

382

Nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst, udg. af L. Dietrichson, I (1863), Side 77-79: "Vor Digter har kun skildret en Dag af Benedicts Liv, den Dag, da han forlader sin Amme, for til hendes store Forfærdelse at drage ud i Ørken, just som hun forbereder ham til at træde ind i Roms store Cirkler. Det ses let, hvorfor Forf. har valgt netop denne Dag; men et andet Spørgsmaal turde det være, om ikke en nærmere Motiveren af Ynglingens Sindelag og Planer havde med Ret indtaget en Del af den Plads, den brede Landskabstegning nu indtager, og den mere maleriske end poetiske Anordning af Figurerne havde burdet vige for det omvendte Forhold. Skildringen af den varme Sommerdags Lummerhede i Campagnen og Overgangen til Aftenens kjølige Ro er saa rigt og mægtigt skildret, at man bliver i Tvivl om, hvorvidt det er et historisk Genrebillede eller Landskab med Figurer, her er malet, ti malet er det; og derved fremkommer en "Zwittergattung" [Mellemting], der ikke er til Fordel for Digtets Indtryk paa Læseren. - Det virker ogsaa til at svække Virkningen af, at det er Christendommens Magt i det begejstrede Ungdomssind, der besynges - Digtets store Ide træder ofte for meget i Baggrunden for Skildringen af Omgivelser. - Imidlertid har Digteren her atter gjort et Skridt fremad paa sin Bane mod det store Maal, der ikke længer ligger i Frembringelsens poetiske Fylde, men i den personlige Tilegnelses Inderlighed; gjælder det ofte, at man elsker en Digter for hans Digtes Skyld, saa sige vi her, at vi elske disse Digte ["Paradiset", "Kain", "Benedict fra Nursia"] for Digterens Skyld, fordi de, om de maaske ikke flette flere Laurbær i hans Digterkrone, end den allerede har, dog vise, at han, den trofast til Enden Søgende, personligt nærmer sig til at gribe en anden uvisneligere Krone, den, der er lovet Enhver, som bliver tro til Enden."

Side 233 Linje 2:

Amme] det var Skik i gamle Dage, at Ammen blev hos sit Foster barn lige til den voxne Alder. I Oehlenschlägers "Aladdin" har Prinsesse Gulnare endnu sin Amme hos sig; ligesaa Julie i Shakespeares "Romeo og Julie". (H. Trier.)

Side 235 Linje 1:

Campagnen] den store Slette omkring Rom, Latinerfolkets Hjem, i den ældre Oldtid opdyrket, senere mere og mere øde og hjemsøgt af Malaria (usund Luft). Først i den nyeste Tid har man kraftig taget fat paa dens Genopdyrkning. (H. Trier.)

Side 235 Linje 7:

Anioflpden] *Anio* (Aniene, Teverone) udspringer en 10 Mil øst for Rom i Apenninerne, falder ved Byen Tivoli (Oldtidens Tibur) gennem prægtige og romantiske Vandfald (Billede f. Ex. i Folkenes Historie II 5) ned i

den romerske Kampagne og løber omtr. ½ Mil nord for Rom ud i Tiberens venstre Bred.

Side 235 Linje 9:

den gule Tiber] "den *gule* Tiber" kaldes Floden alle rede hos Oldtidens romerske Digtere, fordi den medfører gulligt Sand fra Bjær gene, hvor den har sit Udspring.

Side 235 Linje 16-17]:

Rom styredes i de første halvfjerde Hundrede Aar efter Sagnet af Konger, var fra Aar 509 f. Kr. Republik i omtrent 500 Aar og regeredes derefter af Kejsere. (H. Trier.)

Side 235 Linje 24:

Sanct Peters Nøgler] d.v.s. Pavemagten, sml. Jesu Ord til Apostlen Peter i Matth. 16, 18 -19: "Men jeg siger dig, at du er Petrus [Ordspil; græsk *petros* = Klippe]; og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skulle ikke faae Overhaand over den. Og jeg vil give dig Himmeriges Riges Nøgler, og hvad du binder paa Jorden, det skal være bundet i Himlene, og hvad du løser paa Jorden, det skal være løst i Himlene."

Side 235 Linje 30:

Oldtidssolens Nedgang] man plejer at regne Oldtidens 383 Ophør fra Aar 476, da den sidste romerske Kejser Romulus Augustulus blev afiat af Herulerhøvdingen Odoaker.

Side 236 Linje 1-2:

Italiens Hersker, | *Gotherkongen i Ravenna*] der tænkes paa Østgoterkongen *Theoderik den Store* (f. ca. 450), der i Aaret 488 i Spidsen for sine Goter var draget ned i Italien, hvor Herulerhøvdingen Odoaker dengang herskede efter at have afsat den sidste romerske Kejser (se foregaaende Anm.). Odoaker blev slaaet og sluttede sig inde i den stærkt befæstede By *Ravenna* (paa Italiens Østside ved Adriaterhavet); Aar 493 erobrede Theoderik Ravenna og dræbte med egen Haand Odoaker, hvem han havde lovet Del i Magten. I nogle og tredive Aar, til sin Død 526, herskede Theoderik fra Ravenna, der blev hans Yndlingsopholdssted, over Italien, og under hans Regering nød Landet en kortvarig og længe savnet Ro. Næringsvejene begyndte at blomstre op igen, det romerske Aandsliv vaagnede atter til Liv, og Goterkongen fredede med Pietet om Minderne fra Oldtiden. [Efter sin Død levede den mægtige Konge, hvis Navn betyder "Folkeherskeren" (oldnord. þjóðrekr], videre i den germanske Sagnverden som *Kong Didrek af Bern* (d.v.s. Verona, ved Siden af Ravenna Kongens Opholdssted). Hans prægtige Gravmæle i Ravenna er endnu til.]

Side 236 Linje 4:

Chaos] (græsk) "Forvirring" (egl. det tomme Rum, som ifølge græsk Mytologi var til, før Verden skabtes).

Side 236 Linje 8:

Secler] (latin) "Aarhundreder".

Side 236 Linje 19:

Oldtidsmindet] særlig de romerske Vandledninger og Gravmæler. (H. Trier.) - Campagnen skildrer P.-M. efter Erindringen: han havde i 1839-40 været i Italien. [Sml. Chr. Winthers Skildring af Campagnen i "Et romersk Osteri" fra 1843.]

Side 236 Linje 26:

Steeneg] en af Sydeuropas mange stedsegrønne Egearter. (H. Trier.)

Side 236 Linje 45:

Tibur] Oldtidens Navn paa det nuværende Tivoli, en lille By øst for Rom, hvor Aniofloden falder ud i Campagnen (se Anm. til Side 235 Linje 7).

Side 237 Linje 45:

Sabinerlandet] Oldtidens Navn paa Landet nordøst for Rom, nord for Tivoli.

Side 238 Linje 5:

Nursia] nu: Norcia, Bjærgby i Sabinerlandet, nord for Tivoli ["det kolde Nursia" (frigida Nursia) hedder den hos den romerske Digter Vergil (19 f. Kr.) i hans Æneides 7de Bog Vers 715].

Side 238 Linje 9:

(Skilt fra Fader som fra Moder)] P.-M. forudsætter hele Tiden (se navnlig Side 257), at Benedikts Moder lever. Mabillon f. Ex. siger herom intet, men Udgiveren 1656 af Petrus Diaconus (se ovf. Side 380 Note 1) fortæller rigtignok, at hun forlængst var død: ifølge ham er Benedikt og Søsteren Tvillinger, "og da de var fødte, døde Moderen, som om hun alt havde levet tilstrækkeligt, naar hun havde født saa store og udmærkede Børn, og som om hun havde giftet sig af ingen anden Grund end at blive Moder til saadanne Helgener". [Historisk taget vêd man intet som helst om Benedikts Forældre, ogsaa Mabillon f. Ex. er ret skeptisk overfor Efterretningerne om dem.]

Side 238 Linje 17:

ved Skranken] d.v.s. i Retten.

Side 239 Linje 4:

Mulerne] Muldyrene.

Side 240 Linje 30-31]:

Stjernetyderkunsten, der læste Menneskenes Skæbne i Stjernernes Stilling [sml. Anm., til 2det Binds Side 516 Linje 9], dyrkedes hele Middelalderen igennem. (H. Trier.)

Side 241 Linje 6:

Pinierne og Cypressen] *Pinie*: en Fyr, 50-70 Fod høj, med en Krone som en hvælvet Skærm, særlig ejendommelig for Italien. - *Cypres*: et stedsegrønt Træ, i Middelhavslandene 20-40 Fod højt, Kronen meget mørkegrøn, Grenene opredte i Flugt med Stammen. (H. Trier.)

Side 241 Linje 34-36:

Det er Resten . . . Villa Hadriani] den romerske Kejser Hadrians (138 e. Kr.) Landslot ved Tibur (Tivoli).

Side 241 Linje 41:

det runde Gravsted] Hadrians uhyre Gravsted (moles 384 Hadriani) i Rom ved Tiberen, senere omdannet til Fæstningen Engelsborg. (H. Trier.)

Side 242 Linje 6:

paa Reiser] Hadrian gennemrejste i sin Regeringstid sit store Rige, sædvanlig til Fods og ledsaget af Bygmestre og Kunstnere, (H. Trier.)

Side 242 Linje 42:

Olieskoven] Oliventræsskoven. Oliventræet voxer hele Sydeuropa over, har hvidgraa, skældækkede Blade, sorte, violette, rødlige, hvidlige eller grønne Frugter og bliver som dyrket Træ 30-50 Fod højt. (H. Trier.)

Side 243 Linje 45:

Tusculum og Alba Longa] to gamle latinske Byer paa Albanerbjærgene, en Gruppe udslukte Vulkaner midt paa Campagnens Slette. (H. Trier.)

Side 244 Linje 1:

Tiberdalen] den midterste og øvre Del af denne med Etrurien i Vest, Sabiner- og Umbrerlandet i Øst. (H. Trier.)

Side 244 Linje 21:

Sækkepiben] et ældgammelt Blæseinstrument, der hos de forskellige Folkeslag har haft forskellig Konstruktion. Man træffer den endnu i Rusland, Ungarn og Italien, mest paa Landet og blandt omvandrende Musikanter. I Højskotland er Sækkepiben (Bag-pipe) Nationalinstrument og bestaar af en Lædersæk, som Spilleren fylder med Luft ved at blæse gennem et i den ene Ende anbragt Rør, hvorpaa han sammenpresser den indblæste Luft ved med Armen at trykke Sækken mod sit Legeme. I den anden Ende af Sækken er et Rør med 6 Lydhuller, hvorpaa Melodien blæses. Foruden dette Rør findes ofte flere andre, som summe og snurre paa egen Haand i den dybere Tone, hvori de er stemte. (Nord. Conversations-Lexicon.)

Side 245 Linje 43:

LaurbærJerandsen] Sejrherrens Hæderspynt om Hovedet.

Side 246 Linje 12:

speilet af] nu: afspejlet, se Anm. til 1ste Binds Side 20 Linje 6.

Side 246 Linje 26:

Julius Cæsar] Roms største Feltherre og Statsmand, myrdet Aar 44 f. Kr.

Side 247 Linje 30:

Epistler] (latin) "Breve".

Side 247 Linje 33-34:

Farveskriften | *Vexlende for hvert et Afsnit*] Middelalderens Bøger var i Reglen skrevne paa Pergament, tilberedt Kalveskind, og smykkede i Texten med malede og guldvirkede Billeder, særlig ved Afsnittenes Begyndelsesbogstaver, Initialerne. (H. Trier).

Side 247 Linje 36-39]:

Kristus fremstilledes fra den ældste kristelige Tid tit som Hyrden med sit Lam (Menigheden) i Overensstemmelse med Joh. Ev. 10, 11. (H. Trier.)

Side 248 Linje 23:

den hellige Antonius] den hellige Antonius samlede i Slutningen af det 3dje Aarhundrede de ægyptiske Eneboere i Klostre og er saaledes Munkelivets Stifter. Sagnet fortæller meget om de Syner, hvori Djævlen fristede ham, snart som forføreriske Kvinder, snart som ængstende Uhyrer. (H. Trier).

Side 248 Linje 29:

Guld-Denarer] *Denar* er Navn paa en gammelromersk Sølvmønt, omtrent = 60 Øre; fra Cæsars Tid havde man ogsaa Gulddenarer med 25 Sølvdenarers Værdi.

Side 248 Linje 37:

rul du din Bog nu sammen] formodentlig er det en Viden om den klassiske Oldtids Haandskrifter i Bogrulleform, P.-M. her overfører paa de middelalderlige Pergamentshaandskrifter med guldindlagte Illustrationer: de sidste taalte næppe Sammenrulning. Iøvrigt fandtes Bogruller ogsaa langt ned i Middelalderen og har for hebraiske Haandskrifters Vedkommende holdt sig endnu længere.

Side 249 Linje 21:

Senator] Medlem af Senatet. *Senat* (af latin *senes* = de gamle) hed det øverste Raad i Oldtidens Rom, som havde højeste styrende Myndighed.

Side 250 Linje 7:

Aandens Grave] sml. Apost. Gern. 2, 1-4.
385

Side 250 Linje 21:

Tunica'en] romersk Underklædning af hvid Uld, over hvilken man bar Toga'en (næste Anm.).

Side 250 Linje 37:

Toga] de romerske Mænds Overklædning, en hvid, ufarvet ulden Kappe, der bares saaledes, at venstre Arm hvilede i Togaen, medens højre Arm var fri; foran paa Brystet dannede Togaen en Fold. Den med en Purpurbræmme forsynede Toga (toga prætexla) brugtes af de fribaarne romerske Drenge, indtil de senest ved 17-Aars Alderen iførte sig Mændenes almindelige Toga (toga virilis).

Side 251 Linje 39:

Hvad der skrevet staaer i Bogen] Matth. 16, 24; 19, 21.

Side 252 Linje 21:

hvad Sand Paulus siger] *1* Kor. 7, 1.

Side 252 Linje 31:

Det er Guds Ord, tør jeg mene] *1* Moseb. 2, 18.

Side 252 Linje 41:

Clienten] Klienter kaldtes i Rom Smaafolk, der gav sig under en eller anden Stormands Beskyttelse. (H. Trier.)

Side 253 Linje 1:

hvad os Skriften siger] Matth. 20, 16.

Side 253 Linje 22:

der staaer skrevet] Matth. 16, 25.

Side 254 Linje 15:

Fruentimmer] Ordet, der er Laaneord fra Tysk, brugtes paa P.-M.'s Tid = *Kvinde, Dame* (ikke som nu blot med haanlig elier nedsættende Betydning); sml. et Brev fra Emil Aarestrup (1856): "Paa Ravnholt har jeg tilbragt flere Middage og Nætter . . . Ærkearistokratiske ere disse Herrer og Fruer ... men megen Sjæleadel og Dygtighed kan være forenet med Adelskabet. Deres Fruentimmer ere ofte meget nydelige."

Side 254 Linje 39:

Collosseum] Kejser Vespanians (79 e. Kr.) kæmpestore Cirkusbygning i Rom.

Side 255 Linje 1:

den grønne Krands af Myrther] Myrterne var hos Romerne helligede Venus, Elskovsgudinden. Ammen har her næppe fundet det rette Billede paa sine Følelser. (H. Trier.)

Side 256 Linje 15:

Over Bjergene mod Vesten] "Digteren - bemærker H. Trier - der har et fuldkommen klart Billed af de geografiske Forhold, har her og i Ammens Svar ved en Skrivefejl sat »Vest« for »Øst«." Ligesaa lidt som Trier kan nærvær. Udgiver indlade sig paa Rettelse i Texten; Fejlen, der gaar gennem alle Textkilder og desuden findes i Manuskriptet (der paa dette Sted er frit for Rettelser), er P.-M.'s, og som saadan maa den bibeholdes.

Side 257 Linje 39:

min fromme Søster] Benedikts Søster Scholastica var efter Gregors Udsagn allerede som Barn indviet til Gud. (H. Trier.)

Side 258 Linje 40:

om hvem staaer skrevet] Matth. 4, 1.

Side 260 Linje 35:

Tyrrhenerhavet] det gamle Navn paa Havet vest for Italien.

Side 261 Linje 10-12:

kredsed ... Klippens Tinde] nu: *kredsed* om eller *omkredsed*; P.-M. bruger bestandig *kredsed* uden Forholdsord med Genstandsord efter sig, se nærvær. Binds Side 46 Linje 19 og 1ste Binds Side 346 Linje 16.

Side 262 Linje 22:

Dagens Stjerne] d.v.s. Solen.

Side 263 Linje 9:

Capitolium] Borgklippen, en af de syv Høje, hvorpaa Rom var bygget. (H. Trier.)

Side 263 Linje 15:

Curtius] styrtede sig i en Jordrevne, der pludselig var opstaaet paa Roms Torv og efter Oraklet kun vilde lukke sig, naar Romerne styrtede deres kostbareste Eje i den. (H. Trier.)

Side 263 Linje 15:

Scævola og Cocles] romerske Sagnhelte fra Republikkens Krig med Etruskernes Konge Porsena. *Scævola* holdt sin højre Haand ind i Alterilden, til Haanden var opbrændt, for at vise den fjendtlige Konge en Romers Standhaftighed; *Cocles* forsvarede selvtredje Tiberbroen, til den var brudt af bag ham, og reddede sig saa ved Svømning. (H. Trier).

Side 263 Linje 16:

Brutus] Republikkens Grundlægger. Den yngste Brutus søgte at genoprette Republikken ved at myrde Cæsar, Enevoldsherren, efter hvem Kejserdømmet fulgte. (H. Trier.) 386

Side 263 Linje 16:

Decius] flere Feltherrer af dette Navn indviede sig før Slaget til Underverdenens Guder for at skaffe deres Landsmænd Sejr. (H. Trier.)

Side 263 Linje 16:

Camillus] frelste Rom i Krigen med Gallerne. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17:

Fabius] standsede ved sin forsigtige Klogskab Hannibal i hans Sejrsløb. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17:

Regulus] vilde hellere dø end bryde sit Ord til grusomme Fjender. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17:

Æmilius] Æmilius Paulus, Makedoniens Overvinder. (H. Trier.)

Side 263 Linje 18:

Scipioner] Sejrherrerne i de puniske Krige. (H. Trier.)

Side 263 Linje 18:

Catoner] den ældre Hævderen af den gammelromerske Strenghed i Sæder mod indtrængende Slaphed og Forfinelse, den yngre Republikkens Forsvarer mod Cæsar. (H. Trier.)

Side 263 Linje 34:

Pompeius] romersk Feltherre, Cæsars Modstander. (H. Trier.)

Side 263 Linje 38:

Titus] romersk Kejser 79-81 e. Kr., indtog Aar 70 Jerusalem. (H. Trier.)

Side 263 Linje 39:

Lysestagen] den syvarmede Guldlysestage i Jerusalems Tempel.

Side 263 Linje 45:

ifjor, da Bom han gjested] da Handlingen i Digtet foregaar i Aaret 493 (sml. ogsaa ovf. Side 379), maa ifjor være = Aar 492. Om Theodorik allerede i dette Aar har gæstet Rom, har Udgiveren ikke kunnet finde noget om. Hos Edw. Gibbon (The History of the Decline and Fall of the Roman Empire, VII (Udg. 1788), Side 13) findes følgende, der refererer sig til Tiden f ø r Ravennas Indtagelse i 493: "From the Alps to the extremity of Calabria, Theoderic reigned by the right of conquest .... and he was accepted as the deliverer of Rome by the senate and people ...." Maaske er det noget saadant, der her foresvæver P.-M. - Naar Ammen taler om Goterkongen i Ravenna, er der intet kronologisk urigtigt deri; Digtet foregaar i *Sommeren* 493, men *den 5te Marts* 493 havde Theoderik erobret Ravenna og dræbt Odoaker.

Side 264 Linje 23:

Ørne] Sølvørne var de romerske Hærafdelingers Feltmærke. (H. Trier.)

Side 264 Linje 30:

Vivat Rex Italiæ, vivat!] (latin) "leve Italiens Konge, han leve!"

Side 265 Linje 19:

Christenhedens Vidner] Sandhedsvidner, Blodvidner. (H. Trier.)

Side 266 Linje 12:

Censor] i Republikkens Tid en Embedsmand, der vaagede over Borgernes Opførsel. (H. Trier.)

Side 266 Linje 17:

Kipper] tarvelige Beværtninger.

Side 267 Linje 1:

Kuld] om Formen se Anm. til 1ste Binds Side 433 Linje 7.

Side 270 Linje 29:

Livets Krone] Jak. 1, 12; Joh. Aab. 2, 10.

Side 271 Linje 16:

Heros] Helt.

FREMTIDSMAALET

Affattelsestid: vel efter 30/10 1864 (da Fredstraktaten undertegnedes i Wien) eller maaske efter 5/11 1864 (da Fredstraktaten forelagdes det danske Rigsraad til Godkendelse); **udkom** den 13de November 1864 under Titlen "Maalet" i Illustreret Tidende, 6te Aarg., No. 268, trykt 2den Gang 1879 (i .Poetiske Skrifter" III), 3dje 1902 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VIII), 4de 1903 (i "Mindre Digte").
387

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1864, den eneste af Digteren selv besørgede.

Musik: Digtet er skrevet til J. P. E. Hartmanns Melodi til Jægerkoret i J. L. Heibergs "Syvsoverdag" ("Snart er Natten svunden, | Dagen bryder frem"); særlige Melodier til det er komponerede af H. Rung og Aug. Winding.

Side 277 Linje 29-30:

Ingen Døgnets Flaner, | Rendt fra Bog og Naal] "Døgnets Flaner" havde P.-M. haft for Øje i Skildringen af de kvindelige Maskefigurer i Maskeradescenen i "Adam Homo" (se nærvær. Udgaves 2det Binds Side 353 Linje 29 - Side 355 Linje 8, Side 356 Linje 29 - Side 358 Linje 4, Side 369 Linje 17 - Side 372 Linje 28, Side 375 Linje 21 - Side 376 Linje 32).

Side 278 Linje 3-4:

Som med mig vil blande | Blod og ikke Blæk] sigter uden Tvivl til Sverige-Norge. Om. P.-M.'s Stilling til den skandinaviske Tanke, som han ironiserer over i "Adam Homo", se Anm. til 2det Binds Side 362 Linje 7.

UNGDOMSKILDEN

Affattelsestid: ukendt; udkom i Tiden mellem den 10de April og den 23de Maj 1865, trykt 2den Gang 1879 (i "Poetiske Skrifter" VIII), 3dje 1883 (‚2den Udgave"), 4de 1902 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" VIII).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1865, den eneste at Digteren selv besørgede.

Manuskript: Trykmanuskript, med adskillige Rettelser og Ændringer, i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 1284.

Oversættelser: paa Svensk 1866 af Frederika (Ungdomskällan. Berättelse. Stockholm, 1866), paa Engelsk 1867 af Humphry William Freeland (The Fountain of Youth. London, 1867), paa Tysk 1885 af D. Al. Michelsen (Der Jugendborn. Erzählung. Leipzig, 1885) og 1891 af P. J. Willatzen (i: Nordische Novellen. Bremen, 1891), paa Fransk 1888 af Oscar Hansen (La fontaine de jouvence. Conte. Copenhague, 1888).

Den engelske Oversættelse bærer følgende Tilegnelse: "To My Friends in Denmark I dedicate these first-fruits of sympathetic intercourse and of a happy sojourn in their land" og indledes med følgende Digt af Oversætteren:

Go, little book, the frail yet cherish'd token
Of love which to a kindred land I bear;
Let climes in which my mother-tongue is spoken,
The life and thoughts of Denmark's genius share.

That life wars nobly with a world of sense,
In the pure spirit of the bard whose plan
Was "to assert Eternal Providence
And justify the ways of God to man".

I love the land where still, like thunder shaking
The mighty Fjeld with voices loud and strong,
An Oehlenschläger's glorious lyre is waking
The echoes of imperishable song.

I love the land where still, 'mid laughter thrilling
Through joyous hearts that live but in applause,
With wit's light quiver Virtue's task fulfilling,
Its listening thousands Holberg's genius draws.

I love the land where still, with tempests rolling
Around him, in a kingdom half o'erthrown,
Earth's mightiest Sculptor stands, a world controlling,
Inspires all art, and breathes in living stone.

Go, little book! upon the conqueror's morrow
A true heart fawns not, - turns to farne more bright,
Where Denmark's genius o'er the realms of sorrow,
And Time's dark cloud-land scatters golden light.

Illustrationer: af Walter Allen i H. W. Freelands engelske Oversættelse 1867.

Æmnet. Troen paa en "Ungdomskilde", ved hvis Vand den badende kan blive ung igen, er ældgammel og vidt udbredt. Den indiske Mytologi kender en Kilde, som den badende kommer op af gammel eller ung som han selv vil, og den græske Historieskriver Herodot (ca. 424 f. Kr.) fortæller, at Æthioperne havde en Kilde, som de badede sig i, hvorved de opnaaede en høj Alder: 120 Aar eller mere. Samme eller lignende Forestillinger har man fundet hos Malajerne, paa Hawaji og Sandwich-Øerne; de gaar igen i danske, svenske, tyske, hollandske, italienske og russiske Folkeeventyr og Folkeviser om " Livsvandet" og "Ungdomslandet". Særlig i Middelalderen spillede Troen paa "Ungdomskilden" en stor Rolle. Man søgte den først mod øst. De fantastiske Efterretninger om det fjærne Østen, som findes i Præsten Johans (Presbyter Johannes, Jon Præst) Brev til den byzantinske Kejser Emanuel (12te Aarh.) eller i den engelske Ridder Johannes Mandevilles Rejseberetning (14de Aarh.) - begge vidt udbredte, indeholder ogsaa Beretninger om "Ungdomskilden". Saaledes fortæller Mandeville (anført efter den gamle danske Oversættelse fra det 15de Aarh.): "Vdhen ten fornefnde skow ligger eet bierg, som hedher Polumbe, oc vnder biergit er een stad, som heder Palumba, oc paa then annen sidæ biergit er een keldæ, som kaldess fons iuuentutis, vngdoms keldæ. Thet vatn gifuer saa godh lucth oc sødher døn [d.v.s. Lugt] oc teff [d: Lugt] aff sek, at engæ honnæ yrter kunnæ luctæ eller tefuæ bæder, forty at j huer stund ta omskiftiss teth vatn oc hafuer sinderlich lucth oc teff, oc hoo som drikcer ther aff nogræ daghæ fastendiss, han fongher bodh aff allæ hondhæ syughæ, som han hafuer inden j sith liff, vdi een stakcæth tid vdhen helsoth, oc tee som ther hoos boo oc ther aff drikckæ, tee sin es all

theræ lefnet at wæræ vngæ. Jek drak ther trøsuer [d.v.s. tre Gange] eller firæ sinnum [d.v.s. Gange] aff; jek hafuer følt ter goth aff tel mith legemmæ intel thennæ dag. Mand mener, at then keldæ løber strax vnner iordhen vdh aff een keldæ, som er j Paradiis, saa at hun blandiss meth entæ [d.v.s. intet] vatn, før en hun kommer tidh".

[Aug. Wünsche, Das Wasser des Lebens in den Marchen der Völker, i Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch. XIII 166-180, desuden: E. W. Tylor, Researches into the early history of mankind, Side 352-55; J. W. Wolf, Beiträge zur deutschen Mythologie, I 167-68; Jacob Grimm, Deutsche Mythologie, 4. Aufl, I 488; J. G. Th. Grässe, Der Tannhäuser und Ewige Jude, 2. Aufl., Side 75-78; G. H. Maynadier, The Wife of Bath's Tale, Side 185-90 o. fl. St; Svend Grundtvig, Danmarks gamle Folkeviser, II 504-07; Hyltén-Cavallius & George Stephens, Svenska folk-sagor och äfventyr, I 151-68, 488-89; Mandevilles Rejse i gammel-dansk Oversættelse, udg. af Lorenzen, Side 89.] -

Da Amerikas Opdagelse i Begyndelsen af det 15de Aarh. drog alles Sind og Tanker mod vest, dukker "Ungdomskilden", som man tidligere havde søgt 389 mod øst, nu op i det yderste Vesten af den da kendte Verden. Den, som i Litteraturen først gav Beretning om den ny Verdens Vidunderligheder, den lærde og overfor det ny meget skeptiske Piemonteser Petrus Martyr (1526), fortæller 1511 i sin Beretning til Paven, at der i et Land Boiuca eller Agnaneo efter Indianernes Fortælling skal være en Kilde: en Slurk af den giver Oldingen hans blomstrende Ungdom igen, og, tilføjer han, "Eders Højhellighed maa ikke tro, at dette fortælles for Spøg eller hen i Vejret". Allerede Aaret efter sattes en Expedition i Værk for at finde Kilden; denne fandtes vel ikke, derimod betraadtes for første Gang Nordamerikas Kyst, og det Land, Expeditionen kom til, fik Navnet *Florida*.

Det er denne Expedition, der danner Udgangspunktet for P.-M.'s Digt. Den Mand, der ledede Expeditionen, var *Juan Ponçe de Leon*, og den, der har givet Eftertiden de udførligste og paalideligste Efterretninger om den, er *Antonio Herrera*. Hos P.-M. er Chefen bleven en Biperson, medens Navnet Herrera er knyttet til Fortællingens Helt. Et Par Oplysninger om disse to Mænd, der personligt intet har haft med hinanden at gøre, og af hvilke den sidste intet andet har med "Ungdomskilden" at gøre, end at han som saa mange andre har berettet om den, hidsættes her:

Juan Ponqe de Leon var født i Spanien ca. 1460; 1493 sejlede han med Columbus paa dennes anden Rejse til den ny Verden og blev Guvernør over den østlige Del af Haiti; 1508 kom han til Puerto Rico og blev 1510 Statholder over denne Ø; 1512 drog han ud for at finde "Ungdomskilden", som Indianerne havde sagt skulde ligge paa Øen *Bimini* (ligger 12 Mil fra Florida) og blev ved denne Lejlighed Floridas Opdager og den første Europæer, som lærte Golfstrømmen at kende; 1521 sejlede han, ansporet af Cortez' Held i Mexiko, igen til Florida for at besætte og underlægge sig dette Land, men blev slaaet tilbage af de Indfødte og døde kort efter paa Cuba af sine Saar. [Alfr. Brittain, The History of North America, I 317 - 19.]

Antonio Herrera y Tordesillas var født 1549 og døde 1625 i Madrid; beklædte betydelige Stillinger under Kongerne Philip II, III og IV, dels som kgl. Historiograf, dels som Statssekretær; hans Hovedværk som Historiker er det vigtige Skrift om Spaniernes oversøiske Erobringer i 4 Foliobind, som udkom 1601-15 og oversattes baade paa Fransk og Engelsk: "Historia general de los hechos de los castellanos en las islas y tierra firme del Mar Oceano". [E. Gigas i Salmonsens Konversations-Lexikon VIII 843.] -

Herreras Værk i Originalsproget har P.-M. ikke læst, ti han kunde ikke Spansk1); han kunde have læst det i Oversættelse, men derom vides intet, og Herreras Beretning har han kunnet finde mer eller mindre udførligt gengivet mangfoldige Steder. Den lyder saaledes (Decad. 1, Bog 9, Kap. 11-12):
Kap. 12. Juan Ponce de Leon fuldender sin Sejlads langs
Kysten af Florida for at vende tilbage til Sant Juan.

. . . Efter at Skibene var istandsatte, da Juan Ponce syntes, at man havde haft meget Arbejde, tog han den Beslutning, skønt mod sin Vilje, at sende $\frac{*}{-}$ 390 det ene ud paa en Rekognoskeringsexpedition til Øen Bimini, fordi han selv gerne vilde derhen, paa Grund af hvad man havde berettet ham om denne Øs Rigdom og især om den mærkværdige Kilde, som efter Indianernes Sigende forvandlede gamle Mennesker til unge; de havde ikke kunnet finde denne Ø formedelst Skær og Strømninger og Modvind. Som Kaptajn paa Skibet sendte han Juan Perez de Ortubia og som Styrmand Anton de Alaminos. De havde to Indianere med som Lodser for Skærenes Skyld; thi der er saa mange af dem, at man kun kan passere imellem dem med største Fare. Dette Skib afsejlede den 17de Septbr., og næste Dag sejlede Juan Ponce ud paa sin Rejse; i Løbet af 21 Dage fik han rekognosceret San Juan og kastede Anker i Puerto Rico-Bugten. Her indtraf det andet Skib efter at have fundet Bimini, dog ikke Kilden, med Beretning om at det var en stor Ø med frisk Klima, meget Vand og mange Træer. Hermed endte Juan Ponçe's Opdagelsestogt i Florida, uden at han fik at vide, at det var Fastland, og det varede adskillige Aar før man fik sig forvisset derom.

Kap. 12. Om de cubanske Indianeres Fejltagelse med
Hensyn til Bimini-Kilden og Jordans Flod, og om Grunden til Havets Bevægelser.

Det er en sikker Ting, at Juan Ponçe de Leon havde en særlig Hensigt med sin Sørejse (der er fortalt om i

forrige Kapitel) foruden dens Hovedformaal, at opdage nye Lande, hvilket i disse første Tider var det som Kastilianerne [d.v.s. Spanierne] lagde mest an paa. Det var at søge efter Kilden paa Bimini og en Flod i Florida, idet han troede paa Udsagn af cubanske Indianere og af nogle paa Hispaniola: at naar man badede sig i den eller i Kilden, blev gamle Mennesker igen unge. Og det var sandt, at mange Indianere fra Cuba, der troede for vist at den Flod var der, sejlede over til Florida for at lede efter den, mange Aar før Kastilianerne opdagede Øen, og de blev dèr og anlagde en By, og endnu den Dag i Dag lever disse Cubaneres Efterkommere dèr. Rygtet om den Aarsag, der bevægede disse til at begive sig til Florida, fik ogsaa alle Konger og Høvdinger i de Egne til at lægge megen Vind paa at faa at vide, hvad det kunde være for en Flod, som gjorde saa god en Gærning at forvandle Oldinge til Ynglinge: og der var ikke en eneste Flod eller Bæk i hele Florida, endog Damme og Moser, uden de badede sig deri. Endnu den Dag i Dag vedbliver nogle at søge efter dette Mysterium. Der er dem, som har den taabelige Mening, at det er den Flod paa Santa Elena-Pynten, der nu kaldes Jordan; men de tænker ikke paa, at det var Kastilianere, der gav den det Navn Aar 1521, dengang Chicora-Landet opdagedes ... -

Sagnet om "Ungdomskilden" har adskillige Gange været taget op til litterær eller kunstnerisk Behandling. Tilknytning til de folkelige Sagn har det morsomme Billede af den tyske Maler Lucas Cranach d. ældre (f. 1472, d. 1553) fra 1546, som nu hænger i Kaiser Friedrichs Musæet i Berlin. Den tyske Digter Heinrich Heines Digt "Bimini" (først trykt i 1869 i "Letzte Gedichte") har derimod ligesom P.-M.'s Arbejde Tilknytning til Fortællingen om Ponçe de Leon og har ham til Hovedfigur; den franske Lærde Ernest Renans Drama "L'Eau de Jouvence" fra 1880 har Udgiveren ikke set.

Samtidens Dom. *Flyve-Posten* 1865, No. 123: "Mange ville vel neppe troe deres egne Øine, naar de see en Digter som Paludan-Müller, Rhythmernes mægtige Behersker, fremtræde med en Fortælling i prosaisk Form; men ved at gjøre sig bekjendt med Bogen vil man da ogsaa finde, at den forøvrigt er Poesi fra først til sidst, og selv i Formen sporer man uafbrudt Digteren. Fortællingen gaaer ud paa at vise, at det er kun Blindhed, som kan bringe den alderstegne Mand til at ønske sig en legemlig Ungdom tilbage for saaledes at begynde et nyt Liv og ved den vundne Erfaring at undgaae alle tidligere Vildfarelser og udføre alle opgivne Ungdomsplaner. Helten, som faaer et saadant Ønske opfyldt, høster kun Fortvivlelse, og først gennem lange Lidelser 391 aabnes hans Øie for Skaberens Hensigt med den for Skabningen indstiftede Orden, for det Skjønne saavelsom det Gode i Tidens Former, i Ungdom og Alderdom, i Vext og Udvikling, i Blomstring og Henvisnen, indtil hans Hjerte omsider, da Forløsningens Time slaaer, gribes af Længsel efter den evige Ungdom, hvori Sjæl og Legeme have lige Deel. Hvorledes disse Tanker ere udviklede, derom maae vi henvise til Bogen, hvis Læsning, selv om den vil fremkalde Indvendinger ved flere Enkeltheder, ja selv om den ikke i sin Heelhed skulde tilfredsstille, dog ubetinget vil skjænke rigt Udbytte og sand Nydelse, thi den er kjernefuld og vækkende og virker derfor ikke blot ved selve sit Indhold, men fuldt saameget ved de Spirer, den lokker frem af Læserens egen Sjæl." - *Dagbladet* 1865, No. 122 taler om "Digterens smukke Fortælling, hvis klare, halvt historiske Stiil ikke blot afspeiler en Række livfulde Skildringer, men samler dem til et poetisk Billede af en Tidsalder, og under hvis fremadglidende Strøm der bestandig skimtes en dybere Bund, som Tankerne voxe frem af." - *Fædrelandet* 1864, No. 99 (*af Georg Brandes*): "Foranderlighed, Forfængelighed, Forgængelighed - det var Themaet allerede i "Dandserinden"; og Rædsel over Tidens Magt, der lader Alt fremstaae kun for at forgaae, Slægt efter Slægt et Dødens Bytte, det var det Indtryk, Psyche fik, da hun i Speilbilledet saae Menneskehedens Livslod. Med hvilket Sind det Endeliges nødvendige Skæbne bør beskues, hvilke Følelser den vækker, hvad Trøst Tilværelsen rummer mod dens Bitterhed, det var tidlig Paludan-Müllers Problem, som i "Dandserinden" et ungt, men kraftigt Haab snart tumlede i Spøg, snart brødes med for Alvor. Siden da er Paludan-Müllers Konst kommen i stedse inderligere og inderligere Forstaaelse med Døden som det skarpeste og mest betydningsfulde Udtryk for det Timeliges Hemmelighed, en Forstaaelse, der er røbet i den mærkelige Sætning, at "Konsten kom med Døden ind i Livet". Saa længe Døden fremstilles efter Schillers Ord som det Skjønnes Lod paa Jorden (Dandserinden, Vestalinden) saa længe sees den endnu ikke selv som skjøn. Men skjøn er den for Paludan-Müller som Gjennemgang og som den eneste Gjennemgang til et nyt og gjenfødt Liv En Gjenvei til Livet udenom Existensen, Lidelsen, Døden er ikke til. Kun Ansigt til Ansigt med Dødens Rædsler kan Psyche vise sig værdig til en evig Lykke, kun gennem Fristelser og Smerter kan det Høieste gribes (Kalanus), kun ved Tabet af Alting vindes Alt (Alf og Rose, Benedict fra Nursia). - I "Tithon" er den Tanke gennemført, at det salige Liv kun har Værd som Kampens Pris, og at en Higen imod det, som forhindrer en Villen, en Hasten ind i det, som umuliggør en Handlen, er lige saa meget at ynke som at fordømme. For Tithon bliver Gudelivet den pinligste Qval, det bliver, som Sorgen synger i "Amor og Psyche", den døde Lykke, der indeslutter alle Dødens Sorger; thi er Existensen med sin Afvexling af Dag og Nat, med sine Kampe og Nederlag et uoverspringeligt Stadium, da. er det at lide dens Lidelse ikke Ulykke, men Opgave, at snige sig fra den ikke Vinding, men Tab, og den anticiperede Salighed, Udødeligheden i levende Live det Ulykkeligste og Forsmedeligste af Alt. Tithon udkom 1844. Den var et Ord i rette Tid til Speculationens, Æsthetiseringens og Anticipationernes Tid her hjemme. Saaledes er ogsaa "Ungdomskilden" et Ord i rette Tid til vor. . . . Bogen er altsaa saavel for Unge som for Gamle, og en Bog netop for vore Dage. Uden Tvang lader dens Symbolik sig udlægge om mere end eet Phænomen i vort aandelige Liv, lettest maaske om et stort Parti herhjemme, der seer Frelsen i en umiddelbar Tilbagevenden til det Gamle, til Folkets første Ungdomstid, der forlængst er afsluttet. At en saadan Tilbagevenden er umulig, og at ogsaa den senere Alders Vilkaar er skjønt, lærer Bogen tilfulde. Men saa alsidig og saa anvendelig end Symboliken kan blive, jo mere man fordyber sig i den, saa ganske let og

jævnt er det Eventyr, der bærer den, fortalt. Det kan more et Barn, skjønt vel neppe fuldt forstaaes uden af den Gamle. Dette beroer paa, at Tanken er legemliggjort i fuld Coneretion. Det eventyrlige Element vækker intet Anstød, da Tidsalderen og Scenen 392 har en saa eventyrlig Charakter. Den hele Omgivelse, der hos en mindre udmærket Digter uden Tvivl ved et saa udpræget Tankeindhold og i Sammenligning med den saa stærkt fremspringende Hovedfigur havde faaet et skærmbrædtsagtigt Udseende, staaer vel let skizzeret, men med friske Farver. Bogens Slutning har sagtens været Flere imod, og man vil vel igjen nogen Tid komme til at høre Tale om Paludan-Müllers Eremit-Idealer. Men Diego er her ikke Regel, men Undtagelse, da enhver Handling er ham umuliggjort, Eneboerlivet er ham en nødvendig Bod, ligesom det for Benedict fra Nursia var en midlertidig Tilstand. Det er da ingenlunde det ubetingede Eremit-Ideal, som Digteren prædiker, han selv er ligesom hans Benedict "en Eneboer, der forsamler Menneskenes Børn". Som saa meget Andet i denne Fortælling har ogsaa det lille Træk med Pyramiderne gammel Hævd paa sig hos Paludan-Müller. "Resignationens faste Pyramide", hvorom Alma taler, reises (i "Abels Død") ved Abels Grav som af Diego ved hans egen. ... Det er første Gang Publicum gjør Bekjendtskab med Pal.-Müllers Konst-Prosa, og erfarer, hvor fin, smuk, nobel og rhythmisk den er ... Men vel mærker man, at den Tunge, der taler, længe har været vant til Gudernes Tungemaal; det sporer man i mangfoldige Smaating, i en til Bedste for Rhythmen undertiden lidt afvigende Ordstilling, i mange skjønne og dristige Udtryk, der oplive den jævne Fortællerstil, og engang imellem ved en Begyndelse eller Slutning af Perioden, der ganske minder En om den indledende eller den afsluttende Del af en Paludan-Müllersk Stanze." -*Illustreret Nyhedsblad* (norsk) 1865, No. 20: "Det er ikke i Digtningens eventyrlige Rige, vi befinder os, hvor Indbildningskraften frit kan tumle sig, uden at snuble over de reelle Muligheders Skranker; vi staa paa faktisk, solid Grund. Her anbringes da et ydre, physisk Mirakel; Helten forynges legemlig ved at bade sig i den skjulte Ungdomskilde inde i Urskovens Tykning. Efter dette Greb over i det Eventyrlige kastes vi tilbage indenfor det Historiskes Omraade; han deltager i et af Ponce de Leon ledet Tog fra St. Domingo; ved denne Leilighed og i Forholdet til den skjønne Dorothea, hans Befalingsmands Datter, udvikler der sig da idelige Kollisioner mellem hans alderdommeligt betænksomme Sind og den Varme, hvormed det foryngede Blod ruller gjennem hans Aarer. Denne indre Strid kan imidlertid ikke, tiltrods for de fortrinlige Skildringer af dens enkelte Udbrud, tilstrækkelig fængsle Læserens Interesse; han kan ikke komme til ret at forstaa den, tro paa den; vi vente hvert Øjeblik, at Don Diego skal vaagne, finde det hele at være en hed Sommernats Drøm og advaret standse paa det eventyrlige Tog, som hans sangvinske Forhaabninger har bragt ham til at gjøre med. Fortællingen gaar imidlertid uforstyrret sin Gang; den indre Tvedragt i Don Diegos Sjæl - eller rettere mellem hans Sjæl og hans Legeme - tiltager; han har intetsteds mere hjemme, hverken hos de Unge eller de Gamle, og finder tilsidst kun Redning i et Eneboerliv, fra hvilket endelig Døden befrier ham. Løsningen af Kollisionen - forsaavidt man ser bort fra dennes fantastiske Udspring og virkelig lader den gjælde som noget paa en troværdig Maade Motiveret - er saaledes kun en Overhuggen, ingen Løsning gjennem Udvikling. Naar vi spørge Digteren om Svaret paa Gaaden, hører han os ikke; han er fordybet i at indridse Gravskriften over sin Helt, og naar han er færdig, reiser han sig og peger hen i det Fjerne, hvor Dødsengelen bærer Don Diegos forløste Sjæl over mod Evighedens Strande. Naar en slet Forfatter har indviklet sin Helt i saa uopiøselige Modsigelser, at han ikke ved, hvorledes han skal rede ham ud af dem, pleier han, som bekjendt, altid at slaa ham ihjæl; det er en nem Maade at stoppe Munden paa alle ubekvemme Spørgere; thi død Mand maa man lade i Fred. Paludan-Müller gjør ligesaa, ikke fordi han er en slet Forfatter, men fordi hans Udvikling mere og mere har ført ham til det Punkt, hvor Digtningen, som Skildring af Livets vexlende Skjæbner, ophører, og hvor den religiøse Tro, de christelige Forjættelser om et hinsidigt Livs Fylde og Forsoning begynde. Paa dette Punkt ophæver Poesien sig selv, gaar 393 ud over sig selv. Dette er maaske en Vinding for det enkelte Menneske, der i Haabet om et Hinsides har fundet den personlige Beroligelse, som Livet med dets Forvirring nægtede ham; men det er et Tab for den læsende Verden, der søger sin Opbyggelse i Religionen, men i Digtningen med Rette kræver Livet - det levende Liv, ikke det kommende. Vi tro, at hverken Digtekunsten eller Religionen staar sig paa denne Sammenblanding; hin har at færdes mellem de Levende; ved Dødens Port maa den standse; der træder Religionen til og rækker den frygtsomme Vandrer Haanden. Dette om Udgangs- og Slutningspunktet for Digtningen. Hvad selve det psycholpgiske Problem angaar, der er opstillet, som vi tro, paa en mindre solid Basis, og løst paa en ikke ret tilfredsstillende Maade, da har Forf. vist ikke et Øieblik tænkt paa den smagløse Symbolik, hvormed en dansk Anmelder (i "Fædrelandet") har villet udlægge det som en politisk Allusion til det danske saakaldte reaktionære Parti; det beholder, uden al saadan klodset Udtydning, sin Interesse, og vil altid ved den Maade, hvorpaa det er gjennemført, fængsle Læseren og smukt slutte sig til de mange herlige, høipoetiske Skildringer, som vi møde overalt i Paludan-Müllers Digterværker."

Carsten Hauch skrev 80/4 1865 til H. C. Andersen (Breve til H. C. Andersen, Side 240): "Det gjorde mig ondt at see Brandes's Recension over P. Müllers »Ungdomskilden«. Brandes er en høit begavet, ung Mand; men dette er igjen en af de Recensioner, der i mine Tanker bringer Publikum paa Afveie. De, som sætte Tanken i et Digt høiest, maa vistnok stille Paludan-Müller høiest mellem vore Digtere; thi deri er han mesterlig. Men Tanken er langt fra det Eneste; Coloriten, den sandselige Udførelse, er ligesaa nødvendig. Oehlenschläger var en ringe Tænker og dog vor første Digter; thi den sandselige Udførelse var hos ham saa mægtig, at man reves hen og glemte alt Andet derover. P.-Müller er en meget ædel Digter, stor i Tanke; men der er hvidt Blod i hans Musas Aarer, saa man tydelig mærker, at det ikke er paa Anskuelsen, men paa den abstrakte Tanke, at de fleste af hans Digte ere byggede. For Resten er han vistnok en af de ædleste Personligheder, Danmark eier; og det føler man især, naar man staaer saa nær ved Graven, som jeg, at en slig Personlighed er langt mere værd end selv det høieste Genie."

Side 281 Linje 11:

Amazon-Rige] om *Amazoner* se Anm. til 2det Binds Side 216 Linje 7.

Side 281 Linje 11:

Eldorado] (spansk) egl. "det gyldne Land"; kaldtes i Opdagelsernes Tidsalder et Æventyrland i Sydamerika, hvor Guld og Sølr skulde ligge i Bunker paa Jorden, og som man troede at finde i det nuværende Venezuela.

Side 281 Linje 21:

mod Maurerne] d.v.s. i Aarene før 1492.

Side 281 Linje 23:

før denne store Dronnings Død] d.v.s. før 1504.

Side 281 Linje 25:

den lille Søstad St. Lucar] San Lucar de Barrameda i Provinsens Sevilla ved Guadalquivirs Udløb i Atlanterhavet.

Side 281 Linje 25:

Donna] det italienske Ord for "Frue"(spansk *Doña*) ligesom Don (ogsaa Spansk) for "Herre".

Side 282 Linje 5:

Brigantinen] (fransk) mindre Krigsskib.

Side 282 Linje 41:

Argo] om dette Navn se Anm. til 2det Binds Side 433 Linje 27-28.

Side 282 Linje 43:

en anden Jason ... det gyldne Skind] se Anm. til 2det Binds Side 433 Linje 27-28.

Side 283 Linje 25:

Lethe] se Anm. til 1ste Binds Side 94 Linje 28.

Side 284 Linje 19:

Eosenkrands] se Anm. til Side 36 Linje 8.

Side 285 Linje 21-22:

Aurora . . . Fortuna] de latinske Navne paa Morgenrødens og Lykkens Gudinder i den græsk-romerske Mytologi.
394

Side 286 Linje 29:

Amouretter] (fransk) smaa Kærlighedseventyr.

Side 288 Linje 14:

Cohorte] (latin) "Følge" (opr. Navn paa en romersk Troppeafdeling).

Side 289 Linje 11:

Hymen] Ægteskabets Gud i den græsk-romerske Mytologi, tænkes med Brudefaklen og Brudesløret i Haanden (sml. 1ste Binds Side 108 Linje 21-22).

Side 289 Linje 46:

vores] om Formen se Anm. til 1ste Binds Side 126 Linje 3.

Side 291 Linje 3:

sortklædt Dominikanermunk] Dominikanernes Ordensdragt bestod siden 1220 af hvid Kjole med en lille hvid, spids Kabuds, hvorover Munkene paa deres Vandringer havde en sort Kjole med Kabuds. - Dominikanernes Opgave var det bl. a. at vaage over Rettroenheden, og Inkvisitionen hørte under dem.

Side 291 Linje 23:

Balboas Tog over Landtungen Panama] i Aaret 1513 (den 25de Septbr. naaede Balboa det stille Ocean og tog det i Besiddelse for den spanske Krone).

Side 291 Linje 26:

den fra Cuba iværksatte Expedition under Cortez] i Aaret 1519.

Side 292 Linje 43:

Prior] (latin) egl. "den første", er Klosterforstander i Klostre, hvor ingen Abbed findes, ellers første Klosterbroder efter Abbeden.

Side 293 Linje 38:

Fama] det latinske Navn paa Rygtets Gudinde i den græsk-romerske Mytologi.

Side 295 Linje 5:

Ny-Spanien] kaldtes en Tid af de første Opdagere Amerikas Fastland (Mexiko).

Side 295 Linje 5-6:

Vera-Cruz, den nylig . . . anlagte Plantestad] i Aaret 1519.

Side 295 Linje 8:

Hovedstaden Mexico, som Cortes just dengang beleirede] der tænkes paa Belejringen i 1521.

Side 295 Linje 26:

Gonzalo de Castro] næppe nogen historisk Person.

Side 295 Linje 40:

Soldaterfrak] om Formen *Frak* se Anm. til 2det Binds Side 62 Linje 32.

Side 296 Linje 13:

Mandoline] nu: *Mandolin*, se Anm. til 1ste Binds Side 7 Linje 37.

Side 296 Linje 27:

Qvirikeleren] se Anm. til 1ste Binds Side 259 Linje 5.

Side 297 Linje 5:

Hispaniola] er det Navn, Columbus gav Haiti.

Side 297 Linje 18:

Romanøer] se Anm. til 1ste Binds Side 35 Linje 40.

Side 297 Linje 32:

Bravo] se Anm. til 1ste Binds Side 11 Linje 18.

Side 298 Linje 21:

Retirade] Tilbagetog; se Anm. til 1ste Binds Side 6 Linje 19.

Side 300 Linje 23:

Vederpart] Modpart; Laaneord fra Tysk.

Side 302 Linje 3:

Autodaféer] (spansk) Kætterbrænden.

Side 302 Linje 24:

Profossen] Bøddelen.

Side 302 Linje 45:

den paa Gløder lagte Mexicanerdrot] den fangne Mexikanerkonge Guatemozin blev lagt paa Pinebænken og hans Fødder overhældte med kogende Olie; Cortez skal have modsat sig denne Tortur og skal, da Torturen ikke førte til de ventede Resultater, have befalet at løse ham. Den Beundring for Cprtez's Højmodighed, som P.-M.'s Ord her synes at rumme, er der ingen Anledning til.

Side 303 Linje 18:

Insubordination] (latin) "Ulydighed".

Side 307 Linje 15:

Darien] ogsaa kaldet Atrato eller Choco, Flod i Sydamerika, udspringer paa Andesbjærgene og løber ud i det caribiske Hav ved Sydamerikas Nordkyst.

Side 307 Linje 23:

Santa Maria] Santa Maria del Antigua del Darien, grundlagt 1510 paa Spaniernes Togt til Mellemamerika.

Side 309 Linje 26:

Peru] til Peru kom Spanierne under Pizarro i Aaret 1532.
395

Side 309 Linje 27:

Verden omseiledes] 1521 af Magãlhaes. - Da Herrera i 1521 deltog i Cortez's Tog til Mexiko, er Kronologien ikke overholdt.

Side 310 Linje 35-36:

det Gravmæle, der indesluttede den store Colnmbits] Columbus' Lig blev 1537 fra Spanien ført over til San Domingo.

ADONIS

Affattelsestid: ukendt; udkom i Tiden mellem den 19de September og den 5te November 1874, trykt 2den Gang samme Aar ("2den Udgave"), 3dje 1879 (i "Poetiske Skrifter" VIII), 4de 1901 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" III).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1874, den eneste af Digteren selv besørgede.

Manuskript: Trykmanuskript, med enkelte Rettelser og Ændringer i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 1244.

Æmnet er taget fra den græske Mytologi. I den mytologiske Haandbog, som P.-M. selv ejede, og som nærmere er omtalt i nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 507: *Benjamin Hederichs Gründliches mythologisches Lexicon* fortælles Myten om Adonis omtrent saaledes:

"Ifølge nogle er Adonis en Søn af Kong Cinyras paa Cypern og Metharnes, efter andre af Phønix og Alphesibøa, og efter atter andre af Kong Thoas i Assyrien og Myrrha. Den almindeligste Mening er imidlertid, at Myrrha, Datter af Cinyras og Cenchreis, af Venus, der vilde hævne sig, fordi hendes Moder havde villet maale sig med hende i Skønhed, blev forledt til at fatte Elskov til sin egen kødelige Fader; og da hun ikke kunde modstaa denne Elskov, men heller ikke vilde lade sig mærke med den, saa havde hun villet ombringe sig selv og tage Livet af sig med en Strikke. Men hendes Amme, som var kommet til, og som langt om længe med stort Besvær havde faaet Grunden til dette fortvivlede Skridt at vide, bavde maget det saaledes, at

Myrrha, som en fremmed Kvinde, endelig fik Omgang med Cinyras. Men da han nu gærne vilde vide, hvem hun var, og ved et hidskaffet Lys havde set, at det var hans egen Datter, saa havde han villet myrde hende og havde forfulgt hende med draget Sværd til en Skov - efter nogle til en Ø og efter andre lige til Arabien. Her havde endelig Guderne forbarmet sig over hende og forvandlet hende til et Træ af hendes Navn (Myrrhatræ), men da Tiden kom, fødte hun i denne Skikkelse Adonis. Nogle fortæller, at Lucina [et af Tilnavnene til Juno, Himmeldronningen] havde hjulpet hende, men andre, at et Vildsvin havde sprættet Træet op, og atter andre, at Cinyras, uagtet han selv havde været Vidne til hendes sælsomme Forvandling, dog af Vrede og Hævn havde hugget i Træet med sit Sværd og derved frembragt et Saar, hvoraf Adonis kunde blive født.

Saa snart han var blevet født, tog Nymferne ham til sig og opdrog ham, og da han var overordentlig skøn, anbragte Venus ham, af Elskov til ham, i en Kasse og stillede den hen til Proserpina. Saa snart hun nu saa denne, vilde ogsaa hun beholde ham for sig; og da der herover opstod Strid og denne henskødes til Juppiters Afgørelse, saa tildelte han sig selv den ene Tredjedel af Aaret, Proserpina den anden og Venus den tredje, i hvilken Adonis skulde være hos hver af dem. Men Adonis forlod Juppiter og helligede sig ogsaa i den Tid til Venus. Andre derimod fortæller, at Juppiter satte Musen Calliope til Dommer, og hun tildelte Venus ham i 6 Maaneder og Proserpina ham i lige saa lang Tid. I hvert Fald elskede førstnævnte ham højt, og da han var en stor Ynder af Jagt, saa formanede hun ham indtrængende til at undgaa de vilde Dyr. Men da Mars ogsaa elskede Venus og ikke kunde udholde, at hun foretrak Adonis for ham, saa forvandlede han sig selv til et Vildsvin og viste 396 sig for ham paa Jagten. Adonis søgte ved at nedlægge det at vinde sig særlig Ære og gav sig følgelig i Lag med det, men blev modtaget saaledes, at han maatte betale Mødet med sit Liv. Da Venus erfarede dette, skyndte hun sig til ham for at komme ham til Hjælp. Men da det var for sent, forvandlede hun ham til en Anemone, og da hun kom til at rive sig paa en dèrstaaende Rosenbusk, saa hun blødte derved, blev den tidligere hvide Anemone derved forvandlet til en rød. I hvert Fald skal den nævnte Blomst, Anemonen, være fremvoxet af hans Blod, om han end ikke netop selv blev forvandlet til den. Efter nogle havde ogsaa Herkules Elskov til ham, hvorfor Venus forledte Nessus til Elskov til hans Hustru, og herover fik Herkules tilsidst en forsmædelig Død. Man vil ogsaa vide, at det ikke var Mars, men Apollo, som havde forvandlet sig til det Vildsvin, der ombragte ham, og havde gjort det, fordi Venus havde berøvet Apollos Søn Erymanthus Synet, fordi han var kommet til at se hende bade sig, efter at hun havde haft en Sammenkomst med Adonis".-

Læseren vil ved at sammenholde denne Fremstilling med P.-M.'s Digt selv kunne se, hvad det er, han har benyttet af den gamle Myte, og hvad han har lagt ind i den af sit eget.

Samtidens Dom. *Berlingske Tidende* 1874, No. 269: "Det Versemaal, hvori Digtet er skrevet, er firefødde Trochæer (Spaniernes almindelige Drama- og Romancemetrum). Det er et Versemaal, som er skikket til mangfoldig Anvendelse, og en stor Mængde Viser og Sange ere skrevne deri saavel i vor ældre som i vor nyere Literatur. Men hvor bekvemt det end falder til mindre versificerede Arbeider, turde det dog være et Spørgsmaal, om det paa Dansk egner sig til større Digtninge. Det, hvorved Trochæerne især udmærke sig, deres eiendommelige indsmigrende Blidhed, kommer overhovedet ikke ret frem i kortere Verslinier, idet ikke alene to- og trefødde, men endog firefødde Vers, navnlig i Linier med lutter stærkt accentuerede Arses, have noget Uroligt og Hoppende, som ikke engang ved den største Kunst kan fjernes, fordi det ligger i selve Metrets Nalur. Men naar tilmed som her begge Strophens Dele, dens Arsis og dens Thesis, ere fuldkomment eens byggede (to akatalektiske Linier, omsluttede af to katalektiske, med den heraf betingede Riimstilling: to kvindelige Riim imellem to mandlige) saa udfordres der, navnlig i en ikke ganske kort Digtning, hele Paludan-Müllers Virtuositet for at bringe en rhytmisk Velklang til at træde istedetfor en trættende Monotoni. Hver Gang denne Versform behandles som et Dimeter med Cæsuren imellem de to trochæiske Depodier, vil Klangen nemlig være ganske den samme som det trochæiske Monometers, og med denne Bygning vil det kun være lidet passende som Udtryk for et alvorligt Indhold. Thi om der end skrives - Klippens Hvælving sort sig bued - vil det dog lyde ganske som: Klippens Hvælving | Sort sig bued. Og dette Metrums overordentlige Livlighed er bekjendt, f. Ex. fra Ynglingens Replik i Heibergs Julespøg:

> Lykkelige!
> Hver har sin
> Elskte Pige.
> Hvor er min? ...

Til et længere Digt af et saa alvorligt Indhold som dette kunde der altsaa vistnok være valgt et mere adæqvat Versemaal end fiirfødde Trochæer, idet disse kun ved en eminent dygtig Behandling og ved Anvendelsen af en Mængde metriske Finesser kunne bringes til at harmonere med Aanden i det her omhandlede Emne, uden dog derfor ganske at aflægge deres medfødte hoppende Fald. Men hvorledes det end forholder sig med Formen, takke vi Forf. for hans smukke og i flere væsentlige Henseender originale Fremstilling af Adonismythen. Det er nu saa sjældent, at vore Ypperste lade høre fra sig, at de paa Forhaand kunne være sikkre paa, at deres Frembringelser ville blive modtagne 397 med levende Interesse og Paaskjønnelse, selv om Kritiken troer at burde tale et lille Ord med." - *Dags-Telegrafen* 1874, No. 307: "Frederik Paludan- Müller har paa Reitzels Forlag udgivet et mythisk Digt ved Navn "Adonis". Det er ikke noget omfangsrigt Bidrag til Bogmarkedet, den berømte Digter her har ydet, thi Heftet tæller kun 16 Sider;

men dets indre Værd er saa meget desto større. Vi møde i "Adonis" den samme rige Stemning og den samme ædle, fuldendt skjønne Form, som udmærker Forfatterens tidligere Digte af samme Art, og i det Hele kan man sige, at Paludan-Müller ved dette lille klassiske Arbeide har taget en glimrende Revanche for det Uheld, der overgik ham, da han i "Tiderne skifte" vovede sig ud paa et for ham frem med Territorium." - *Fædrelandet* 1874, No. 299: "Ogsaa Fr. Paludan-Müller er vendt tilbage til sin Ungdomskærlighed, den græske Mythe, og har til sine uforgængelige Behandlinger af dens Stof føjet et ganske lille nyt Arbejde: "Adonis" (Reitzels Forlag). Dette skildrer dog ikke den skjønne Ynglings al ' mindelig bekjendte Æventyr med Kjærlighedsgudinden, men et ganske ubekjendt f Kjærlighedsforhold til Underverdenens eller Dødens Dronning. Hvad Digterens Tanke egenlig har været med dette Digt er ikke ganske let at sige; maaske har han tænkt paa, at en ædel Menneskesjæl trættes af Livets Nydelser og vender sig til stille Betragtning; maaske har han kun villet male den Til stand lige efter Døden, der i mange Aar har sysselsat hans Sind. I hvert Fald er Billedet formet i skjønne melodiske Vers." - *Morgenbladet* 1874, No. 299: "Tiderne skifte! Det er ikke saa grumme mange Aar tilbage, at Litte raturens Julebord herhjemme beredte det læsende Publikum Overraskelser i Vers og Prosa, men navnlig i Vers, fra en hel lille Falanx af anerkjendte, kritisk vurderte, alvorlige, højsindede Digtere. Falanxens Rækker fortyndes Aar for Aar; en for en segner de trætte Kæmper, og Pladsen optages af Rekruter i Faget og Marodører udenfor Faget. Det er Oversættelsernes og Reproduk tionens Tid. - Af en ganske egen Virkning er da de enkelte Glimt, der nu og da bryde frem, naar en af Veteranerne viser sig i sin Rustning, med Vaab nene i den øvede Haand. Viddets skarpe Pile hører man rigtignok sjeldent suse, men af og til skinner Solen paa et blankt Skjold med rige Forsiringer: - i dette Tilfælde med mythologiske Figurer indgraverede paa den hvælvede Plade. - Adonis, et Digt af Paludan-Müller! Man glemmer under Gjennem læsningen rent, at der ligger en "Ivar Lykke" og et "Tiderne skifte" mellem. ...Rythmerne stige og falde i vuggende Takt ligesom Flodens skvulpende Vande. Man føler sig undergivet denne uforklarlige Magt, som den sande Digter altid raader over, og som Systematikeren Platon erklærer for statsfarlig ....

Tag mig med! da lød en Røst,
Og før klaret var ham Gaaden,
Sprang en Ungersvend i Baaden,
Der gled bort fra Livets Kyst.

Man drages uvilkaarligt med. Og man har maaske en eller anden hemmelig Grund, en Grund tilfælles med Ungersvenden i Digtet. Adonis har "levet for meget" som det kaldes i daglig Tale. Men han er jo rigtignok ogsaa en "Adonis". Vi have imidlertid alle faaet farlige Vuggegaver, og dertil kommer, at Tiden, vor Tid, naar den i det hele taget skal gjennemleves, hovedsagelig maa leves stærkt koncentreret. Mon vi ikke alle mere og mindre kunne samstemme med Stemningen, der gaar igjennem disse Linier, Ynglingens Henvendelse til Dødsgudinden :

Træt jeg er af denne Splid
Mellem Lidenskabens Flamme
Og den Magt, som vil den lamme.

Paa den anden Side vil man vel ogsaa kunne hævde, naar det fulde Stemningsindtryk af Digtets Grundtone har sat sig, at der ikke absolut paa 398 Fuldbyrdeisen af Livsnydelsen behøver at følge en saa trøstesløs Klage og en saa stærk Paakaldelse af den Magt, der udvisker alt det oplevede og kun lader den evige Glemsels Ro tilbage. Digteren synes selv at have taget sit Parti; men hvorledes nu det Parti er, som han tager, og med hvor stor eller liden Ret han underkjender Livet og anerkjender Døden: saa meget er vist, at Poesien her kommer til sin Ret. Billede paa Billede oprulles, Strofe paa Strofe bygges ud af det Materiale, der er uforgængeligt. Den gamle Digter lever sin "Amor og Psyche" om igjen. Tonen er uforfalsket, Klangen er ren. Tidens Brøst og et dramatisk Fejlgreb har ikke bragt Instrumentet til at skurre. Man lytte kun efter:

Som et Barn ved Brystet lagt,
Livets Næring kun han ændsed,
Med en Tillid ubegrænset,
Given hen i Dødens Magt.
Og som Vogter hos ham sad,
Støttende med Haanden Kinden,
Tavs og stille Dødsgudinden,
Trofast, moderlig og glad."

Nær og Fjern 1874, No. 127: "Der klinger nogle af Evighedens Harmonier gjennem dette skjønne Digt". - *H. P. Holst: For Romantik og Historie*, 13de Bind (1874) Side 554-55: "Selv om der slet ikke var andre Julemærker, vilde det Liv, der nu igjen rører sig i Bogverdenen, være tilstrækkeligt til at minde os om, at Julen er i Anmarch. Det er i sin Orden at vi i denne Revue begynder med Paludan-Müller - à tout Seigneur tout honneur! Hans "Adonis" er et udmærket smukt Arbeide, der i alt Væsentligt slutter sig til hans tidligere mythologiske Digte. Naar dette Digt er kortere, altfor kort for Nutids-Læsere, der ikke ere vante til at see saadanne Tanker og saadanne Rhytmer sammensmelte i en Eenhed, saa er Grunden heldigviis ikke den, at han nu mangler denne Begeistring de longue haleine, som aldrig svigtede ham i hans Ungdom. "Adonis" er

vel ikke noget særdeles rigt Stof, men hans Ungdom og Skiønhed, Venus, der i sin Forelskelse glemmer at pynte sig for med opkiltret Klædebon at følge ham paa Jagten, Kampen med Vildsvinet, hans Død, Venus's Sorg og Fortvivlelse, Rosens og Anemonens Fødsel ere dog Motiver, der nok maatte kunne friste en Digter som Paludan-Müller; men naar han ikke har grebet disse Motiver, saa er det sagtens for ikke at concurrere med sig selv, og fordi han under Udarbejdelsen maaske har følt, at Endymion (i hans "Venus") og Adonis allerede i Forveien have Lighedspunkter nok. Nu har han indskrænket sig til at give en Slags Epilog til Adonis' Liv, men en Epilog, der er saa ædel og ophøiet, at den maatte bringe ethvert Digt, der gik foran, i Forglemmelse." - *Det nittende Aarhundrede, udg. af Georg og Edvard Brandes*. 1874/75, Side 390-91 (af Red.): "Hvilken Læser vil kunne forsone sig med det hæslige røde Omslag om Paludan-Müllers "Adonis" og med det grimme, urene Papir, hvorpaa dette lille fine Digt er trykt! Det forekommer os, at naar man har den Ære at udgive Fr. Paludan-Müllers Poesier, bør man sørge for, at de komme Publikum i Hænde i den smukkeste Udstyrelse, der kan tilvejebringes. "Adonis" hører i Aand og Ide nøje hen til den Cyklus af mythologiske Digte, der i Paludan-Müllers Digterliv gik forud for "Adam Homo": en rent hedensk Livsanskuelse er i disse Poesier udtalt med en ganske ejendommelig Romantik. Døden forherliges som Grækerne forherligede den i Genien med den omvendte Fakkel. I "Tithon" var Nydelseslivet hos Aurora skildret som saa tomt for den Udkaarne, at han fra det længtes ned til Jordens Uro og Plage, her er det ikke mod Virksomhed, men mod den evige Glemsels Hvile og mod den evige Betragtnings Drømme, at Venus's Yndling Adonis higer fra Gudindens Favn. Sjældent har Livstræthedens Længsel efter Fred fundet et skønnere Udtryk end i Slutningen af dette 399 smukke lille Digt. Sjældent er den stille Lykke, Kontemplationen skænker, lovprist med ædlere Inderlighed. Denne Apotheose af Døden har en Svanesangs Renhed." - *Svensk tidsskrift för politik, ekonomi och literatur*, 1875, Side 322-23 (af C. R. N[yblom]): "Vi möta bland [detta års danska] författarne en veteran, som, efter att ha förvärfvat sig välgrundadt skalderykte ej blott inom sitt eget land, utan äfven hos oss och i hela Europa, ännu på sin ålders dagar återvänder till sin ungdomskärlek, i det han behandlar ett mytologiskt ämne. Sedan Paludan-Müller besjungit Amor och Psyche, Venus, Apollo och Dryaden, Thiton och Aurora, har han nu vändt till sig Adonis, den underskone grekiske ynglingen, hvars förtidiga död för den antika föreställningen var en sinnebild för den jubelfylda, men kortvariga våren. Vid genomläsningen af dessa väl sagda, men objektivt hållna och något kyliga samt derjemte af en egendomlig melankoli genomträngda strofer föres tanken ovilkorligen tillbaka till en annan behandling af samma ämne, nämligen Shakspeares. Är dennes framställning af Venus och Adonis med sin förädlade sinlighet och sin brännande färgglöd att likna vid en malning af någon bland de store venetianarne, så kan Paludan-Müllers ålderdomsdikt närmast jemföras med en relief-framställning af ämnet i grekisk renaissancestil, - fint och ädelt, men magert och tunnt, samt utan den egen domliga lifsfullhet, som äfven den antika idealframställningen medgaf, och som i så öfversvallande mått finnes hos Shakspeare. En större motsats kan icke tänkas; men de behandla också olika delar af sagan, ty medan Shakspeare framställer Venus' kärlek till den hänförande ynglingen och hennes sorg öfver hans död, är det hos Paludan-Müller hans nedstigande till dødens boningar, som utgör ämnet, och vi se honom sist, då han hemfallit at skonhetsgudinnans rival, Proserpina, och druckit en bägare af Lethes vatten, forsjunka i evighetens ro, ett stilla föremål för hennes kärleksfulla betraktande." - *The Academy*, Vol. 6 (1874), Side 553 (af *Edmurid W. Gosse*): "*Adonis* differs from *Tiderne skifte* as much as a sonnet of Shakspeare's differs from the *Comedy* of *Errors*. It is a short poem of less than fifty stanzas in the manner of the early mythological studies in which Paludan-Müller developed his poetic individuality in its purest and loveliest form. It belongs to the same class of his writings as *Tithon* and *Amor* og *Psyche*, though it is much slighter and more direct than these .... The boat of Charon passes in silence down the dark channel, roofed in with rocks, described by the poet in words that recall Mr. Stanhope's wonderful picture of this year .... Short as it is, this poem is a master-piece of melody and dignity, and we welcome it with delight as a sign that the master-hand of Frederik Paludan-Müller has not yet begun to tremble or to fail."

Side 315 Linje 1:

Charon, Plutos Færgemand] *Pluto* er det latinske Navn paa Dødsguden i den græsk-romerske Mytologi; han er gift med Dødsgudinden *Proserpina* og hersker sammen med hende over de Dødes Rige. Dette tænktes liggende under Jorden med Nedgang gennem skumle Huler eller Kløfter, og var omgivet og gennemstrømmet af Floder, over hvilke de døde blev færgede af Færgemanden *Charon* (tænktes som en gammel Mand med mørkt Blik og langt, uredt Haar) for derefter at komme til Dødsgudindens Hal. De døde tænktes som Skygger og førte en glædesløs Skyggetilværelse, der er en Afspejling af deres Liv paa Jorden.

Side 315 Linje 24:

Venusdyrker] *Venus* er det latinske Navn paa Elskovsgudinden i den græsk-romerske Mytologi.

Side 315 Linje 31:

Proserpina] det latinske Navn paa Dødsgudinden i den græsk-romerske Mytologi (græsk: Persephone).

Side 318 Linje 29:

Ræk din Færgemand hans Løn] hver, der af Charon blev sat over Dødsrigets Floder, skulde betale

Færgepenge, hvorfor man 400 plejede at lægge de afdøde en lille Mønt (Obol) i Munden. De, der ikke kunde betale, flakkede som Skygger omkring ved Flodbredden, saa længe indtil Charon følte Medlidenhed med dem og satte dem over.

Side 319 Linje 28:

Luna] det latinske Navn paa Maanegudinden (Maanen) i den græsk-romerske Mytologi.

Side 321 Linje 7:

dit Skue] om P.-M. s hyppige Brug af Ejestedord eller Ejeform, hvor man nu bruger Forholdsord, se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 321 Linje 28:

Lethefloden] *Lethe* er en af de Floder som gennemstrømmer Dødsriget; det er *Glemseis*floden, af hvis Vande de døde skulde drikke ved Ankomsten til Dødsriget for at glemme deres jordiske Tilværelse.

401

PALUDAN-MÜLLERS EFTERSKRIFT TIL UDGAVEN 1872 AF SEX DIGTE.

Af de sex i denne Bog indeholdte Digte [Kalanus. Abels Død. Kain. Benedict fra Nursia. Ahasverus. PygmalionJ, have de fem første forhen været trykte under Titlerne: "Tre Digte" og "Nye Digte", og fremtræde nu som en tredie Udgave af disse to Digtsamlinger. Det sidste lille Digt, Pygmalion, der oprindelig stod i en Nytaarsgave, optages her for første Gang blandt Forfatterens egne Skrifter.

Da der ikke tidligere har været føiet Noter til de her meddelte Arbeider, ikke engang til *Kalanus*, skjøndt denne Digtning, som et ikke forhen behandlet Emne, vel mest havde trængt dertil, skal Forfatteren heller ikke i denne nye Udgave tilføie saadanne. Kun vil han - opfordret dertil - gjøre opmærksom paa Følgende: Digtet *Kain* maa, ligesom det forudgaaende, *Abels Død*, forstaaes symbolsk og ikke historisk. Slutningen tilsigter ikke at lægge en ny Skyld paa den tilstrækkeligt Betyngede, men drager kun den uundgaaelige Conseqvents af fortsat Vrede mod Gud. I *Benedict fra Nursia* er derimod Alt, lige indtil Ammens Navn, at tage historisk. Det Samme er Tilfældet med Navnet og Personen *Marie Seguier i Ahasverus*. Hun døde virkelig med de anførte Ord paa Læben, og en Charakteer som hendes, og som derhos virkelig har existeret, var Forfatteren fornøden, for paa rette Maade at afslutte Dommedagsprologen. I Reuchlins "Geschichte von Port-Royal" findes en kort Beretning om hende saavel som om flere andre, ligesaa mærkelige, Qvindecharakterer.

De Smaaforbedringer i Texten, som ere foretagne i denne nye Udgave, angaae kun det Formelle og ville neppe bemærkes af Læseren. Dog ønsker Forfatteren dem respecterede, hvis Bogen tiere oplægges, ligesom han her vil udtale det Ønske, at hvis hans Skrifter skulde blive udgivne og samlede efter hans Død, man da vil bevise ham den Agtelse, at holde sig til den sidste, af ham selv besørgede Udgave af hvert enkelt Værk. Man har jo seet aldeles modsatte Principer gjøre sig gjeldende ved Udgivelsen af afdøde Digteres Værker. Snart har man udelukkende holdt sig til den første Udgave, snart til den sidste, og snart af de forskjellige Varianter udpillet dem, man syntes bedst om. Sagen er, at medens Nogle betragte et Digt som et Naturproduct, og altsaa som uforbederligt, see Andre deri et Aandsproduct, der, som saadant, i det Uendelige lader sig forbedre, idetmindste med Hensyn til Formen. Nærværende Forfatter, som mest helder til den sidste Anskuelse, har i de forskjellige Udgaver af sine digteriske Arbeider bestræbt sig for at trække en bestemt Grændse mellem formeget og forlidet; thi aldeles at undlade Rettelser og øiensynlige Textforbedringer, vilde efter hans Mening stride mod det Hensyn, der skyldes de gode Læseres Smag og Dømmekraft. Dog er det kun i hans *Ungdomsskrifte*r, der oprindelig og for Størstedelen ere flygtigt nedskrevne, at han har tilladt sig Forandringer af Indholdet, og i nogle af de større Arbejder bortskaaret eller omarbeidet enkelte Partier. I Alt hvad senere er offentliggjort er Composition og Indhold forblevet urørt, og de gjorte Smaaforandringer have alle kun sigtet til at rense Formen, hvis væsenligste Egenskab jo er Klarhed.

Kjøbenhavn, i October, 1872. 402

TILFØJELSER TIL KOMMENTAREN TIL I-III BIND

Litteratur om Paludan-Müller.

Nogle Breve vedrørende Opførelsen af "Kærlighed ved Hoffet" er trykte i Ude og Hjemme VI 541-45. (Meddelt af Hr. Skuespiller Robert Neiiendam.)

Udgiveren finder det desuden rigtigst at oplyse, at han har henvendt sig til følgende udenlandske Biblioteker, hvor det kunde formodes, at der fandtes Breve eller Manuskripter fra P.-M., men allevegne faaet det Svar, at intet saadant fandtes: Universitetsbiblioteket i Kristiania, Det kgl. norske Videnskabernes Selskabs Bibliotek i Trondhjem, Kungl. Biblioteket i Stockholm, Universitetsbibliotekerne i Upsala og Lund, Statsbiblioteket i Göteborg, samt, *foranlediget ved en Bemærkning Side 115 i Frederik Langes Bog om det nære Forhold mellem P.-M. og den svejtsiske Teolog Alexander Vinet, til La Faculté de théologie de l'église évangélique libre du Canton de Vaud i Lausanne, hvor Vinets efterladte Breve og Papirer findes*. Da disse Henvendelser alle fandt Sted i Efteraaret 1908, burde Bemærkning derom have været optaget paa sit Sted i Indledningen i 1ste Bind.

Dandserinden
(1ste Bind Side 483-503.)

Hr. Bibliotekar Dr. phil. E. Gigas har gjort Udgiveren opmærksom paa en Lighed mellem et Par Strofer i "Dandserinden" og et Par Strofer i Lorenzo de Medici's Digt "Ambra" (15de Aarh.), [trykt i W. Roscoe: Lorenzo v. Medici, aus dem Englischen tibersetzt von Kurt Sprengel, Berlin 1797, Side 3 i Suppl.]:

1ste Strofe:

Fuggita è la stagion, ch´ avea conversi
E fiori in pomi già maturi, e colti;
In ramo più non può foglia tenersi,
Ma sparte per li boschi assai men folti
Si fan sentir, se avvien che gli attraversi
Il cacciator, e pochi pajon molti;
La fera, sebben l´ orme vaghe asconde,
Non va secreta per le secche fronde.

(Forbi er den Aarstid, der havde forvandlet Blomsterne til Frugter, som forlængst er modnede og plukkede; paa Grenen kan intet Blad mere sidde fast, men de ligger spredte i de nu langt mindre tætte Skove, og man kan mærke dem, naar det hændes, at Jægeren gaar over dem, og de faa lyde da som mange; skønt Vildtet skjuler sine lette Fodspor, kan det ikke færdes ubemærket paa det visne Løv.) 403 Ligeledes 4de Strofe:

Ha combattuto dell' impero, e vinto
La notte, e prigion mena il breve giorno:
Nel ciel seren d' eterne fiamme cinto
Lieta il carro stellato mena intorno,
Ne prima sorge, ch' in oceano tinto
Si vede l' altro aurato carro adorno;
Orion freddo col coltel minaccia
Febo, se mostra a noi la bella faccia.

(Natten har kæmpet om Magten og sejret, og fører nu den korte Dag med sig som Fange: glad styrer den sin stjerneprydede Vogn rundt paa den klare Himmel, som omgjærdes af evige Flammer; men den bestiger den ikke før den anden, den guldprydede Vogn ses neddykket i det purpurfarvede Ocean; den kolde Orion truer Phøbus med sin Kniv, hvis han viser os sit skønne Aasyn.)

Ligheden er ganske sikkert aldeles tilfældig og er et Exempel paa, at samme Situation afføder nogenlunde samme Udtryksmaade, uden at der kan eller behøver at være Tale om Laan. Herom henvises til *Joh. Steenstrups* Bog "Vore Folkeviser", Side 272-74, hvor et andet lignende af Dr Gigas fremdraget Exempel (Lighed mellem et Drama af Spanieren Lope de Vega og Chr. Richardts "Drot og Marsk") er nærmere belyst; Steenstrups Konklusion har Gyldighed ogsaa i den *moderne* Litteraturhistorie.

Anm. til 1ste Binds Side 29 Linje 31 *(Kongens Bageri*) udgaar; i Stedet sættes følgende:

»Kongens Bageri« var velkjendt endnu i Halvtredserne af forrige Aarh. Det laa ved Buegangen ved Kristiansborg Slot, den nærmeste Dør til højre, naar man kom fra Marmorbroen. Her havde Hofbager Aug. E Bruun (1887) sin Virksomhed. Omtrent ved nævnte Tidspunkt blev Bageriet nedlagt for at give Plads for den kgl. Staldetat. Bageriet var bekjendt for sit fortræffelige Hvedebrød, Bagværk. (Meddelt af Hr. Pastor A. Jantzen i Gentofte.)

Anm. til 1ste Binds Side 52 Linje 1 *(Fjender*); tilføj:

Fjende lød oprindeligen *Fi-ende* (Tonen paa *-i-*), senere, og helt almindeligt endnu i min Barndom: *Finde* (ganske som *at finde*), idet ikke *-i-*udfaldt (som i *Fer*, *Sø*, o. a.), men det lige paafølgende *-e-*, Literatur og Skole har nu nogenlunde sat et *-j-* igjenn em i Udtalen: *Fjender*. (E.Jessen i Nord. Tidsskrift for Filologi 3 R. XVIII 26.)

Grevens Død
(1ste Bind Side 323-24.)

Hr. Fuldmægtig Alfred Nielsen i Nordisk Musikforlag har tilstillet Udgiveren følgende:

Michael Cléophas Oginsky (f. 1765, d. 1833) har bl. a. komponeret en Række i sin Tid meget populære Polonaiser (findes endnu at faa paa Litolffs Forlag i Braunschweig). Om denne Mand skrives bl. a. i Mendels Mus. Conv. Lex. 2den Udg. 7 Bd. Side 329: "- - Eine dieser Polonaisen, welche 1793 erschien, hatte gansz besonders viel Aufsehen gemacht und gewiss weniger durch ihre anprechende Originalität, als vielmehr durch die Erfindung einer tragischen Episode, die daran geknüpft wurde, zu der aber Oginskys Lebenslauf keinen Anhalt bietet. Diese Polonaise erschien in Paris in mehreren Auflagen. Das Titelblatt zeigte das Bild eines jungen Mannes, der sich durch einer Pistolenschuss tödtet, mit der Unterschrift: "Oginsky, désespéré de voir son 404 amour payé d'indifférence, se donne la mort, tandis qu'on execute une polonaise, qu'il avait composée pour son ingrate maitresse, qui la dansait avec son rival." Det maa aabenbart være denne Historie, der har paavirket Paludan-Müller.

Tilbagefald.
(1ste Bind Side 524.)

Hr. Professor Dr. phil. Vilh. Andersen har henledt Udgiverens Opmærksomhed paa Goethes Digt: "Neue Liebe neues Leben" (1775) som havende haft Indflydelse paa P.-M.'s Digt:

Herz, mein Herz, was soll das geben?
Was bedränget dich so sehr?
Welch ein fremdes neues Leben!
Ich erkenne dich nicht mehr.
Weg ist alles, was du liebtest,
Weg warum du dich betrübtest,
Weg dein Fleiss und deine Rub -
Ach wie kamst du nur dazu!

Fesselt dich die Jugendblüthe,
Diese liebliche Gestalt,

Dieser Blick voll Treu' und Güte,
Mit unendlicher Gewalt?
Will ich rasch mich ihr entziehen,
Mich ermannen, ihr entfliehen,
Führet mich im Augenblick
Ach mein Weg zu ihr zurück.

Und an diesem Zauberfädchen,
Das sich nicht zerreissen lässt,
Halt das liebe lose Mädchen
Mich so wider Willen fest;
Muss in ihrem Zauberkreise
Leben nun auf ihre Weise.
Die Verändrung ach wie gross!
Liebe! Liebe! lass mich los!

Nærværende Udgiver kan ligesaa lidt her som ovf. ved Lor. de Medici's Digt se andet end en rent tilfældig Lighed.

Dryaden.
(1ste Bind Side 539-45.)

"Dryadens Motiv finder jeg i et af Musäus' Eventyr, som hedder Libussa. Det findes i 2det Bind Side 164 af Schaldemoses Oversættelse fra 1840". (Meddelt af Hr. Adjunkt Dr. phil. Hans Brix.)

Adam Homo.
(2det Bind Side 529-636.)

Til Belysning af de personlige Stemninger, der ligger bag "Adam Homo", er fremkommet en Artikkel af *Hans Brix i Jyllandsposten* for 23/7 1909.

Anm. til Side 66 Linje 31 *(Kortpengene*) udgaar; i Stedet sættes følgende: Det var i ældre Tid Brug, at der ved Spilleselskaber altid leveredes ny Kort, og at Gæsterne betalte herfor, rimeligvis Tjenerskabet, men maaske i mere borgerlige Huse Værten. (Meddelt af Hr. Kredslæge K. Carøe.) 405 Anm. til Side 185 Linje 7-8 *(Mønt*); tilføj:

En overbrudt Mønt som Genkendelsestegn forekommer i H. G. Wells' Roman "Kipps", London 1905, Side 26. (Meddelt af Hr. Bibliotekar Dr. phil. E. Gigas.)

Anm. til Side 244 Linje 21 *(Rosine*) udgaar; i Stedet sættes følgende: Rosine (fransk Form) eller Rosina er italiensk (Rosita er spansk); som "spansk" Skikkelse stammer Rosine utvivlsomt fra Beaumarchais' "Barberen i Sevilla" (og Rossini's Opera af samme Navn). (Meddelt af Hr. Bibliotekar Dr. phil. E. Gigas.)

Anm. til Side 337 Linje 23 *(Ginungagab*); tilføj:

N. M. Petersen kvitterer for P.-M.'s Ord om "Ginungagab, det underjordiske" i Saml. Afhandlinger IV 46 (skrevet 1852), hvor han siger: "Det »underjordiske« er ikke at foragte; det skulde vore digtere mindst gøre. Fra jorden udskyde de saftfulde blade og spraglede blomster; og glæden over den duftende blomst forhøjes, når tanken følger udviklingen fra den til blade og grene, til stammen og til roden". (Meddelt af Hr. Docent Verner Dahlerup.)

Kalanus.
(3dje Bind Side 342-64.)

Det Modsætningsforhold mellem Alexander den Store og Kalanus, som findes i det Side 349 anførte Stykke af Biskop Ambrosius af Milano, forekommer (som en af Udgiveren tidligere overset Marginalnote i Køllnerudgaven af Ambrosii opera omnia angiver) allerede hos den i 1ste Aarh. e. Kr. i Alexandria levende jødiske Filosof *Philon* i hans Skrift *Περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἰναι ἐλεύυερον* (Mangeys Udgave, II 459-60), hvoraf Ambrosius har givet en noget sammentrængt, men i øvrigt korrekt Gengivelse.

Ligesaa lidt som man *vêd* noget om, hvorvidt P.-M. har kendt Stedet hos Ambrosius, ligesaa lidt *vêd* man det om Stedet hos Philon. Men vil man endelig søge en bestemt Kilde til P.-M.'s Skildring af Mødet mellem Alexander og Kalanus, turde det ligge nærmere at søge den her end som Hans Brix i P.-M.'s Audiens hos Frederik VIL Brix skriver i Det ny Aarhundrede, 6. Aarg. I 312 følgende:

"Hvor grotesk det end lyder, er det sandsynligt, at han til Fremstillingen af Alexanders Møde med Kalanus har benyttet Motiver fra en Audiens hos Frederik den Syvende, Aaret før han begyndte paa Digtets Udarbejdelse. Kongen var iført Hjelm og Rustning med tilhørende store Stridshandsker, han dekorerede Digteren med Ridderkorset. Man aner, hvilke stridige Tanker der gik i Paludan-Müllers Barm; konservativ var han med hver Blodsdraabe; men Majestætens Ægteskab med Grevinden har han - og hans Hustru - sikkert fordømt paa det skarpeste. I Otteogfyrre havde han som en anden Kalanus været revet med af den uimodstaaelige Stemning i Folket; han havde deltaget i Vaabenøvelser paa Fælleden for at kunne gaa med som Frivillig - hvad sagde mon Charite til det? - da havde han vel ogsaa et Øjeblik set en Alexander i Kong Frederik. Nu plejede og ordnede han sine Idealer, der var kommet noget af Lave i Hvirvelen af blandede Strømninger. Kun i de Stuer, som Fru Paludan-Müller aflukkede saa vel, kunde han vide dem i Behold."

406

Følgende Trykfejl er blevne bemærkede:

i Texten

- 1ste Bind Side 24 Linje 33: tynger, *læs* tynger.
- » Side 31 Linje 6: mest *læs* meest
- » Side 60 Linje 32: synlig *læs* synligt
- » Side 63 Linje 12: til Skue *læs* tilskue
- » Side 104 Linje 37:. skeete *læs* skete
- 3dje Bind Side 106 Linje 32: Buchephalus *læs* Bucephalus

i Kommentaren

- Anm. til 1ste Binds Side 234 Linje 2: Kærlighedsgudinden *læs* Kærlig hedsguden
- » » Side 293 Linje 43-44: Archilleus *læs* Achilleus
- » 2det Binds Side 19 Linje *Linjetallet 19 indsættes*
- » 3dje Binds Side 7 Linje 15: Syn *læs* Lyn
- For ingen af disse Fejl bærer Trykkeriet Ansvaret.

407

INDHOLD AF 3dje BIND.

- Luftskipperen og Atheisten (1852)..... 5
- Kalanus (1853?)..... 49
- Ahasverus (1853)..... 159
- Kain (1861) 219
- Benedict fra Nursia (1861). 233
- Fremtidsmaalet (1864) 275
- Ungdomskilden (1865) 279
- Adonis (1874)... 313
- Kommentar..... 325
- Paludan-Müllers Efterskrift..... 401
- Tilføjelser til Kommentaren til I-III Bind..... 402
- Trykfejl 406